

NICOLE KRAUSS

Istoria iubirii

Ultimele cuvinte din lume când or să-mi scrie necrologul. Măine. Sau poimăine. O să sune așa: LEO GURSKY CĂRUIA II SUPRAVIEȚUIEȘTE UN APARTAMENT PLIN DE CĂCAT. Mă mir că n-am fost îngropat de viu. Locuința e minusculă. Trebuie să mă străduiesc să păstrez o trecere liberă între pat și toaletă, între toaletă și masa din bucătărie, între masa din bucătărie și ușa de la intrare. Dacă aș vrea să merg direct de la toaletă la ușa de la intrare ar fi imposibil, nu pot ajunge acolo decât ocolind masa din bucătărie. Îmi place să-mi imaginez patul ca fiind a patra bază de pe un teren de baseball, toaleta fiind prima bază, masa de bucătărie, a doua, și ușa de la intrare, a treia: dacă aud soneria în timp ce zac în pat, trebuie să ocolesc toaleta și apoi masa din bucătărie ca să pot ajunge la ușă. Și, dacă se întâmplă să fie Bruno, îi deschid fără să scot o vorbă și pe urmă țuști îndărăt în pat, cu larma spectatorilor invizibili vuindu-mi în urechi.

De multe ori mă întreb cine o să fie ultima persoană care o să mă vadă în viață. Dacă ar fi să fac un rămășag, aș paria pe băiatul care-mi livrează mâncarea de la restaurantul chinezesc. Patru seri din șapte comand mâncare acasă. Și de câte ori vine băiatul, fac un circ întreg până îmi găsesc portofelul. El stă în ușă, ținând în mâini punga unsuroasă, în timp ce eu mă întreb dacă asta-i noaptea în care o să-mi termin de mâncat pachetul de primăvară, o să mă culc în pat și o să am o criză de inimă în somn.

Țin mult să mă fac văzut. Uneori, când ies în oraș, cumpăr un suc, chiar dacă nu mi-e sete. Dacă în prăvălie e lume multă, merg până acolo încât fac să-mi cadă mărunțișul pe jos, monedele răspândindu-se în toate direcțiile. Mă las în genunchi. E un efort mare pentru mine să mă las în genunchi și unul și mai mare să mă ridic. Și totuși. Poate că par idiot. Sunt în stare să mă duc la magazinul de încălțăminte Athlete's Foot și să întreb:

— Ce pantofi sport aveți?

Vânzătorul mă măsoară din creștet până-n tălpi, ca pe boșorogul țicnit care sunt, și mă îndreaptă spre raftul cu unica pereche de pantofi Rockport pe care o au, ceva de un alb turbat.

— Nu, răspund eu, din ăștia mai am.

După care îmi fac drum spre rafturile cu Reebok, aleg ceva care nici nu seamănă a pantof, mai curând o gheată impermeabilă, și întreb dacă au măsura 40. Puștiul se uită la mine, de astă dată cu mai multă atenție. Mă măsoară din nou cu o privire lungă și severă.

— Măsura 40, repet și înșfac pantoful legat.

Băiatul clatină din cap și se duce în spate să caute și, până să se întoarcă, eu îmi scot ciorapii, îmi suflec crăcii pantalonilor și mă uit la cele două bețe decrepite, picioarele mele; trece un minut stânjenitor până să înțeleagă că aștept să mă încălțez cu pantofii. De cumpărat, nu cumpăr niciodată. Tot ce doresc este să nu mor într-o zi în care nu m-a văzut nimeni.

Acum câteva luni am dat peste un anunț într-un ziar.

Zicea: SE CAUTĂ MODELE DE NUD PENTRU O ȘCOALĂ DE DESEN. 15 DOLARI ORA. Părea prea frumos ca să fie adevărat. Să se uite atâta lume la mine! Atâția oameni! Am format numărul. O voce de femeie mi-a spus să vin marțea viitoare. Am încercat să-i descriu cum arăt, dar nu părea s-o intereseze.

— N-are importanță, mi-a răspuns.

Zilele se scurgeau cu încetineală. I-am povestit lui Bruno, dar el a înțeles pe dos, anume că m-am înscris eu la un curs de desen ca să văd femei goale.

— Își arată și țâțele? M-a întrebat. Și părțile de jos?

Am ridicat din umeri. Nu accepta să fie corectat.

După moartea doamnei Freid de la etajul patru, când a durat trei zile până au găsit-o, Bruno și cu mine ne-am făcut obiceiul de a ne veghea unul pe celălalt. Și găseam mereu mici pretexte:

— Am rămas fără hârtie igienică, îi spuneam lui Bruno când îmi deschidea ușa.

Mai trecea o zi. O bătaie în ușa mea.

— Nu-mi găsesc ghidul TV, îmi spunea, și mă duceam să-i aduc revista mea, deși știam prea bine că a lui e pe canapeaua pe care zace întotdeauna.

Odată a venit într-o după-amiază de duminică:

— Am nevoie de o cană de făină.

Era o scuză stângace și nu m-am putut abține să nu observ:

— Dar tu nu știi să gătești.

A urmat un moment de tăcere. Bruno m-a privit în ochi.

— Ce știi tu? Fac o prăjitură.

Când am venit în America, nu cunoșteam pe nimeni, în afară de un văr de-al doilea care era lăcătuș, așa că am lucrat pentru el. Dacă ar fi fost cizmar,

m-aș fi făcut și eu cizmar, dac-ar fi curățat căcatul, deveneam și eu vidanjor. Dar era lăcătuș. M-a învățat meșteșugul, și lăcătuș am ajuns. Am înjghebat o mică afacere împreună, și pe urmă, după un timp, el a dat în tuberculoză, l-au operat la ficat, a făcut temperatură de peste 40 de grade și a murit, așa că am preluat eu afacerea. I-am trimis jumătate din câștiguri văduvei lui, chiar și după ce s-a recăsătorit cu un medic și s-a mutat la Bay Side. Am lucrat în branșă peste cincizeci de ani. Nu era ceea ce îmi închipuisem eu că voi fi. Și totuși.

Adevărul este că treaba începuse să-mi placă. Îi ajutam pe cei care rămâneau încuiați în casă sau pe cei care nu puteau intra înăuntru să poată dormi fără coșmaruri.

Și într-o zi stăteam și mă uitam pe fereastră. Poate contemplan cerul. Pune și un idiot în fața ferestrei și ai să te trezești cu un Spinoza. După-amiaza a trecut, a început să se cearnă întunericul. Am întins mâna după lanțul care aprinde becul și, deodată, ai fi zis că un elefant m-a călcat pe inimă. Am căzut în genunchi. Mi-am spus: „Doar n-o să trăiesc veșnic”. A trecut un minut. Și încă un minut. Și încă unul. Îmi încleștam mâinile pe podea, încercând să mă târăsc până la telefon.

Douăzeci și cinci la sută din mușchiul inimii mele a murit. A durat mult până mi-am revenit, și am renunțat la muncă. S-a scurs un an. Eram conștient că timpul trece după bunul lui plac. Priveam pe fereastră. Priveam toamna prefăcându-se în iarnă. Iarna în primăvară. În unele zile, Bruno cobora la mine să-mi țină companie. Ne cunoșteam din copilărie; am fost colegi de școală. Fusese unul din cei mai buni prieteni ai mei, cu ochelarii lui cu lentile groase, părul roșcat pe care-l detesta și o voce care se spărgea când era emoționat. Eu habar n-aveam că e încă în viață și într-o zi, când mergeam pe East Broadway, i-am auzit glasul. Am întors capul. Stătea cu spatele la mine, în fața unei băcănii și întreba de prețul unor fructe. Mi-am spus: „Ai iluzii acustice, visător ce ești, pe cine-ți evocă?”

— Pe prietenul tău din copilărie?” Am rămas incremenit pe trotuar.

„E mort și îngropat, am continuat să-mi spun. Tu te afli acum în Statele Unite ale Americii, uite un McDonald's, trezește-te!” Am stat locului doar ca să mă conving. Nu i-aș fi recunoscut fața. Și totuși. Felul în care mergea era inconfundabil. Când a dat să treacă pe lângă mine, am întins brațul. Nu știam ce fac, poate că aveam vedenii, dar l-am apucat de mânecă.

— Bruno! L-am strigat.

S-a oprit și s-a întors spre mine. La început părea speriat și pe urmă fâstâcit.

— Bruno!

Se uita la mine și ochii i s-au umplut de lacrimi. I-am prins cealaltă mână, țineam acum o mână și o mână.

— Bruno!

A început să tremure. Și-a atins mâna de obrazul meu.

Stăteam în mijlocul trotuarului, oamenii treceau grăbiți pe lângă noi, era o zi caldă de iunie. Părul i se rărise și încărunțise. Fructele i-au scăpat din mână.

— Bruno!

Doi ani mai târziu i-a murit soția. Era copleșitor pentru el să locuiască singur în același apartament; totul îi amintea de ea, drept care, când s-a eliberat un apartament la etajul de deasupra mea, s-a mutat acolo. Foarte des stăm împreună la masa din bucătărie. Poate să treacă o după-amiază întreagă fără să ne spunem o vorbă. Și când vorbim, nu o facem niciodată în idiș. Cuvintele copilăriei ne-au devenit străine – nu le mai putem folosi ca pe vremuri, așa încât am preferat să nu le mai folosim deloc. Viața ne impunea o nouă limbă.

Bruno, bătrânul meu credincios. Nu l-am descris îndeajuns. Oare e suficient să spun că e de nedescris? Nu. Mai bine să încerc și să dau greș decât să nu încerc deloc. Puful de păr alb care-ți joacă pe țeastă, ca o păpădie pe jumătate spulberată. De multe ori, Bruno, îmi vine să-ți suflu peste puful din creștet și să-mi pun o dorință în gând. Doar un ultim rest de bună cuviință mă împiedică s-o fac. Sau poate ar trebui să încep cu înălțimea ta, care e foarte mică.

În zilele tale bune, abia de-mi ajungi până la piept. Sau poate c-ar trebui să încep cu ochelarii pe care i-ai șterpelit dintr-o cutie, pretinzând că sunt ai tăi, niște chestii enorme, rotunde, care-ți fac ochii imenși, așa încât replica ta permanentă pare a fi de 4,5 pe scara Richter. Sunt ochelari de damă, Bruno!

N-am avut niciodată inima să ți-o spun. Deși am încercat de multe ori. Și încă ceva. În adolescență, dintre noi doi tu erai scriitorul mai bun. Dar pe atunci eram prea mândru ca să recunosc așa ceva. Și totuși. Știam. Crede-mă când îți spun, o știam și atunci așa cum o știu și acum. Mă doare gândul că nu ți-am mărturisit niciodată și gândul că ai fi putut deveni cineva. Iartă-mă, Bruno. Vechiul meu prieten.

Prietenul meu cel mai bun. Te-am nedreptățit. Ce tovărășie minunată mi-ai oferit spre sfârșitul vieții mele! Tu, mai cu seamă tu, cel care ai fi putut descoperi cuvintele care să exprime totul!

Odată, demult, l-am găsit pe Bruno zăcând în mijlocul podelei din living, cu o sticlută goală alături. Se săturase de toate. Nu mai dorea decât să doarmă pe vecie. Își lipise pe piept un bilet care conținea trei cuvinte: ADIO, IUBIRILE MELE. Am strigat:

— NU, BRUNO, NU, NU, NU, NU, NU, NU!

I-am pălmuit obraji. În cele din urmă, a deschis ochii.

Privirea îi era inexpressivă, oarbă.

— TREZEȘTE-TE, CAP PĂTRAT! Am strigat. ASCULTĂ CE-ȚI SPUN, TREBUIE SĂ TE TREZEȘTI!

Ochii i s-au închis din nou. Am telefonat la 911. Am umplut o sticlă cu apă rece și am turnat-o peste el. Mi-am lipit urechea de pieptul lui. Un foșnet vag, îndepărtat. A sosit ambulanța. La spital i-au făcut spălături stomacale.

— De ce-ai înghițit toate pilulele alea? L-a întrebat doctorul.

Bruno, bolnav, epuizat, și-a înălțat privirea cu răceală:

— DUMNEATA DE CE CREZI C-AM ÎNGHIȚIT TOATE PILULELE ALEA? A strigat.

În salonul de reanimare s-a așternut tăcerea; toată lumea se holba la el. Bruno a gemut și s-a întors cu fața la perete, în noaptea aceea l-am culcat eu.

— Bruno, i-am șoptit.

— Îmi pare rău, mi-a spus. Am fost atât de egoist.

Am oftat și am dat să plec.

— Stai cu mine, a scâncit.

După aceea n-am mai discutat niciodată despre incident.

Așa cum nu discutam niciodată despre copilăria noastră, despre visurile pe care le împărtășiserăm împreună și le pierduserăm, despre tot ce se întâmplase, despre tot ce nu se întâmplase. Odată am stat împreună în deplină tăcere. Brusc, unul dintre noi a izbucnit în râs. A fost contagios. Nu era nimic de râs, dar am început să chicotim și, în scurt timp, ne tăvăleam de râs în scaunele noastre și urlam, urlam pur și simplu de râs, ne șiroiau lacrimile pe obraji. În crăcăna pantalonilor mi-a apărut o pată udă, ceea ce ne-a făcut să râdem și mai vârtos, izbeam cu pumnii în masă și mă sufocam, nu mai puteam respira; mi-am spus: „Poate că așa o să mor, într-o criză de râs, ce poate fi mai bine? Să râzi și să plângi, să râzi și să cânti, să râd până o să uit că sunt singur, că viața mea a ajuns la capăt, că moartea mă așteaptă afară, în fața ușii”.

În adolescență, îmi plăcea să scriu. Era singurul lucru pe care aș fi vrut să-l fac în viață. Născoceam personaje și umpleam caiete întregi cu poveștile lor. Am scris despre un băiat care, când a crescut mare era atât de păros, încât oamenii voiau să-l vâneze pentru blană. Băiatul a fost nevoit să se ascundă în copaci și s-a îndrăgostit de o pasăre care se credea o gorilă de o sută cincizeci de kilograme. Am mai scris despre două gemene siameze, dintre care una era îndrăgostită de mine. Socoteam că scenele mele de sex erau absolut originale. Și totuși. Când am mai crescut, am decis că vreau să ajung un scriitor adevărat. Și am încercat să scriu despre lucruri adevărate. Doream să descriu

lumea, pentru că a trăi într-o lume nedescrisă te face să te simți prea singur. Înainte de a împlini douăzeci și unu de ani aveam scrise trei cărți, și Dumnezeu știe ce s-o fi întâmplat cu ele. Prima era despre Slonim, orașul în care locuiam și care se găsea când în Rusia, când în Polonia. Am schițat o hartă a orașului pentru frontispiciul cărții, denumind casele și prăvăliile: aici era Kipnis, măcelarul, aici Grodzenski, croitorul, aici locuia Fishl Shapiro care era sau un mare țadiâ, sau un idiot, nimeni n-ar fi putut spune, iar aici erau scuarul și maidanul unde ne jucam, și aici era locul unde râul ba se lățea, ba se îngusta, iar aici începea pădurea, cu copacul de care se spânzurase Beyla Asch, și aici, și aici, și aici. Și totuși. Când

I învățat (idiș).

I-am dat-o s-o citească singurei persoane din Slonim a cărei părere avea importanță pentru mine, fata a ridicat din umeri și mi-a spus că îi plăceau mai mult povestirile mele inventate. Așa încât am scris o a doua carte, în care am născocit totul. Am umplut-o cu oameni căroră le creșteau aripi, cu copaci ale căror rădăcini se împlântau în cer, cu persoane care-și uitau propriile nume și altele care nu puteau uita niciodată nimic; am inventat chiar și cuvinte noi. Când am terminat cartea, am alergat tot drumul până la casa ei. Am dat buzna pe ușă, apoi sus pe scări, și am înmănat-o singurei persoane din Slonim a cărei părere avea importanță pentru mine. M-am rezemat de perete și i-am urmărit fața în timp ce citea. Afară începuse să se lase întunericul, dar ea continua să citească. Au trecut ceasuri. Am alunecat pe podea. Iar ea citea întruna. Când a terminat, și-a înălțat privirea. Un timp nu a rostit nici un cuvânt. Pe urmă a comentat că poate n-ar trebui să inventez chiar totul, pentru că în cazul ăsta e greu să mai crezi ceva.

Un altul în locul meu ar fi renunțat. Dar eu am luat-o de la capăt. De astă dată n-am scris nici despre lucruri reale și nici despre lucruri imaginare. Am scris despre singurul lucru pe care-l cunoșteam. Paginile se înmulțeau întruna.

Chiar și după ce singura persoană din Slonim a cărei părere avea importanță pentru mine a plecat cu un vapor spre America, eu continuam să umplu paginile cu numele ei.

După plecarea ei, totul s-a năruit. Nici un evreu nu mai era în siguranță. Se zvoneau niște lucruri de neconceput și, pentru că nu le puteam concepe, nu le-am dat crezare până în clipa în care nu am mai avut de ales, și atunci a fost prea târziu. Eu lucram în Minsk, dar am fost dat afară din slujbă și m-am întors acasă la Slonim. Nemții înaintau spre răsărit.

Se apropiu din ce în ce. În dimineața în care s-a auzit uruitul tancurilor lor, mama mi-a cerut să mă ascund în pădure. Am vrut să-l iau cu mine și pe fratele meu mai mic, care avea numai treisprezece ani, dar mama mi-a spus că

o să-l ia cu ea. De ce am ascultat-o? Pentru că-mi venea mai ușor? Am fugit în pădure. Am zăcut nemișcat, una cu pământul. Căinii lătrau în depărtare. Ceasurile se scurgeau unul după altul. Și împușcăturile. Atâtea împușcături! Din nu știu ce motiv, nu țipau. Sau poate că eu nu le puteam auzi țipetele. Și pe urmă, doar tăcere. Trupul îmi înțepenise, îmi aduc aminte că am simțit în gură gust de sânge. Nu știu câtă vreme a trecut. Zile. De întors, nu m-am mai întors niciodată.

Când m-am ridicat de pe pământ, s-a rupt în mine singura parte care ar fi crezut că voi putea găsi vreodată cuvinte nimerite să redea măcar o infimă fărâmă de viață.

Și totuși.

La vreo două luni după atacul meu de inimă, adică la cincizeci și șapte de ani, după ce renunțasem să mai scriu, m-am apucat din nou. Scriam pentru mine singur, pentru nimeni altcineva, și în aceasta a constat toată diferența. Nu mai conta dacă găseam cuvintele, ba mai mult, știam că îmi va fi cu neputință să le găsesc pe cele potrivite. Și întrucât acceptasem ideea că ceea ce crezusem cândva că e posibil era, de fapt, imposibil, și pentru că știam că niciodată nu voi arăta cuiva vreun cuvânt din ceea ce așternusem, am scris o frază:

A fost odată un băiat.

Fraza a rămas zile întregi acolo, sărind în ochi de pe pagina în rest goală. În săptămâna următoare am mai adăugat o frază. În scurt timp, am umplut toată pagina. Îmi dădea un sentiment de fericire, de parcă aș fi vorbit cu glas tare cu mine însumi, ceea ce uneori mi se și întâmplă.

Odată l-am întrebat pe Bruno:

— Ia ghicește, câte pagini crezi că am scris?

— N-am idee.

— Scrie o cifră, l-am îndemnat, și dă-mi-o peste masă.

A înălțat din umeri și și-a scos un creion din buzunar.

A rămas un minut sau două pe gânduri, studiindu-mi fața.

— Zi și tu la întâmplare, i-am spus.

S-a aplecat peste șervețelul de hârtie, a mâzgălit o cifră, și l-a întors pe dos. Am scris și eu, pe șervețelul meu, numărul real de pagini, adică 301. Am făcut schimb de șervețele, peste masă. L-am citit pe al lui Bruno. Din rațiuni pe care nu mi le pot explica, scrisese cifra 200000. A luat și el șervețelul meu. A făcut o față lungă.

Uneori gândeam că ultima pagină din cartea mea va fi și ultima din viața mea, și că atunci când se va sfârși cartea mă voi sfârși și eu, o rafală puternică de vânt va mătura camera, luând paginile și răspândindu-le, și când aerul se va limpezi de fâlfăirile filelor albe, în cameră se va instăpâni din nou tăcerea și scaunul pe care șezusem eu va fi gol.

Dimineață de dimineață mai scriam câte puțin. 301 pagini înseamnă ceva. Uneori, când terminam de scris, mă duceam la film. Mersul la cinematograful a însemnat întotdeauna un eveniment pentru mine. Poate o să-mi cumpăr o pungă cu floricele și – dacă în jur sunt oameni care mă văd o să le răstorn pe jos. Îmi place să stau în primul rând, îmi place ca ecranul să-mi umple întreg câmpul vizual, așa încât nimic să nu mă mai poată distrage de la importanța momentului. Și aș dori ca acesta să dăinuie pe vecie. Nu pot să vă spun cât de fericit mă simt când mă uit acolo, la figurile acelea mărite. Aș zice mai mari decât mărimea naturală, mai mari decât în viață, dar n-am înțeles niciodată această expresie. Ce poate fi mai mare decât mărimea naturală? Dar când stai acolo, în primul rând, și te uiți la chipul unei fete frumoase, înaltă de două etaje, și când simți vibrațiile vocii ei masându-ți picioarele, îți dai seama de mărimea naturală a vieții. Așa încât mă așez în primul rând. Dacă la plecare mă ridic de pe scaun cu un cârcel și o vagă erecție înseamnă că a fost un loc bun. Nu sunt un om obscen. Sunt un om care ar vrea să fie de mărime naturală.

Există pasaje din cartea mea pe care le știu pe de rost.

Am o inimă slabă, pe care nu te poți bizui. Când o să mor, o să fie din cauza inimii. Încerc să o împovărez cât mai puțin posibil. Dacă simt că ceva urmează să aibă un impact asupra-mi, direcționez șocul spre alt organ. Spre intestine, de pildă, sau spre plămâni, care se pot bloca o clipă, dar nu r încetează să respire mai departe. Când trec pe lângă o oglindă și mă zăresc sau când aștept în stația de autobuz și niște țigolânași vin în spatele meu strigând: Cine miroase a căcat?

L – micile umilințe zilnice – neplăcerea e preluată de ficat.

I Alte șocuri sunt orientate spre alte părți. Pancreasul mi-l rezerv pentru clipele când îmi amintesc de tot ce-am pierdut. E drept că am pierdut foarte mult și organul rest pectiv e prea mic pentru asemenea cantitate. Și totuși. Ați ț fi surprinși să știți cât de mult poate prelua pancreasul eu nu simt decât un junghi scurt, și pe urmă, gata. Uneori îmi imaginez propria autopsie. Nemulțumirea de mine însumi: merge la rinichiul drept. Dezamăgirile pe care le provoc altora: rinichiul stâng. Ratările personale: la kishkesx.

Nu vreau să credeți că e o procedură științifică. Nu e un lucru dinainte gândit. Primesc și eu șocurile unde se nimerește.

Numai că am observat existența unor tipare. Când ceasornicele merg îndărăt și întunericul mă înfășoară înainte de a fi fost pregătit, simt acest lucru, nu înțeleg de ce, în încheieturile mâinilor. Și când mă trezesc dimineața cu degetele țepene, e mai mult ca sigur că am avut un vis legat de copilăria mea. Am visat maidanul pe care ne jucam, maidanul unde puteai descoperi totul și unde totul era posibil.

(Alergam atât de repede, încât ne temeam că o să scuipăm sânge: pentru mine, sunetul copilăriei înseamnă o respirație găfăită și hârșăitul pantofilor pe pământul scorojit.) Degetele anchilozate corespund unui vis despre copilărie, care m-a vizitat spre sfârșitul vieții. Trebuie să-mi vâr degetele sub un jet de apă fierbinte, în timp ce oglinda se aburește și afară uguie porumbeii. Ieri am văzut un om dând cu piciorul într-un câine și am simțit șocul în spatele ochilor. Nu știu cum să-l numesc, locul acela de unde izvorăsc lacrimile.

Suferința uitării: localizată în șira spinării. Suferința amintirii: tot în șira spinării. De câte ori îmi aduc brusc aminte că părinții mei sunt morți și constat cu surprindere că eu

1 Intestine (idiș).

Exist pe lume în timp ce aceia care m-au creat au încetat să mai existe, simt suferința în genunchi: e nevoie de o jumătate de tub de Ben-Gay și de o mare strădanie ca să-i pot îndoi. Toate la timpul lor; adeseori mă trezesc săvârșind greșeala de a crede, o clipă, că alături de mine, în pat, doarme cineva: un hemoroid. Dar nu există organ care să poată prelua suferința singurătății.

Dimineață de dimineață, mai scriu câte puțin.

A fost odată un băiat. Locuia într-un orășel care nu mai există, într-o casă care nu mai există, la marginea unui maidan care nu mai există, un maidan unde puteai descoperi totul și unde totul era posibil. Un băț putea fi o sabie. O pietricică putea fi un diamant. Un copac – un castel.

A fost odată un băiat care locuia într-o casă lângă un maidan dincolo de care era o fată care nu mai există. Născociau împreună o mie de jocuri. Ea era regina, el era regele.

În lumina de toamnă, părul ei strălucea ca o coroană. Împreună, adunau lumea în pumni. Când cădea înserarea, se despărteau și ea avea frunze aninate în păr.

A fost odată un băiat care iubea o fată, iar răsul ei era o întrebare pentru al cărei răspuns ar fi meritat să-și dedice întreaga viață. Când au împlinit zece ani, el a cerut-o de soție. La unsprezece ani a sărutat-o pentru prima oară. La treisprezece ani s-au certat și timp de trei săptămâni nu și-au mai vorbit. La cincisprezece ani ea i-a arătat cicatricea de pe sânul stâng. Iubirea lor era o taină pe care n-au împărtășit-o nimănui. El i-a făgăduit că niciodată în viața lui nu o să mai iubească altă fată.

— Și dacă o să mor? A întrebat ea.

— Nici atunci, i-a răspuns.

Când ea a împlinit șaisprezece ani, el i-a dăruit un dicționar englez și au pornit împreună să învețe cuvinte.

— Cum se cheamă asta? O întreba el, trecându-și arătătorul în jurul gleznei ei.

Ea își înălța privirea.

— Și asta? Continua el s-o întrebe, sărutându-i cotul.

— Cot. Ce cuvânt mai e și ăsta?

După care el îi lingea cotul, făcând-o să chicotească.

— Dar asta? O întreba, atingându-i pielea fină de după ureche.

— Nu știu, răspundea ea, stingând lanterna și rostogolindu-se, cu un suspin, pe spate.

La șaptesprezece ani au făcut dragoste pentru prima oară, într-un șopron, pe un culcuș de paie. Mai târziu – când s-au întâmplat lucruri pe care nici nu și le-ar fi putut imagina ea i-a scris într-o scrisoare: Când ai să înțelegi că nu pentru fiecare lucru există și un cuvânt?

A fost odată un băiat care iubea o fată, al cărei tată a fost destul de prevăzător încât să-și adune toți zloții pe care-i avea și să-și expedieze mezina în America. La început, ea a refuzat să plece, dar și băiatul a stăruit, jurându-i pe viața lui că o să câștige niște bani și o să găsească el o cale s-o urmeze. Și fata a plecat. El și-a luat o slujbă în orașul cel mai apropiat, ca îngrijitor la un spital. Noaptea stătea treaz și scria la carte. I-a trimis ei o scrisoare în care a copiat, într-o caligrafie mărunță, unsprezece capitole din carte. N-avea nici o certitudine că scrisoarea o să ajungă. A agonisit toți banii pe care i-a putut câștiga. Într-o bună zi a fost concediat. Nimeni nu i-a spus de ce. S-a întors acasă. În vara anului 1941 trupele Einsatzgruppen au pătruns adânc în răsărit, omorând sute de mii de evrei. Într-o zi senină, fierbinte de iulie, au intrat și în Slonim. În acele ceasuri, băiatul zăcea în pădure, întins pe spate, și se gândea la fată. S-ar putea spune că dragostea pe care i-o purta l-a salvat. Și în anii următori băiatul s-a prefăcut într-un bărbat care a devenit invizibil. În felul lui, i-a tras morții chiulul.

A fost odată un bărbat care a devenit invizibil și care a sosit în America. Petrecuse trei ani și jumătate ascunzându-se, în cea mai mare parte printre copaci, dar și prin șanțuri, pivnițe, gropi. Și pe urmă totul s-a terminat. Au venit tancurile rusești. Timp de șase luni a fost internat într-un lagăr de deportați. I-a trimis vorbă vărului său care era lăcătuș în America. Își repeta întruna în minte singurele cuvinte englezești pe care le cunoștea. Cot. Genunchi. Ureche. În cele din urmă, i-a venit aprobarea. A luat trenul până la vapor, și după o săptămână a ajuns în portul New York. O zi rece de noiembrie. Ținea împăturită în palmă adresa fetei. În noaptea aceea a zăcut treaz pe podeaua din camera vărului său. Caloriferul ghiorăia și fâsâia, dar el era recunoscător pentru căldură. Dimineața, vărul i-a explicat de trei ori cum să ia metroul spre Brooklyn. A cumpărat un buchet de trandafiri pentru ea, dar

florile s-au ofilit pentru că, deși vărul lui îi explicase de trei ori pe unde s-o ia, tot se rătăcise. În cele din urmă, a găsit casa. Numai când și-a apăsat degetul pe sonerie i-a dat prin minte că poate ar fi trebuit să-i telefoneze mai întâi. I-a deschis ușa chiar ea. Purta o basma albastră pe cap. Din apartamentul vecin se auzeau zgomotele unui meci transmis la radio.

A fost odată o femeie care fusese fata îmbarcată pe un vapor cu destinația America și care pe drum vărsase întruna, nu pentru c-ar fi avut rău de mare, ci pentru că era însărcinată. Când a descoperit acest lucru, i-a scris băiatului, în fiecare zi aștepta o scrisoare de la el, dar n-a venit nimic. Burta îi creștea tot mai mare. A încercat să-și mascheze sarcina ca să nu-și piardă slujba de la o fabrică de confecții.

Cu câteva săptămâni înainte de a naște, cineva i-a spus c-ar fi auzit că în Polonia erau omorâți evreii.

— Unde? A întrebat ea, dar nimeni nu știa unde.

A încetat să se mai ducă la slujbă. Nu se mai putea urni din pat. O săptămână mai târziu, a venit fiul patronului să vadă ce-i cu ea. I-a adus de mâncare și un buchet de flori pe care l-a pus într-o vază de lângă pat. Când a văzut că e însărcinată, i-a chemat o moașă s-o ajute. A născut un băiat, într-o dimineață, fata s-a sculat din pat și l-a văzut pe fiul patronului legănând bebelușul ei, în soare. Câteva luni mai târziu, a acceptat să se mărite cu fiul patronului. Doi ani mai târziu, a născut un al doilea copil.

Bărbatul care devenise invizibil stătea în living și asculta toate acestea. Avea douăzeci și cinci de ani. Se schimbase atât de mult de când o văzuse ultima oară, și acum o parte din el ar fi vrut să râdă, un râs înghețat.

I-a dat o fotografie a băiatului, care avea acum cinci ani.

Când i-a dat-o, îi tremura mâna. I-a spus:

— Nu mi-ai mai scris. Am crezut că ai murit.

El s-a uitat la fotografia băiatului care, când o să crească mare, avea să semene cu el și care, deși pe atunci el încă nu știa, avea să studieze la universitate, să se îndrăgostească, să-i treacă dragostea și să devină un scriitor celebru.

— Cum îl cheamă? A întrebat-o.

— I-am pus numele Isaac.

Între ei s-a așternut o lungă tăcere, în timp ce el studia fotografia. În cele din urmă, a izbutit să rostească trei cuvinte:

— Vino cu mine.

Din stradă răzbeau țipetele copiilor care se jucau. Ea a închis ochii strâns.

— Vino cu mine, a repetat el, întinzându-și mâna.

Pe obraji ei s-au rostogolit lacrimi. I-a cerut același lucru de trei ori. Ea a clătinat din cap.

— Nu pot, i-a răspuns. Te rog.

Își lăsase privirile în podea.

Așa încât el a făcut gestul cel mai aprig din câte făcuse vreodată: și-a luat pălăria și a plecat.

Și dacă bărbatul care a fost odată băiatul ce făgăduise că în viața lui n-o să se îndrăgostească de altă fată și-a ținut promisiunea, nu a făcut-o din încăpățănare și nici măcar din loialitate. Nu a putut face altfel. Și dacă timp de trei ani și jumătate izbutise să se ascundă, nu i se părea de neconceput să-și ascundă acum și dragostea pentru un fiu care nici nu știa de existența lui. Nu pentru că i-ar fi cerut-o singura femeie pe care a iubit-o vreodată. Dar, la urma urmei, ce mai contează să ascundă un lucru în plus pentru un om care s-a eclipsat total?

În noaptea premergătoare zilei în care trebuia să pozez pentru școala de desen, am fost nervos și ațâțat. Mi-am descheiat nasturii cămășii și mi-am scos-o. Pe urmă mi-am descheiat pantalonii și i-am scos și pe ăștia. A urmat lenjeria de corp. Chiloții. Stăteam în ciorapi în fața oglinzii din hol.

Auzeam țipetele copiilor de pe terenul de joacă de peste drum. Șnurul becului atârna deasupra capului meu, dar nu l-am tras. Mă contempnam în puțină lumină din încăpere.

Niciodată nu m-am considerat arătos.

În copilărie, mama și mătușile mele îmi spuneau că, atunci când o să cresc mare, o să fiu chipeș. Îmi era deci clar că de pe atunci nu arătam cine știe ce, dar credeam că mai târziu, cu timpul, s-ar putea să dobândesc o oarecare doză de frumusețe. Nu știu ce mă făcea să cred că urechile mele, care se proiectau din cap într-un unghi strâmb, aveau să se retragă, sau poate capul o să capete o formă mai potrivită pentru ele. Și că părul, care arăta ca o perie de closet, o să se descâlcească cu timpul și o să reflecte lumina. Sau că fața mea, firește puțin promițătoare – pleoape grele ca de broască, buze subțiri – o să se transforme în ceva mai puțin regretabil. Ani la rând mă sculam dimineața și mă duceam la oglindă sperând. Chiar și când eram prea bătrân ca să mai sper, nu mă lăsam. Dar am crescut mare și nu a intervenit nici o îmbunătățire. Cel mult, lucrurile s-au schimbat în rău când am pășit pragul adolescenței și am pierdut plăcuta prospețime a copilăriei. În anul când am ajuns la Bar Mitzvah, m-am pricopsit cu o acnee care a ținut patru ani. Și totuși am continuat să sper. De îndată ce mi-a trecut acnea, linia părului a început să se retragă, de parcă ar fi vrut să se disocieze de fața mea penibilă. Urechile, mulțumite de noua atenție de care se bucurau, păreau să se proiecteze din ce în ce mai departe de țeastă. Pleoapele îmi cădeau – tensiunea musculară era concentrată

asupra susținerii expansiunii urechilor – iar sprâncenele păreau să fi căpătat o viață proprie: un scurt timp se conformaseră și împliniseră tot ce puteai spera de la ele, pentru ca după aceea să trădeze toate speranțele și să se apropie de tipul Neanderthal. Ani întregi am continuat să sper că lucrurile or să se îndrepte, dar încetasem să mă mai privesc în oglindă și în ceea ce vedeam preferam să văd tot ce vreți, numai ceea ce era, nu.

Cu timpul însă, am început să mă gândesc din ce în ce mai puțin la aspectul meu. Și pe urmă nu m-am mai gândit deloc. Și totuși. Pesemne că o părticică din mine nu a încetat nici un moment să sper – ba chiar și acum există momente când stau în fața oglinzii, cupișătorul meu zbârcit în mână și îmi spun că doza aceea de frumusețe încă urmează să vină.

În dimineața de 19 septembrie, când trebuia să mă duc să pozez, m-am deșteptat plin de emoții. M-am îmbrăcat și mi-am luat drept mic dejun batonul de Metamucil, după care m-am dus la toaletă, în așteptare. O jumătate de oră nu mi-a venit să fac nimic, dar optimismul meu n-a cedat.

Pe urmă am reușit să evacuez câțiva cocoloși. Plin de speranță, am așteptat să mai iasă ceva. E foarte posibil că o să mor pe closet, cu pantalonii în vine. În fond, petrec atâta timp în locul ăsta, ceea ce mă face să-mi pun o nouă întrebare: cine va fi primul care o să mă vadă mort?

M-am spălat cu un burete umed și m-am îmbrăcat. Ziua înainta anevoios. Când n-am mai avut răbdare să aștept, am luat un autobuz care traversa orașul. În buzunar țineam împăturit ziarul cu anunțul și l-am scos de câteva ori ca să verific adresa, deși o știam pe de rost. Mi-a luat ceva timp până să găsesc clădirea. La început am crezut că e vorba de o greșală. Trecusem de trei ori prin fața ei până să-mi dau seama că asta trebuie să fie. O magazie veche. Cu ușa ruginită și ținută deschisă cu ajutorul unei cutii de carton. O clipă mi-am îngăduit să mă gândesc că fusesem ademenit acolo ca să fiu tâlhărit și omorât. Îmi imaginam cadavrul meu pe jos, într-o baltă de sânge.

Cerul se înnorase și începuse să plouă. Cu gândul că nu mai am mult de trăit, mă bucuram să simt pe obraji suflarea vântului și picăturile de ploaie. Încremenisem, incapabil să înaintez, incapabil să mă întorc acasă. În cele din urmă, am auzit niște râsete venind dinăuntru. Mi-am spus: „Vezi, ești absolut ridicol!” Am întins mâna spre ușă, care, chiar în clipa aceea, s-a deschis larg. A apărut o fată într-un pulover prea mare pentru ea. Și-a suflecat mânecile. Brațele îi erau subțiri și palide.

— Pot să te ajut? M-a întrebat.

Puloverul larg era ciuruit de găuri mici. Îi ajungea până la genunchi, și pe sub el purta o fustă. Era în picioarele goale, în ciuda frigului.

— Caut o școală de desen. A apărut un anunț într-un ziar, poate că am greșit adresa.

Am bâjbâit în buzunar după ziar. Fata mi-a indicat printr-un gest etajele de sus.

— La etajul doi, prima ușă pe dreapta. Dar se deschide abia peste o oră. M-am uitat din nou la clădire.

— Mi-era teamă să nu mă rătăcesc, așa că am venit mai devreme, i-am răspuns.

Tremura de frig. Mi-am dezbrăcat balonul:

— Poftim, pune asta pe tine. Ai să te îmbolnăvești.

A ridicat din umeri, dar n-a făcut nici un gest să-l ia. Am rămas cu brațul întins, până mi-a fost clar că mă refuză.

Nu mai găseam nimic de spus. În fața mea era o scară, așa că am început să urc treptele. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Mă gândeam să mă întorc, să trec pe lângă fată, să cobor strada presărată cu gunoaie, s-o iau prin oraș până la apartamentul meu unde aveam atâtea de făcut. Cum puteam fi atât de dobitoc să cred că n-or să-mi facă vânt când o să-mi scot cămașa și pantalonii și o să apar gol în fața lor?

Când or să-mi vadă picioarele varicoase și păroasele, pleoștitele mele knedelach1 – ce-or să facă? Or să înceapă să deseneze? Și totuși. Am încleștat balustrada și am urcat scara.

1 Găluște (idiș).

Auzeam ploaia răpăind în luminator. La capătul scării era un palier larg. În stânga, o încăpere unde un bărbat picta pe o pânză mare. Camera din dreapta era goală. În mijloc trona un postament înalt, acoperit cu o fâșie de catifea neagră, înconjurat de un cerc dezordonat de scaune pliante și de șevalete. Am intrat și m-am așezat, așteptând.

După o jumătate de oră au început să se adune cursanții. O femeie m-a întrebat cine sunt.

— Am venit în urma anunțului, i-am explicat. Am telefonat și am vorbit cu cineva.

Spre ușurarea mea, părea să știe. Mi-a arătat unde să mă dezbrac, o cabină improvizată într-un colț mascat de o perdea. Am intrat acolo, și ea a tras perdeaua în jurul meu. I-am auzit pașii îndepărtându-se, dar încă nu eram în stare să mă mișc. A trecut un minut până când, în sfârșit, m-am îndurat să-mi scot pantofii. I-am așezat frumos, unul lângă celălalt. Mi-am scos și ciorapii și i-am vârât în pantofi. Mi-am descheiat nasturii cămășii și mi-am scos-o; am văzut un umerăș, așa că am atârnat-o. Auzeam hârșăit de scaune trase și râsete. Brusc, nu mai simțeam nevoia să fiu văzut. Aș fi vrut să-mi înșfac pantofii și s-o șterg de acolo în jos pe scări și afară. Și totuși. Mi-am tras în jos fermoarul pantalonilor. Și atunci mi-a încolțit gândul: „Ce anume se înțelege prin „nud„?”

Oare se gândeau la goliciunea totală, fără nici un fel de lenjerie? Dacă se așteptau să apar în chiloți, iar eu dădeam buzna cu știi-tu-ce bălângănindu-se? Am scos din buzunarul pantalonilor ziarul cu anunțul MODEL NUD, așa zicea. „Nu fi idiot!” mi-am spus. Aici nu-i vorba de amatori.

Lenjeria îmi alunecase jos, în jurul genunchilor, când am auzit din nou pașii femeii.

— E totul în regulă? M-a întrebat.

Cineva a deschis o fereastră și am auzit roțile unei mașini plescăind în noroi.

— E în regulă, în regulă. Vin într-un minut.

M-am uitat în jos. Pe chiloți era o mică dâră maronie.

Mațele mele î Mereu mă sperie. Am pășit afară din chiloți și i-am făcut boț. Mi-am spus: „Poate că, până la urmă, am venit aici ca să mor. Nu-i așa că n-am mai văzut niciodată până acum magazia asta? Poate că ăștia de aici erau ceea ce se cheamă îngeri? Fata de afară, bineînțeles, cum de n-am observat, era atât de palidă!” Stăteam locului fără să mă mișc.

Începuse să-mi fie frig. Mi-am spus: „Vasăzică așa te ia moartea. Gol, într-o magazie părăsită. Măine Bruno o să bată la ușa mea și n-o să primească nici un răspuns. Iartă-mă, Bruno, aș fi vrut să-mi iau rămas-bun. Îmi pare rău că te-am dezamăgit cu numărul mic al paginilor scrise”. Și pe urmă mi-am mai spus: „Cartea mea! Cine o s-o găsească? O să fie aruncată laolaltă cu restul lucrurilor mele?” Deși gândisem întruna că o scriu doar pentru mine, adevărul este că aș fi vrut să o citească cineva.

Am închis ochii și am respirat adânc. „Cine o să-mi spele cadavrul? Cine o să spună rugăciunea Kadiș după mine?”

Măinile mamei mele!” Am tras perdeaua. Inima îmi sărise în gât. Am înaintat. Stăteam în fața lor mijindu-mi ochii din cauza luminii.

Nu am fost niciodată un om ambițios. Plâng prea ușor.

Nu am avut aptitudini pentru știință. Adeseori nu-mi găseam cuvintele. În timp ce alții se rugau, eu doar îmi mișcăm buzele.

Te rog.

Femeia care îmi arătase unde să mă dezbrac mă îndruma acum spre cutia îmbrăcată în catifea.

— Stai acolo în picioare.

Am traversat podeaua. Erau vreo douăsprezece persoane, așezate pe scaune și ținând în mâini blocurile de desen. Era și fata cu puloverul lălău.

Ceva, orice, care să-mi dea curaj!

Nu știam în ce direcție să stau cu fața. Cum erau așezați în cerc, unii vor trebui să aibă în prim-plan părțile mele rectale, oricum m-aș așeza. M-am decis să stau așa cum eram.

Brațele îmi atârnav de-a lungul trupului și privirile mi-erav ațintite pe o pată din podea. Și-au ridicat cu toții creioanele.

Nu s-a întâmplat nimic. Simțeam plușul moale sub tălpi, firele de păr de pe brațe mi se zbârliseră și degetele de la mâini erau ca zece mici greutate care mă trăgeau în jos. Îmi simțeam trupul trezindu-se sub privirile a douăsprezece perechi de ochi.

— Încearcă să stai nemișcat, mi-a cerut femeia.

Fixam o crăpătură din podeaua de ciment. Auzeam fâsâitul creioanelor pe filele blocurilor de desen. Îmi venea să zâmbesc. Corpul începuse de pe acum să mi se răzvrătească: genunchii porniseră să-mi tremure, mușchii spatelui mi se încordaseră dureros. Și totuși. Dacă ar fi fost nevoie, aș fi stat acolo toată ziua. Au trecut cincisprezece, douăzeci de minute. După care femeia a zis:

— Haideți să facem o scurtă pauză și pe urmă vom relua din altă poziție.

M-am așezat. Apoi m-am ridicat iar în picioare. M-am rotit în așa fel încât cei care nu avuseseră parte de imaginea mea rectală să poată profita acum de ea. Au început pagini noi. Am continuat așa, nu știu cât timp. La un moment dat, am crezut că leșin. Treceam de la o senzație de amorțeală la alta. Ochii îmi lăcrimau de usturime.

Într-un fel sau altul, am ajuns să mă îmbrac din nou. Dar nu-mi găseam nicăieri chiloții și eram prea obosit ca să-i mai caut. Am dat să cobor scările, ținându-mă strâns de balustradă. Femeia a venit după mine, strigând:

— Așteaptă, ai uitat să-ți iei cei cincisprezece dolari.

I-am luat, și când am vrut să-i vâr în buzunar, am dat acolo peste chiloții strânși ghemotoc.

— Mulțumesc.

O spuneam sincer. Eram epuizat. Dar fericit.

Vreau să notez undeva un anume lucru: am încercat să iert. Și totuși. Au existat perioade în viața mea, ani întregi, în care am fost stăpânit de furie. Oroarea mă întorsese pe dos.

Încercam o oarecare satisfacție în amărăciune. O cultivam.

Urâtul guverna afară, la exterior, și eu l-am invitat în interiorul meu. Mă încruntam la lume. Și lumea se încrunta la mine. Eu și lumea ne priveam cu un dezgust reciproc. Trânteam ușile în nasul oamenilor. Trăgeam câte o bășină oriunde mă nimeream. Acuzam casierele că m-au înșelat cu un penny la rest, în timp ce moneda se găsea în mâna mea. Și, într-o bună zi, mi-am dat seama că sunt pe cale să devin nemernicul care otrăvește porumbei. Oamenii traversau pe celălalt trotuar ca să mă evite. Eram un cancer uman. Și, ca să fiu sincer, nici măcar nu eram cu adevărat furios. Îmi trecuse. De multă vreme îmi lăsasem mânia în urmă. O lepădasem pe o bancă dintr-un parc, apoi mă

ridicasem și plecasem. Și totuși. O purtasem atâta vreme în mine, încât nu mai știam să fiu altfel. Într-o dimineață m-am sculat și mi-am spus: „Nu-i prea târziu”. Primele zile au fost ciudate. Trebuia să învăț, în fața oglinzii, să zâmbesc. Iar zâmbetul se întorcea la mine. Mă simțeam de parcă îmi fusese luată o mare povară de pe inimă. Mă eliberasem și ceva îmi dăduse și mie drum liber. Câteva luni mai târziu, l-am găsit pe Bruno.

Când am ajuns acasă de la cursul de desen, am găsit în ușa un bilet de la Bruno: „Pe unde ieși?” Eram prea obosit ca să urc scările și să-i povestesc. În casă era întuneric, așa că am tras de șnurul becului din hol. M-am văzut în oglindă. Părul meu, sau ce mai rămăsese din el, se sumețea la ceafă ca o creastă de val. Fața arăta boțită ca un lucru uitat afară, în ploaie.

M-am trântit pe pat complet îmbrăcat, minus chiloții.

Trecuse de miezul nopții când a sunat telefonul. M-am trezit dintr-un vis în care îl învățam pe fratele meu, Joseph, cum să se pișe cu boltă. Uneori am coșmaruri. Dar de astă dată nu era un coșmar. Ne aflam în pădure și frigul ne mușca fundurile. Joseph s-a întors către mine zâmbind. Un copil frumos, blond, cu ochi cenușii. Cenușii ca oceanul într-o zi fără soare sau ca elefantul pe care l-am văzut în piața publică a orașului când aveam vârsta lui Joseph. L-am văzut cu ochii mei stând sub razele soarelui prăfuit. Nimeni nu-și amintea să-l fi văzut și, pentru că era cu neputință de înțeles ce căuta un elefant în Slonim, nimeni nu m-a crezut. Dar eu l-am văzut.

O sirenă țipa în depărtare. Chiar în clipa când fratele meu a dat să spună ceva, visul s-a destrămat și m-am trezit în întunecimea dormitorului, cu răpăitul ploii în geam. Telefonul continua să sune. Bruno, fără îndoială. M-aș fi făcut că nu-l aud, dacă nu m-aș fi temut că o să sune la poliție.

De ce dracu' nu bate cu bastonul în calorifer, așa cum face de obicei? Trei lovături înseamnă TRĂIEȘTI? Două înseamnă DA, una înseamnă NU. Procedăm așa numai noaptea, pentru că peste zi sunt prea multe zgomote și, în orice caz, n-ar fi eficient, pentru că Bruno adoarme de obicei cu walkmanul în urechi.

Mi-am dat la o parte așternutul și m-am târât, împleticit, împiedicându-mă de piciorul unei mese. „Alo!” am strigat în receptor, dar legătura se întrerupsese. Am închis, m-am dus în bucătărie și am luat un pahar din bufet. Apa a gălgăit pe țeava, apoi a țâșnit, improșcându-mă. Am băut puțin și pe urmă mi-am adus aminte de plantă. O am de aproape zece ani. Abia de mai trăiește, dar trăiește. Mai curând maronie decât verde. Părți din ea s-au veștejit. Și totuși continuă să trăiască, aplecată spre stânga. Chiar când o sucesc în așa fel încât părțile care au stat în soare să intre în umbră, tot se îndoie, cu îndărătnicie, spre stânga, preferând o atitudine creativă în loc să răspundă unei nevoi fizice. Am turnat restul de apă în ghiveci. În orice caz, ce înseamnă să înflorești?

Un moment mai târziu telefonul a sunat din nou.

— OK, OK, am spus, ridicând receptorul. Nu-i nevoie să trezești întreg blocul.

La capătul celălalt al firului, tăcere.

— Bruno? Am întrebat.

— Sunteți domnul Leopold Gursky?

Am presupus că era cineva care voia să-mi vândă ceva.

Întotdeauna îți telefonează ca să vândă. Odată mi-au telefonat că dacă le trimit un cec de 99 de dolari mi se va preaproba, fără formalități, un card de credit. Le-am răspuns:

— Da, sigur, dacă mă așez sub un stol de porumbei mi se va preaproba un car de căcat.

Dar omul de la telefon mi-a spus că nu vrea să-mi vândă nimic. I s-a blocat ușa casei și a rămas în stradă. A sunat la Informații și a cerut numărul unui lăcătuș. I-am răspuns că m-am pensionat. Omul a tăcut. Nu putea să creadă că are asemenea ghinion. Sunase înainte la alte trei numere de lăcătuși și nimeni nu-i răspunsese.

— Aici plouă cu găleata, mi-a spus.

— Nu puteți dormi noaptea asta în altă parte? Dimineață va fi ușor să găsiți un lăcătuș. Sunt cu duiumul.

— Nu pot, mi-a răspuns. Mă rog, dacă vă cer prea mult.

A început, pe urmă s-a oprit, așteptând să mă pronunț eu.

Dar eu am tăcut.

— Atunci, OK. Îmi pare rău că v-am deranjat.

Îi simțeam dezamăgirea în glas. Și totuși nu a închis telefonul, și nici eu nu l-am închis. Mă copleșise un sentiment de vinovăție. Mi-am spus: „La ce-mi trebuie să dorm? O să am tot timpul să dorm. Măine sau poimăine”.

— OK, OK, am zis, deși n-aveam nici un chef. Va trebui să-mi dezgrop uneltele. E ca și cum aș căuta un ac în carul cu fân sau un evreu în Polonia. Așteptați o secundă. Să-mi iau un creion.

Mi-a dat o adresă tocmai hăt în nordul orașului. Numai după ce am pus receptorul în furcă mi-am adus aminte că, la ora asta, aștepți un autobuz până îți ies peri albi. În sertarul din bucătărie aveam cartea de vizită cu numărul firmei de taxiuri Goldstar Car Service, nu pentru că aș fi comandat vreodată o mașină. Și totuși. Nu se știe niciodată.

Am cerut un taxi și am început să scotocesc în debaraua din hol după trusa cu unelte. Am găsit, în schimb, o cutie cu ochelari vechi. Cine știe de unde i-am luat. Probabil de la un vânzător de pe stradă, împreună cu niște farfurii de porțelan desperecheate și o păpușă fără cap. Din când în când, încercam câte o pereche. Odată am preparat o omletă purtând o pereche de

ochelari de damă, pentru citit. A ieșit o omletă mamut, m-am speriat când m-am uitat la ea.

Am scormonit în cutie și am scos o pereche. Aveau rame pătrate, de culoarea pielii, și lentile groase de o jumătate de centimetru. I-am pus pe nas. Brusc, am avut senzația că podeaua îmi fuge de sub picioare și, când am încercat să fac un pas, s-a bombat în sus și s-a clătinat. Am șontăcăit până la oglinda din hol. În strădania de a-mi ține echilibrul, m-am năpustit într-acolo, dar am calculat greșit distanța și m-am izbit de sticla oglinzii. A sunat interfonul. Când ești cu pantalonii în vine, toată lumea se găsește să te viziteze.

— O clipă! Am strigat în receptor.

Când mi-am scos ochelarii, cutia cu unelte a apărut chiar sub nasul meu. Mi-am vârât mâna sub capacul paradit. Pe urmă mi-am înșfăcat balonul care zăcea pe podea, mi-am netezit repede părul în fața oglinzii și am ieșit. Biletul lui Bruno era încă lipit pe ușă. L-am mototolit și l-am băgat în buzunar.

O limuzină neagră stătea tolănită în stradă și ploaia îi stropea farurile. În afară de limuzină, doar câteva mașini goale, parcate lângă trotuar. Eram gata să intru înapoi în casă, când șoferul limuzinei a coborât geamul și m-a strigat pe nume.

Purta un turban. M-am apropiat de fereastră:

— Probabil că e o greșeală. Eu am comandat o mașină obișnuită.

— OK, mi-a răspuns.

— Dar asta e o limuzină, am stăruit.

— OK, a repetat, făcându-mi semn să intru.

— Nu pot să plătesc în plus.

Turbanul s-a mișcat în sus și-n jos.

— Intră până nu te murează de tot, mi-a spus șoferul.

M-am băgat înăuntru. Banchete de piele și câteva decantere de cristal cu băuturi, pe margine. Limuzina era mai spațioasă decât îmi imaginasem. Muzica exotică, difuză, care venea din față și ritmul domol al ștergătoarelor de parbriz abia de-mi atingeau urechile. A îndreptat botul limuzinei spre stradă și am plonjat în noapte. Luminile traficului sângerău în băltoace. Am deschis una din sticlele de cristal, dar era goală.

Mai era și un bol cu tablete de mentă, și mi-am umplut buzunarele cu ele. Când mi-am coborât privirea, am văzut că prohabul mi-era deschis.

M-am ridicat și mi-am dres glasul.

„Doamnelor și domnilor, voi încerca să fiu cât mai scurt, pentru că ați avut atâta răbdare până acum. Adevărul este că sunt șocat de-adevăratelea, mă ciupesc să văd dacă e aieva.

O onoare care nici prin vis nu mi-a trecut. Premiul pentru întreaga activitate, oferit de compania de taxiuri Goldstar.

Pur și simplu, mi-a pierit graiul. Chiar se întâmplă? Și totuși. Da. Toate dovezile o atestă. Activitatea de o viață.”

Am străbătut orașul. Parcursesem pe jos toate cartierele acelea, meseria mea mă purtase prin diferite părți ale metropolei. Eram cunoscut până și în Brooklyn, mă învârtisem pretutindeni. Am reparat broaște pentru hasidimi.

Încuietori pentru sbvartzeri¹. Uneori mă plimbam pe acolo de plăcere, puteam să-mi petrec o duminică întreagă bătând străzile. Odată, cu ani în urmă, m-am pomenit în fața Grădinii Botanice și am intrat ca să văd cireșii în floare. Mi-am cumpărat niște crackers și m-am uitat la carașii aurii care pluteau lenevos în heleșteele lor. Era și o nuntă acolo și mirii se fotografiau sub un copac, iar ciorchinii de flori albe făceau să pară că întreaga scenă fusese prinsă într-o furtună de zăpadă. Mi-am croit drum la sera cu plante tropicale, înăuntru era o altă lume, umedă și caldă, de parcă toate răsufările oamenilor care fac dragoste fuseseră captate acolo.

Am scris cu degetul pe geamul aburit LEO GURSKY.

Limuzina s-a oprit. Mi-am lipit fața de geamul mașinii.

— Unde e?

1 Negri (idiș).

Șoferul mi-a arătat o casă. O casă frumoasă, cu trepte care duceau la ușa din față și frunze cioplite în piatra parapetelor.

— Șaptespe dolari, a spus șoferul.

Mi-am pipăit buzunarul ca să caut portofelul. Nu. Celălalt buzunar. Biletul lui Bruno, chiloții mei făcuți ghemotoc, dar nici urmă de portofel. Ambele buzunare ale balonului – nimic. Nu, nu! Probabil că în grabă l-am uitat acasă. Și în clipa aceea mi-am adus aminte de onorariul de la școala de desen. Mi-am vârât mâna pe lângă tabletele de mentă, biletul lui Bruno, chiloții mei, și am scos banii.

— Îmi pare rău, i-am spus șoferului. Sunt foarte jenat, dar nu am decât cincisprezece dolari.

Îmi venea greu să mă despart de bancnote, nu pentru c-ar fi fost rodul unei munci grele, nu ăsta-i cuvântul, ci altceva, o senzație dulce-amăruie. Dar după o scurtă pauză, turbanul a încuviințat și banii au fost acceptați.

Omul stătea în prag. Desigur că nu se așteptase să mă vadă descinzând dintr-o limuzină, și iată-mă acum, domnul Lăcătuș Mană Cerească. Mă simțeam umilit, aș fi vrut să-i explic: „Credeți-mă, nu mă dau mare, îmi cunosc lungul nasului”. Dar afară turna și mi-am spus că are mai multă nevoie de mine decât de explicațiile mele asupra felului cum am ajuns acolo. Părul ud îi era lipit de țeastă. Mi-a mulțumit de trei ori că am venit.

— Nu-i mare lucru, i-am răspuns.

Și totuși. Știam bine că fusesem pe punctul de a nu veni.

Era o broască afurisită. Omul îmi ținea lanterna deasupra capului. Picăturile de ploaie mi se prelingeau pe ceafă, îmi dădeam seama cât de multe depindeau de priceperea mea de a descuia încuietoarea aceea. Minutele treceau. Încercam și dădeam greș. Tot încercam și tot dădeam greș. Și, până la urmă, am simțit că inima mi-o ia razna. Am apăsat pe clanță și ușa s-a deschis.

Am intrat amândoi în hol, șiroind de apă. Omul și-a scos pantofii, așa că mi i-am scos și eu. Mi-a mulțumit din nou și s-a dus să-și schimbe hainele și să-mi comande o mașină.

Am încercat să protestez, să spun că pot să iau autobuzul sau să opresc un taxi pe drum, dar nici nu voia să audă de așa ceva pe o ploaie ca asta. M-a lăsat în living. De acolo am intrat în sufragerie, de unde am zărit o cameră plină cu cărți. În viața mea nu văzusem atâtea cărți într-un loc care nu era o bibliotecă publică. Am intrat în acea cameră.

Și mie îmi place să citesc. O dată pe lună mă duc la biblioteca din cartier. Iau un roman pentru mine, iar pentru Bruno, cu cataracta lui, o carte înregistrată pe bandă. La început a fost suspicios:

— Ce să fac cu asta? A întrebat, uitându-se chiorăș la carcasa Annei Karenina, de parcă-i adusesem o pompă de clismă.

Și totuși. O zi sau două mai târziu, îmi vedeam de treburile mele când am auzit de la etajul de sus o voce strigând: TOATE FAMILIILE FERICITE SE ASEAMĂNĂ ÎNTRE ELE; era cât pe-aci să fac o criză de isterie. După aceea asculta, la volum maxim, tot ce-i aduceam, și pe urmă îmi returna benzile fără nici un comentariu. Într-o zi m-am întors de la bibliotecă aducându-i Ulise. În dimineața următoare, eram la baie, când am auzit de sus: SOLEMN, ROTOFEIUL BUCK MULLIGAN¹. A ascultat banda o lună întreagă. Avea obiceiul să apese butonul de oprire și să deruleze banda îndărăt ori de câte ori nu înțelegea câte ceva. INELUCTABILA MODALITATE A EVIDENTULUI: CEL PUȚIN ACEASTA. Pauză, derulare îndărăt. INELUCTABILA MODALITATE A. Pauză, derulare: INELUCTABILA MODALITATE. Pauză. INELUCT.

Când s-a apropiat termenul de înapoiere a benzii, mi-a cerut să-l prelungesc. În cele din urmă, sătul de atâtea opriri și reluări, i-am cumpărat un walkman Sony, pe care acum îl plimbă după el, agățat de cureaua de la brâu. Din câte îmi dau seama, îi place cum sună accentul irlandez.

¹ Ulise de James Joyce, traducere și note de Mircea Ivănescu, Editura Univers, București, 1984.

Am început să mă uit prin rafturile cu cărți ale omului.

Conform obiceiului, voiam să văd dacă are vreo carte a fiului meu, Isaac. Desigur că avea. Și nu una, ci patru. Mi-am plimbat degetul pe cotoarele cărților. M-am oprit la Casele de sticlă și am scos volumul din raft. O carte

frumoasă. Povestiri. Le-am citit de nu știu câte ori. Mai ales una – cea care a dat titlul cărții. Asta e preferata mea, ceea ce nu înseamnă că nu-mi plac mult și celelalte. Dar povestirea asta e deosebită. E aparte. O povestire scurtă, dar de câte ori o citesc, plâng. E vorba de un înger care locuiește pe Ludlow Street. Nu departe de casa mea, dincolo de Delancey. Locuiește acolo de atâta vreme, încât nu-și mai poate aduce aminte de ce l-a trimis Dumnezeu pe pământ. Seară de seară îngerul vorbește cu glas tare cu Dumnezeu, și zi de zi așteaptă un cuvânt din partea Lui. Ca să-și omoare timpul, îngerul se plimbă prin oraș. La început, se minuna de tot ce vedea.

A pornit să-și facă o colecție de pietricele. S-a apucat să învețe matematica. Și totuși. Pe zi ce trece, e tot mai puțin orbit de frumusețea lumii.

Noaptea, zace treaz, ascultând pașii frământați ai văduvei care locuiește la etajul de deasupra lui, și dimineată de dimineată, pe scări, trece pe lângă un bătrân, domnul Grossmark, care-și petrece zilele târându-se pe trepte în sus și-n jos, în sus și-n jos, mormăind: „Cine-i acolo?” Până acum, din cât a observat îngerul, asta-i tot ce spune, cu excepția unei singure dimineți când, din senin, bătrânul i s-a adresat, tocmai lui, întrebându-l: „Cine sunt eu?”, ceea ce l-a tulburat puternic; îngerul nu vorbește niciodată și nici nu i se vorbește, drept care nu a răspuns nimic, nici măcar: „Sunteți Grossmark, o ființă umană”. Cu cât vede mai multă durere, cu atât, în inima lui, îngerul se întoarce împotriva lui Dumnezeu. Începe să vagabondeze noaptea pe străzi, oprindu-se în fața oricui pare să aibă nevoie de o ureche care să-l asculte. Dar ceea ce aude – e prea mult pentru el. Nu poate înțelege. Când îl întreabă pe Dumnezeu de ce l-a făcut atât de neajutorat, vocea îngerului se sparge din pricina lacrimilor de furie pe care și le înfrânează. După un timp, încetează să-i mai vorbească lui Dumnezeu. Într-o noapte, întâlnește un om sub un pod. Împart o sticlă de vodcă pe care omul o avea într-o pungă de ambalaj. Și pentru că îngerul e beat și singur și furios pe Dumnezeu, și pentru că, fără să-și dea seama, simte nevoia familiară oamenilor de a se destăinui cuiva, îi mărturisește omului adevărul, anume că e un înger.

Omul nu-l crede, dar îngerul stăruie. Omul îi cere o dovadă, și atunci îngerul își desface cămașa, în ciuda gerului, și îi arată omului cercul perfect de pe piept, care este semnul distinctiv al îngerilor. Dar asta nu-i spune nimic omului, care nu are habar de semnul distinctiv al îngerilor, și care-i cere:

— Arată-mi ceva ce poate face Dumnezeu.

Și atunci îngerul, naiv ca toți îngerii, arată către omul însuși. Și omul, crezând că-l minte, îi arde o directă în stomac, rostogolindu-l de pe chei în apa neagră a râului. Unde se îneacă, pentru că îngerii nu știu să înoate.

Singur în încăperea aceea plină de cărți, țineam în mână volumul fiului meu. Trecuse de miezul nopții. Îmi spuneam: „Sărmanul Bruno, probabil că la

ora asta a și sunat la morgă să întrebe dacă n-a fost adus un bătrân, cu un bilet de identificare în portofel, pe care scrie: NUMELE MEU ESTE LEO GURSKY NU AM FAMILIE VĂ ROG SUNAȚI CIMITIRUL PINELAWN UNDE MI-AM REZERVAT UN LOC DE VECI ÎN SECTORUL EVREIESC MULȚUMESC PENTRU BUNĂVOINȚĂ.

Am întors cartea pe dos ca să mă uit la fotografia lui.

Odată ne-am întâlnit. De fapt nu ne-am întâlnit, ci am stat față-n față. Era la o seară de lectură pe 92nd Street. Mi-am cumpărat biletul cu patru luni înainte. De nenumărate ori îmi imaginasem o întâlnire între noi. Eu, ca tatăl lui, el, ca fiul meu. Și totuși. Știam că n-o să aibă loc niciodată, nu în felul în care aș fi dorit eu. Am acceptat ideea că maximum ce puteam să sper era un loc în public. Dar în timpul lecturii, ceva m-a copleșit. După aceea, m-am pomenit la coada pentru autografe, cu mâinile tremurându-mi când i-am întins bucata de hârtie pe care îmi semnasem numele. S-a uitat la nume și l-a copiat pe carte. Am încercat să spun ceva, dar nu puteam articula nici un sunet. Mi-a zâmbit și mi-a mulțumit. Și totuși. Nu m-am urnit din loc.

— Mai doriți ceva? M-a întrebat.

Mi-am fluturat mâinile. Femeia din spatele meu mi-a aruncat o privire iritată și s-a împins înainte ca să-l salute.

Dar eu îmi fluturam mâinile ca un nebun. Ce putea face?

Și-a semnat numele pe cartea femeii. Era jenant pentru toată lumea. Mâinile continuau să-mi danseze. Cei de la coadă trebuiau să mă ocolească pentru a ajunge la el. Din când în când, ridica ochii spre mine, mirat. O dată mi-a zâmbit, așa cum zâmbești unui idiot. Dar mâinile mele se zbăteau să-i spună totul. Atât cât au putut, până când un paznic m-a apucat brutal de cot și m-a scos afară pe ușă.

Era iarnă. Fulgi mari și grei se cerneau în lumina felinarelor. Am așteptat ca fiul meu să iasă, dar n-a apărut. Probabil că mai exista o ieșire, nu știu. Am luat autobuzul spre casă. Am străbătut pe jos străduța mea înzăpezită. Așa cum obișnuiesc, am întors capul să-mi verific urmele de pași în zăpadă. Când am ajuns la blocul meu, mi-am căutat numele la interfon. Și pentru că știu că uneori văd lucruri care nu există, după ce-am mâncat, am sunat la Informații să întreb dacă sunt înregistrat în cartea de telefon. În noaptea aceea, înainte de-a adormi, am deschis cartea așezată pe noptieră.

LUI LEON GURSKY, scria.

Încă țineam cartea în mână, când a venit în spatele meu omul căruia îi descuiasem ușa.

— Cunoști cartea? M-a întrebat.

Am scăpat-o din mână și a căzut cu o bufnitură la picioarele mele, cu chipul fiului meu privind în sus. Nu mi-am dat seama ce fac. Am încercat să-i explic:

— Sunt tatăl lui, am spus. Sau poate că am spus: E fiul meu.

Oricum ar fi fost, mi-am atins ținta, pentru că omul a părut întâi șocat, pe urmă surprins, deși până la urmă părea să nu mă creadă. Ceea ce mi-a prins bine, pentru că, la urma urmei, cine mă credeam, făcându-mi apariția într-o limuzină, reparând o broască și apoi pretinzând că sunt părintele unui scriitor celebru?

Brusc, m-am simțit foarte obosit. Mai obosit decât fusesem vreodată în ultimii ani. M-am aplecat, am ridicat cartea și am pus-o în raft. Omul continua să mă privească ciudat, dar în clipa aceea a claxonat mașina afară, din fericire pentru mine, căci îmi ajungea cât fusesem privit în ziua aceea.

— Cred că trebuie să plec.

Omul și-a deschis portofelul, a scos o bancnotă de o sută de dolari și mi-a înmânat-o.

— Tatăl lui? M-a întrebat.

Mi-am băgat banii în buzunar și i-am oferit, galant, o tabletă de mentă. Mi-am vârât picioarele în pantofii uzi.

— Nu chiar tatăl lui, am spus. Și pentru că nu știam ce să adaug, l-am lămurit: Mai curând unchiul lui.

Cuvintele mele au părut să-l nedumerească total, dar, pentru orice eventualitate, am adăugat:

— Nu chiar unchiul lui.

Omul a ridicat din sprâncene. Mi-am luat cutia cu unelte și am ieșit în ploaie. A încercat să-mi mulțumească din nou pentru că venisem, dar coborâsem deja scara. Am intrat în mașină. Omul continua să stea în ușă și să privească afară.

Și, ca să-l asigur că-mi lipsea o doagă, mi-am fâlfâit mâna ca regina Angliei.

Am ajuns acasă la trei dimineața. M-am cățarat în pat.

Eram sleit. Dar nu puteam să dorm. Zăceam pe spate, ascultând ploaia și gândindu-mă la cartea mea. Nu-i dădusem un titlu, ce nevoie are de titlu o carte pe care nu o s-o citească nimeni niciodată?

M-am dat jos din pat și m-am dus la bucătărie. Îmi țin manuscrisul într-o cutie ascunsă în cuptor. Am scos-o, am pus-o pe masă și am introdus o foaie de hârtie în mașina de scris. O bună bucată de timp am stat uitându-mă fix la pagina albă. Pe urmă, cu două degete, am început să culeg un titlu.

RĂZÂND & PLÂNGÂND.

Am mototolit hârtia și am aruncat-o pe jos. Am pus apă la fiert. Afară ploaia stătuse. Un porumbel uguia pe pervaz. S-a înfoiat, a țopăit înainte și înapoi, apoi și-a luat zborul. Liber ca pasărea cerului, ca să spun așa. Mi-am alimentat ' mașina cu o pagină nouă și am scris: înainte de a apuca să mă răzgândesc, am scos fila din mașina de scris, am așezat-o deasupra teancului de pagini și am închis capacul cutiei. Am scris pe capac adresa fiului meu, pe care o știam pe de rost.

Am așteptat să se întâmple ceva, dar nu s-a întâmplat nimic. Nici o rafală de vânt nu a măturat tot ce-i stătea în cale.

Nici o criză de inimă nu m-a doborât. Nici un înger nu mi-a călcat pragul.

Era cinci dimineața. Urmau ceasuri întregi până să se deschidă oficiul poștal. Ca să-mi omor timpul, am scos de sub canapea proiectorul de diapozitive. E un lucru pe care-l fac în ocazii speciale, când e ziua mea, de pildă. Am aranjat proiectorul pe o cutie de pantofi, am vârât firul în priză și am apăsat butonul. O rază puternică a luminat peretele. Diapozitivul pe care-l păstrez într-un borcan pe raftul din bucătărie a intrat în cutia proiectorului, a înaintat spre obiectiv.

Am centrat imaginea. O casă cu o ușă galbenă, la marginea unui câmp. Sfârșit de toamnă. Printre crengile negre, un cer portocaliu care, mai încolo, se albăstrește. Din coșul casei se despletește o șuviță de fum de la focul de lemne și pe fereastră aproape că o zăresc pe mama, aplecată peste o masă.

Eu mă îndrept spre casă, alergând. Simt vântul rece care-mi biciuiește obraji. Întind mâna. Și, cum capul meu e doldora de vise, o clipă am impresia că pot, într-adevăr, să deschid ușa și să intru în casă.

R i Afară, mijeau zorii. Casa copilăriei mi se dizolva în fața ochilor. Am închis proiectorul, am mâncat un baton de Metamucil și m-am dus la baie. După ce-am făcut tot ce trebuia să fac, m-am suit în cadă, m-am spălat cu buretele și am început să scotocesc în dulap după costum. Am găsit galoșii pe care-i căutasem și un aparat vechi de radio. În cele ț din urmă, mototolit pe jos, iată și costumul, un costum alb I de vară, pasabil, dacă treceai cu vederea pata maronie din [față. M-am îmbrăcat. Am scuipat în palme și mi-am netezit [părul. M-am așezat așa, îmbrăcat cum eram, ținând în brațe pachetul învelit în hârtie de ambalaj. Am verificat și răsverificat adresa. La opt și patruzeci și cinci mi-am tras pe mine balonul și mi-am vârât pachetul sub braț. Am aruncat o ul timă privire în oglinda din hol. Pe urmă am ieșit pe ușă, în I miezul dimineții.

Tristețea mamei mele

1. NUMELE MEU E ALMA SINGER.

Când m-am născut, mama mi-a dat numele după o fată dintr-o carte pe care i-o dăruise tatăl meu, o carte care se chema Istoria iubirii. Pe fratele meu l-au botezat Emanuel Chaim, după istoricul evreu Emanuel Ringelblum, cel

care a îngropat în ghetoul din Varșovia bidoane de lapte pline cu documente și mărturii, și după violoncelistul evreu Emanuel Feuermann, care a fost unul dintre cei mai prodigioși muzicieni ai secolului XX și, de asemenea, după genialul scriitor evreu Isaac Emmanuilovici Babei, dar și după Chaim, unchiul mamei, care era un măscărici, îi făcea pe toți să se tăvălească de râs, și care a fost omorât de naziști. Dar fratele meu a refuzat să răspundă la aceste nume. Când cineva îl întreba cum îl cheamă, născocea un altul. A schimbat vreo cincisprezece sau douăzeci de nume diferite. Timp de o lună se referea la el însuși folosind persoana a treia și numindu-se Mister Fruit. În ziua în care a împlinit șase ani a sărit pe o fereastră de la etajul doi, încercând să zboare. Și-a rupt mâna și s-a ales cu o cicatrice pe frunte, dar din momentul acela toată lumea nu i-a mai spus altfel decât Bird1.

2. CE NU SUNT.

Fratele meu și cu mine obișnuiam să jucăm un joc. Arătam spre un scaun și spuneam: „ĂSTA NU-I UN SCAUN”. Bird

1 Pasăre (engl.).

Arăta spre masă: „ASTA NU-IO MASĂ”. „ĂSTA NU-I UN PERETE”, continuam eu, „ĂSTA NU-I UN TAVAN”. Și tot așa, înainte: „AFARĂ NU PLOUĂ”. „ȘIRETURILE PANTOFILOR MEI NU SUNT DEZLEGATE”, zbiera Bird. „ASTA NU-I O ZGÂRIETURĂ”, spuneam arătându-mi cotul. „NICI ASTA NU-I O ZGÂRIETURĂ”, răspundea Bird ridicându-și genunchiul. „ĂSTA NU-I UN CEAINIC.” „ASTA NU-I O CEAȘCĂ.” „NU-I O LINGURĂ.” „NU-S VASE NESPĂLATE.” Negam, în felul ăsta, camere întregi, ani, climate. Odată, în toiul strigătelor noastre, Bird a tras adânc aer în piept, apoi a răcnit din fundul răunchilor: „EU! NU! AM! FOST! NEFERICIT!

TOATĂ VIAȚA MEA!”

— Dar nu ai decât șase ani, i-am spus.

3. FRATELE MEU CREDE ÎN DUMNEZEU.

Pe când avea nouă ani și jumătate, Bird a găsit o cărticică roșie intitulată Cartea gândirii evreiești, dăruită, cu o dedicație, tatălui nostru, David Singer, când și-a sărbătorit Bar Mitzvah. Era o culegere de aforisme evreiești grupate sub titluri ca: Fiecare israelit ține în mâinile lui onoarea întregului popor, sau: Sub Romanovi, sau: Nemuirea. Curând după ce a găsit-o, Bird a început să poarte o kippah1 de catifea neagră, fără să-i pese dacă-i stătea strâmb și se ridica la spate, dându-i un aer de cherchelit. De asemenea și-a luat obiceiul să se țină după coada domnului Goldstein, îngrijitorul de la Școala Evreiască, cel care bombănea în trei limbi și ale cărui mâini lăsau în urma lor mult mai mult praf decât reușeau să curețe. Circulau zvonuri că domnul Goldstein nu doarme decât o singură oră pe noapte, în beciul școlii, că a fost deținut într-un lagăr de muncă în Siberia, că avea o inimă atât de slabă, încât un zgomot strident ar fi

putut să-l ucidă, și că priveliștea zăpezii îl făcea să plângă. Bird avea o slăbiciune pentru el. Îl urmărea tot timpul după terminarea

1 Tichia pe care o poartă evreii habotnici.

Cursurilor la Școala Evreiască, în timp ce domnul Goldstein se învărtă cu aspiratorul printre rândurile de bănci, spăla closetele și ștergea înjurăturile de pe tablă. Intra în atribuțiile domnului Goldstein să retragă din circulație vechile siddurs¹, rupte sau zdrențuite, și într-o după-amiază, vegheat de doi corbi mari cât doi câini, cocoțați pe o cracă, a împins o roabă plină cu cărțulii în spatele sinagogii, poticnindu-se peste bolovani și rădăcini de copaci, a săpat o groapă, a rostit o rugăciune și le-a îngropat.

— Nu pot să le arunc, i-a spus lui Bird. Pe ele e scris numele Domnului. Așa încât trebuie să le îngrop cum se cuvine.

În săptămâna care a urmat, Bird a început să scrie pretutindeni cele patru litere ebraice ale numelui care nu îi este îngăduit nimănui să-l rostească, după cum nimănui nu îi este îngăduit să arunce filele temelor în care este pomenit.

Câteva zile mai târziu am deschis coșul de rufe negre și l-am găsit scris cu creionul chimic pe maioul lui. L-a scris cu creta pe ușa noastră de la intrare, l-a mâzgălit pe fotografia de grup cu clasa lui, pe peretele de la baie și, înainte de a-i pieri cheful, l-a scrijelit cu briceagul meu militar elvețian pe scoarța copacului din fața casei, la înălțimea la care a putut ajunge el.

Poate din pricina asta, sau poate din cauza deprinderii lui de a-și acoperi fața cu brațul și a se scobi în nas, ca și cum oamenii nu-și dădeau seama ce face, sau pentru că uneori scotea zgomote ciudate, ca într-un joc video, cei câțiva prieteni pe care-i avea au încetat să vină pe la noi ca să se joace cu el.

În fiecare dimineață se trezește devreme ca să daven² afară, cu fața spre Ierusalim. Când îl privesc pe fereastră, îmi pare rău că la vârsta de cinci ani l-am învățat să recunoască literele ebraice. Mă întristează, pentru că știu că nu o să dureze.

1 Cărțulii de exerciții și teme religioase (idiș).

2 Să se roage (idiș).

4. TATĂL MEU A MURIT CÂND AVEAM ȘAPTE ANI.

Ce-mi mai amintesc, îmi amintesc fragmentar. Urechile lui.

Pielea zbârcită de pe coate. Poveștile pe care mi le istorisea despre copilăria lui în Israel. Cum ședea în fotoliul lui preferat ascultând muzică și cum îi plăcea să cânte. Îmi vorbea în limba ebraică și eu îi spuneam Abba. Am uitat aproape totul, dar uneori îmi revin în minte unele cuvinte: kum-kum, shemesb, chol, yam, etz, nesbika, motek¹, dar înțelesul lor se șterge ca fețele monedelor tocite. Mama mea, care e englezoaică, l-a întâlnit pe tata când a lucrat într-un kibuz în apropiere de Ashdod, în vara de dinainte de a pleca la

Oxford. Tata era cu zece ani mai mare decât ea. Făcuse armata, după aceea călătorise prin America de Sud. După care se întorsese la studii și ajunsese inginer. Îi plăcea să doarmă sub cerul liber, purta întotdeauna cu el un sac de dormit și o gamelă de un litru cu apă, și se pricepea să aprindă un foc frecând o bucată de cremene. În serile de vineri, o lua pe mama cu el – când ceilalți kibuțnici zăceau pe iarbă, pe pături, în fața unui ecran cinematografic uriaș, se jucau cu căteii și se îmbătau și-o ducea la Marea Moartă, unde pluteau într-un fel ciudat.

5. MAREA MOARTĂ ESTE LOCUL CU CEA MAI JOASĂ ALTITUDINE DE PE PĂMÂNT

6. NU EXISTĂ DOI OAMENI CARE SĂ SEMENE MAI PUȚIN ÎNTRE EI DECÂT MAMA ȘI TATĂL MEU.

Când mama se bronza și tata râdea și-i spunea că, pe zi ce trece, seamănă tot mai mult cu el, nu făcea decât să glumească, pentru că el era înalt de un metru optzeci și trei, avea ochi verzi, luminoși și părul negru, iar mama e palidă

1 Scoală-te, scoală-te; soare; nisip; mare; pom; sărutare; scumpa mea (ebr.).

Și atât de micuță, încât și azi, la patruzeci și unu de ani, dacă o vezi de pe celălalt trotuar, poți s-o iei drept o fetișcană.

Bird e scund și blond ca mama, iar eu sunt înaltă ca tata. Am părul negru, o strungăreață ca el, sunt slabă, într-un fel neplăcut, și am cincisprezece ani.

7. EXISTĂ O FOTOGRAFIE A MAMEI PE CARE N-A VĂZUT-O NIMENI.

Când a venit toamna, mama s-a întors în Anglia, ca să-și înceapă studiile universitare. Buzunarele îi erau pline de nisip din cel mai jos loc de pe pământ. Cântărea cincizeci și două de kilograme. E o poveste pe care mi-o istorisește uneori, despre o întâmplare din călătoria ei cu trenul de la gara Paddington la Oxford, pe parcursul căreia a cunoscut un fotograf aproape orb. Avea ochelari negri și povestea că-și distrusese retina cu zece ani în urmă, când călătorise în Antarctica. Purta un costum impecabil călcat și își ținea aparatul de fotografiat în poală. Spunea că acum vede lumea într-un fel cu totul diferit, dar nu neapărat mai rău. I-a cerut voie mamei să o fotografieze. Când a luat capacul de pe obiectivul aparatului și a privit prin el, mama l-a întrebat ce vede.

— Ceea ce văd întotdeauna.

— Adică?

— O pâclă, a răspuns el.

— Atunci de ce mai fotografiezi?

— Pentru cazul că îmi voi recăpăta vederea. Ca să știu și eu ce-am văzut.

Mama ținea în brațe o pungă cu un sandviș cu pate de ficat, pe care i-l preparase bunica mea. I-a oferit sandvișul fotografului aproape orb.

— Dar duminică nu ți-e foame? A întrebat-o el.

Și i-a răspuns că îi este foame, dar niciodată nu-i mărturisise mamei sale că detestă pateul de ficat, și acum fusese prea târziu ca să-i mai spună, dat fiind că ani de zile nu suflase o vorbă.

Trenul a oprit în gara Oxford, și mama a coborât, lăsând în urma ei o dâră de nisip. Îmi dau seama că povestea asta are o morală, dar nu știu care e.

8. MAMA E CEA MAI ÎNCĂPĂȚANATĂ PERSOANĂ PE CARE AM CUNOSCUȚ-O VREODATĂ.

După cinci minute mama a hotărât că urăște Oxfordul.

În prima săptămână din semestru nu a făcut altceva decât să stea în camera ei dintr-o clădire de piatră bătută de curent, privind cum cădea ploaia pe vacile de pe maidanul Christ Church și plângându-și de milă. Trebuia să fiarbă apa de ceai pe un reșou. Ca să-și consulte preparatorul, trebuia să urce cincizeci și șase de trepte de piatră și să izbească în ușă până când omul se deștepta de pe culcușul din biroul lui, unde dormea sub un morman de hârtoage. Aproape în fiecare zi mama îi scria tatei în Israel pe o hârtie scumpă, franțuzească și, când i se termina provizia, îi scria pe hârtie de desen, ruptă dintr-un caiet. Într-una dintre aceste scrisori (pe care am găsit-o ascunsă într-o cutie veche de tablă sub canapeaua din biroul ei) îi spunea: Cartea, pe care mi-ai dat-o stă pe masa mea și în fiecare zi învăț tot mai mult să citesc din ea. Învăța s-o citească, pentru că era scrisă în spaniolă, își vedea în oglindă trupul bronzat devenind tot mai palid. În cea de-a doua săptămână și-a cumpărat o bicicletă la mâna a doua și a bătut orașul în lung și-n lat lipind anunțuri: CAUT PROFESOR DE LIMBA EBRAICĂ, întrucât învăța cu ușurință limbile străine și voia să-l poată înțelege mai bine pe tata. S-au găsit câțiva, dar numai unul nu a dat bir cu fugiții când i s-a explicat că mama nu-l poate plăti, și anume un băiat cu coșuri pe față, pe nume Nehemia, din Haifa, care era student în primul an și la fel de amărât ca mama și care s-a gândit – conform unei scrisori pe care mama i-a scris-o tatei – că tovărășia unei fete constituia un motiv suficient pentru a o întâlni de două ori pe săptămână la King's Arms, fără alt onorariu decât o bere. Mama învăța și spaniola dintr-un manual care se numea învățați limba spaniolă fără profesor. Petrecea foarte mult timp la Biblioteca bodleiană citind sute de cărți și fără a se împrieteni cu cineva. La bibliotecă cerea atât de multe volume, încât funcționarul care i le aducea începuse să se ascundă ori de câte ori o vedea venind. La sfârșitul anului a luat examenele cu brio și, în pofida obiecțiilor părinților ei, a abandonat universitatea și s-a dus să trăiască la Tel Aviv cu tatăl meu.

9. ANII CARE AU URMAT AU FOST CEI MAI FERICIȚI DIN VIAȚA LOR.

Au locuit la Ramat Gan, într-o casă însoțită, acoperită de flori agățătoare de bougainvillea. Tata a plantat în grădină un măslin și un lămâi și a săpat în jurul fiecăruia câte un mic șanț, ca să se adune apa. Seara ascultau muzică americană la un aparat de radio pe unde scurte. Când ferestrele erau deschise și vântul sufla dintr-o anumită direcție, simțeau mirosul mării. Mai târziu, s-au căsătorit pe plaja din Tel Aviv și și-au petrecut luna de miere călătorind timp de două luni prin America de Sud. La întoarcere, mama a început să traducă diferite cărți în limba engleză: întâi din spaniolă și apoi din ebraică. Au trecut cinci ani în felul ăsta, până când tatei i s-a oferit o slujbă pe care n-a putut-o refuza, la o companie americană, în industria aerospațială.

10. S-AU MUTAT LA NEW YORK ȘI M-AM NĂSCUT EU.

Cât a fost însărcinată cu mine, mama a citit trei miliarde de cărți, cu cele mai variate tematici. Nu-i plăcea America, dar nici n-o detesta. După doi ani și jumătate și alte opt miliarde de cărți, l-a născut pe Bird. Atunci ne-am mutat în Brooklyn.

11. AVEAM ȘASE ANI CÂND TATĂL MEU A FOST DIAGNOSTICAT CU CANCER LA PANCREAS într-o zi din anul acela eram cu mama în mașină. La un moment dat, mi-a cerut să-i dau poșeta.

— Nu-i aici, i-am spus.

— Poate că-i pe bancheta din spate.

Dar nu era nici pe bancheta din spate. A oprit mașina și a căutat poșeta în toate cotloanele, dar nu era de găsit.

Și-a prins capul în mâini, încercând să-și amintească unde ar fi putut să o lase. Își pierdea mereu lucrurile.

— Într-o bună zi o să-mi pierd și capul, obișnuia să spună, încercam să-mi imaginez ce s-ar întâmpla dacă și-ar pierde capul. Până la urmă însă, tatăl meu a pierdut totul: greutatea, părul, diferite organe interne.

12. TATEI ÎI PLĂCEA SĂ GĂTEASCĂ, SĂ RÂDĂ, SĂ CÂNTE. PUTEA SĂ APRINDĂ UN FOC CU MÂNA LUI, SĂ REPARĂ LUCRURILE STRICATE, SĂ EXPLICE CUM POT FI LANSATE LUCRURILE ÎN SPAȚIU. DAR DUPĂ NOUĂ LUNI DE SUFERINȚĂ A MURIT.

13. TATĂL MEU NU A FOST UN SCRITOR RUS CELEBRU.

La început, mama a păstrat lucrurile tatei exact cum le lăsase el. După cum îmi spune Misha Shklovsky, așa se procedează în Rusia cu casele scriitorilor celebri. Dar tata nu a fost un scriitor celebru. Și nici măcar nu a fost rus. Dar într-o bună zi, când am venit acasă de la școală, am constatat că dispăruse orice semn al existenței tatălui meu. Dulapurile fuseseră golite de hainele lui, pantofii lui de lângă ușă se evaporaseră și jos, în stradă, lângă un ciorchine de saci de gunoi, zăcea vechiul lui fotoliu. M-am dus în camera mea și m-am uitat pe fereastră. Vântul învârteja frunzele uscate pe trotuar. Un bătrân

care trecea pe stradă s-a oprit și s-a așezat să se odihnească în fotoliu. Am ieșit și am cules din lada de gunoi puloverul tatei.

14. LA CAPĂTUL LUMII.

După moartea tatei, unchiul Julian, fratele mamei, care e istoric de artă și locuiește la Londra, mi-a trimis un briceag militar elvețian, despre care spunea că-i aparținuse tatei.

Avea trei lame diferite, un tirbușon, un foarfece mic, două pensete și o scobitoare.

În scrisoarea care însoțea briceagul, unchiul Julian îmi relata că tata i-l împrumutase cândva când făcuseră împreună camping în Pirinei și că uitase complet de el până acum, când îl găsisese și se gândise că poate mi-ar face plăcere să-l primesc. Dar trebuie să fii foarte atentă, îmi scria, pentru că lamele sunt foarte ascuțite. E menit să te ajute să supraviețuiești în ținuturile sălbatice. Eu nu pot să-ți spun mare lucru despre asta pentru că mătușa ta Frances și cu mine am tras imediat la un hotel, după ce o noapte întregă a plouat cu găleata și eram flească. Tatăl tău era mult mai obișnuit cu viața în aer liber decât sunt eu. Odată, în Negev, l-am văzut colectând apă cu o pâlnie și o șapcă impermeabilă. Știa numele tuturor plantelor și dacă erau comestibile sau nu. În ce mă privește, știu că nu e o mare consolare, dar dacă o să vii vreodată la Londra, o să-ți indic toate numele restaurantelor din nord-vest care prepară curry, și dacă sunt comestibile sau nu. Cu dragoste, unchiul Julian.

P. S. Nu-i spune mamei tale că ți-am trimis briceagul, pentru că o să se supere pe mine și o să spună că ești prea mică.

Am examinat toate piesele briceagului, scoțându-le pe rând cu unghia degetului mare și încercând tăișul lamelor pe mâna mea.

Am luat hotărârea să învăț să supraviețuiesc în ținuturile sălbatice, asemenea tatălui meu. Era necesar, în caz că i s-ar întâmpla ceva mamei și ne-ar lăsa pe Bird și pe mine să ne apărăm singuri viețile. Nu i-am suflat o vorbă despre briceag, pentru că unchiul Julian îmi ceruse să păstrez secretul și apoi cum m-ar lăsa mama să fac camping de una singură prin păduri, când nu-mi dădea voie să mă duc nici două străzi mai încolo?

15. DE CÂTE ORI IEȘEAM AFARĂ SĂ MĂ JOC, MAMA ȚINEA SĂ ȘTIE EXACT ÎN CE LOC O SĂ MĂ GĂSESC '

Și când intram în casă, mă chema în dormitorul ei, mă lua în brațe și mă acoperea cu sărutări. Îmi mângâia părul și-mi spunea: „Te iubesc atât de mult”, și când strănutam, îmi spunea: „Să trăiești, știi cât de mult te iubesc, nu-i așa?”, și când mă ridicam să-mi iau un șervețel de hârtie, îmi spunea: „Lasă-mă să ți-l dau eu, te iubesc atât de mult”, și când căutam un pix ca să-mi scriu temele, îmi spunea: „Ia-l pe al meu, totul îți aparține”; și când mă ustura piciorul, îmi spunea: „Asta-i locul, lasă-mă să te strâng în brațe”, și când o

anunțam că mă duc sus, în camera mea, striga după mine: „Cu ce te pot ajuta, te iubesc atât de mult”, și întotdeauna aș fi vrut să-i răspund, dar nu am făcut-o niciodată: „Iubește-mă mai puțin!”

16. ORICE POATE DEVENI UN MOTIV într-o bună zi, mama s-a dat jos din patul în care zăcuse aproape un an de zile. Aveam senzația că e prima dată când o văd direct și nu prin sticlulele și paharele de apă îngrămădite în jurul patului ei și pe care uneori, din plictiseală, Bird le făcea să cânte, atingându-le marginea cu degetul ud. Ne-a preparat macaroane cu brânză, una dintre puținele mâncăruri pe care se pricepea să le gătească. Amândoi am pretins că-i cel mai bun lucru pe care l-am mâncat vreodată, într-o după-amiază, m-a luat deoparte și mi-a spus:

— De acum înainte o să te tratez ca pe un adult.

Aș fi vrut să-i răspund că nu am decât opt ani, dar nu i-am spus nimic. A reînceput să lucreze. Colinda prin casă într-un chimonou imprimat cu flori roșii și oriunde se ducea lăsa în urma ei un siaj de hârtii mototolite. Înainte de moartea tatei, fusese mai ordonată. Dar acum, dacă voiai să știi unde e, nu aveai decât să urmărești ghemotoacele de pagini cu cuvinte tăiate și, la capătul lor, dădeai peste mama, uitându-se pe fereastră sau într-un pahar cu apă, de parcă s-ar fi găsit în el un pește pe care numai ea singură îl putea vedea.

17. MORCOVI.

Din banii mei de buzunar mi-am cumpărat o carte cu titlul Plante și flori comestibile din America de Nord. Din ea am învățat că poți înlătura gustul amar al ghindei fierbând-o în apă, că trandafirii sălbatici sunt comestibili și că trebuie evitat tot ce are miros de migdală, toate plantele trilobate și toate care au o sevă lăptoasă. Am încercat să identific cât mai multe plante în Prospect Park. Pentru că eram conștientă că avea să treacă multă vreme până să pot recunoaște toate plantele și pentru că exista posibilitatea să fiu nevoită să supraviețuiesc în alte locuri decât America de Nord, am învățat pe de rost testul comestibilității universale. E bine să-l cunoști, pentru că unele plante otrăvitoare, ca de pildă cucuta, seamănă cu unele plante comestibile, ca păstârnacul și morcovii sălbatici. Ca să le testezi trebuie, în primul rând, să nu mănânci nimic timp de opt ore. Pe urmă separi planta în componentele ei: rădăcina, frunzele, tulpina, bobocii și florile, și le încerci punând câte o părticică din fiecare pe interiorul încheieturii mâinii. Dacă nu se întâmplă nimic, încerci să le ții trei minute pe interiorul buzei de jos; dacă nu se întâmplă nimic, ține-le timp de cincisprezece minute pe limbă. Dacă tot nu se întâmplă nimic, mestecă-le fără să le înghiți și ține-le în gură cincisprezece minute și, dacă nici după asta nu se întâmplă nimic, înghite-le și așteaptă timp de opt ore, și, dacă după opt ore nu se întâmplă nimic, mănâncă o cantitate

cam de un sfert de cană, și dacă tot nu se întâmplă nimic înseamnă că planta e comestibilă.

Țineam cartea Plante și flori comestibile din America de Nord sub patul meu într-un rucsac împreună cu briceagul militar elvețian al tatei, o lanternă, o șapcă impermeabilă de plastic, o busolă, o cutie cu batoane de cereale, două pungi cu alune, trei conserve de ton, un deschizător de conserve, feșe de prim ajutor, o mică trusă împotriva mușcăturilor de șarpe, un rând de lenjerie de corp și o hartă a metrourilor din New York. Ar fi trebuit să mai conțină și o bucată de cremene, dar, când am încercat să cumpăr una de la magazinul de feronerie, au refuzat să-mi vândă fie pentru că eram prea mică, fie pentru că au crezut că sunt piromană. La nevoie, poți să produci scânteii frecând cuțitul de vânătoare cu o bucată de jasp, de agată sau jad, dar nu știam unde pot găsi jasp, agată sau jad. În locul lor am luat câteva chibrituri de la cafeneaua de pe 2nd Street și le-am vârat într-o pungă cu fermoar, ca să le feresc de ploaie.

De Hanuka, i-am cerut mamei un sac de dormit. Mi-a cumpărat unul confecționat din flanel, imprimat cu inimioare roz, care, la temperaturi sub zero grade, m-ar fi ținut în viață cinci secunde înainte de a muri de hipotermie. Am întrebat-o pe mama dacă nu-l putem da înapoi și lua în schimb un sac adevărat.

— Dar unde ai de gând să dormi, la Polul Nord? M-a întrebat.

Iar eu mi-am spus în gând: „Acolo sau în Anzii peruvieni, unde a campat cândva tata”. Ca să schimb subiectul, i-am povestit despre cucută, morcovi sălbatici și păstârnac, dar se pare că a fost o idee nefericită, pentru că ochii i s-au umplut de lacrimi și, când am întrebat-o ce s-a întâmplat, mi-a răspuns că și-a amintit de morcovii pe care-i cultiva tata în grădina de la Ramat Gan. Aș fi vrut s-o întreb ce altceva mai cultivase în afară de un măslin, un lămâi și morcovi, dar n-am vrut s-o întristez și mai mult.

Am început să țin un soi de jurnal care se chema Cum să supraviețuiești în sălbăticie.

18. IUBIREA MAMEI PENTRU TATA NU A ÎNCETAT NICI O CLIPĂ.

A păstrat iubirea pe care i-o purta la fel de vie ca în vara când s-au cunoscut. Și pentru a o menține astfel, s-a îndepărtat de viață. Uneori trăiește zile întregi cu apă și aer. Fiind unicul organism complex care izbutește acest lucru, cred că ar trebui să constituie o nouă specie care să-i poarte numele. Unchiul Julian mi-a povestit cândva că sculptorul și pictorul Alberto Giacometti afirma că uneori, pentru a picta doar un cap, trebuie să faci abstracție de întregul trup.

Ca să pictezi o frunză, trebuie să sacrifici întregul peisaj.

La început ar părea o limitare, dar după un timp îți dai seama că, reprezentând un sfert de centimetru din ceva, ai posibilitatea de a percepe universul mai complet decât dacă ai fi pretins să reprezinți întregul cer.

Mama mea nu a ales un cap sau o frunză. Ea l-a ales pe tatăl meu și, pentru a-l percepe mai bine, a sacrificat întreaga lume.

19. ZIDUL DE DICȚIONARE CARE O DESPARTE PE MAMA DE LUME E TOT MAI ÎNALT PE AN CE TRECE.

Uneori se desprindeau pagini din dicționare și se adunau la picioarele ei: șablon, șagă, șaibă, șal, șale, șaltăr, șalupă, șalvari, asemenea petalelor unei flori imense. Când eram mică, aveam impresia că paginile de dicționar căzute pe podea conțin cuvinte pe care mama nu va mai fi niciodată în stare să le folosească și mă străduiam să le introduc înapoi de unde căzuseră, de teamă că într-o zi mama va rămâne mută.

20. DE CÂND A MURIT TATA, MAMA NU A AVUT DECÂT DOUĂ ÎNTÂLNIRI.

Prima a avut loc în urmă cu cinci ani, când eu împlinisem zece; s-a întâlnit cu un englez gras, redactor la una dintre editurile care îi publică traducerile. Pe degetul rozaliu al mâinii stângi, tipul purta un inel cu un blazon, care s-ar fi putut să fie al familiei lui sau nu. Dar de câte ori vorbea despre el însuși, își flutura mâna cu inelul. Mai înainte avusese loc între ei o conversație din care a reieșit că mama și omul acesta, Lyle, studiaseră în același timp la Oxford. Pe baza acestei coincidențe, el a invitat-o în oraș. Numeroși bărbați o invitaseră pe mama în oraș, și de fiecare dată le răspunsese NU. Cine știe din ce motiv, de astă dată acceptase. Sâmbătă-seara mama a apărut în living cu părul ridicat în creștetul capului și purtând șalul roșu pe care i-l adusese tata din Peru.

— Cum arăt? A întrebat.

Arăta foarte bine, dar, într-un fel, mi s-a părut nedrept să poarte șalul acela. N-am avut însă timp să-i spun nimic, pentru că în chiar clipa aceea Lyle a apărut găfâind la ușa din față. S-a așezat pe canapea. L-am întrebat dacă știe ceva despre metodele de supraviețuire în regiunile sălbatice și mi-a răspuns:

— Categorie.

L-am mai întrebat dacă știe deosebirea dintre cucută și morcovii sălbatici, drept care s-a lansat în relatarea punct cu punct a ultimelor momente ale unei curse de bărci de la Oxford, pe parcursul căreia barca lui le-a întrecut pe celelalte în ultimele trei minute.

— Sfinte Sisoe! Am exclamat într-un fel care ar fi putut să fie interpretat ca sarcastic.

Lyle a mai depănat amintiri afectuoase legate de canotajul pe râul Cherwell. Mama a răspuns că nu are habar de așa ceva întrucât nu a vâslit niciodată pe râul Cherwell. „Nu sunt deloc surprinsă”, mi-am spus eu în gând.

După ce au plecat, m-am uitat la televizor la o emisiune despre albatroși din Antarctica: aceștia pot trăi ani întregi fără să atingă pământul, dorm în tăriile cerului, beau apă de mare, în pofida sării, și se întorc an de an să-și crească puii concepuți cu aceeași pereche. Probabil că am adormit, pentru că atunci când am auzit cheia mamei învârtindu-se în broască era aproape unu noaptea. Câteva bucle îi căzuseră pe ceafă și rimelul i se prelinsese, dar când am întrebat-o cum s-a desfășurat întâlnirea, mi-a spus că ar fi putut purta o conversație mai interesantă cu niște urangutani.

Un an mai târziu, Bird și-a fracturat încheietura mâinii încercând să sară de pe balconul vecinului nostru, și medicul înalt, adus de spate, de la Urgență, i-a cerut mamei o întâlnire. Poate din cauză că doctorul îl făcea pe Bird să zâmbească, în ciuda faptului că mâna îi atârna strâmb din încheietură, mama a spus DA pentru a doua oară de când murise tata. Pe doctor îl chema Henry Lavender, ceea ce, mi-am spus eu, va suna bine (Alma Lavender!). Când s-a auzit soneria de la ușă, Bird a coborât scările în goană, numai în chiloți, a pus la pick-up discul cu That's Amore și a șters-o repede sus. Mama a țâșnit pe scări, fără șalul ei roșu, și a tras brusc brațul pick-upului. Discul a hârâit. Apoi a continuat să se învârtească fără sunet, în timp ce Henry Lavender a intrat în casă, a acceptat un pahar cu vin alb, rece, și ne-a povestit despre colecția lui de scoici, dintre care multe fuseseră culese chiar de el, când făcea scufundări pe fundul mării, în cursul călătoriilor în Filipine. Mi-am imaginat viitorul nostru împreună, cu expediții de scufundări în care toți patru ne-am zâmbi unul altuia, pe fundul mării, îndărătul măștilor de scafandru. A doua zi după întâlnire am întrebat-o pe mama cum a fost. Mi-a răspuns că era un bărbat extrem de amabil. Am văzut un lucru pozitiv în această declarație, dar când Henry Lavender a telefonat în acea după-masă, mama era la supermarket și, când s-a întors, nu l-a sunat înapoi. Două zile mai târziu, doctorul a încercat din nou. De astă dată mama se dusesse să facă o plimbare în parc.

— N-ai de gând să-i răspunzi? Am întrebat-o.

— Nu.

Când Henry Lavender a telefonat a treia oară, mama era ocupată până peste cap cu traducerea unei cărți de povestiri, exclamând, în mod repetat, că autorului ar fi trebuit să i se acorde un Nobel postum. Mama atribuia mereu premii Nobel postume. M-am strecurat în bucătărie cu mobilul.

— Domnul doctor Lavender? Am întrebat.

Și apoi l-am informat că sunt de părere că mama îl place și, cu toate că o persoană normală ar fi, probabil, fericită să discute cu el și să iasă din nou în

oraș cu el, mama mea, în cei unsprezece ani și jumătate de când o cunosc, nu s-a comportat niciodată ca un om normal.

21. GÂNDEAM CĂ TOTUL SE DATOREAZĂ.

FAPTULUI CĂ NU A ÎNTÂLNIT OMUL POTRIVIT.

Dat fiind că stătea toată ziua acasă în pijama, traducând cărți de autori în cea mai mare parte morți, situația nu se îmbunătățea. Uneori se poticnea ore întregi la o frază, și se învârtea prin casă ca un câine cu un os, până când, în sfârșit, striga: „AM GĂSIT!” și se repezea la birou să sape o groapă și să îngroape ideea. Am hotărât să iau chestiunea în mâinile mele. Într-o zi, un medic veterinar, doctorul Tucci, a venit să țină o conferință la clasa mea. Avea o voce plăcută și un papagal verde pe care-l chema Gordo și care stătea cocoțat pe umărul lui privind îngândurat pe fereastră. Doctorul mai avea și o iguană, doi dihori, o turturică, trei broaște, o rață cu o aripă ruptă, un șarpe boa constrictor pe care-l chema Mahatma și care tocmai își lepădase o piele. În curtea din spate, ținea două lame. După terminarea cursului, când toți ceilalți din clasă se ocupau de Mahatma, eu m-am dus și l-am întrebat pe doctor dacă e căsătorit și când, cu o expresie nedumerită, mi-a răspuns că nu, i-am cerut cartea de vizită. Pe cartea de vizită avea fotografia unei maimuțe, și câțiva copii au lăsat șarpele în plata Domnului și au început să-i ceară și ei cărți de vizită.

În seara aceea am găsit o fotografie atrăgătoare a mamei în costum de baie, pe care urma să i-o trimit doctorului Frank Tucci, împreună cu lista, bătută la mașină, a calităților ei.

Acestea includeau: UN IQ FOARTE RIDICAT, CITITOARE.

PASIONATĂ, ATRĂGĂTOARE (VEZIFOTOGRAFIA), SPIRITUALĂ. Bird s-a uitat la listă și, după câteva minute de gândire, a sugerat să adaug VOLUNTARĂ, un cuvânt pe care tocmai îl învățase de la mine, și ÎNCĂPĂȚANATĂ. Când i-am atras atenția că acestea nu sunt cele mai bune dintre însușirile ei, ba chiar deloc bune, Bird mi-a răspuns că dacă le includem pe listă printre celelalte ar putea să pară bune și apoi, dacă doctorul Tucci va fi de acord să o cunoască, nu se va lăsa amăgit. Era un argument convingător, așa încât am adăugat VOLUNTARĂ și ÎNCĂPĂȚANATĂ. La sfârșitul listei am notat numărul nostru de telefon. Pe urmă am expediat-o prin poștă.

A trecut o săptămână fără nici un telefon. Au mai trecut trei zile și începusem să mă întreb dacă nu am greșit că am adăugat VOLUNTARĂ și ÎNCĂPĂȚANATĂ.

A doua zi a sunat telefonul și am auzit-o pe mama întrebând:

— Frank și mai cum?

A urmat o lungă tăcere.

— Scuzați-mă, cum?

Altă tăcere. Pe urmă mama a izbucnit în hohote de râs isterice. A terminat conversația și a venit în camera mea.

— Despre ce-i vorba? Am întrebat-o inocent.

— Despre ce-i vorba? M-a întrebat mama pe un ton și mai inocent.

— Cine te-a sunat?

— A, asta-i! Sper că n-ai nimic împotriva, am aranjat o întâlnire în patru, eu cu îmblânzitorul de șerpi, și tu cu Herman Cooper.

Herman Cooper era un coșmar din clasa a opta, care locuia pe strada noastră, se adresa tuturor numindu-i Penis și își bătea joc în gura mare de testiculele uriașe ale câinelui vecinului nostru.

— Aș prefera să ling trotuarul, am răspuns eu.

22. ÎN ANUL ACELA AM PURTAT TIMP DE PATRUZECI ȘI DOUĂ DE ZILE PULOVERUL TATĂLUI MEU în cea de a douăsprezecea zi am trecut pe coridor pe lângă Sharon Newman și prietenii ei.

CE-I CU PULOVERUL ASTA DEZGUSTĂTOR? A întrebat.

„Du-te și înghite cucută”, i-am spus în gând și am hotărât să port puloverul tatei tot restul vieții mele. Și l-am purtat aproape până la sfârșitul anului școlar. Dar era din lână de alpaca și, pe la mijlocul lunii mai, devenise insuportabil. Mama socotea că o fac dintr-un puseu de jale târzie.

Dar eu nu încercam să bat recorduri. Pur și simplu mă simțeam bine în el.

23. MAMA ȚINE O FOTOGRAFIE A TATEI PE PERETELE DE LÂNGĂ BIROUL EI.

O dată sau de două ori, când am trecut pe lângă ușa ei, am auzit-o vorbind cu glas tare fotografiei. Mama mea e singură chiar și când suntem în preajma ei, dar uneori mă împung junghiuri în stomac când mă gândesc ce-o să se întâmple cu ea când eu o să cresc mare și o să plec de acasă pentru a-mi vedea de viața mea. Alteori îmi spun că nu o să fiu niciodată în stare să plec.

24. TOȚI PRIETENII PE CARE I-AM AVUT AU DISPĂRUT în ziua în care am împlinit paisprezece ani, Bird m-a trezit sărind în patul meu și cântând „Mulți ani trăiască!” Mi-a dat cadou o ciocolată Hershey topită și un fes de lână roșie, luat de la Biroul de obiecte pierdute. Am înlăturat din fes un fir de păr blond și creț și l-am purtat toată ziua. Mama mi-a dăruit un hanorac testat de Tenzing Norgay, șerpașul care a urcat pe muntele Everest împreună cu Sir Edmund Hillary, și o caschetă de piele pentru piloți, asemănătoare cu cea purtată de Antoine de Saint-Exupéry, care e unul dintre eroii mei. Când aveam șase ani, tata îmi citea din Micul prinț și îmi povestea că Saint-Ex a fost un mare pilot care și-a riscat viața pentru a organiza o rețea de comunicații poștale în locuri foarte îndepărtate. Până la urmă a fost doborât de un războinic german, iar el și avionul său au picat în Marea Mediterană.

Pe lângă hanorac și cascheta de pilot, mama mi-a mai dăruit și o carte scrisă de un anume Daniel Eldridge, despre care spunea ea că ar merita un premiu Nobel, dacă acesta ar fi decernat și paleontologilor.

— E mort? Am întrebat-o.

— De ce întrebi?

Fără nici un motiv.

Bird a întrebat-o ce înseamnă paleontolog și mama i-a explicat că dacă ar lua un ghid ilustrat al Muzeului de Artă Metropolitan și l-ar desface într-o sută de fascicule pe care le-ar risipi în vânt de pe treptele muzeului și, după câteva săptămâni, s-ar întoarce să culeagă de pe Fifth Avenue și din Central Park ce mai rămăsese și ce mai putea fi recuperat din ghid, și apoi ar încerca să reconstituie din aceste rămășițe istoria picturii, cu școli, curente, stiluri, genuri și numele pictorilor, atunci ar săvârși o muncă de paleontolog.

Cu singura diferență că paleontologii studiază fosilele pentru a determina originea și evoluția vieții. Și fiecare copil de paisprezece ani ar trebui să știe câte ceva în legătură cu originile ei, a completat mama. Nu poți exista fără să ai habar de felul în care a început totul. Pe urmă, foarte repede, ca și cum nu acesta ar fi fost punctul central, a adăugat că volumul îi aparținuse tatei. Bird s-a grăbit să atingă coperta.

Cartea se numea *Viața așa cum nu o cunoaștem*. Pe coperta a patra era o fotografie a lui Eldridge. Avea ochi negri cu gene dese și barbă, și ținea în mâini fosila unui pește oribil. Dedesubt scria că Eldridge e profesor la Columbia. În aceeași seară am început să citesc cartea. Mă gândeam că poate tata făcuse unele însemnări pe margini, dar n-am găsit nimic.

Singurul semn pe care-l lăsase era numele lui iscălit pe coperta interioară. Cartea povestea cum Eldridge și alți oameni de știință au coborât într-un submersibil până pe fundul oceanului și, în locurile unde se întâlnesc plăcile tectonice, au descoperit niște orificii hidrotermale care emanau gaze bogate în minerale, a căror temperatură atingea și 370 de grade Celsius. Până atunci, oamenii de știință credeau că fundul oceanului e o întindere pustie, lipsită de aproape orice formă de viață. Dar Eldridge și colegii lui au observat în lumina farurilor sute de organisme pe care ochiul omenesc nu le percepușe niciodată – un întreg ecosistem care, și-au dat ei seama, era foarte, foarte vechi. L-au numit biosfera întunecată. Acolo, jos, există numeroase orificii în jurul cărora trăiesc o serie de microorganisme la temperaturi atât de înalte, încât ar putea topi plumbul. Duse la suprafață, aceste organisme răspândesc un miros de ouă stricate. Oamenii de știință au realizat că microorganismele respective subzistă în sulfura de hidrogen emanată prin orificii și, la rândul lor, emană sulfura în felul în care plantele de pe pământ produc oxigen. Potrivit cărții

doctorului Eldridge, această descoperire reprezenta o fereastră deschisă spre prefacerile chimice care, cu miliarde de ani în urmă, au dus la zorii evoluției.

Ideea evoluției e atât de frumoasă și de tristă în același timp. La începuturile vieții, pe Pământ au existat între cinci și cincizeci de miliarde de specii, din care au supraviețuit până azi doar între cinci și cincizeci de milioane. Așadar, nouăzeci și nouă la sută din speciile care au trăit cândva pe Pământ s-au stins.

25. FRATELE MEU, MESIA în noaptea aceea, în timp ce citeam, Bird a intrat în camera mea și s-a urcat în patul meu. La unsprezece ani și jumătate cât avea era cam mic de statură. Și-a apăsat tălpile reci de piciorul meu.

— Povestește-mi ceva despre tata, mi-a murmurat.

— Ai uitat să-ți tai unghiile de la picioare, am observat.

Și-a înfipt genunchii în gamba mea.

— Te rog, a insistat.

Am încercat să mă gândesc și, pentru că nu-mi puteam aminti de nimic care să nu-i fi fost povestit de o sută de ori până atunci, am început să născocesc.

— Ii plăcea să se cațare pe munți. Era un bun alpinist.

Odată s-a cățarat pe o stâncă înaltă de șaptezeci de metri.

Undeva prin Negev, cred.

Am simțit pe gât răsuflarea fierbinte a lui Bird.

— Masada? M-a întrebat.

— Posibil. Pur și simplu îi plăcea. Era un hobby.

— Îi plăcea și să danseze?

Habar n-aveam dacă îi plăcea să danseze, dar i-am răspuns:

— Adora dansul. Putea să danseze chiar și tango. L-a învățat la Buenos Aires. Tata și mama dansau tot timpul. Dădeau măsuța de cafea la perete ca să aibă spațiul întregii camere. O ridica în brațe, o lăsa jos, îi cânta la ureche.

— Eram și eu acolo?

— Sigur că erai. Obişnuia să te arunce în sus și apoi să te prindă în brațe.

— Dar cum știa că n-o să mă scape?

— Pur și simplu, știa.

— Cum mă striga?

— În multe feluri: Băiețaș, Puștiulică, Punch.

Inventam pe măsură ce vorbeam. Dar Bird nu părea impresionat.

— Îți spunea și Iehuda Macabeul. Sau numai Macabeul.

Mac.

— Dar cel mai des, cum îmi spunea?

— Cred că Emmanuel. M-am prefăcut că gândesc. Ba nu, îți spunea Manny. Obișnuia să-ți spună Manny.

— Manny, a repetat Bird, încercând să vadă cum sună.

S-a cuibărit și mai mult în mine.

— Vreau să-ți spun un secret, mi-a șoptit. Pentru că e ziua ta. Dar mai întâi trebuie să-mi promiți că ai să mă crezi.

— OK.

— Spune: Promit.

— Promit.

A respirat adânc.

— Cred că s-ar putea ca eu să fiu un vovnik ales, mi-a șoptit.

— Un ce?

— Unul dintre vovnicii aleși. Cei treizeci și șase de oameni sfinți.

— Care treizeci și șase de oameni sfinți?

— Cei de care atârnă existența omenirii.

— Aaa, ăia. Nu fi.

— Ai promis să mă crezi, mi-a amintit Bird.

Nu am mai spus nimic.

— De fiecare dată sunt câte treizeci și șase, a continuat el. Nimeni nu știe cine sunt. Și numai rugăciunile lor ajung la urechea lui Dumnezeu. Așa mi-a spus domnul Goldstein.

— Și tu crezi că s-ar putea să fii unul dintre ei? L-am întrebat. Și ce altceva ți-a mai spus domnul Goldstein?

— Mi-a spus că atunci când va veni Mesia, el va fi unul dintre vovnicii aleși. În fiecare generație există câte un om care ar putea să fie Mesia. Și poate reușește să se înalțe până la această misiune, poate că nu. Poate că lumea e pregătită pentru el, poate că nu e. Asta-i tot.

Zăceam în întuneric încercând să mă gândesc ce ar trebui să spun. Începusem să simt junghiuri în stomac.

26. SITUAȚIA DEVINE CRITICĂ.

Sâmbăta următoare, am vârat în rucsac Viața așa cum nu o cunoaștem și am luat metroul până la Universitatea Columbia. Am rătăcit prin campus vreo trei sferturi de oră, până am descoperit biroul lui Eldridge, în clădirea Științelor naturale.

Când am ajuns acolo, secretarul care înfuleca mâncarea de la pachet m-a informat că doctorul Eldridge a plecat. I-am spus că o să-l aștept, iar el mi-a răspuns că ar fi mai bine să vin altădată, întrucât doctorul Eldridge nu avea să se întoarcă la birou mai devreme de câteva ore. I-am replicat că nu mă deranjează. Omul și-a reluat festinul la pachet. În timp ce așteptam, am citit un număr din revista Fosile. Pe urmă l-am întrebat pe secretar, care râdea în gura

mare de ceva ce-i apăruse pe computer, dacă crede că doctorul Eldridge va reveni în curând. S-a oprit din răs și s-a uitat la mine cu o expresie de parcă i-aș fi ruinat cel mai important moment din viață. Mi-am reluat locul și am început să răsfoiesc un număr din revista Paleontologia azi.

Mi s-a făcut foame și m-am dus în hol unde mi-am luat de la un automat un pachet de biscuiți. După care, am adormit. Când m-am trezit, secretarul plecase. Ușa biroului lui Eldridge era deschisă și lumina aprinsă. Înăuntru, un domn foarte bătrân, cu părul alb, stătea lângă un fișier, sub un poster pe care scria:

DE AICI, FĂRĂ PĂRINȚI, PRIN GERMINAȚIE SPONTANEE, S-AU IVIT
PRIMELE PARTICULE ALE VIEȚII PE PĂMÂNT.

ERASMUS DARWIN

— Mă rog, ca să fiu sincer, nu am luat în considerare această opțiune, spunea bătrânul la telefon. Mă îndoiesc că măcar dorește să candideze. Oricum, cred că am și găsit omul potrivit. Va trebui să discut cu cei din catedră, dar deocamdată putem spune că lucrurile stau bine.

În clipa aceea m-a văzut proptită în tocul ușii și mi-a comunicat, printr-un gest, că avea să termine îndată convorbirea. Am fost pe punctul de a-i spune „OK, eu îl aștept pe doctorul Eldridge”, dar s-a întors cu spatele la mine și a privit pe fereastră.

— Bine, mă bucur să aud. Trebuie să plec. Deci e în regulă.

Toate cele bune. La revedere.

A închis telefonul și s-a întors spre mine:

— Scuză-mă, te rog. Cu ce pot să te ajut?

Mi-am scărpinat brațul și am observat dunga neagră de sub unghiile mele.

— Nu sunteți doctorul Eldridge, nu-i așa?

— Ba sunt.

Am simțit că mi se sfâșie inima. Probabil că trecuseră treizeci de ani de când fusese făcută fotografia de pe coperta cărții. Nu mi-a trebuit multă gândire ca să-mi dau seama că nu mă putea ajuta în chestiunea pentru care venisem eu, pentru că, chiar dacă merita un premiu Nobel pentru că era cel mai mare paleontolog în viață, era în același timp și cel mai bătrân.

Nu știam ce să spun.

— Am citit cartea dumneavoastră, am bâiguit, și m-am gândit să mă fac și eu paleontolog.

— Ei, nu fi atât de dezamăgită! Mi-a răspuns.

27. LUCRUL PE CARE N-AM SĂ-L FAC NICIODATĂ CÂND O SĂ CRESC
MARE.

Este acela de a mă îndrăgosti, de a renunța la universitate, a trăi cu apă și cu aer, a aparține unei noi specii care să-mi poarte numele și astfel să-mi distrug viața. Când eram mică mama mă privea într-un anumit fel și îmi spunea:

— Într-o zi ai să te îndrăgostești și tu.

Aș fi vrut să-i răspund, dar nu i-am spus-o niciodată: „Nici într-un milion de ani”.

Singurul băiat cu care m-am sărutat vreodată a fost Misha Shklovsky. Pe el îl învățase să sărute verișoara lui din Rusia, unde locuise înainte de a se muta în Brooklyn.

— Nu-ți băga limba atât de adânc, a fost tot ce mi-a spus Misha.

28. O SUTĂ DE LUCRURI ÎȚI POT SCHIMBA VIAȚA; UNUL DINTRE ELE E O SCRISOARE.

Au trecut cinci luni de zile și aproape că renunțasem să găsesc pe cineva care să-i aducă mamei puțină fericire. Și pe urmă s-a întâmplat: pe la mijlocul lunii februarie, anul trecut, a sosit o scrisoare dactilografată, pe hârtie bleu, par avion și cu timbre din Veneția, scrisoare trimisă pe adresa editorului mamei. Bird a fost primul care a văzut-o și i-a adus-o mamei, cerându-i timbrele. Eram toți trei în bucătărie. Mama a deschis-o și a citit-o stând în picioare. Pe urmă a citit-o a doua oară, după ce s-a așezat pe un scaun.

— Uluitor! A exclamat.

— Ce anume? Am întrebat-o eu.

— Cineva îmi scrie despre Istoria iubirii. Cartea după a cărei eroină tatăl tău și cu mine ți-am ales numele.

Dragă doamnă Singer, Tocmai am terminat de citit traducerea dumneavoastră din poemele lui Nicanor Parra care, după cum scrieți în prefață, „purta la rever un mic astronaut rus și în buzunar scrisorile unei femei care l-a părăsit pentru altul”. Cartea se află aici, pe masă, lângă mine, într-o cameră dintr-o pensiune cu vedere la Canal Grande. Nu pot spune decât că. M-a mișcat așa cum te aștepti să fii mișcat de câte ori începi o carte nouă. Ceea ce aș vrea să subliniez însă este că m-a schimbat într-un fel pe care mi-e cu neputință să-l descriu. Dar nu vreau să mai discut despre acest lucru. De fapt, nu vă scriu ca să vă mulțumesc, ci ca să vă fac o propunere care poate o să vă pară ciudată. În prefața dumneavoastră menționați în treacăt un scriitor prea puțin cunoscut, Zvi Litvinov, care a emigrat din Polonia în Chile în anul 1941 și a cărui unică operă publicată, scrisă în limba spaniolă, se numește Istoria iubirii. Întrebarea mea este următoarea: ați accepta să o traduceți în limba engleză? Traducerea ar fi doar pentru uzul meu personal. Nu am nici o intenție să o public și, dacă dumneavoastră doriți să o publicați, drepturile vă aparțin. Sunt de acord să vă remunerez cu orice sumă considerați că ar fi corespunzătoare

acestei munci. Chestiunile bănești mă stânjenesc întotdeauna. Să spunem o sută de mii de dolari? Dacă vi se pare o sumă prea mică, vă rog să-mi dați de știre.

Îmi imaginez traiectoria răspunsului dumneavoastră la scrisoarea mea – care o să mai zacă o săptămână sau două în această lagună, pe urmă o să treacă încă o lună până să străbată haosul sistemului poștal italian, pentru ca, în sfârșit, să traverseze Atlanticul și să ajungă la un oficiu poștal american, de unde va fi transferată într-un sac livrat unui curier care, la rândul său, își va face ruta, pe ploaie sau zăpadă, pentru a o strecura în deschizătura din ușa dumneavoastră, de unde o să cadă pe podea, așteptând să o găsiți. Și după ce mi-am imaginat acest traseu, sunt pregătit pentru tot ce-i mai rău, și anume să mă considerați un soi de zănatic. Dar poate că nu se va întâmpla așa. Poate că, dacă am să vă povestesc că în urmă cu foarte mult timp, cineva mi-a citit înainte de culcare câteva pagini dintr-o carte numită Istoria iubirii și că în toți anii care au trecut de atunci nu am putut uita nici acea noapte, nici acele pagini, veți reuși să înțelegeți.

V-aș fi recunoscător dacă mi-ați trimiteți răspunsul dumneavoastră aici, la adresa de mai sus. În cazul că voi fi deja plecat, portarul îmi va redirecționa corespondența.

Al dumneavoastră, nerăbdător, Jacob Marcus.

Mi-am spus în gând: „Sfinte Sisoe!” Nu-mi venea să cred ce noroc dăduse peste noi, și mă gândeam să-i scriu eu o scrisoare lui Jacob Marcus, sub pretextul de a-l lămuri că Saint Exupery fusese cel care organizase ultima porțiune a sistemului poștal din America de Sud, în 1929, până în vârful continentului. Jacob Marcus părea interesat de comunicațiile prin poștă și, oricum, mama ne atrăsese odată atenția că, datorită curajului lui Saint Ex, Zvi Litvinov, autorul cărții Istoria iubirii, a putut primi ultimele scrisori din partea familiei și prietenilor lui din Polonia. La sfârșitul scrisorii, aș strecura o aluzie că mama mea e singură. Dar am chibzuit mai serios și mi-am imaginat ce-ar fi dacă ea ar descoperi-o și aș strica ceea ce începuse atât de bine, fără nici o intermediere. O sută de mii de dolari însemnau foarte mulți bani. Dar știam bine că, și în cazul în care Jacob Marcus nu i-ar fi oferit nici un ban, mama mea tot ar fi acceptat să facă traducerea.

29. MAMA OBIȘNUIA SĂ-MI CITEASCĂ DIN ISTORIA IUBIRII.

E cu puțință ca prima femeie să fi fost Ev a, dar prima fată va fi întotdeauna Alma, îmi citea ea din cartea scrisă în spaniolă, pe care o ținea deschisă în poală, în timp ce eu o ascultam gata să adorm. Asta se întâmpla pe când aveam patru sau cinci ani, înainte ca tata să se fi îmbolnăvit și cartea să zacă nemișcată într-un raft.

„Poate că prima dată când ai văzut-o pe Alma aveai zece ani. Stătea în soare și își scărpină picioarele. Sau desena cu un băț litere în praf. La școală o trăgeau de păr. Sau trăgea ea pe alții de păr. Și o parte din tine se simțea atrasă de ea, iar altă parte din tine rezista – prefera să facă un tur cu bicicleta, să arunce o piatră, să nu se încâlcească în complicații. Simțeau, în una și aceeași suflare, forța unui bărbat și mila de tine însuși, care te făcea să fii mic și îndurerat. O parte din tine gândea: „Te rog, nu te uita la mine. Dacă nu te uiți, pot să mă îndepărtez,..”. Altă parte din tine o ruga: „Uită-te la mine!”.

Dacă îți aduci aminte de prima oară când ai văzut-o pe Alma, îți aduci aminte și de ultima oară. Clătina din cap.

Sau se dizolva dincolo de câmp. Sau de fereastra ta. Vino înapoi, Alma! Strigai. Vino înapoi! Vino înapoi!

Dar nu a venit.

Și cu toate că pe atunci erai băiat mare, te simțeau pierdut ca un copil. Și cu toate că mândria îți fusese știrbită, te simțeau la fel de uriaș ca și iubirea pe care i-o purtai.

A plecat și în urma ei nu a rămas decât spațiul în care ai crescut pe lângă ea, ca un copac care crește lângă un gard.

Timp îndelungat spațiul a rămas vid. Poate că ani întregi.

Când, în cele din urmă, s-a umplut, ai știut că noua dragoste pe care o simțeau pentru altă femeie nu ar fi fost posibilă dacă aceasta nu era Alma. Dacă n-ar fi existat Alma, n-ar fi existat un spațiu vid și nici nevoia de a-l umple.

Firește, sunt și împrejurări în care băiatul în chestiune refuză să înceteze să strige din străfundurile ființei lui după.

Alma. Declară o grevă a foamei. Imploră. Umple o carte întreagă cu dragostea lui pentru ea. Stăruie și presează până când ea nu o să aibă de ales și o să vină înapoi. De fiecare dată când ea a încercat să plece, știind bine că asta era ceea ce trebuia să facă, băiatul a oprit-o, implorând-o ca un nebun. Așa încât s-a întors de fiecare dată, oricât de des sau oricât de departe a încercat să plece. A apărut tăcută în spatele lui, și i-a acoperit ochii cu palmele, ruinând orice șansă ca altcineva să mai poată veni după ea.”

30. POȘTA ITALIANĂ E ATÂT DE ÎNCEATĂ, LUCRURILE SE PIERD și VIEȚILE SUNT DISTRUSE PENTRU TOTDEAUNA'

Probabil că a durat vreo șase săptămâni până să ajungă răspunsul mamei în Italia și se vede că Jacob Marcus plecase între timp, lăsând instrucțiuni ca poșta să-i fie trimisă în America. La început, mi l-am închipuit pe Marcus ca pe un tip foarte înalt și slab, cu o tuse cronică, rostind cu un accent groaznic cele câteva cuvinte italienești pe care le cunoștea, unul din oamenii aceia posomorâți care nu se simt acasă nicăieri. Bird însă îl vedea ca

pe un John Travolta cu o servietă plină de bani. Dacă și mama și-l imagina în vreun fel, nouă nu ne spunea nimic.

Dar o a doua misivă din partea lui a sosit spre sfârșitul lunii martie, la șase săptămâni după prima, expediată de astă dată din New York și scrisă de mână pe spatele unei ilustrate vechi, alb-negru, reprezentând un zepelin. Imaginea mea despre el s-a mai completat. În loc de tuse, i-am atribuit un baston cu care umbla de când avusese un accident de mașină, pe la douăzeci de ani; și am mai decis că tristețea lui provenea din faptul că, în copilărie, părinții îl lăsaseră prea multă vreme singur, apoi muriseră, și întreaga lor avere îi rămăsese lui. Pe dosul ilustratei scrisese:

Dragă doamnă Singer, Am fost extrem de bucuros când am primit răspunsul dumneavoastră și am aflat că sunteți dispusă să începeți traducerea.

Vă rog să-mi trimiteți datele privitoare la contul dumneavoastră bancar, iar eu vă voi vira imediat prima rată de douăzeci și cinci de mii de dolari. Sunteți de acord să-mi expediați traducerea în tranșe de câte un sfert de carte, pe măsură ce o lucrați?

Nădăjduiesc că o să-mi scuzați nerăbdarea și o s-o atribuiți emoției anticipate de a putea citi cartea lui Litvinov și a dumneavoastră. Se datorează, de asemenea, plăcerii mele de a primi poșta și de a face să dureze, pe cât posibil, o experiență care cred că mă va impresiona profund.

Al dumneavoastră, sincer, J. M.

31. FIECARE ISRAELIT ȚINE ÎN MÂINI ONOAREA ÎNTREGULUI POPOR.

Banii au sosit o săptămână mai târziu. Pentru a sărbători evenimentul, mama ne-a dus la un film francez subtitrat despre două fete care au fugit de acasă. Sala cinematografului era goală, în afară de alți trei spectatori. Unul dintre aceștia era ușierul. Bird și-a terminat bomboanele cu lapte, în timpul genericului și s-a învârtit în sus și-n jos pe coridoarele dintre scaune, până când a adormit în rândul din față.

La scurt timp după aceea, în prima săptămână din aprilie, s-a cățarat pe acoperișul Școlii Evreiești, a căzut și și-a scrântit încheietura mâinii. Ca să se consoleze, a instalat în fața casei o pancartă pe care a pictat o firmă:

LIMONADA PROASPĂTĂ 50 CENȚI PAHARUL ROG TURNAȚI-VĂ SINGURI
(MÂNĂ FRACTURATĂ).

Fie că ploua sau ardea soarele, era prezent acolo cu cana de limonada și o cutie de pantofi în care strângea banii. Când a epuizat clientela de pe strada noastră, s-a mutat la câteva străzi mai departe, în fața unui loc viran. Petrecea tot mai mult timp acolo. Când afacerea stagna, își părăsea masa și hoinărea prin împrejurimi sau se juca. De câte ori treceam prin fața lui observam că mai făcuse unele modificări ca să îmbunătățească aspectul locului: trăsese deoparte bucata de gard ruginit, smulsese bălăriile, aruncase gunoaiile la pubelă.

Când se întuneca, venea acasă cu genunchii zgâriați și kippah strâmbă pe cap.

— Ce bulibășeală! Se plângea.

Dar când îl întrebam ce mai plănuiește să facă acolo, ridica din umeri.

— Un loc aparține aceluia care-l folosește, îmi răspundea.

— Mulțumesc, domnule Dalai Lama Vovnik Ales. Asta ți-a spus-o tot domnul Goldstein?

— Nu.

— Mă rog, și ce mare nevoie ai să folosești locul acela?

Am strigat după el.

Nu mi-a răspuns, s-a apropiat de canatul ușii, a ridicat mâna ca să atingă ceva, apoi și-a sărutat degetele și a urcat scările. Era o mezuță de plastic; bătuse astfel de mezuză pe toate ușile. Chiar și pe ușa de la baie.

În ziua următoare am găsit cel de-al treilea volum din jurnalul meu, Cum să supraviețuiești în sălbăticie, în camera lui Bird. Mâzgălise cu un marker numele lui Dumnezeu în capul fiecărei pagini.

— CE-AI FĂCUT CU CAIETUL MEU? Am răcnit la el.

Nu mi-a răspuns nimic.

— MI L-AI DISTRUS.

— Nu, nu ți l-am distrus. Am avut grijă.

— Grijă? Grijă? Cine ți-a dat voie să-l atingi măcar? Ai auzit vreodată de cuvântul INTIMITATE?

Bird se uita la caietul pe care-l țineam în mână.

— Când ai să începi și tu să te porți ca un om normal?

— Ce se întâmplă acolo? A strigat mama de jos, de la piciorul scării.

— Nimic, am răspuns amândoi într-un glas.

Un minut mai târziu am auzit-o întorcându-se în biroul ei. Bird și-a acoperit fața cu brațul și a început să se scobească în nas.

1 Un mic sul de pergament cu pasaje din Deuteronom, introdus într-o cutiuță care se prinde pe canatul ușii și pe care evreii habotnici o sărută de câte ori trec pe lângă ea.

— Sfinte Sisoe! Bird! Am șuiert printre dinți. Măcar încearcă să fii normal. Trebuie măcar să încerci.

32. TIMP DE DOUĂ LUNI MAMA APROAPE CĂ NU A IEȘIT DIN CASĂ într-o după-amiază, în ultima săptămână înainte de vacanța de vară, când m-am întors de la școală, am găsit-o pe mama în bucătărie în fața unui pachet adresat lui Jacob Marcus, în Connecticut. Isprăvise de tradus primul sfert din Istoria iubirii și m-a rugat să duc eu pachetul la poștă.

— Desigur, am răspuns, luând pachetul sub braț.

Dar m-am dus cu el în parc și mi-am vârât unghia degetului mare în partea în care era lipit. Deasupra paginilor se găsea o scrisoare, care conținea o singură frază, scrisă în caligrafia subțire a mamei mele:

Dragă domnule Marcus, Sper că aceste capitole vor fi la înălțimea așteptărilor dumneavoastră. Dacă nu, asta înseamnă că e numai vina mea.

A dumneavoastră, Charlotte Singer.

Am simțit că mi se rupe inima. Optsprezece cuvinte anoste, fără cea mai vagă aluzie de romantism! Știam că ar fi trebuit să expediez pachetul, că nu era treaba mea, că nu se cuvine să te amesteci în problemele altora. Dar există o sumedenie de lucruri pe care nu se cuvine să le faci.

33. ISTORIA IUBIRII, CAPITOLUL 10 în timpul Epocii de Sticlă, toți oamenii erau convinși că o parte dintre ei sau dintre ele e extrem de fragilă. La unii era vorba de mână, la alții de femur, iar alții credeau că nasul le era confecționat din sticlă. Epoca de Sticlă a urmat Epocii de Piatră, ca un amendament evolutiv, care a introdus în relațiile dintre oameni simțul cu totul nou al fragilității și care, totodată, stârnea și compasiunea. Această epocă a durat un timp relativ scurt în istoria iubirii – cam un secol – până când un medic, numit Ignacio da Silva, a descoperit leacul: îi invita pe oameni să se întindă pe o canapea, le ardea o lovitură zdravănă în partea din trup considerată a fi din sticlă, arătându-le astfel adevărul. Acea iluzie anatomică, aparent atât de reală, a dispărut, dar – asemenea atâtor lucruri care nu ne mai sunt necesare, însă la care nu putem renunța – a căpătat un caracter rezidual. Totuși, din când în când, din motive pe care nu le putem întotdeauna înțelege, iese din nou la suprafață sugerându-ne că Epoca de Sticlă, ca și Epoca Tăcerii, nu s-a încheiat niciodată pe deplin.

De pildă, uitați-vă la omul acela care coboară strada. Nu l-ați fi remarcat neapărat, nu e genul de om care se face remarcat; tot ce ține de vestimentația și de ținuta lui pare să nu iasă în evidență în mulțime. În mod obișnuit – și asta poate să v-o spună chiar el – e trecut cu vederea. Nu duce nimic în mână. Cel puțin pare să nu poarte nimic, nici o umbrelă, deși stă să plouă, nici o servietă, deși e ora la care funcționarii ies de la slujbă, și, în jurul lui, oameni ușor încovoiați, ca să facă față vântului, se îndreaptă spre casă, spre căminele lor calde de la marginea orașului, cu copiii făcându-și lecțiile, aplecați peste masa din bucătărie, cu aromele cinei plutind în aer și, probabil, cu un câțel, pentru că în asemenea case se găsește întotdeauna și un câine.

Într-o seară, pe când omul nostru era tânăr, a hotărât să se ducă la o petrecere. Acolo era și o fată pe care o știa încă din școala primară, o fată de care fusese întotdeauna puțin îndrăgostit, deși era convins că ea nici nu are habar de existența lui. Avea cel mai frumos nume pe care-l auzise vreodată:

Alma. Când fata l-a văzut înfipt în ușă, s-a luminat la față și a străbătut camera ca să stea de vorbă cu el. Lui nu-i venea a crede. S-au scurs vreo două ceasuri. Trebuie să fi fost o conversație interesantă, pentru că singurul lucru pe care și-l amintea era că Alma i-a cerut să închidă ochii. Și după aceea l-a sărutat. Sărutarea ei era o întrebare pentru răspunsul căreia ar fi vrut să-și dedice întreaga viață. Un tremur i-a străbătut tot trupul. Se temea că nu o să mai poată să-și controleze mușchii. Pentru oricine altcineva ar fi fost un lucru simplu, dar pentru băiatul ăsta nu era, întrucât credea – și așa crezuse de când se știa – că o parte din el era din sticlă. Se gândea că o mișcare greșită l-ar putea face să cadă și să se prefacă în țandări în fața ei. S-a îndepărtat de fată, deși n-ar fi vrut s-o facă.

S-a uitat zâmbind la picioarele Almei sperând că ea o să înțeleagă. Au stat de vorbă ore întregi.

În seara aceea s-a întors acasă fremătând de bucurie. Nu a putut să închidă un ochi, atât de emoționat era la gândul că a doua zi avea o întâlnire cu Alma, ca să meargă împreună la un film. În ziua următoare, când a luat-o de acasă, i-a adus un buchet de narcise galbene. În sală el a înfruntat – și a biruit – primejdia de a sta jos. A urmărit întregul film stând înclinat în față, așa încât greutatea trupului să-i cadă pe coapse și nu pe partea pe care o socotea el din sticlă. Dacă Alma a observat sau nu poziția lui, n-a făcut nici un comentariu. El și-a mișcat puțin genunchii, ba chiar ceva mai mult, până i-a atins pe ai ei. Când s-a terminat filmul, habar n-avea despre ce fusese vorba. I-a propus să facă o plimbare în parc. De astă dată, el a fost cel care s-a oprit locului, a luat-o pe Alma în brațe și a sărutat-o. Când genunchii au început să-i tremure și s-a imaginat zăcând în cioburi de sticlă la picioarele ei, s-a străduit să-și înfrâneze nevoia de a o lua la goană. Și-a plimbat degetele pe spatele ei, peste bluza subțire și, o clipă, a uitat de primejdia care-l păștea, recunoscător fiind lumii care a inventat deosebirile dinadins, ca să le putem depăși, și gustând bucuria de a se simți cât mai aproape de ea, chiar dacă în inima lui era permanent conștient de tristețea diferențelor insurmontabile. Fără să-și dea seama, tremura violent. Și-a încordat mușchii încercând să-și oprească tremurul. Alma i-a simțit ezitarea. S-a înclinat pe spate și s-a uitat la el cu o expresie oarecum jignită, iar băiatul a fost pe punctul de a rosti cele două propoziții cărora de ani de zile ar fi dorit să le dea glas. O parte din mine e făcută din sticlă și Te iubesc.

A mai văzut-o pe Alma o ultimă oară. Nu bănuise că va fi ultima. El avea impresia că totul abia începe. A petrecut o după-amiază întreagă confecționându-i un colier din păsărele miniaturale din hârtie pliată, prinse între ele cu un fir de ață.

Înainte de a ieși pe ușă, a înșfăcat de pe canapeaua mamei lui o pernă pentru ace și și-a vârât-o în șezutul pantalonilor, ca o măsură de protecție, întrebându-se cum de nu se gândise până acum la așa ceva.

În seara aceea, după ce i-a dăruit Almei colierul și i l-a legat tandru în jurul gâtului, ea l-a sărutat, stârnindu-i doar un ușor tremur, nimic prea grav, și și-a plimbat degetele ei pe spatele lui, oprindu-se o clipă înainte de a-și lăsa mâna să alunece pe șezutul pantalonilor; brusc, și-a retras mâna cu o expresie care oscila între râs și oroare, expresie care lui îi evoca o durere pe care nu o cunoscuse niciodată; și atunci i-a mărturisit adevărul. Cel puțin a încercat să-i spună adevărul, dar ceea ce a ieșit de pe buzele lui a fost doar o jumătate de adevăr.

Mai târziu, mult mai târziu, și-a dat seama că îi este cu neputință să se elibereze de două mari regrete, primul că, atunci când ea s-a înclinat pe spate, a văzut în lumina lămpii că gâtul îi era zgâriat de colierul pe care i-l dăruise; și al doilea că, în cel mai important moment din viața lui, alesese cuvintele cele mai nepotrivite.

Am petrecut vreme îndelungată citind capitolele traduse de mama. Când l-am terminat pe cel de-al zecelea, am știut ce am de făcut.

34. NU MAI ERA NIMIC DE PIERDUT.

Am mototolit scrisoarea mamei și am aruncat-o la gunoi. Am fugit acasă și am intrat direct în camera mea ca să redactez ciorna unei scrisori noi, adresate singurului om care, gândeam eu, ar putea aduce o schimbare în viața mamei mele. Am lucrat patru ore la scrisoare. Târziu în noapte, când Bird și mama se duseseră la culcare, m-am dat jos din pat, am cărat în camera mea mașina de scris a mamei, cea pe care o folosește pentru scrisorile mai lungi de optsprezece cuvinte. A trebuit să o dactilografiez de câteva ori până am reușit să o scriu fără nici o greșeală. Am citit-o o ultimă oară. Pe urmă am semnat-o cu numele mamei și m-am dus la culcare.

Iartă-mă.

Aproape tot ce se cunoaște despre Zvi Litvinov provine din introducerea scrisă de soția sa la volumul Istoria iubirii, reeditat la câțiva ani după moartea lui. Tonalitatea scrierii ei, tandră și modestă până la autoeclipsare, e impregnată de devoțiunea unui om care și-a dedicat întreaga viață artei altui om. Introducerea începe astfel:

L-am cunoscut pe Zvi în Valparaiso, în toamna anului 1951, la scurt timp după ce împlinisem douăzeci de ani. Îl văzusem adeseori în cafeneaua, de pe malul apei, unde veneam cu prietenii mei. Purta un pardesiu chiar și în lunile cele mai fierbinți și contempla îngândurat priveliștea. Era cu doisprezece ani mai în vârstă decât mine, dar avea ceva care mă atrăgea. Știam căe un refugiat pentru că îi auzisem accentul în rarele ocazii când cineva care îl

cunoștea, cineva venit tot din lumea celuilalt continent, se oprea o clipă la masa lui. Părinții mei emigraserăm Chile, venind din Cracovia, când eu eram la o vârstă fragedă, așadar omul avea un aer familiar mie, care mă impresiona, întârziam cât puteam la ceașca mea de cafea, urmărindu-l cum răsfoia ziarele. Prietenii mei râdeau de mine, îl numeau viejón1, și într-o zi o fată, Gracia Stürmer, m-a provocat să mă duc să-i vorbesc.

Și Rosa a răspuns provocării. În ziua aceea a vorbit cu el aproape trei ceasuri, pe măsură ce după-amiaza se scurta

1 Boșorog (sp.).

Și briza răcoroasă începea să sufle dinspre apă. Cât despre Litvinov – încântat de atenția pe care i-o acorda această fată cu chipul palid și părul negru, entuziasmat de faptul că ea înțelegea puțin idiș, și brusc înfiorat de un jind pe care nu-l mai cunoscuse de ani de zile – el a simțit că revine la viață și a întreținut-o cu povești și versuri. În acea primă seară, Rosa s-a dus acasă însuflețită de o bucurie amețitoare. Printre înfumurații ei colegi de facultate, plini de sine, cu părul lor pomădat și parada de filosofie găunoasă, și printre puținii melodramatici care-i făcuseră declarații de amor când îi văzuseră trupul gol, nu se găsea niciunul care să aibă măcar jumătate din experiența lui Litvinov. A doua zi, după terminarea cursurilor, Rosa s-a dus în grabă la cafenea. Litvinov o aștepta, și din nou au discutat însuflețit, ceasuri întregi: despre sunetul violoncelului, despre filmele mute, despre amintirile pe care le asociau cu mirosul apei sărate. Au mers așa, înainte, timp de două săptămâni. Aveau o sumedenie de lucruri în comun, dar între ei plutea totuși o grea și întunecată deosebire, care o făcea pe Rosa să se apropie și mai mult de el în strădania de a sesiza și cea mai infimă particulă din ceea ce-i deosebea. Dar Litvinov vorbea foarte rar despre trecutul lui și despre ce pierduse. Și nici măcar o singură dată nu a pomenit despre cartea la care lucra serile, la vechiul pupitru din camera închiriată unde locuia, cartea care urma să devină capodopera vieții lui. Tot ce-i spusese era că preda cu o jumătate de normă la o școală evreiască. Rosei îi venea greu să și-l imagineze pe omul din fața ei – negru ca un corb în pardesiul lui, având solemnitatea unei fotografii de demult – înconjurat de o clasă de copii veseli, neastâmpărați.

Abia două luni mai târziu, scrie Rosa, în primele momente de melancolie ce par să se furișeze fără știrea noastră pe fereastra deschisă tulburând atmosfera rarefiată a începuturilor unei iubiri, mi-a citit Litvinov primele pagini din Istorie.

Erau scrise în idiș. După un timp, cu ajutorul Rosei, Litvinov și-a tradus cartea în spaniolă. Manuscrisul original, în idiș, scris de mână, s-a pierdut în inundația care a lovit casa lui Litvinov, în timp ce ei doi erau plecați la munte.

Nu a rămas din el decât o singură pagină pe care Rosa a salvat-o din apa de aproape un metru care năpădise biroul lui Litvinov.

Am zărit în fundul apei capacul de aur al stiloului lui, scrie ea, și a trebuit să-mi scufund brațul până aproape de umăr ca să-l scot.

Cerneala de pe pagină se întinsese și, în unele locuri, scrisul era aproape ilizibil. Dar numele pe care i-l dăduse ei în această carte, numele care aparține fiecărei femei din Istorie, putea fi încă deslușit, în scrisul aplecat al lui Litvinov, la sfârșitul paginii.

Spre deosebire de soțul ei, Rosa Litvinov nu era scriitoare, totuși introducerea la cartea lui e dirijată cu o inteligență nativă și e învăluită, aproape intuitiv, în sugestii, pauze, elipse, având ca efect un soi de penumbră în care cititorul își poate proiecta propria imaginație.

Describe fereastra deschisă și vibrația emoțională din glasul lui Litvinov în timp ce-i citea începutul cărții, dar nu pomenește un cuvânt despre cameră – ne lasă să bănuim că este, probabil, camera lui Litvinov, cu pupitrul care-i aparținuse cândva fiului proprietarului casei, și în colțul căruia băiatul scrijelise cuvintele celei mai importante rugăciuni evreiești: Shema Yisrael adonai eloheinu adonai echad¹, astfel încât Litvinov, de câte ori se așeza să scrie pe suprafața înclinată a pupitrului, rostea, conștient sau inconștient, o rugăciune; nu ne spune nimic despre patul strâmt în care dormea sau despre ciorapii pe care-i spăla seara și-i atârna la uscat pe speteaza scaunului, unde spânzurau ca două animale istovite; nu spune o vorbă despre fotografia înrămată, întoarsă cu fața spre peretele cu tapetul jupuit (pe care Rosa trebuie

1 Ascultă-mă, Dumnezeu lui Israel, Dumnezeule care ești Unul (ebr.).

Să o fi privit când Litvinov s-a scuzat și s-a dus la baie de la capătul coridorului), fotografia unui băiat și a unei fete, cu brațele atârând țepene de-a lungul trupului, mâinile încheștate și genunchii goi, împietriți locului, în timp ce pe fereastra care se zărește în colțul ramei după-amiaza se îndepărtează încet de ei. Și, cu toate că Rosa povestește cum, cu timpul, s-a măritat cu corbul ei negru, cum tatăl ei a murit și casa cea spațioasă a copilăriei, cu grădinile ei dulci, înmiresmate, a fost vândută, astfel încât cei doi s-au ales cu niște bani și au cumpărat un bungalow alb cocoțat pe stâncile care străjuiesc apa la marginea orașului Valparaiso, iar Litvinov a fost în măsură să-și părăsească slujba de profesor și să-și dedice scrisului după-amiezile și serile, nu vorbește deloc de tușea lui persistentă care-l făcea adeseori să iasă în toiul nopții pe terasă, unde stătea cu privirile ațintite la apa neagră; așa cum nu spune un cuvânt despre tăcerile lui prelungite, despre tremurul care uneori îi scutura mâinile, despre faptul că îl vedea îmbătrânind sub ochii ei, de parcă timpul era mai grăbit cu el decât cu tot ce-l înconjura.

În ceea ce-l privește pe Litvinov, nu știm decât ceea ce e notat în paginile singurei cărți pe care a scris-o. Nu a ținut un jurnal și a scris puține epistole. Cele pe care le-a scris, fie s-au pierdut, fie că au fost distruse. În afară de niște liste de cumpărături și câteva însemnări personale, precum și acea unică pagină din manuscrisul în idiș pe care Rosa izbutise să o salveze din inundație, nu a supraviețuit decât o singură misivă, o carte poștală ilustrată din 1964, adresată unui nepot din Londra. La vremea aceea, Istoria fusese publicată într-un tiraj modest de două mii de exemplare, iar Litvinov era din nou profesor, dar de data aceasta – datorită prestigiului dobândit prin recenta publicare a cărții – predă un curs de literatură la universitate. Cartea poștală poate fi contemplată într-o casetă căptușită cu catifea albastră roasă, în muzeul prăfuit al istoriei orașului, care e aproape întotdeauna închis când cineva dorește să-l viziteze. Pe spatele ilustratei stă scris:

Dragă Boris, Am aflat cu mare bucurie că ai luat examenul. Mama ta, fie-i amintirea binecuvântată, ar fi fost mândră de tine. Să fii doctor! Știi că acum vei fi mai ocupat ca oricând, dar, dacă dorești să ne faci o vizită aici, vom avea întotdeauna o cameră pentru tine. Poți rămâne la noi oricât poțtești. Rosa gătește excelent. Poți să zaci pe malul mării și să petreci o adevărată vacanță. Cum stai cu fetele? E o simplă întrebare. Pentru așa ceva nu-i bine să fii prea ocupat. Primește dragostea și felicitările mele.

Zvi.

Fotografia colorată de pe ilustrată, care reprezintă marea, e reprodușă pe afișul de pe perete, însoțită de cuvintele: Zvi Litvinov, autor al cărții Istoria iubirii, s-a născut în Polonia și a locuit în Valparaiso timp de treizeci și șapte de ani, până la moartea sa, în 1978. Această carte poștală a fost adresată fiului mai mare al surorii lui, Boris Perlstein.

Cu litere mai mici, în colțul din stânga jos al afișului, scrie:

Donată de Rosa Litvinov. Ceea ce nu se spunea este că sora lui Zvi, Miriam, a fost împușcată în cap în ghetoul din Varșovia și că, în afară de Boris care a scăpat cu un Kindertransport și a trăit până la sfârșitul războiului și tot restul copilăriei într-un orfelinat din Surrey și, mai târziu, în afară de copiii lui Boris, care erau uneori sufocați de disperarea și spaima ce însoțeau dragostea tatălui lor, Litvinov nu mai avea alte rude în viață. De asemenea, nu se spunea că ilustrata nu fusese niciodată expediată, dar un observator atent ar fi putut sesiza că timbrele nu erau ștampilate.

Lucrurile care nu se cunosc despre Zvi Litvinov sunt nesfârșite. De exemplu nu se știe că la prima sa vizită la New York, în toamna anului 1954 – unde au plecat la insistențele Rosei ca să-și prezinte manuscrisul unor editori – Zvi a pretins că s-a rătăcit de soția lui în aglomerația unui magazin universal și,

de fapt, a ieșit afară, a traversat strada și a rămas clipind în lumina puternică a soarelui din Central.

Park. În vreme ce Rosa îl căuta înnebunită printre rafturile cu ciorapi și mănuși de piele, el se plimba pe o alee de ulmi.

Și, în timp ce Rosa reușise să găsească un manager și să facă Un anunț la megafon – Domnul Z. Litvinov e căutat, domnul Z. Litvinov e rugat să se întâlnească cu soția sa la raionul de încălțăminte de damă – el ajunsese la un lac și urmărea cum o barcă în care vâslea o tânără pereche se îndrepta spre Stufărișul îndărătul căruia pândea el, iar fata, convinsă că nu o vede nimeni, și-a descheiat bluza, scoțând la iveală doi sâni albi. Și priveliștea acestor sâni l-a umplut pe Litvinov de regret, așa încât a traversat în grabă parcul și s-a înapoiat la magazin unde a găsit-o pe Rosa – cu fața înfierbântată și părul ud de transpirație la ceafă – discutând cu doi polițiști. Nu se știe că, atunci când l-a înlănțuit în brațe, spunându-i că o speriasse de moarte și întrebându-l unde, pentru Dumnezeu, se dusesse, Litvinov i-a răspuns că rămăsese blocat la toaletă. Nu se știe nici că mai târziu soții Litvinov s-au întâlnit în barul unui hotel cu singurul editor care acceptase să discute cu ei, un tip nervos, cu un răs subțire și degetele pătate de nicotină, care le-a comunicat că, deși cartea îi plăcuse foarte mult, nu putea să o publice pentru că nimeni n-o s-o cumpere. În semn de apreciere, le-a dăruit o carte proaspăt apărută la editura lui. O oră mai târziu, s-a scuzat spunând că trebuie să participe la un dineu și a plecat lăsându-i pe ei să achite nota.

În noaptea aceea, după ce Rosa adormise, Litvinov s-a încuiat de-adevăratelea în baie. Se încuia în fiecare noapte, pentru că se jena ca soția lui să-i miroasă treburile. În timp ce ședea pe closet, a citit prima pagină a cărții pe care le-o dăruise editorul. Și a plâns.

Nu se știe nici că florile preferate ale lui Litvinov erau bujorii. Și semnul lui de punctuație preferat era semnul de întrebare. Și că avea vise cumplite și nu putea adormi decât dacă bea la culcare un pahar de lapte cald. Și adeseori își imagina propria moarte. Și gândea că femeia care îl iubea făcea o greșală. Și că avea platfus. Iar mâncarea lui preferată erau cartofii. Și îi plăcea să se considere filosof. Chibzuia și stătea să mediteze asupra tuturor lucrurilor, chiar și asupra celor mai simple, până acolo încât, dacă cineva care trecea pe lângă el pe stradă își înălța pălăria și-i spunea „bună ziua”, Litvinov se oprea și medita atât de îndelung dacă e o zi bună, încât până se hotăra să răspundă, persoana respectivă se îndepărtase de mult. Toate aceste trăsături au căzut în uitare, ca atâtea alte lucruri legate de atâția oameni care se nasc și mor fără să-și dea cineva osteneala să noteze ceva în legătură cu ei. Ca să fim sinceri, faptul că Litvinov avea o soție atât de devotată e sigurul motiv pentru care se știe câte ceva despre el.

La câteva luni după ce cartea i-a fost publicată de o editură mică din Santiago, Litvinov a primit un pachet prin poștă.

În clipa când factorul a sunat la ușă, stiloul lui Litvinov se odihnea pe o foaie albă de hârtie, iar ochii i se umeziseră în urma unei revelații; era pătruns de senzația că se află pe muchia înțelegerii esenței a ceva important. Dar la auzul soneriei, gândul s-a evaporat, iar Litvinov, devenit din nou un om obișnuit, și-a târșâit picioarele prin holul întunecat și i-a deschis poștașului care stătea în soare.

— Bună ziua i-a spus factorul, înmânându-i un pachet mare, învelit în hârtie de ambalaj, iar Litvinov nu a trebuit să chibzuiască îndelung pentru a ajunge la concluzia că, în timp ce cu un minut în urmă ziua era pe cale să fie excelentă, depășindu-i toate așteptările, acum apăruseră subit semne de vijelie la orizont. Presimțire care i-a fost confirmată când a deschis coletul și a găsit înăuntru prima corectură a cărții *Istoria iubirii*, însoțită de un bilet scurt al editorului: Materialul epuizat alăturat nu ne mai este de folos, drept care vi-l returnăm. Litvinov s-a strâns în el însuși, ignorând faptul că există obiceiul de a i se returna autorului șpaltul unei lucrări. Se întreba dacă acest lucru nu va afecta părerea Rosei despre carte. Întrucât nu dorea să afle așa ceva, a ars biletul împreună cu șpalturile, urmărind cum se încrețeau și se închirceau paginile, prefăcându-se în jăraticul care împroșca scânteii. Când soția lui s-a întors de la cumpărături, a deschis larg ferestrele lăsând să pătrundă lumina și aerul curat și l-a întrebat de ce a aprins focul pe o zi atât de frumoasă. Litvinov a ridicat din umeri și a dat vina pe o răceală.

Din cele două mii de exemplare tipărite din *Istoria iubirii*, unele au fost cumpărate și citite, multe au fost cumpărate fără să fie citite, unele au fost făcute cadou, multe se decolorau în vitrinele librăriilor servind ca punct de aterizare pentru muște, altele purtau pe margini însemnări făcute de cititor și o bună parte din ele fuseseră trimise la compactorul de hârtie, unde au fost prefăcute într-o pastă împreună cu alte cărți necitite și nedorite, cu frazele sfâșiate și tocate de lamele mașinii. Când privea pe fereastră, Litvinov își imagina cele două mii de exemplare din *Istoria iubirii* ca pe un stol de două mii de porumbei călători care-și fâlfâie aripile și se întorc la el, raportându-i câte lacrimi fuseseră vărsate, câte râsete fuseseră provocate, câte pasaje fuseseră citite cu glas tare, câte trântiri dezgustate a copertei după lectura doar a unei singure pagini și câte exemplare nu fuseseră nici măcar deschise.

Litvinov nu avea cum să știe, dar din tirajul inițial al cărții *Istoria iubirii* (după moartea lui a existat o recrudescență a interesului stârnit de carte și s-a tipărit o nouă ediție, cu prefața Rosei) cel puțin un exemplar a fost menit să schimbe o viață – ba chiar mai mult decât o singură viață. Acest anume exemplar a fost tipărit printre ultimele dintre cele două mii și a zăcut vreme

lungă într-o magazie de la periferia orașului Santiago, absorbindu-i întreaga umezeală. În cele din urmă, a fost trimis la o librărie din Buenos Aires.

Nepăsătorul proprietar al librăriei aproape că nici nu l-a observat și l-a lăsat să zacă ani de zile într-un raft, până când pe copertă a apărut o pată de mucegai. Era un volum subțire, și poziția lui de pe raft nu era tocmai favorabilă: înghesuit între biografia voluminoasă a unei actrițe minore, în stânga, și un fost bestseller al unui autor uitat astăzi de toată lumea, în dreapta. Între acestea două, chiar și cel mai riguros privitor abia dacă i-ar fi deslușit cotorul.

Când librăria și-a schimbat proprietarul, cartea a căzut victimă unei curățenii masive și a fost expediată într-o altă magazie, împuțită, soioasă, împânzită de păianjeni și de alte insecte, unde a rămas în întuneric și igrasie până să fie retrimisă la o mică librărie cu cărți vechi la preț redus aflată nu departe de reședința scriitorului Jorge Luis Borges. La vremea aceea, Borges orbise complet și deci nu mai avea motiv să viziteze librăria – pentru că nu mai putea citi și pentru că de-a lungul vieții lui citise atât de mult și memorase pasaje atât de vaste din Cervantes, Goethe și Shakespeare, încât nu-i mai rămăsese altceva de făcut decât să zacă în beznă și să mediteze. Adeseori, admiratori ai scriitorului Borges îi băteau la ușă, dar când erau poftiți în casă nu-l întâlneau decât pe cititorul Borges, care-și plimba degetele pe cotoarele cărților din bibliotecă, până o găsea pe aceea din care dorea să asculte și o înmâna musafirului; acesta n-avea încotro: trebuia să se așeze și să-i citească. Din când în când, părăsea Buenos Aires și călătorea cu prietena lui Măria Kodama căreia îi dicta ideile sale despre bucuria unei plimbări în balon sau despre frumusețea unui tigru. Dar nu a mai vizitat prăvălioara cu cărți de ocazie, deși pe vremea când vedea fusesse în relații de prietenie cu proprietăreașă.

Aceasta a despachetat pe îndelete cărțile pe care le cumpărase cu toptanul, la un preț redus, de la magazie. Într-o dimineață, scotocind prin lăzi, a descoperit exemplarul mucegăit din Istoria iubirii. Nu auzise nimic despre această carte, dar titlul i-a atras atenția. L-a pus deoparte și, într-un răstimp de calm, a citit capitolul de început, intitulat Epoca Tăcerii:

Cel dintâi limbaj al omenirii a constat în gesturi. Nu exista nimic primitiv în acest limbaj care izvora din mâinile oamenilor și nu era nimic din ceea ce exprimăm azi care să nu fi putut fi exprimat prin nesfârșitele mișcări posibile ale degetelor și încheieturii mâinilor. Gesturile erau complexe și subtile, având o delicatețe a mișcării ce astăzi s-a pierdut cu desăvârșire.

Pe parcursul Epocii Tăcerii oamenii comunicau între ei mai mult, nu mai puțin. Necesitățile supraviețuirii impuneau ca mâinile să nu se afle nici o clipă în repaus, așadar numai în somn (și uneori nici atunci) oamenii nu comunicau.

Nu exista vreo distincție între gesturile de limbaj și cele de viață. Acțiunea de a clădi o casă, să spunem, sau de a pregăti o mâncare putea fi exprimată la fel de bine ca și declarația „Te iubesc” sau „Vorbesc serios”. Când îți apărai fața cu mâna, speriat fiind de un zgomot puternic, exprimai ceva, și când îți foloseai degetele pentru a culege vreun lucru scăpat de altul exprimai ceva, și chiar și atunci când mâinile ți se odihneau exprimai ceva. Firește, se iscau multe neînțelegeri. Uneori, când ridicai un deget ca să-ți scarpini nasul, dacă întâmplător te observa persoana iubită, putea să confunde gestul cu cel, foarte asemănător, care spunea Acum îmi dau seama că am greșit iubindu-te. Greșeli de felul acesta zdrobeau inimile. Totuși, întrucât oamenii erau conștienți că asemenea confuzii pot interveni cu mare ușurință și, pentru că nu-și făceau iluzii că înțeleg perfect ceea ce spun ceilalți, obișnuiau să se întrerupă unii pe alții pentru a întreba dacă înțeleseseră corect. Uneori înțelegerile greșite erau chiar dezirabile deoarece îți ofereau prilejul de a spune: Iartă-mă, nu voiam decât să-mi scarpin nasul.

Firește că sunt convins că nu am greșit iubindu-te. Din pricina frecvenței unor astfel de confuzii, cu timpul, gestul de a cere iertare s-a simplificat mult. Era suficient să-ți deschizi palma pentru a spune: Iartă-mă.

Cu o singură excepție, nu există nici o dovadă care să ateste această primă formă de limbaj. Excepția pe care se bazează toate informațiile legate de acest subiect constă într-o colecție de șaptezeci și nouă de gesturi-fosilă, amprente pietrificate ale mâinilor omenești aflate în mijlocul unei fraze, fosile adăpostite într-un mic muzeu din Buenos Aires. Se poate descifra gestul care exprimă: Uneori când ploaia., cel pentru: După toți acești ani, precum și gestul pentru: Am greșit că te-am iubit?

Acestea au fost descoperite în Maroc în anul 1903 de către un doctor argentinian numit Antonio Alberto de Biedma. Doctorul escalada munții Atlas, când a descoperit caverna în care cele șaptezeci și nouă de gesturi au fost imprimate în argilă.

Le-a studiat ani întregi fără să se poată apropia de înțelegerea lor, până când într-o zi, suferind deja de dizenteria care avea să-l răpună, s-a simțit brusc în stare să descifreze înțelesurile mișcărilor delicate ale pumnilor și degetelor, mișcări captate în piatră. Curând după aceea a fost transportat la un spital din Fez și pe patul de moarte mâinile lui fremătau ca niște păsări, formulând mii de gesturi care somnolaseră în toți acei ani.

Dacă, uneori când te afli la reuniuni sau la petreceri sau înconjurat de oameni care nu-ți sunt apropiați, mâinile îți atârnă blegi – sau dacă nu știi ce să faci cu ele și te simți copleșit de trista senzație că recunoști alteritatea propriului tău corp – aceasta provine din faptul că mâinile tale își amintesc de vremea când diviziunea dintre trup și suflet, dintre creier și inimă, dintre ceea

ce e înăuntru și ceea ce e la exterior era mult mai mică decât acum. Nu se poate afirma că am uitat cu totul limbajul gesturilor. Obiceiul de a gesticula în timp ce vorbim de acolo se trage. Bătutul din palme, arătutul cu degetul, ridicatul degetului mare în sus, toate acestea sunt derivate ale gesturilor antice. Când te ții cu cineva de mână, de pildă, e un mod de a-ți aduce aminte cum e când nu spuneți nimic împreună. Și noaptea, când e prea întuneric ca să mai vedem ceva, simțim nevoia să gesticulăm cu ajutorul trupului celuilalt, pentru a ne face înțeleși.

Proprietara prăvălioarei de cărți vechi a micșorat volumul aparatului de radio. A deschis cartea la ultima clapă ca să afle mai multe despre autorul ei, dar tot ce a putut citi era că Zvi Litvinov s-a născut în Polonia și a emigrat în 1941 în Chile, unde mai trăiește și azi. Nu exista nici o fotografie. În ziua aceea, în intervalele dintre servirea clienților, a terminat cartea. Seara înainte de a închide prăvălia, a așezat volumul în vitrină, puțin amărâtă că trebuia să se despartă de el.

A doua zi dimineața, primele raze de soare au căzut pe Istoria iubirii. Și prima dintre muștele care s-au trezit a aterizat pe coperta ei. Paginile mucegăite au început să se usuce la căldura pisicii persane albastru-cenușie care domnea peste prăvălie și care a trecut pe lângă carte pentru a-și revendica o pată de lumină solară. Câteva ore mai târziu, primul dintre numeroșii trecători i-a aruncat o privire fugitivă când a ajuns în dreptul vitrinei.

Proprietara nu a încercat să recomande cartea vreunui client. Știa că o asemenea carte, dacă nimerește pe mâini nepotrivite, poate fi cu ușurință lăsată deoparte sau, mai rău, poate rămâne necitită. A lăsat-o să zacă unde era, în speranța că va fi descoperită de cititorul potrivit.

Și așa s-a și întâmplat. Într-o după-amiază, un tânăr înalt a văzut cartea în vitrină. A intrat în librărie, a cerut-o, a citit câteva pagini și s-a prezentat cu ea la casă. Când i s-a adresat proprietarei, aceasta nu i-a putut localiza accentul. L-a întrebat de unde e, fiind curioasă cine e persoana care-i cumpără cartea. I-a răspuns că e din Israel, explicându-i că-și terminase de curând stagiul militar și acum făcea o călătorie de câteva luni în America de Sud. Femeia a vrut să-i pună cartea într-o sacoșă, dar tânărul a asigurat-o că nu e nevoie și și-a băgat volumul în buzunar. Clopoțelul de deasupra ușii prăvăliei încă mai clinchetea când femeia îl urmărea cum se îndepărtează, cu sandalele clămpănind pe asfaltul fierbinte, luminos.

Noaptea, gol până la brâu în camera închiriată, sub un ventilator lenevos care răscolea aerul încins, tânărul a deschis cartea și, cu o înfloritură pe care o cultiva de ani de zile, și-a scris numele: David Singer.

Plin de neastâmpăr și de nostalgie, a început să citească.

O bucurie neîncetată.

Nu știu ce anume așteptam, dar așteptam ceva. Îmi tremurau degetele ori de câte ori deschideam cutia poștală.

M-am dus s-o deschid luni. Nimic. M-am dus și marți și miercuri. Nici joi n-am găsit ceva. La două săptămâni și jumătate de când expediasem cartea prin poștă, a sunat telefonul.

Eram convins că e fiul meu. Ațipisem în fotoliu, și-mi amorțise umărul. Am sărit să răspund. Alo? Și totuși. Era doar profesoara de la cursul de desen care ținea să mă anunțe că are nevoie de oameni pentru un proiect pe care-l va susține într-o galerie și se gândise la mine datorită prestației mele irezistibile, între ghilimele. Firește, m-am simțit flatat; oricând altă dată ar fi fost un prilej să mă umflu în pene. Și totuși.

— Despre ce fel de proiect e vorba? Am întrebat-o.

Mi-a răspuns că tot ce aș avea de făcut ar fi să stau gol pe un scaun de metal în mijlocul încăperii și pe urmă, dacă voi accepta, și spera din toată inima că voi accepta, să-mi înmoi corpul într-o cadă plină cu sânge de vacă cușer și să mă rostogolesc pe niște coli imense de hârtie albă.

S-ar putea să fiu nebun, dar nu sunt disperat. Am și eu limitele mele, așa încât i-am mulțumit frumos pentru ofertă, dar am anunțat-o că sunt nevoit să o refuz pentru că fusesem deja angajat să stau în echilibru în degetul mare și să mă rotesc în sensul rotației Pământului în jurul Soarelui.

A rămas dezamăgită. Dar părea să fi înțeles situația. A mai adăugat că dacă doresc să văd desenele executate de cursanți, când am pozat, să vin la expoziția pe care o vor deschide peste o lună. Mi-am notat data și am închis telefonul.

Am zăcut toată ziua în casă. Începuse să se întunece, și m-am hotărât să ies să fac o plimbare. Sunt bătrân. Dar mă țin încă bine pe picioare. Am trecut pe lângă bistroul lui Zafi și pe lângă Adevăratul Bărbier, și pe lângă Plăcintele lui Kossar unde mă duc uneori în serile de sâmbătă să-mi cumpăr covrigi calzi. Numai că nu fac covrigi. De ce ar face?

Dacă-i plăcintărie, fac plăcinte. Și totuși.

Am mers înainte. Am intrat într-o drogherie și am dat peste o expoziție de jeleuri. Și totuși. N-aveam chef de ele.

Când am trecut pe lângă Center, am văzut un afiș mare care anunța:
DUDU FISHER SÂMBĂTĂ SEARA CUMPĂRAȚI BILETE ACUM.

„De ce nu?” mi-am spus. Eu nu mă dau în vânt după genul ăsta, dar lui Bruno îi place Dudu Fisher. Am intrat și am cumpărat două bilete.

Umblam fără țintă. Se întunecase de-a binelea, dar continuam să merg. Când am văzut o cafenea Starbucks, am intrat și am luat o cafea, pentru că simțeam nevoia de o cafea, și nu pentru că doream să fiu văzut. În mod normal aș fi făcut circ: Dați-mi o Grande Vente, vreau să spun o Granda înaltă, dați-mi

o Chai Super Grande Vente sau poate mai curând un frappe mic, și apoi – bomboana de pe tort – aș fi făcut o boacăna la galantarul cu lapte. Dar de astă dată, nu.

Mi-am turnat laptele ca orice om normal, ca orice cetățean al universului, și m-am așezat pe un fotoliu în fața unui bărbat care citea un ziar. Am luat cana de cafea în căușul palmelor. Căldura era plăcută. La masa alăturată ședea o fată cu păr albastru, aplecată deasupra unui caiet și sugând capătul unui pix, iar la masa de lângă fată, un băiețuș în echipament de fotbalist, împreună cu mama lui care-i spunea:

— Pluralul substantivului elf e elves.

1 Spiriduș (engl).

M-a inundat un val de fericire. Era amețitor să simți că faci parte din toate astea, să te simți integrat. Să bei o ceașcă de cafea ca orice om normal. Îmi venea să strig: Pluralul substantivului elf e elves/Ce limbă! Ce lume!

Lângă toaleta era un telefon public. M-am scotocit în buzunar după o fisă și am format numărul lui Bruno. Telefonul a sunat de nouă ori. Fata cu păr albastru a trecut pe lângă mine în drum spre toaletă. I-am zâmbit. Uluitor! Mi-a zâmbit și ea. La cea de-a zecea sonerie, la celălalt capăt al firului cineva a ridicat receptorul.

— Bruno?

— Da?

— Nu-i așa că-i bine să trăiești?

— Nu, mulțumesc, nu vreau să cumpăr nimic.

— Nu vreau să-ți vând ceva! Sunt Leo. Ascultă-mă. Stăteam aici la Starbucks și beam o cafea, când deodată m-a izbit.

— Ce te-a izbit?

— Ah, ascultă-mă! M-a izbit gândul că e tare bine să fii viu. În viață! Și voiam să-ți zic și ție. Înțelegi ce-ți spun?

Bruno, viața e un lucru de o mare frumusețe. Un lucru frumos și o bucurie neîncetată!

A urmat o pauză.

— Sigur, cum spui tu, Leo. Viața e frumoasă.

— Și o bucurie neîncetată, am adăugat.

— OK. Și o bucurie.

Am așteptat.

— Neîncetată.

Eram gata să închid, când l-am auzit:

— Leo?

— Da?

— Te referi la viața umană?

Mi-am prelungit o jumătate de oră plăcerea cafelei. Fata și-a închis caietul și s-a ridicat să plece. Bărbatul din fața mea a ajuns în josul paginii. Citeam titlurile. Eram parte din ceva mai mare decât mine. Da, viața umană. Umană! Viața!

Și în momentul acela, omul din fața mea a întors pagina ziarului, și inima mi s-a oprit în loc.

Am văzut o fotografie a lui Isaac. Una pe care nu o mai văzusem până atunci. Colectionez toate tăieturile de presă privitoare la el; dacă ar fi avut un fan club, ar fi trebuit să fiu președinte. De douăzeci de ani mă abonasem la revista în care publica el din când în când. Aveam impresia că îi văzusem toate fotografiile. Le studiasem de o mie de ori. Și totuși. Fotografia din ziar era nouă pentru mine. Stătea în fața unei ferestre cu bărbia în jos și capul înclinat într-o parte. Părea să mediteze. Dar ochii priveau în sus, de parcă cineva îl strigase chiar în clipa când aparatul făcuse clic. Aș fi vrut să-l strig. Nu era decât un ziar, dar aș fi vrut să-i strig din adâncul plămânilor: Isaac! Sunt aici! Mă auzi, micul meu Isaac! Aș fi vrut să-și întoarcă ochii spre mine, așa cum și-i întorsese spre cel care l-a distras din gândurile lui. Și totuși. N-ar fi putut. Pentru că titlul spunea: ROMANCIERUL ISAAC MORITZ DECEDAT LA 60 DE ANI.

Isaac Moritz, faimosul autor a șase romane, printre care se numără Leacul, distins cu premiul National Book Award, s-a stins din viață în noaptea de marți. Cauza morții a fost maladia Hodgkin. Avea 60 de ani.

Romanele domnului Moritz se caracterizează prin umor și compasiune, prin speranța care se naște din disperare. Încă de la debut, Isaac Moritz a avut o serie de admiratori înflăcărați. Printre aceștia se numără Philip Roth, unul dintre membrii juriului care i-a decernat National Book Award în 1972, pentru primul său roman. Într-un articol apărut în presă cu privire la decernarea premiului, Philip Roth scria: „În centrul romanului Leacul se găsește o inimă omenească vie, aprigă și înfloritoare”. Leon Wieseltier, un alt admirator al domnului Moritz, ne comunica azi-dimineața la telefon, vorbind din redacția ziarului New Republic din Washington D. C., că „domnul Moritz a fost unul dintre cei mai importanți și mai subevaluați scriitori de la sfârșitul secolului XX. A-l numi „un scriitor evreu,, a adăugat el, sau, mai rău, „un scriitor experimental,, înseamnă a desconsidera umanismul, care se opune oricărei categorisiri”.

Domnul Moritz s-a născut în 1940 în Brooklyn, din părinți imigranți. A fost un copil serios și liniștit, care umplea caiete întregi cu descrieri ale unor scene din viața lui. Una dintre acestea – descrierea unei scene în care un câine era bătut de o șleahță de puștani, scrisă la vârsta de doisprezece ani – avea să-i inspire mai târziu celebrul pasaj din Leacul, în care protagonistul, Jacob,

pleacă din apartamentul unei femei cu care făcuse dragoste pentru prima dată, oprindu-se în lumina unui felinar, în gerul usturător, urmărește cum un câine e bătut cu picioarele și omorât de doi bărbați. În momentul acela, covârșit de sensibilă brutalitate a existenței fizice – cu „insolubila contradicție de a fi animale blestemate cu capacitatea de autorefecție și ființe morale blestemate cu instincte animalice” – Jacob se lansează într-o lamentație care se întinde pe un întreg paragraf, neștirbit, extatic, de cinci pagini, pe care Time l-a numit unul dintre „cele mai incandescente, mai obsedante pasaje” din literatura contemporană. Pe lângă faptul că a fost distins cu o avalanșă de premii și cu National Book Award, romanul Leacul a făcut din numele domnului Moritz unul de referință. În primul an de la publicare s-au vândut două sute de mii de exemplare și a ajuns pe lista de bestselleruri a New York Times.

Cea de a doua scriere a domnului Moritz a fost așteptată cu mare nerăbdare, dar când, cinci ani mai târziu, a apărut, Case de sticlă, o culegere de povestiri, volumul a fost întâmpinat cu comentarii amestecate. În timp ce unii critici vedeau în această nouă carte un punct de cotitură temerar inovatoare, alții l-au atacat, ca Marton Levy, de pildă, care a scris în Commentary o recenzie nimicitoare, numind cartea o culegere de eșecuri. „Domnul Moritz, scria Levy, al cărui roman de debut a fost infuzat de speculațiile sale escatologice, alunecă, de astă dată, în scatologie curată.” Scrise într-o manieră fragmentată și, uneori, suprarealistă, povestirile din Case de sticlă ating o largă paletă de subiecte, de la îngeri la gunoieri. Continuând să-și reinventeze vocea, în cea de-a treia carte a sa, intitulată Sing, domnul Moritz, adoptă un limbaj dezgolit, nud, pe care New York Times îl consideră „rigid și încordat ca suprafața unei tobe”. Deși în cele mai recente două romane ale sale, domnul Moritz continuă să caute noi modalități de expresie, totuși tematica lor rămâne la fel de consistentă. Rădăcina artei sale constă într-un umanism pasionat și într-o neclintită explorare a relațiilor dintre om și Dumnezeuul său.

În urma domnului Moritz rămâne fratele său, Bernard Moritz.

Eram năucit. Mă gândeam la chipul fiului meu pe când avea cinci ani. Și la ziua în care l-am urmărit, de pe trotuarul de vizavi, cum își lega șireturile. În cele din urmă, un angajat de la Starbucks, cu un inel în sprânceană, s-a apropiat de mine.

— Închidem, mi-a spus.

Am privit în jur. Era adevărat. Toată lumea plecase. O fată cu unghiile date cu oja dădea cu o mătură pe jos. M-am ridicat. Sau, mai bine-zis, am încercat să mă ridic, dar genunchii mi se îndoiau. Angajatul de la Starbucks se uita la mine ca la un gândac de bucătărie căzut în amestecul de cafea. Paharul de carton din care băusem era zdrobit în mâna mea, un ghemdtoc umed. I l-am

întins angajatului și am dat să mă îndrept spre ușă. Pe urmă mi-am adus aminte de ziar.

Băiatul îl aruncase în coșul de gunoi pe care-l trăgea după el.

L-am pescuit din gunoi, așa pătat cum era de resturi de gogoși lăsate de clienți. Băiatul se uita la mine. Și pentru că nu sunt un cerșetor, i-am dat cele două bilete la Dudu Fisher.

Nu știu cum am ajuns acasă. Probabil că Bruno a auzit când am răsucit cheia în broască, pentru că un minut mai târziu a coborât și mi-a bătut în ușă. N-am răspuns. Stăteam pe întuneric pe scaunul de lângă fereastră. Bruno continua să bată. În cele din urmă, l-am auzit urcând la el. După o oră și ceva, l-am auzit din nou coborând scările. Mi-a strecurat sub ușă o bucată de hârtie pe care scria: VIAȚA E FROMOSĂ. I-am împins hârtia îndărăt. Mi-a strecurat-o din nou.

Iar i-am împins-o afară. Iar a împins-o înăuntru. M-am uitat la peticul de hâtie. VIAȚA E FROMOSĂ. Poate că așa e, mi-am spus. Poate că ăsta e cuvântul potrivit pentru viață.

Il auzeam pe Bruno respirând greoi de partea cealaltă a ușii.

Am luat un creion și am mâzgălit: ȘI O FARSĂ NEÎNCETATĂ.

I-am împins din nou hârtia afară. O pauză, cât a citit-o.

După care, satisfăcut, a urcat iar scările.

Probabil că am plâns. Ce mai contează?

Am adormit în zori. Am visat că eram într-o gară. A sosit trenul și din el a coborât tata. Purta un palton din păr de cămilă. Nu m-a recunoscut. I-am spus cine sunt. A clătinat din cap și mi-a răspuns:

— Eu am avut numai fete.

Pe urmă am visat că mi s-au sfărâmat dinții și că păturile m-au sufocat. I-am visat și pe frații mei și pretutindeni era sânge. Mi-ar plăcea să spun: am visat că fata pe care am iubit-o și cu mine am îmbătrânit împreună. Sau că am visat o ușă galbenă și un câmp imens. Mi-ar plăcea să spun că am visat că am murit și cartea mea a fost găsită printre celelalte lucruri și că în anii căre au urmat am devenit celebru. Și totuși.

Am luat ziarul și am decupat fotografia lui Isaac al meu.

Era boțită, dar am netezit-o cât am putut. Pe urmă am băgat-o în portmoneu, în compartimentul de plastic pentru fotografii. Am deschis și am închis de câteva ori ariciul portmoneului ca să mă mai uit la fața fiului meu. Pe urmă am observat că în ziar, pe locul unde tăiasem fotografia, scria:

Slujba funerară va avea. Nu puteam citi restul. A trebuit să scot fotografia și să pun cele două părți cap la cap: Slujba funerară va avea loc sâmbătă, 7 octombrie, la ora 10 la Sinagoga Centrală.

Era vineri. Mi-am dat seama că nu puteam sta în casă, așa încât m-am silit să ies în oraș. Aerul avea alt gust. Lumea nu mai era aceeași. Te schimbi și te schimbi întruna.

Devii un câine, o pasăre, o plantă care se încovoiaie tot timpul spre stânga. Abia acum, când fiul meu dispăruse, mi-am dat seama în ce măsură trăisem pentru el. Mă trezeam dimineața pentru că el exista, comandam mâncare pentru că el exista, mi-am scris cartea pentru că el exista ca să o citească.

Am luat autobuzul spre nordul orașului. Îmi spuneam că nu mă pot duce la înmormântarea propriului meu fiu, în șmotal boțită pe care o numeam „costum”. N-aș fi vrut să-l fac să se rușineze. Ba chiar aș fi vrut să fie mândru de mine. Am coborât la Madison Avenue și am început să mă uit prin vitrine. Țineam în mână batista rece și umedă. Nu știam în ce magazin să intru. În cele din urmă, am intrat într-unui care părea mai atrăgător. Am pipăit stofa unei haine.

Un shvartzer uriaș, înțolit într-un costum bej, lucios și cizme de cowboy, s-a apropiat de mine. Credeam că vrea să mă dea afară.

— Mă uitam la material, i-am spus.

— Vreți să-l încercați? M-a întrebat.

Eram măgulit. M-a întrebat ce măsură port. Nu știam.

Dar omul părea să înțeleagă. M-a măsurat din ochi și mi-a făcut semn să intru într-o cabină de probă, unde mi-a dat costumul pe un umerăș. M-am dezbrăcat. În cabină erau trei oglinzi. Am văzut părți din mine de care nu mai știam de ani de zile. În pofida suferinței care mă rodea, am stat un moment să mă contempul din toate părțile.

Pe urmă am îmbrăcat costumul. Pantalonii erau țepeni și strâmți, iar haina îmi ajungea până la genunchi. Arătam ca un clovn. Shvartzer-ul a dat la o parte perdeaua și a apărut zâmbind. A aranjat haina pe mine, m-a încheiat, m-a întors pe toate părțile. Amândoi priveam în oglindă.

— Vă vine ca turnat, mi-a declarat. Dacă doriți, aici poate fi ajustat puțin, și-a dat cu părerea, ciupind stofa costumului în spate. Dar de fapt nu e nevoie. S-ar zice că a fost făcut pentru dumneavoastră.

1 Cărpă (idiș).

Mi-am spus în gând: „Ce mă pricep eu la modă!” Pe urmă l-am întrebat de preț. Și-a vârât mâna în pantalonii de pe mine și a băjbăit pe lângă tuhăs'1.

— Asta costă. O mie, m-a anunțat.

— O mie de ce?

A răs politicos. Stăteam în fața oglinzii triple. Suceam și răsuceam în mână batista udă. Cu un ultim gest de demnitate, mi-am tras chiloții care-mi

intraseră între fese. Trebuie să existe un cuvânt pentru postura asta. Harpa cu o singură coardă.

Am ieșit în stradă și mi-am reluat căutarea. Știam că aspectul costumului nu avea nici o importanță. Și totuși. Simțeam nevoia să fac ceva. Ca să mă îmbărbătez.

Pe Lexington era un studiou care anunța că execută fotografii de pașaport. Uneori îmi place să intru acolo. Păstrez fotografiile într-un mic album. Majoritatea sunt fotografiile mele, cu excepția uneia a lui Isaac la vârsta de cinci ani, și a uneia a vărului meu, lăcătușul. Vărul meu era un fotograf amator și, într-o zi, m-a învățat cum să fotografiez cu o cameră obscură. Asta se petrecea în primăvara anului 1947. Stăteam în spatele prăvălioarei lui, urmărindu-l cum potrivea hârtia fotografică în cutie. Mi-a cerut să mă așez și mi-a aprins o lampă în față. Pe urmă a descoperit obiectivul. Ședeam atât de țepăn, încât aproape că nu respiram. După ce s-a terminat, ne-am dus să-l dezvoltăm și am muiat clișeul în tava cu soluție. Am așteptat. N-a apărut nimic. Acolo unde ar fi trebuit să apar eu era doar o încâlceală cenușie.

Vărul meu a stărui să mai încercăm o dată, așa că am mai încercat o dată și încă o dată, și tot nimic. A încercat de trei ori să mă fotografieze, și de trei ori mutra mea nu a apărut.

Vărul meu nu putea să înțeleagă. L-a înjurat pe negustorul care i-a vândut hârtia, convins că i-a dat-o dintr-un stoc expirat. Dar eu știam că lucrurile nu stau așa. Știam că, după cum unii își pierd un picior sau un braț, eu pierdusem

1 Popou (idiș).

Elementul acela care-i face pe oameni indelebili. I-am cerut vărului meu să se așeze el pe scaun. Nu prea voia, dar până la urmă a cedat. L-am fotografiat, și în timp ce urmăream hârtia în tava de dezvoltat, a apărut fața lui. A râs. Am râs și eu. Eu făcusem fotografia care era o dovadă a existenței lui, dar și a existenței mele. Mi-a dăruit-o. De câte ori o scoteam din portmoneu și o priveam, știam că mă uit la mine.

Pe urmă am cumpărat un album și am fixat-o pe cea de-a doua pagină. Pe prima am pus fotografia fiului meu. Câteva săptămâni mai târziu, am trecut pe lângă o drogherie cu o cabină fotografică. Am intrat. Din acea zi, de câte ori aveam ceva bani în plus, mă duceam acolo. La început, se întâmpla mereu același lucru. Și totuși. Continuam să încerc. Și apoi, într-o zi, m-am mișcat din greșeală exact în clipa când s-a produs declicul. Și a apărut o umbră. Data următoare s-a desenat conturul feței mele și, câteva săptămâni mai târziu, a apărut însăși fața mea. Era deci opusul dispariției.

Când am deschis ușa studioului foto, a clinchetit un clopoțel. Zece minute mai târziu stăteam pe trotuar, ținând în mână patru poze identice ale persoanei mele. Le-am privit.

Puteai să mă consideri cum voiai. Și totuși. Numai chipeș nu m-ai fi putut considera. Am vârat una dintre fotografiile în portmoneu, lângă fotografia lui Isaac decupată din ziar.

Pe celelalte trei le-am aruncat.

Am ridicat privirea. Peste drum era magazinul Bloomingdale. Pe vremuri, mă dusesem o dată sau de două ori pe acolo, ca să mă aleg cu o „șprițuire” de la una din fetele de la parfumuri. Ce pot să spun, trăim într-o țară liberă. Am urcat și am coborât pe scara rulantă, până am descoperit raionul de îmbrăcăminte de la subsol. De data asta, m-am uitat întâi la preț. Pe un rastel atârna un costum bleumarin, la reducere, cu două sute de dolari. Părea să fie măsura mea.

L-am luat în cabina de probă și l-am încercat. Pantalonii erau prea lungi, lucru de așteptat. La fel și mânecile. Am ieșit din cabină. Un croitor, cu un metru de croitorie în jurul gâtului, mi-a făcut semn să mă sui pe un postament. Mi-am adus aminte de ziua în care mama m-a trimis la croitor să iau cămășile noi ale tatei. Aveam nouă ani, poate zece. În cămăruța întunecoasă, manechinele stăteau într-un colț, unul lângă celălalt, de parcă așteptau un tren. Grodzenski, croitorul, era aplecat peste mașina de cusut, pedalând. Îl urmăream fascinat. Zi de zi, sub atingerea lui, vegheat doar de manechine, cupoane întregi de stofă amorfă se prefăceau în gulere, manșete, pliuri, buzunare.

— Vrei să încerci și tu? M-a întrebat.

M-am așezat pe scaunul lui. Mi-a arătat cum să dau viață mașinii. Urmăream acul care sălta în sus și în jos, lăsând în urma lui o dără miraculoasă de împunsături albastre. În timp ce pedalam, Grodzenski mi-a adus cămășile tatei învelite în hârtie de ambalaj. Mi-a făcut semn să-l urmez după tejghea. Acolo a adus un alt pachet, învelit în aceeași hârtie gălbuie. A scos din el cu mare grijă o revistă de modă. Era veche de cinci ani. Și totuși. Arăta ca nouă. Am răsfoit-o cu vârful degetelor. Înăuntru erau fotografii, în negru și argintiu, ale unor femei cu pielea albă, satinată, de parcă ar fi fost iluminate pe dinăuntru. Prezenta rochii cum nu mai văzusem niciodată în viața mea, rochii cusute cu perle, cu pene și franjuri, rochii care lăsa la vedere picioare, brațe, curba unui sân. Un singur cuvânt s-a desprins de pe buzele lui Grodzenski: Paris. Întorcea paginile în tăcere, iar eu priveam în tăcere. Răsuflările noastre se condensau pe fotografiile lucioase. Poate că Grodzenski îmi revela, cu o calmă mândrie, motivul pentru care fredona ușor în timp ce lucra. La urmă, a închis revista și a învelit-o din nou în hârtie. S-a întors la

mașina de cusut. Dacă cineva mi-ar fi spus în momentul acela că Eva mușcase din măr pentru ca toți Grodzenskii din lume să poată exista, l-aș fi crezut.

Actuala rudă sărmană a lui Grodzenski se învârtea în jurul meu cu ace cu gămălie și o cretă. L-am întrebat dacă puteam aștepta acolo până îmi ajustează costumul. S-a uitat la mine de parcă aveam două capete.

— Am în atelier sute de costume de retușat, și dumneata vrei să ți-1 fac pe loc? A clătinat din cap: Peste minimum două săptămâni.

— Îl iau pentru o înmormântare, i-am spus. În mormântarea fiului meu. Am încercat să-mi îndrept ținuta. Am dat să-mi scot batista. Mi-am amintit că o lăsasem în pantalonii rămași ghem pe podeaua cabinei de probă. M-am grăbit să mă întorc în cabină. Știam că mă făcusem de râs în costumul acela de clown. Un om își cumpără un costum de dragul vieții, nu al morții. Nu asta îmi șoptea fantoma lui Grodzenski? Nu-l mai puteam nici stânjeni pe Isaac și nici nu-l puteam umple de mândrie. Pentru că Isaac nu mai exista.

Și totuși.

În seara aceea, m-am întors acasă cu costumul ajustat vârat într-o pungă de plastic. M-am așezat la masa din bucătărie și am făcut o mică tăietură la guler¹. Aș fi vrut să sfâșii întreg costumul. Dar m-am înfrânat. Țadicul Fishl, care se poate să fi fost un idiot, a spus odată: O singură tăietură e mai greu de suportat decât o sută de rupturi.

Am făcut o baie. Nu una superficială, cu buretele umezit, ci una adevărată, până când cercul întunecat din jurul căzii a căpătat o nuanță și mai închisă. Am îmbrăcat costumul cel nou și am luat sticla de vodcă de pe raft. Am tras o dușcă, după care m-am șters la gură cu dosul palmei, repetând gestul pe care tatăl meu îl făcuse de sute de ori, ca și tatăl lui, ca și tatăl tatălui lui, așteptând, cu ochii pe jumătate închiși ca tăria alcoolului să ia locul tăriei durerii.

Și pe urmă, după ce-am golit sticla, am dansat. La început, cu încetineală. Pe urmă, din ce în ce mai repede. Băteam din picioare, îmi ciocneam gambele, încheieturile îmi pârâiau. Izbeam cu tălpile în podea, mă lăsam pe vine și azvârleam cu picioarele în dansul pe care-l dansase tatăl meu, și tatăl lui,

¹ La moartea unei rude apropiate, evreii bigoți taie o mică porțiune din haina pe care o poartă, în semn de doliu.

Iar lacrimile mi se prelingeau pe obraji în timp ce râdeam și cântam, și dansam, și dansam, până ce mi-am simțit tălpile zdrobite și mi-a dat sângele pe sub unghiile degetelor mari; am dansat în singurul fel în care știam să dansez: pentru viață, trântind scaunele, învârtindu-mă și răsucindu-mă până cădeam ca să mă pot ridica să joc din nou, până ce zorii mi-au albit fereastra și m-au

găsit prăbușit pe jos, atât de aproape de moarte, încât puteam să scuipe în ea și să-i murmur: L'chaim l.

M-au trezit zgomotele unui porumbel care-și înfoia penele pe pervazul ferestrei. O mânecă a costumului se descususe, capul îmi vâjâia, pe obraji aveam dăre de sânge închegat. Dar nu sunt făcut din sticlă.

Primul gând a fost: Bruno. Cum de n-a venit? Sau poate că a bătut în ușă, și eu n-am auzit. Tăcere. Fără îndoială că m-a auzit, doar dacă nu avea căștile pe urechi. Dar chiar și așa. O veioză căzuse pe jos și se făcuse țândări; răsturnasem toate scaunele. Eram gata să urc și să bat la ușa lui, când m-am uitat la ceas. Zece și un sfert. Îmi place să cred că lumea nu e pregătită pentru mine, dar poate că eu nu sunt pregătit pentru lume, asta-i adevărul. Mereu, în viața mea, am ajuns prea târziu. Am alergat la stația de autobuz. Sau, mai curând, am șchiopătat până acolo, mi-am suflecat crăcii pantalonilor, m-am târât, am mers, iar m-am târât etc.

M-am urcat în autobuz. Rămăsese înțepenit în trafic.

— Drăcia asta nu poate să meargă mai repede? Am întrebat cu glas tare. Femeia de lângă mine s-a ridicat și s-a mutat pe alt scaun.

Poate că, în surescitarea mea, am plesnit-o pe coapsă. Nu știu.

Un bărbat cu o haină portocalie și pantaloni care imitau pielea de șarpe s-a ridicat în picioare și a pornit să cânte un cântec. Toți pasagerii s-au întors să se uite pe fereastră, până și-au dat seama că omul nu cerea bani. Pur și simplu cânta.

1 Formula care se rostește la ciocnirea paharelor cu băutură însemnând: „Pentru viață” (ebr.).

Când am ajuns la sinagogă, slujba se terminase, dar locul era încă înțesat de lume. Un bărbat cu o haină albă, un papion galben și cu părul, cât îi mai rămăsese, dat cu fixativ, spunea:

— Desigur că știam, dar când s-a întâmplat niciunul dintre noi nu era pregătit.

La care, o femeie de lângă mine, a răspuns:

— Cine e vreodată pregătit?

Stăteam singur, lângă o plantă mare, sădită într-un ciubăr mare de lemn. Palmele îmi erau umede, mă simțeam amețit. Poate că fusese o prostie să vin aici.

Aș fi vrut să întreb unde fusese înmormântat. Ziarul nu menționase numele cimitirului. Brusc, m-a năpădit regretul că îmi cumpărasem atât de prematur locul de veci. Dacă-aș fi știut, aș fi putut să fiu alături de el. Măine. Sau poimăine.

Mă temusem să nu fiu lăsat pradă câinilor. Mă dusesem la instalarea pietrei funerare a doamnei Freid, la Pinelawn, și mi se păruse un loc frumos.

Un domn Simchik m-a condus prin cimitir și mi-a dat o broșură. Aș fi vrut un loc de veci sub un copac, poate sub o salcie plângătoare, și poate cu o mică bancă alături. Și totuși. Când mi-a spus prețul unui asemenea loc, am simțit un gol în stomac. Mi-a oferit câteva soluții: locuri care erau sau prea aproape de șosea, sau deasupra cărora iarba chelise.

— N-aveți nimic cu un copac? Am întrebat.

Simchik a clătinat din cap.

— Sau măcar cu un tufiș?

Și-a lins un deget și și-a răsfoit hârtiile. A icnit și a cârâit, și până la urmă a cedat.

— S-ar putea să avem ceva, dar costă mai mult decât ești dumneata dispus să cheltuiești, însă poți achita în rate.

Era la capătul sectorului evreiesc. Nu chiar sub un copac, dar în apropierea unuia, destul de aproape pentru ca toamna câteva frunze să se scuture peste mine. Am stat pe gânduri. Simchik mi-a spus că nu-i nici o grabă și s-a întors în biroul lui. Am rămas în lumina soarelui. Pe urmă m-am așezat pe iarbă și m-am întins pe spate.

Simțeam, prin balon, pământul tare și rece. Urmăream mișcarea norilor pe cer. Poate că am și adormit. Nu-mi amintesc decât că, la un moment dat, l-am văzut pe Simchik aplecat peste mine:

— Ei, îl vrei?

Acum, îl vedeam cu coada ochiului pe Bernard, fratele vitreg al fiului meu. Înalt cât o prăjină, imaginea leită a tatălui său, fie-i memoria binecuvântată. Da, chiar și memoria lui. Îl chema Mordecai. Ea îi spunea Morty. Morty! E în pământ de trei ani. Consider că-i o mică victorie faptul că el a dat ortul popii înaintea mea. Și totuși. Când îmi aduc aminte, aprind o candelă de yarzeit 1 pentru el. Dacă n-o fac eu, cine s-o facă?

Mama fiului meu, fata de care m-am îndrăgostit de la vârsta de zece ani, a murit cu cinci ani în urmă. Sper să o urmez curând, să fiu alături de ea măcar acolo. Măine. Sau poimăine. De lucrul ăsta sunt convins. Îmi spusese că ar fi ciudat să trăiesc pe lume în absența ei. Și totuși. Mă obișnuisem de multă vreme să trăiesc doar cu amintirea ei. Numai când i-a sunat sfârșitul am revăzut-o. Mă furișam în camera ei de la spital și stăteam cu ea în fiecare zi. Avea o asistentă, o fată tânără, căreia îi înșirasem – nu chiar adevărul. Și totuși. O poveste nu prea îndepărtată de adevăr.

Și asistenta asta mă lăsa să vin după orele de vizită, când nu exista riscul să mă întâlnesc cu cineva. Bolnava era legată la aparate, avea tuburi în nas și un picior în groapă. De câte ori îmi mutam privirea, mă așteptam ca atunci când o să mă întorc din nou spre ea, s-o găsesc dusă. Era scheletică și zbârcită și surdă toacă. Și erau atâtea lucruri pe care aș fi vrut să i le spun! Și

totuși. Îi spuneam glume. Uneori mi se părea că văd o urmă de zâmbet pe buzele ei. Încercam să evit atmosfera apăsătoare. Îi spuneam:

— Ți vine să crezi, chestia asta de la îndoitura brațului, asta se numește cot. Sau: doi rabini s-au rătăcit într-o

1 Comemorarea datei unei morți (idiș).

Pădure îngălbenită. Sau: Moșe se duce la un doctor și îi spune: Domnule doctor. Etcetera, etcetera.

Multe lucruri nu i le spuneam. De pildă: Am așteptat atâta amar de vreme. Sau: Și ai fost fericită? Cu terchea-berchea, cu prostălăul, cu cap-pătrat, cu tontul ăsta pe care-l numești soț?

Adevărul este că renunțasem de mult să mai aștept. Momentul trecuse. Ușa dintre viețile pe care am fi putut să le trăim și viețile pe care le trăiam ne fusese trântită în nas.

Sau, mai bine zis, îmi fusese trântită mie în față. Gramatica vieții mele – ca regulă de bază: oriunde apare un plural, corectează-l în singular. Dacă am scăpat vreodată, din neatenție, regescul NOI, faceți-mi un bine și dați-mi una în cap să mă scăpați de nenorocire.

— Nu vă simțiți bine? Sunteți cam palid.

Era tipul pe care-l văzusem mai înainte, cel cu papion galben, întotdeauna, când ești cu pantalonii în vine, îți pică musafiri, niciodată cu un moment înainte, când ai fi putut să-i primești. Am încercat să mă sprijin de planta din ciubăr.

— Sunt bine, bine.

— Și cum l-ați cunoscut? A continuat să mă întrebe, măsurându-mă din cap până în picioare.

— Am fost. Mi-am vârât piciorul între ciubăr și perete, sperând că asta o să mă ajute să-mi mențin echilibrul. Am fost. Rude.

— Sunteți deci din familie? Îmi pare rău, scuzați-mă. Credeam că i-am cunoscut toată mișpuha l.

Cuvântul sunase în gura lui: mișpoki.

— Desigur, ar fi trebuit să-mi închipui.

M-a cântărit iar din creștet până-n tălpi, trecându-și palma peste păr, ca să se asigure că freza e în siguranță.

— Credeam că sunteți unul dintre fanii lui, a continuat, arătând cu mâna spre mulțimea care începuse să se rărească.

Rudă după mamă, sau după tată?

1 Familie (idiș).

M-am apucat cu mâna de tulpina plantei. Încercam să-mi concentrez privirea pe papionul lui, dar întreaga încăpere se învârtea cu mine.

— De ambele părți, am răspuns.

— De ambele? A repetat el neîncrezător, privind în jos la rădăcinile plantei încleștate în pământ.

— Sunt. Am început eu.

Dar, cu o smucitură bruscă, planta s-a dezrădăcinat. Am dat s-o înșfac, însă piciorul meu era încă prins între ciubăr și perete, astfel încât celălalt picior a fost forțat să sară singur înainte, împiedicând ciubărul să avanseze în altă direcție decât cea a vintrelor mele, iar mâna mea nu s-a putut sprijini de altceva decât de un bulgăre de pământ care se agățase de rădăcini și îi împroșcase acum fața omului cu papion galben.

— Scuzați, am spus, încercând să-mi împing în sus vintrele și electrocutându-mi astfel mâinile.

M-am străduit să stau drept. Mama mea, fie-i amintirea binecuvântată, obișnuia să-mi spună: Nu te gheboșa! Firimituri de pământ curgeau din nările omului. Colac peste pupăză, mi-am scos batista mototolită și am apăsat-o pe nasul lui. Mi-a îndepărtat brutal mâna și și-a scos propria batistă, proaspăt spălată și împăturită într-un pătrat impecabil.

A scuturat-o ca s-o desfacă. O flamură a capitulării. S-a scurs un minut neplăcut până s-a curățat și eu mi-am mai domolit durerea din părțile de jos.

Nu-mi mai dau seama cum, dar m-am trezit față-n față cu fratele vitreg al fiului meu, în timp ce mâneca mi-era înhățată de colții pitbullului cu papion galben.

— Ia te uită ce harababură! A lătrat el. Zice că-i mișpoki.

Bernard a zâmbit politicoș când s-a uitat întâi la tăietura din gulerul meu, apoi la ruptura mânecii.

— Iertați-mă, mi-a spus. Nu-mi amintesc de dumneavoastră. Ne-am mai întâlnit?

Pitbullul saliva vizibil. Un rest de pământ i se cuibărise într-un pliu al cămășii. Am aruncat o privire la tăblița pe care scria EXIT. M-aș fi putut repezi până acolo dacă n-aș fi fost serios rănit în părțile intime. M-a inundat un val de greață. Și totuși. Uneori ai nevoie de o scânteie de geniu și, ce să zici? Scânteia se aprinde.

— Di reds idiș? X l-am întrebat răgușit.

— Poftim?

Am înșfăcat mâneca lui Bernard. Dulăul îmi ținea mâneca și eu o țineam pe a lui Bernard. Mi-am apropiat fața de fața lui. Avea ochii injectați. O fi fost el un prostănac, dar era un om bun. Însă nu aveam de ales.

Mi-am ridicat glasul:

— DIREDS IDIȘ?

Îmi simțeam mirosul stătut de alcool al respirației. L-am apucat de guler. Când a dat să se tragă îndărăt, i s-au încordat venele gâtului.

— FARȘTEIST12

— Scuză-mă, a replicat Bernard clătinând din cap. Nu înțeleg.

— Bine, am continuat eu în idiș. Pentru că dobitocul ăsta de aici, am spus arătând spre omul cu papion galben, mi s-a vârat în tuhăs și numai pentru că nu pot să mă cac în public, nu l-am evacuat. Vrei, te rog, să-i spui să-și dea jos labele de pe mine ca să nu mă văd silit să-i crap capul cu o altă plantă pe care, de astă dată, n-am să-mi mai dau osteneala s-o dezrădăcinez.

— Robert? Bernard se străduia să înțeleagă. Părea să fi sesizat că vorbeam despre omul care se ținea cu colții de mâneca mea. Robert a fost editorul lui Isaac. L-ai cunoscut pe Isaac?

Pitbullul și-a intensificat strânsoarea. Și totuși.

— Îmi pare rău, s-a scuzat Bernard. Aș fi dorit să vorbesc idiș. Mă rog, îți mulțumesc că ai venit. E impresionant cât de mulți oameni au venit. Lui Isaac i-ar fi plăcut.

1 înțelegi idiș? (idiș)

2 Vorbești idiș? (idiș)

Mi-a luat mâna și mi-a scuturat-o. Pe urmă a dat să plece.

— Slonim, am rostit.

Nu plănuișem s-o spun. Și totuși.

Bernard s-a întors spre mine.

— Poftim?

Am repetat.

— Eu sunt din Slonim.

— Slonim? A rostit el.

Am dat din cap.

Dintr-odată arăta ca un copil a cărui mamă a întârziat să vină să-l ia de la școală și care numai acum, când a văzut-o venind, își îngăduie să dea drumul lacrimilor.

— Ea ne povestea despre Slonim.

— Care ea? A întrebat dulăul.

— Mama. E din același oraș cu mama mea, l-a lămurit Bernard. Am auzit atâtea povești despre Slonim.

Am vrut să-l mângâi pe braț, dar s-a răsucit ca să-și scoată ceva din ochi, drept care m-am pomenit că i-am mângâiat pieptul.

— Râul, da? Râul în care obișnuia să înoate, a adăugat Bernard.

Apa râului era înghețată. Obișnuiam să ne dezbrăcăm și să sărim de pe pod, țipând cât ne ținea gura. Ni se opreau inimile în loc. Trupurile încremeneau. O secundă simțeam că ne înecăm. Când ne cățaram înapoi pe mal găfâind, ne simțeam picioarele grele și durerea ne săgeta gleznele. Mama ta

era slăbuță și avea sâni micuți, albi. În timp ce mă uscam la soare adormeam și mă trezeam la șocul apei reci ca gheața, stropită pe spatele meu. Și râsul ei.

— Știi prăvălia de încălțăminte a tatălui ei? M-a întrebat Bernard.

În fiecare dimineață mă duceam s-o iau ca să mergem împreună la școală. Cu excepția celor trei săptămâni în care nu ne-am vorbit pentru că ne certaserăm, nu trecea o zi în care să nu fim împreună. Părul ei ud îngheța în țurțuri din cauza gerului.

— Aș putea să înșir la nesfârșit toate poveștile pe care mi le istorisea mama. Maidanul pe care se juca.

— Ya, am răspuns eu, bătându-l pe braț. Meidanul.

Un sfert de oră mai târziu, eram înghesuit ca într-un sandviș între pitbull și o femeie tânără pe bancheta din spate a unei limuzine – ai fi zis că mi-am făcut un obicei cu limuzinele. Ne duceam acasă la Bernard pentru o mică reuniune de familie și prieteni. Aș fi preferat să mă duc la casa fiului meu, să jelesc printre lucrurile lui, dar a trebuit să mă resemnez să vizitez locuința fratelui său vitreg. Pe scaunele din fața mea, în limuzină, stăteau alte două persoane. Când unul din aceștia doi a dat din cap și a zâmbit în direcția mea, am dat și eu din cap și i-am zâmbit.

— O rudă de-a lui Isaac? A întrebat.

— Așa s-ar părea, a răspuns pitbullul, bâjbâind după o șuviță de păr dislocată de curentul intrat pe geamul pe care femeia tocmai îl coborâse.

A durat aproape o oră până să ajungem la locuința lui Bernard, undeva, în Long Island. Copaci frumoși. Afară, pe alee, unul dintre nepoții lui Bernard își despicase crăcii pantalonilor până la genunchi și se zbenguia în soare, urmărind cum îi fâlfâiau pantalonii în vânt. Înăuntru, lumea s-a așezat în jurul unei mese încărcate cu mâncăruri și au început cu toții să discute despre Isaac. Știam că n-am ce căuta acolo.

Mă simțeam ca un idiot și un impostor. Stăteam lângă fereastră, căutând să mă fac cât mai invizibil. Nu crezusem că o să fie atât de dureros. Și totuși să-i aud pe oamenii aceia vorbind despre fiul meu pe care eu nu putusem decât să mi-l imaginez și care lor le era familiar ca o rudă, se dovedea a fi mai mult decât puteam suporta. Așa încât am șters-o. Am colindat prin camerele din casa fratelui vitreg al lui Isaac. Îmi spuneam: „Fiul meu a călcat pe covorul ăsta”. Am intrat într-o cameră de oaspeți. Mi-am spus: „Câteodată a dormit în patul ăsta”. Chiar în patul ăsta! Cu capul pe pernele astea.

M-am întins pe pat. Eram istovit, nu m-am putut împiedica. Perna moale se înfunda sub obrazul meu. „Și când dormea aici, mi-am spus, privea pe fereastra asta, chiar la copacul ăsta.” „Ești așa de visător!”, îmi spune Bruno, și poate că așa sunt. Poate că și acum visez, și peste o clipă o să aud soneria de la

ușă. O să deschid ochii și o să-l văd în ușă pe Bruno, care mă întreabă dacă pot să-i dau un sul de hârtie igienică.

Probabil că m-a furat somnul, pentru că următorul lucru de care îmi aduc aminte e Bernard aplecat asupra mea.

— Scuză-mă. N-am știut că e cineva aici. Nu te simți bine?

Am sărit în sus. Dacă noțiunea „a sări” poate fi asociată cu mișcările mele, atunci acesta a fost momentul când am sărit. Și lucrul s-a întâmplat când am văzut-o. Era pe o etajeră, chiar în spatele lui. Încadrată într-o ramă de argint. Ar trebui să spun: limpede ca lumina zilei, dar n-am înțeles niciodată expresia asta. Ce poate fi mai limpede decât lumina zilei?

Bernard și-a întors capul.

— Ah, asta! A rostit luând jos fotografia de pe etajeră.

Să vedem. Asta-i mama mea când era copil. Mama, înțelege!

Ai cunoscut-o pe atunci, când arăta așa ca în fotografia asta?

— Haide să ne așezăm sub un copac, mi-a cerut.

— De ce?

— Pentru că-i mai frumos.

— Poate că tu ar trebui să șezi pe un scaun, și eu în picioare, aplecat peste tine, așa cum se fotografiază soții și soțiile.

— Stupid.

— De ce-i stupid?

— Pentru că nu suntem căsătoriți.

— Să ne ținem de mână!

— Nu se poate.

— De ce?

— Pentru că lumea ar înțelege.

— Ce ar înțelege?

— Legătura noastră.

— Și ce dac-ar înțelege?

— E mai bine să fie un secret.

— De ce?

— Pentru ca nimeni să nu ne-o poată lua.)

— Isaac a găsit fotografia asta printre lucrurile ei, după ce-a murit. E o fotografie frumoasă, nu? Nu știu cine e băiatul. Mama n-avea multe lucruri de acolo, din casa ei. Doar câteva fotografii ale părinților și ale surorilor ei. Desigur, nu-și închipuise că nu avea să-i mai revadă vreodată, așa că nu a adus mai multe când a plecat. Dar fotografia asta nu am văzut-o niciodată, până ce a descoperit-o Isaac într-un sertar din apartamentul ei. Era într-un plic, împreună cu câteva scrisori. Toate în idiș. Isaac a presupus că erau din

partea cuiva de care fusese îndrăgostită la Slonim. Dar eu mă îndoiesc. Niciodată nu ne-a vorbit de o asemenea persoană.

Nu înțelegi nimic din ce-ți spun, nu-i așa?

— Dacă aş avea un aparat de fotografiat, îi spusesem, te-aş fotografia în fiecare zi. Și atunci aş ține minte cum arătai în fiecare zi din viața ta.

— Dar arăt la fel.

— Ba nu. Te schimbi tot timpul. În fiecare zi te schimbi câte puțin. Dacă aş putea, aş înregistra toate schimbările astea.

— Dacă tot știi atâtea, spune-mi, cum m-am schimbat azi?

— Ești cu o fracțiune de milimetru mai înaltă, de exemplu. Părul tău e cu o fracțiune de milimetru mai lung. Sâniii ți-au crescut cu o fracțiune de.

— Nu-i adevărat!

— Ba da.

— Ba NU.

— Ba și ei au crescut.

— Și ce altceva, porcule!

— Ai devenit puțin mai fericită și puțin mai tristă.

— Vrei să spui că cele două sentimente se neutralizează unul pe celălalt și mă lasă exact cum eram și înainte?

— Ba nu. Faptul că azi ești puțin mai fericită nu schimbă faptul că ești și puțin mai tristă. În fiecare zi ești ceva mai mult din amândouă, ceea ce înseamnă că acum, în chiar momentul ăsta, ești mai fericită și mai tristă decât ai fost vreodată în viața ta.

— De unde știi?

— Gândește-te puțin, ai fost vreodată mai fericită decât în clipa asta, când zaci în iarbă?

— Cred că nu. Nu.

— Și ai fost vreodată mai tristă?

— Nu.

— Știi, asta nu se întâmplă cu toată lumea. Unii oameni, ca sora ta, de pildă, se mărginesc să fie zi de zi mai fericiți.

Iar alți oameni, ca Beyla Ash, devin zi de zi mai triști. Și alții, ca tine, devin și una, și alta.

— Și tu cum ești? Momentul de față e cel mai fericit și cel mai trist din viața ta?

— Sigur că da.

— De ce?

— Pentru că nimic nu mă face mai fericit și nimic nu mă face mai trist decât fâptura ta.)

Lacrimile îmi cădeau pe rama fotografiei. Noroc că era protejată de un geam de sticlă.

— Mi-ar plăcea să mai stau să depanăm amintiri, mi s-a adresat Bernard, dar trebuie să plec. Cu toată lumea asta de jos. A făcut un gest cu mâna. Dă-mi de știre dacă ai nevoie de ceva.

Am dat din cap. A închis ușa în urma lui și atunci, ajută-mă Doamne, am luat fotografia și mi-am vârât-o în pantaloni. Am coborât scările și am ieșit pe ușă. Pe alee, am ciocănit în fereastra uneia dintre limuzine. Șoferul s-a trezit din somn.

— Aș dori să plec, i-am spus.

Spre surprinderea mea, a coborât, a deschis portiera și m-a ajutat să urc.

Când am ajuns acasă la mine, am crezut că m-au călcat hoții. Mobila era răsturnată și podeaua pudrată cu un praf alb. Am înșfăcat bâta de baseball pe care o țin în suportul de umbrele și am urmărit urmele de pași, până în bucătărie. Fiecare colțișor era plin de oale și tigăi și castroane murdare. S-ar fi zis că acela care-mi spărsese casa profitase să-și facă de mâncare. Stăteam locului, cu fotografia în pantaloni.

Am auzit un zgomot în spatele meu, m-am răsucit brusc și am lovit orbește. Dar nu era decât o oală care căzuse din stelaj și se rostogolise pe jos. Pe masa din bucătărie, lângă mașina mea de scris, zăcea un tort mare, turtit la mijloc. Totuși, se ținea drept. Avea o glazură galbenă și pe suprafața ei scria cu niște litere roz, strâmbe: UITE CINE ȚI-A FĂCUT UN TORT. De cealaltă parte a mașinii de scris era un bilet:

TE-AM AȘTEPTAT TOATĂ ZIUA.

Nu m-am putut abține să nu zâmbesc. Am așezat la loc bâta de baseball, am aranjat mobila pe care, mi-am adus aminte, o răsturnasem eu cu o noapte în urmă, am scos fotografia înrămată, am suflat peste sticlă și am șters-o cu cămașa, apoi am pus-o pe noptiera mea. Am urcat scările până la apartamentul lui Bruno. Eram gata să bat la ușă, când am zărit biletul: NU MĂ DERANJA. CADOU SUB PERNA TA.

Trecuse multă vreme de când nu îmi mai făcuse nimeni un cadou. Mi-a încolțit în inimă un sentiment de bucurie.

Bucuria că mă pot scula în fiecare dimineață și că pot să-mi încălzesc mâinile pe cana de ceai fierbinte. Bucuria că pot urmări zborul porumbeilor. Bucuria că, spre sfârșitul vieții mele, Bruno nu mă uitase.

Am coborât scările. Ca să-mi prelungesc plăcerea, m-am oprit să-mi iau corespondența din cutie. M-am întors în apartament. Bruno reușise să presare pulbere de făină pe toată podeaua. Sau poate că o suflase vântul, cine știe? În dormitor, am văzut că se lăsase pe podea și desenase un înger în praful de

făină. Am pășit în jurul lui, nedorind să stric ceea ce fusese făcut cu atâta dragoste. Am ridicat perna.

Era un plic mare. Deasupra stătea scris numele meu, într-o caligrafie care mi-era necunoscută. L-am deschis, înăuntru, un teanc de pagini tipărite. Am început să le citesc.

Cuvintele îmi erau familiare. O clipă, nu mi-am dat seama de unde, pe urmă am realizat că erau cuvintele mele.

Cortul tatălui meu

1. TATĂLUI MEU NU-I PLĂCEA SĂ SCRIE SCRISORI.

Cutia veche de metal, plină de scrisorile mamei, nu conținea și răspunsurile tatei. Le-am căutat în toate părțile, dar nu le-am găsit. De asemenea, nu mi-a lăsat o scrisoare pe care s-o deschid când o să fiu mare. Știam lucrul ăsta, pentru că o întrebam pe mama dacă mi-a lăsat, și ea mi-a răspuns că nu. Mi-a mai zis că tata nu era genul ăsta de om.

Când am întrebat-o ce fel de om era, mama a căzut o clipă pe gânduri. Fruntea i s-a încrețit. S-a mai gândit un timp.

Pe urmă mi-a răspuns că era genul de om căruia îi plăcea să sfideze autoritatea.

— De asemenea, a adăugat mama, nu putea să stea locului.

Nu așa mi-l amintesc eu. Eu îl țin minte numai în fotoliu sau zăcând în pat. Cu excepția vremii când eram foarte mică și credeam că a fi „inginer” înseamnă să conduci un tren. Mi-l imaginam pe tata într-o locomotivă de culoarea cărbunelui, trăgând după el un șir de vagoane lustruite, pline de călători. Într-o zi, tata a răs și mi-a explicat cum stau lucrurile. Și atunci toate s-au aranjat la locul lor. A fost unul dintre momentele de neuitat prin care trece un copil când descoperă că până în clipa aceea întreaga lume îl trădase.

2. MI-A DĂRUIT UN STILOU CARE NU ERA SUPUS ATRACȚIEI GRAVITAȚIONALE

— Se sustrage atracției gravitaționale, m-a asigurat tata, în timp ce-l examinam în etuiul lui de catifea, cu emblema NASA.

Era ziua mea și împlineam șapte ani. Tata zăcea într-un pat de spital și purta o pălărie pe cap, pentru că nu mai avea păr. Pe pătură era un ghemotoc de hârtie lucioasă. M-a ținut de mână și mi-a istorisit o întâmplare de pe când avea el șase ani și aruncase cu o piatră în capul unui copil care-l necăjea pe fratele lui, iar de atunci încolo nimeni nu s-a mai luat de ei.

— Trebuie să-ți aperi demnitatea, m-a povățuit.

— Da, dar e urât să arunci cu pietre, i-am răspuns.

— Știu. Dar tu ești mai deșteaptă ca mine. Tu ai să arunci cu ceva mai bun.

Când a intrat sora în salon, m-am dus să mă uit pe fereastră. Podul strălucea în întuneric. Am numărat ambarcațiunile care treceau pe râu. Când m-am plictisit, m-am dus să mă uit la bătrânul din patul aflat după perdeaua despărțitoare. Dormea aproape tot timpul și când era treaz îi tremurau mâinile. I-am arătat stiloul. I-am spus că nu era supus atracției gravitaționale, dar n-a înțeles ce-i spun. Am încercat să-i explic din nou, dar părea la fel de confuz. În cele din urmă, i-am spus:

— E folosit în spațiul extraterestru.

A dat din cap și a închis ochii.

3. OMUL CARE NU S-A PUTUT SUSTRAGE ATRACȚIEI GRAVITAȚIONALE.

Și pe urmă tata a murit, iar eu am pus stiloul într-un sertar. A trecut timpul, am împlinit unsprezece ani și m-am ales cu o prietenă prin corespondență. O rusoaică. Totul a fost aranjat prin Școala Ebraică. La început era vorba să le scriem evreilor ruși care tocmai imigraseră în Israel, dar când proiectul ăsta a căzut, ni s-au dat adresele unor evrei din Rusia. De sărbătoarea Sukkot am trimis prietenilor prin corespondență ai clasei noastre un etrog împreună cu primele noastre scrisori. Pe prietena mea o chema Tatiana. Locuia în Sankt Petersburg, lângă Câmpul lui Marte. Îmi plăcea să pretind că locuiește în spațiu. Engleza Tatianei nu era prea bună și de multe ori nu-i puteam înțelege scrisorile. Dar le așteptam cu nerăbdare. Tata e matematician, mi-a scris. Tatăl meu putea supraviețui în ținuturile sălbatice, i-am răspuns.

La fiecare scrisoare a ei, eu îi trimiteam două. Ai un câine?

Cu câte persoane împărți sala de baie? Ai ceva care să fi aparținut țarului? Într-o zi am primit o scrisoare. Mă întreba dacă am fost vreodată la magazinul Sears Roebuck.

La urmă era un P. S.: Un băiat din clasa mea se mută la New York. Poate vrei să scrii la el pentru că nu cunoaște nimeni.

A fost ultima dată când am mai primit vești de la ea.

4. AM CĂUTAT ALTE FORME DE VIAȚĂ

— Unde-i Brighton Beach? Am întrebat.

— În Anglia, mi-a răspuns mama, cotrobăind prin dulapurile din bucătărie după un obiect pe care nu mai știa unde-l pusese.

— Vorbesc de cel din New York.

— Cred că-i pe lângă Coney Island.

— Cât de departe e Coney Island?

— La vreo jumătate de oră.

— Cu mașina sau pe jos?

— Poți să iei metrul.

— Câte stații sunt?

— Nu știu. Dar de ce te interesează Brighton Beach?

— Am un prieten acolo. Îl cheamă Misha și e rus, am răspuns cu un ton admirativ.

1 O rămurică dintr-un copac exotic (ebr.).

— Doar rus? A întrebat mama din interiorul măștii chiuvetei din bucătărie.

— Ce vrei să spui cu „doar rus”?

S-a ridicat în picioare și s-a întors spre mine.

— Nimic, mi-a răspuns, cu expresia aceea pe care o adoptă uneori când se gândește la ceva fascinant. M-am gândit că tu, de exemplu, ești un sfert rusoaică, un sfert unguroaică, un sfert poloneză și un sfert nemțoaică.

N-am răspuns nimic. A deschis un sertar, pe urmă l-a închis.

— De fapt, a continuat, ai putea spune că ești pe trei sferturi poloneză și un sfert unguroaică, pentru că părinții lui Bubbe¹ au venit din Polonia înainte de a se muta la Nurenberg, și orașul natal al bunicii Sasha era în Belarus, în partea rușilor albi, înainte de a face parte din Polonia.

A deschis un alt dulăpior plin cu pungă de plastic și a început să scotocească și acolo. Eu am dat să plec.

— Dacă stau să mă gândesc mai bine, a continuat mama, ai putea spune că ești pe trei sferturi poloneză și un sfert cehoaică, pentru că orașul din care a venit Zeyde² era, înainte de 1918, în Ungaria și a trecut după aceea în Cehoslovacia, deși ungerii de acolo stăruiau să se considere unguri, iar apoi, după cel de-al Doilea Război Mondial, a devenit din nou unguresc. Desigur, ai putea spune că ești pe jumătate poloneză, pe un sfert unguroaică și pe un sfert englezoaică, pentru că bunicul Simon a plecat din Polonia și a venit la Londra când avea doar nouă ani.

Pe urmă, mama a rupt o foaie de hârtie din carnetul de lângă telefon și a început să scrie apăsând.

— Uită-te aici, mi-a spus un minut mai târziu, în timp ce tot mai mâzgălea pe hârtie. Privește, a spus, împingând fila ca s-o pot vedea. Poți face șaisprezece scheme diferite, și fiecare dintre ele e corectă.

1 Bunică (idiș).

2 Bunic (idiș).

M-am uitat la hârtie:

— Și mai poți susține că ești pe jumătate englezoaică și pe jumătate israeliana, întrucât.

— SUNT AMERICANĂ, am strigat.

Mama a tresărit.

— Cum dorești, mi-a spus și s-a dus să pună ceainicul la fiert.

Din celălalt colț al camerei, unde se uita la pozele dintr-o revistă, Bird a bombănit:

— Ba nu, nu ești! Ești evreică.

5. ODATĂ AM FOLOSIT STILOUL CA SĂ-I Scriu TATĂLUI MEU.

Am plecat la Ierusalim ca să-mi sărbătorim Bat Mitzvah 1.

Mama a vrut să o sărbătorim la Zidul Plângerii, astfel ca Bubbe și Zeyde, părinții tatălui meu, să fie de față. În 1938, când Zeyde a venit în Palestina, spunea că nu mai are de gând să plece de-aici, și așa a făcut. Oricine dorea să-l vadă, trebuia să vină în apartamentul lor din clădirea înaltă din Kiryat Wolfson, cu vedere spre Knesset. Casa era plină de mobilă veche, închisă la culoare, și de fotografiile vechi, întunecate pe care le aduseseră din Europa. După-amiază, lăsau în jos jaluzelele de metal ca să-și apere lucrurile de lumina orbitoare, pentru că nimic din tot ce aveau n-ar fi putut supraviețui în climatul de acolo.

Mama a pierdut săptămâni întregi în căutarea unor bilete de avion mai ieftine și până la urmă a găsit la ELAL trei bilete cu câte șapte sute de dolari. Tot era o sumă prea mare pentru noi, dar mama spunea că merită. În ajunul Bat Mitzvei, mama ne-a dus la Marea Moartă. A venit cu noi și Bubbe, care purta o pălărie de pai legată cu o panglică sub bărbie. Când a ieșit din cabina unde s-a dezbrăcat, arăta fascinant în costum de baie, cu pielea ei zbârcită și pungită străbătută de vene albastre. I-am urmărit fața înroșindu-se în fierbințeala izvoarelor sulfuroase; pe buza de sus i se adunau picături de sudoare. Când a ieșit, țâșnea apă din ea.

M-am dus după ea până la malul apei. Bird s-a așezat cu picioarele încrucișate în mълul de la țarm.

— Dacă vrei să intri, atunci intră în apă, i-a strigat Bubbe.

Un grup de rusoaice voluminoase, unse cu nămol negru, și-au întors capetele să se uite la ea. Dacă Bubbe le-a observat sau nu, nu a părut să se sinchisească. Am plutit pe spate, iar ea ne supraveghea atent pe sub borul lat al pălăriei. Țineam ochii închiși, dar simțeam umbra ei căzând asupra-mi.

1 împlinirea vârstei de doisprezece ani, la fete.

— Tu n-ai sâni? M-a întrebat. Ce s-a întâmplat?

Am simțit cum mi se aprind obrazii și m-am făcut că n-am auzit.

— Ai un drăguț? M-a întrebat.

Bird a ciulit urechile.

— Nu.

— Cum?

— Nu.

— De ce nu?

— Am numai unsprezece ani.

— Și ce? Și ce? La vârsta asta, eu aveam vreo trei sau chiar patru. Ești tânără și frumoșică, keinehorel.

Am înaintat zvâcnind din mâini și din picioare ca să mă distanțez de pieptul ei uriaș, impozant. Dar glasul strident mă urmărea:

— Da' frumusețea nu durează veșnic.

Am încercat să mă ridic în picioare, dar am alunecat în nămol. Am scrutat largul apei ca s-o văd pe mama și am găsit-o. Ajunsese dincolo de cel mai îndepărtat înotător și continua să înoate.

A doua zi dimineața mă aflam în fața Zidului Plângerii și miroseam încă a nămol sulfuros. Crăpăturile dintre pietrele masive erau pline de hârtiuțe ghemuite. Rabinul mi-a spus că, dacă vreau, pot să-i scriu un bilet lui Dumnezeu și să-l vâr într-o crăpătură. Dar eu nu cred în Dumnezeu, așa că am preferat să-i scriu tatei: Dragă tăticule, îți scriu cu stiloul pe care mi l-ai dăruit tu. Ieri, Bird m-a întrebat dacă puteai face rugăciunea pentru casă și i-am spus că da.

I-am mai spus că puteai face orice, chiar și să conduci o ambarcațiune cu pernă de aer. Apropo, am găsit în pivnița cortul tău. Se vede că mama a uitat de el când ți-a aruncat toate lucrurile. Miroase a mucegai, dar nu are nici o ruptură. Uneori, îl ridic în curtea din spate și stau sub el, gândindu-mă

1 Să nu-ți fie de deochi (idiș).

Cum stăteai și tu. Îți scriu toate astea, dar știu că nu le poți citi. Cu dragoste, Alma.

Și Bubbe a scris un bilețel. Când am încercat să-l împing pe al meu în zid, al ei a căzut. Cum ea era absorbită în rugăciuni, am ridicat hârtiuța și am citit-o. Scria:

Baruch Hashem, fă ca eu și soțul meu să apucăm ziua de mâine și ca Alma mea să crească mare și să aibă parte de sănătate și de fericire și, ce mare lucru, de niște sâni frumoși.

6. DACĂ AȘ FI AVUT ACCENT RUSESC TOATE AR FI FOST ALTFEL.

Când m-am întors la New York, mă aștepta prima scrisoare a lui Misha.

Dragă Alma, scria. Te salut! M-a bucurat foarte mult urarea ta de bun venit. Avea aproape treisprezece ani, era cu cinci luni mai mare decât mine. Engleza lui era mai bună decât a Tatianei, pentru că știa pe de rost textele aproape tuturor cântecelor Beatles-ilor. Cânta, acompaniindu-se la acordeonul pe care i-l dăruise bunicul lui, cel care se mutase la ei după ce murise bunica lui Misha și, potrivit spuselor acestuia, sufletul ei se reincarnase într-un stol de găște din Grădina de Vară din Sankt Petersburg. Stolul a rămas acolo două săptămâni, gâgâind în ploaie, și, când a dispărut, iarba era presărată toată cu găinaș. Bunicul lui a sosit câteva săptămâni mai târziu, târând după el o valiză rebegită umplută cu optsprezece volume din Istoria evreilor. S-a mutat în

camera și așa înghesuită pe care Misha o împărțea cu sora lui mai mare, Svetlana, și-a scos acordeonul și a pornit să creeze opera vieții lui. La început a scris doar variațiuni la cântece populare rusești, amestecate cu motive muzicale evreiești. Mai târziu a trecut la versiuni mai întunecate, mai violente și, până la urmă, a ajuns la cântece pe care cei doi nu le mai recunoșteau deloc, iar la notele prelungi bătrânul plângea, așa încât nu era nevoie să li se spună lui Misha și lui Svetia, oricât de grei de cap ar fi fost, că în sfârșit bunicul lor devenise compozitorul care visase întotdeauna să devină. Avea o mașină parădită pe care o ținea parcată pe alee, în spatele casei. Din câte povestea Misha, bătrânul conducea orbește, acordându-i mașinii o independență aproape deplină, izbindu-se de diverse lucruri și răsucind ușor volanul, cu vârfurile degetelor, doar când le era amenințată viața. Când îl vedeau pe bunicul lor venind să-i ia de la școală, Misha și Svetlana își astupau urechile și se făceau că nu-l văd. Dar când ambala motorul și nu mai era cu puțință să-l ignore, se grăbeau să intre în mașină, cu capetele aplecate, și se cuibăreau pe bancheta din spate. Se ghemuiau unul în altul, în timp ce bunicul, la volan, fredona acompaniind o casetă a formației punk a vărului lor Lev, numită Pussy Ass Mother Fucker. Dar mereu confunda cuvintele cântecului. În loc de L-a caftit, i-a dat un pumn în gură, bătrânul cânta Ești cavalerul meu în strălucitoare armură, și în loc de Ești o lepădătură, dar atât de haioasă, cânta Sui-o-n mașină și ad-o acasă. Când Misha și sora lui îi atrăgeau atenția că greșește textul, se prefăcea a fi surprins și dădea drumul mai tare la aparat, chipurile ca să audă mai bine, dar data următoare cânta cu aceleași cuvinte. Când a murit, i-a lăsat lui Svetia cele optsprezece volume din Istoria evreilor și lui Misha acordeonul. Cam pe atunci, sora lui Lev, care-și dădea cu albastru pe pleoape, l-a invitat pe Misha în camera ei, a pus banda cu Let it Be și l-a învățat să sărute.

7. BĂIATUL CU ACORDEONUL.

Misha și cu mine ne-am scris douăzeci și una de scrisori pe când aveam doisprezece ani, cu doi ani înainte ca Jacob Marcus să-i scrie mamei mele, rugând-o să-i traducă Istoria iubirii. Scrisorile lui Misha erau pline de semne de exclamare și de întrebări de genul: Ce înseamnă Un morcov în cur? Iar ale mele erau pline de întrebări despre viața în Rusia. În cele din urmă, m-a invitat la petrecerea lui de Bar Mitzvah.

Mama mi-a împletit părul, mi-a dat șalul ei roșu și m-a condus cu mașina până la blocul lui din Brighton Beach.

Am sunat la ușă și am așteptat ca Misha să coboare. Mama mi-a făcut semn cu mâna din mașină. Tremuram în frig. Un băiat înalt, cu tulle negre pe buza de sus a venit la ușă.

— Alma? A întrebat.

Am aprobat din cap.

— Fii bine-venită, prietenă!

I-am făcut semn mamei și am intrat în urma lui. Holul mirosea a varză acră. Sus, apartamentul era ticsit de oameni care mâncau și strigau în rusește. Într-un colț al sufrageriei mergea un casetofon și oamenii se căzneau să danseze, deși nu aveau spațiu. Misha era ocupat să se întrețină cu fiecare musafir și să-și tot vâre plicuri în buzunar, așa încât mi-am pierdut cea mai mare parte din timp șezând pe-un colț de canapea, cu o farfurie cu creveți uriași în față. Mie nu-mi plac creveții, dar a fost singura mâncare pe care am recunoscut-o. Când mi se adresa cineva, trebuia să explic că nu vorbesc rusește. Un domn bătrân mi-a oferit niște vodkă. Dar chiar în clipa aceea Misha a apărut din bucătărie, de gât cu acordeonul care era conectat la un amplificator, și a început să cânte: „You say it's your birthday!” a urlat. Mulțimea părea nervoasă. „Well, it's my birthday, too!”, a zbierat, și acordeonul a prins viață scârțâind. După aceea a trecut la Sgt. Pepper's Lonely Heart's Club Band, care l-a dus la Here Comes the Sun și, mai târziu, după vreo cinci, șase cântece din repertoriul Beatles a izbucnit cu „Hava Nagila”, și toți cei de față au înnebunit, fiecare dintre ei cântând în gura mare și încercând să danseze. Când în sfârșit s-a terminat cu muzica, Misha s-a apropiat de mine; avea fața roșie și asudată. M-a luat de mână, și l-am urmat afară din apartament, pe hol, apoi am urcat cinci etaje și am ieșit pe o ușă, direct pe acoperiș. În depărtare se vedea oceanul, luminile din Coney Island și o navă de coastă abandonată. Dinții au început să-mi clănțâne de frig, și Misha și-a scos haina și mi-a pus-o pe umeri. Era caldă și mirosea a transpirație.

8. EAJIAb.

I-am povestit lui Misha totul. Despre moartea tatălui meu, despre singurătatea mamei, despre credința neclintită a lui Bird în Dumnezeu. I-am povestit despre cele trei volume Cum să supraviețuiești în sălbăticie, despre editorul englez cu întrecerile lui de bărci, despre Henry Lavender și scoicile lui din Filipine și despre veterinarul Tucci. I-am povestit despre doctorul Eldridge și Viața așa cum nu o cunoaștem, și mai târziu – la doi ani după ce începusem să ne scriem, la șapte ani după moartea tatălui meu și la 3,9 miliarde de ani după apariția primelor forme de viață pe Pământ – adică atunci când a sosit din Veneția prima scrisoare a lui Jacob Marcus, i-am povestit lui Misha despre Istoria iubirii. Cel mai mult ne scriam sau vorbeam la telefon, dar uneori, în weekenduri, ne întâlneam. Îmi plăcea să mă duc eu la ei, în Brighton Beach, pentru că doamna Shklovsky ne servea ceai cu cireșe dulci în cești de porțelan, iar domnul Shklovsky, care avea întotdeauna cercuri ude de sudoare la subțiori, mă învăța să înjur pe rusește. Uneori închiriam filme, în special filme de spionaj sau thrilleruri. Preferatele noastre erau Fereastra din spate, Străini

în tren și La nord prin nord-vest, pe care le revedeam de zeci de ori. Când i-am scris lui Jacob Marcus, pretinzând că-i scrie mama, i-am destăinuit secretul numai lui Misha și i-am citit la telefon ciorna finală.

— Ce părere ai? L-am întrebat.

— Cred că ai un morcov în.

— Las-o baltă, i-am tăiat-o.

9. OMUL CARE A CĂUTAT O PIATRĂ.

Trecuse o săptămână de când expediasem scrisoarea, mai bine zis scrisoarea mamei mele, sau cum vreți să-i spuneți.

A mai trecut încă o săptămână și începusem să mă întreb dacă nu cumva Jacob Marcus o fi în străinătate, poate că la Cairo sau poate la Tokio. Când a mai trecut și a treia săptămână, mi-am spus că poate o fi descoperit adevărul. Au mai trecut patru zile și am început să-i studiez fața mamei, temându-mă de apariția unor semne de furie. Era sfârșitul lunii iulie. A trecut încă o zi și îmi spuneam că poate ar trebui să-i scriu lui Jacob Marcus și să-mi cer scuze. Dar a doua zi a venit scrisoarea lui.

Numele mamei mele, Charlotte Singer, era scris cu stiloul pe plic. Mi-am strecurat scrisoarea în betelia șortului și exact în clipa aceea a sunat telefonul.

— Alo? Am răspuns nervoasă.

— Moșiiia e acasă? A întrebat vocea de la celălalt capăt al firului.

— Cine?

— Moșiiia, a răspuns o voce de copil, și am auzit râsete înăbușite în spatele lui.

Părea să fie Louis, care locuia pe strada vecină și care fusese prietenul lui Bird, până când și-a găsit alți prieteni care-i plăceau mai mult și nu a mai vorbit cu fratele meu.

— Lasă-l în pace, am răspuns și am închis telefonul, regretând că nu am găsit de spus ceva mai drastic.

Am alergat în parc ținând cu mâna plicul din șort ca să nu alunece. Era foarte cald și transpirasem. Am deschis scrisoarea lângă un coș de gunoi, în Long Meadow. Prima pagină era plină toată de impresiile favorabile provocate de traducerea mamei mele.

Am citit-o pe sărite până ce, în pagina a doua, am dat peste fraza: încă nu am vorbit de scrisoarea dumneavoastră. Scria:

Curiozitatea dumneavoastră mă flatează. Aș fi vrut să vă pot oferi răspunsuri mai interesante la întrebările pe care mi le-ați pus dumneavoastră. Trebuie să vă spun că în ultima vreme petrec mult timp doar șezând la fereastră și privind afară. Pe vremuri îmi plăcea mult să călătoresc. Dar voiajul la Veneția s-a dovedit mai dificil decât aș fi crezut, și mă îndoiesc că o să-l mai repet vreodată. Din motive independente de voința mea, viața mi-a fost redusă la

funcții elementare, simple. De exemplu, aici pe biroul meu e o piatră. O bucată de granit cenușiu-închis, tăiată la mijloc de o vână albă. Mi-a luat aproape întreaga dimineață până s-o găsesc. O mulțime de alte pietre au fost respinse. N-am pornit cu o imagine preconcepută a pietrei. Știam că am s-o recunosc de îndată ce am s-o văd. Pe măsură ce căutam, exigențele au crescut. Trebuia să mi se potrivească bine în palmă, să fie netedă, preferabil cenușie etc. Așa mi-am petrecut dimineața. Și în ultimele câteva ore a trebuit să mă refac după efort.

Nu am fost întotdeauna așa. Pe vremuri, ziua în care nu produceam o anumită cantitate de muncă era o zi pierdută pentru mine. Faptul că observam sau nu mersul șchiopătat al grădinarului, pojghița de gheață de pe lac, plimbările lungi, solemne, ale copilului vecinului meu, care pare să nu aibă nici un prieten lucrurile astea erau pe atunci lipsite de importanță. Dar acum totul s-a schimbat.

M-ați întrebat dacă am fost căsătorit. Am fost cândva, cu mult timp în urmă, și amândoi ne-am dovedit destul de inteligenți sau de proști încât să nu facem un copil. Ne-am cunoscut pe când eram foarte tineri, înainte de a fi știut ce înseamnă dezamăgirea, și când am aflat, ne-am pomenit că ne sugeram unul celuilalt ce înseamnă. Cred că puteți spune și despre mine că port un mic astronaut rus la rever. În momentul de față locuiesc singur, ceea ce nu mă deranjează. Sau poate că numai în mică măsură. Dar ar trebui să fie o femeie cu totul neobișnuită cea care s-ar oferi să-mi țină companie acum, când de abia sunt în stare să merg până la capătul aleii din față ca să-mi ridic corespondența din cutie. Totuși o fac. De două ori pe săptămână, un prieten mă aprovizionează cu alimente, iar vecina mea mă vizitează zilnic sub pretextul că vrea să vadă cum le merge căpșunilor pe care mi le-a plantat în grădină. Și nici măcar nu-mi plac căpșunile.

Fac lucrurile să sune mai rău decât sunt în realitate. Nici nu vă cunosc, și vreau să vă stârnesc compătimirea.

M-ați mai întrebat cu ce mă ocup. Citesc. În dimineața asta am terminat Strada crocodililor, pentru a treia oară. O găsesc aproape insuportabil de frumoasă.

De asemenea, mă uit la filme. Fratele meu mi-a adus un DVD player. Nici n-ați crede câte filme am urmărit în ultimele câteva luni. Cu asta mă ocup. Mă uit la filme și citesc. Uneori chiar mă prefac că scriu, dar nimeni nu se lasă păcălit. A, și mă duc la cutia poștală.

Destul. Mi-a plăcut mult cartea tradusă de dumneavoastră.

Vă rog să-mi mai trimiteți capitole.

J. M.

10. AM CITIT SCRISOAREA DE O SUTĂ DE ORI.

Și, de fiecare dată după ce o citeam, simțeam că îl cunosc tot mai puțin pe Jacob Marcus. Spunea că își petrecuse dimineața căutând o piatră, dar nu a pomenit nici un cuvânt care să justifice de ce Istoria iubirii era atât de importantă pentru el. Firește, nu mi-a scăpat faptul că scrisese „Nici nu vă cunosc încă”. Încă! Ceea ce vrea să spună că se așteaptă să ne cunoască mai bine, sau cel puțin s-o cunoască pe mama, din moment ce nu știe nimic despre Bird și despre mine. (încă!) Dar de ce de-abia poate să meargă până la cutia poștală și înapoi? Și de ce ar fi nevoie de o femeie cu totul neobișnuită ca să-i țină companie? Și de ce purta un astronaut rus la rever?

Am hotărât să fac o listă de indicii. M-am întors acasă, m-am încuiat în camera mea și am scos volumul 3 din Cum să supraviețuiești în sălbăticie. Am început o pagină nouă.

Am decis să scriu totul într-un anumit cod secret pentru cazul când cineva și-ar băga nasul printre lucrurile mele.

Mi-am amintit de Saint-Ex. În capul paginii am scris: Cum să supraviețuiești dacă parașuta nu ți se deschide.

Apoi am înșirat:

1. Caută o piatră
2. Locuiește lângă un lac
3. Ia-ți un grădinar șchiop
4. Citește Strada crocodililor
5. Ai nevoie de o femeie cu totul neobișnuită
6. Ți-e greu să mergi chiar până la cutia poștală.

Astea erau toate indiciile pe care am putut să le extrag din scrisoarea lui, așa încât m-am furișat în biroul mamei, cât ea era jos, și am scos din sertar celelalte scrisori ale lui Jacob Marcus. Le-am citit ca să pot aduna mai multe indicii. Și atunci mi-am adus aminte că prima scrisoare începea cu un citat din prefața mamei mele la Nicanor Parra, cel în care spunea că purta un mic astronaut rus la rever și în buzunar scrisorile unei femei care-l părăsise. Când Jacob Marcus îi scrisese că și el portă un astronaut rus la rever, voise oare să spună că soția lui îl părăsise pentru un altul? Dar cum nu eram sigură, n-am notat acest indice. În schimb, am continuat:

7. Pleacă într-o călătorie la Veneția

8. Cu mult timp în urmă, cineva ți-a citit din Istoria iubirii în timp ce erai gata să adormi

9. Nu vei uita niciodată.

Mi-am revăzut indiciile. Niciunul nu-mi era de ajutor.

11. CUM SUNT EU.

M-am hotărât că, dacă vreau într-adevăr să aflu cine e Jacob Marcus și de ce era atât de important pentru el să aibă cartea tradusă, unicul loc în care aș fi putut să caut era Istoria iubirii.

M-am dus sus, în biroul mamei, să văd dacă pot printa capitolele pe care le avea deja traduse în computer. Dar singura problemă era că mama ședea în fața calculatorului.

— Salut! Mi-a spus.

— Salut! I-am răspuns, încercând să par cât mai naturală.

— Ce mai faci?

— Binemulțumesc tu ce mai faci? Am răspuns, pentru că așa mă învățase să răspund, după cum mă învățase să mânuiesc furculița și cuțitul, să țin o ceașcă de ceai între două degete și să-mi dezgrop discret o bucățică de carne dintre dinți, fără să atrag atenția asupra mea, în caz că voi avea șansa să mă invite regina Angliei la un ceai. Când i-am explicat că nimeni dintre cei pe care-i cunosc eu nu mânuiește elegant cuțitul și furculița, s-a uitat la mine dezolată și mi-a spus că încerca să fie o mamă bună și, dacă nu mă învăța ea, cine m-ar fi învățat? Totuși, aș fi preferat să nu mă învețe, pentru că, uneori, a fi politicos e mai rău decât a fi nepoliticos, ca atunci când m-am întâlnit cu Greg Feldman în holul școlii și m-a întrebat: „Hei, Alma, ce mai faci?” Și eu i-am răspuns: „Binemulțumesc tu ce mai faci?”, iar el s-a oprit și s-a uitat la mine de parcă tocmai căzusem cu parașuta de pe Marte, și mi-a spus:

— De ce nu poți să-mi răspunzi simplu: Nu mare lucru?

12. NU MARE LUCRU începuse să se întunece, și mama mi-a zis că n-avem nimic de mâncare în casă și n-aș vrea să comand niște mâncare thailandeză, sau indiană, sau poate cambodgiana.

— Dar de ce să nu gătim ceva? Am întrebat.

— Macaroane cu brânză?

— Doamna Shklovsky prepară pui a l'orange delicios.

Mama s-a uitat la mine neîncrezătoare.

— Sau chili? Am propus.

Cât s-a dus ea la supermarket, am intrat în birou și am printat capitolele de la unu la cincisprezece din Istoria iubirii, adică tot ce tradusesese ea. Am luat paginile jos și le-am ascuns sub pat, în rucsacul de supraviețuire. Câteva minute mai târziu, mama s-a întors cu o jumătate de kilogram de carne de curcan, un broccoli, trei mere, un borcan de murături și o cutie de marțipan importat din Spania.

13. ETERNA DEZAMĂGIRE PRODUSĂ DE VIAȚA, AȘA CUM ESTE EA.

După o cină cu chipurile chicken nuggets încălzite la microunde, m-am dus devreme la culcare și, sub pătură, la lumina lanternei, am citit capitolele traduse de mama din Istoria iubirii. Capitolul despre cum vorbeau oamenii cu

măinile, și capitolul despre omul care credea că e făcut din sticlă, și un capitol pe care nu-l citisem până atunci, intitulat:

Nașterea sentimentelor. Sentimentele nu s-au născut odată cu timpul, așa începea.

Așa cum a existat o primă clipă în care cineva a frecat două bețe între ele și a produs o scânteie, tot astfel a existat o primă clipă în care a fost simțită bucuria, și o primă clipă în care a fost simțită tristețea. O bucată de timp, noi simțăminte erau inventate întruna. Dorința s-a născut de timpuriu, ca și regretul. Când, pentru prima oară, a fost resimțită încăpățânarea, aceasta a declanșat un lanț de reacții, creând, pe de o parte, resentimentul și, pe de altă parte, sentimentul de alienare și de singurătate.

E posibil ca o anumită mișcare a șoldurilor în direcția contrară acelor de ceasornic să fi dat naștere extazului; un fulger a pricinuit, probabil, primul sentiment de spaimă și de venerație. Sau poate să fi fost trupul unei fete pe care o chema Alma.

În pofida logicii, sentimentul de surpriză nu s-a născut imediat. A încolțit numai după ce oamenii au avut timp să se deprindă cu lucrurile așa cum erau. Și când a trecut destul timp, și cineva a încercat primul sentiment de surpriză, altcineva, altundeva, a simțit prima împunsătură de nostalgie.

E adevărat și faptul că uneori oamenii încercau anumite sentimente, dar pentru că nu aveau cuvinte cu care să le denumească, acestea rămăneau nemenționate. Cea mai veche emoție din lume s-ar putea să fie aceea de a te simți emoționat, dar a o descrie – sau numai a o numi – trebuie să fi fost la fel de greu ca și a încerca să pui mâna pe ceva invizibil.

(Pe de altă parte, cel mai vechi simțământ din lume s-ar putea să fie confuzia, deruta.)

Din momentul în care oamenii au început să simtă, dorința lor de a simți a început să crească. Voiau să simtă mai mult, mai profund, indiferent cât sufereau. Oamenii au devenit dependenți de sentimente. Se străduiau să descopere noi emoții. E posibil ca așa să se fi născut arta. S-au făurit noi bucurii, împreună cu noi tristeți. A apărut eterna dezamăgire produsă de viața așa cum este ea; a apărut ușurarea unei neașteptate păsuiri; a apărut frica de moarte.

Nici acum încă n-au fost descoperite toate sentimentele posibile. Există încă unele aflate dincolo de capacitatea noastră de înțelegere și de imaginația noastră. Din când în când, se ivește câte un cântec cum nimeni nu a scris vreodată, sau o pictură cum nimeni nu a pictat vreodată sau altceva cu neputință de prevăzut, și un sentiment nou se naște în lume. Și atunci, pentru a milioana oară în istoria simțirii, inima se avântă și absoarbe impactul.

Toate capitolele sunau cam așa, și niciunul dintre ele nu m-a ajutat să înțeleg de ce această carte era atât de importantă pentru Jacob Marcus. În schimb, am început să mă gândesc la tatăl meu. La ce o fi însemnat pentru el Istoria iubirii, dacă i-a dăruit-o mamei la doar două săptămâni după ce a întâlnit-o, deși știa că nu cunoaște limba spaniolă. De ce? Desigur pentru că se îndrăgostise de ea.

Și pe urmă m-am gândit la altceva. Dacă tatăl meu a scris ceva pe exemplarul din Istoria iubirii dăruit mamei? Niciodată nu-mi trecuse prin minte să caut.

M-am dat jos din pat și am urcat la etaj. Biroul mamei era gol și cartea se găsea lângă computer. Am luat-o și am deschis-o la pagina de titlu. Într-o caligrafie pe care nu o recunoșteam, stătea scris: Pentru Cbarlotte, Alma mea. Aceasta este cartea pe care aș fi scris-o eu, dacă aș fi putut să scriu. Cu dragoste, David.

M-am întors în pat și m-am gândit mult timp la tata și la cele douăzeci și două de cuvinte pe care le scrisese.

Și pe urmă am început să mă gândesc la ea. La Alma. Cine era? Mama ar fi spus că era toate femeile, fiecare fată și fiecare femeie pe care cineva a iubit-o vreodată. Dar cu cât mă gândeam mai mult, cu atât îmi spuneam că trebuie să fi fost și cineva anume. Cum ar fi putut Litvinov să scrie atât de mult despre iubire, dacă n-ar fi fost el însuși îndrăgostit?

De cineva anume. Și acest cineva trebuie să se fi numit.

Sub cele nouă indicii pe care le enumerasem, am mai adăugat unul:

10. Alma

14. NAȘTEREA SENTIMENTELOR.

Am alergat la bucătărie, dar nu era nimeni acolo. M-am uitat pe fereastră și, în curtea noastră din spate năpădită de bălării și de vegetație dezordonată am văzut-o pe mama. Am împins ușa.

— Alma! Am spus cu respirația tăiată.

— Hmm?

Mama ținea în mână o săpăligă. Nu am avut timp să stau să mă întreb ce făcea ea cu săpăliga, din moment ce tata, și nu ea, era cel care se ocupa de grădină și din moment ce erau orele nouă și jumătate seara.

— Care era numele ei de familie? Am întrebat.

— Despre ce vorbești? S-a mirat mama.

— Despre Alma, am răspuns iritată. Fata din carte. Care e numele ei de familie?

Mama și-a șters fruntea cu mâna, lăsând în urmă o dâră de pământ.

— Acum că mi-ai atras atenția – într-adevăr, într-unui din capitole apare și numele ei de familie. E un lucru ciudat, pentru că toate numele din carte sunt spaniole, și numele ei e.

Mama s-a încruntat.

— Ce e? Care-i numele ei?

— Mereminski, a răspuns mama.

— Mereminski? Am repetat eu.

A confirmat din cap.

— M-E-R-E-M-I-N-S-K-I. Mereminski. Nume polonez.

Este unul dintre puținele indicii prin care Litvinov a lăsat să se înțeleagă de unde venea el.

Am urcat iar în camera mea, țuști în pat, am aprins lanterna, am deschis volumul 3 din Cum să supraviețuiești în sălbăticie. Alături de numele Alma, am scris Mereminski.

A doua zi am început s-o caut.

Necazul de a gândi.

Dacă Litvinov tușea din ce în ce mai mult pe măsură ce treceau anii – o tuse scurtă, sacadată, care-i scutura tot corpul, făcându-l să se frângă în două, să se ridice, scuzându-se, de la dineuri, să nu răspundă la apeluri telefonice și să refuze ocazionalele invitații de a lua cuvântul în public – faptul nu era pricinuit atât de boală, cât de împrejurarea că exista ceva ce ar fi vrut să spună. Cu cât trecea timpul, cu atât mai mult simțea nevoia să vorbească și cu atât mai imposibil îi era. Câteodată se trezea noaptea, înspăimântat de coșmaruri. „Rosa!” striga. Dar înainte ca vorbele să i se desprindă de pe buze, îi simțea mâna pe piept și la întrebarea ei: „Ce este? Ce s-aântâmpat, iubitule?”, Litvinov simțea că-l părăsește curajul și era copleșit de teama consecințelor. Așa că, în loc să mărturisească ce ar fi vrut, răspundea:

— Nu-i nimic. Am visat urât.

Și aștepta ca ea să adoarmă din nou înainte de a da la o parte păturile și de a ieși pe balcon.

În tinerețe, Litvinov avusese un prieten. Nu chiar cel mai bun prieten, dar oricum un prieten bun. Ultima dată când l-a văzut a fost în ziua în care a părăsit Polonia. Prietenul se postase în colțul străzii. Își luaseră deja bunrămas, dar amândoi întorseseră capul, să-l vadă pe celălalt îndepărtându-se. O bucată de timp, au rămas așa. Prietenul strângea șapca în pumnul pe care și-l dusesese la piept. A ridicat mâna, l-a salutat din nou pe Litvinov și i-a zâmbit. Pe urmă, și-a tras șapca pe ochi, s-a întors și a dispărut în mulțime. Acum nu trecea o zi fără ca Litvinov să nu rememoreze clipa aceea sau să nu se gândească la prietenul lui.

Uneori, noaptea, când nu putea dormi, se ducea în birou și scotea exemplarul lui din Istoria iubirii. Recitise capitolul paisprezece Epoca Firului de atâtea ori, încât acum cartea se deschidea singură acolo:

Atâtea cuvinte se pierd. Ies din gură și se dezumflă, pribegind fără rost, până ce le suflă vântul în șanț, ca pe niște frunze moarte. În zilele ploioase, le poți auzi corul foșnind pe lângă tine:

Amfostofatăfmnoasăterognuplecașieucredcătrupulmeue
dinsticlănuamiubitniciodatăpenimenicredcăsuntciudatăiartă-mă.

A fost o vreme când oamenii obișnuiau să folosească un fir pentru a ghida cuvintele care, altminteri, ar fi putut să se abată din drumul către destinația lor. Oamenii timizi purtau în buzunar câte un ghem de fire, dar și cei cu gura mare aveau nevoie de un fir, pentru că, fiind obișnuiți să fie auziți de toată lumea, nu se pricepeau să se facă auziți de cineva anume. Distanța fizică dintre doi oameni care foloseau un fir era, de cele mai multe ori, redusă; cu cât era mai mică distanța, cu atât mai mult era nevoie de un fir.

Practica de a atașa niște cupe la capetele firului a apărut mult mai târziu. Unii afirmă că e legată de nevoia inexorabilă de a apăsa ghiocuri la ureche, pentru a auzi ecoul încă remanent al primei forme de expresie a omenirii. Alții pretind că a pornit de la un om care ținea capătul unui fir desfășurat peste ocean de o fată care plecase în America. Când lumea a devenit mai mare și nu mai exista destul fir pentru a împiedica spusele oamenilor să se piardă în gol, s-a inventat telefonul.

Uneori nici un fir nu e destul de lung pentru a putea spune lucrul ce trebuie spus. În asemenea cazuri, tot ce poate face un fir, indiferent de forma lui, este să ghideze tăcerea unei persoane.

Litvinov a tușit. Exemplarul tipărit din mâinile lui era copia unei copii a unei copii a unei copii a originalului, care nu mai exista decât în mintea lui. Nu-i vorba de „originalul” cărții ideale pe care și-o imaginează un scriitor înainte de a se așeza să scrie. Originalul care exista în mintea lui Litvinov era amintirea unui manuscris caligrafiat în limba lui maternă, cel pe care l-a ținut în mână în ziua când și-a luat rămas-bun, pentru ultima oară, de la prietenul său. Pe atunci, nu știa că era ultima oară. Dar în inima lor se temuseră.

La vremea aceea, Litvinov era jurnalist. Lucra la un cotidian și scria necrologuri. Din când în când, serile, când termina lucrul, se ducea la o cafenea frecventată de artiști și filosofi. Întrucât Litvinov nu-i prea cunoștea pe cei care veneau acolo, își comanda o băutură și se prefăcea că citește un ziar, dar de fapt trăgea cu urechea la discuțiile și subiectele dezbătute în jur:

Ideea de timp existent în afara experienței noastre este de netolerat.

Marx, pe dracu'!

Romanul a murit!

Înainte de a ne da consimțământul, trebuie să examinăm cu atenție.
Eliberarea este doar un mijloc de a dobândi libertatea, cele două nu sunt sinonime.

Malevici? Mucii mei sunt mai interesanți decât găoaza aia.

Ah, ăsta, prietene, e necazul de a gândi.

Uneori, Litvinov nu era de acord cu argumentele vreunuia dintre vorbitori și-l combătea în gând, servindu-i o contraargumentație strălucită.

Într-o seară, Litvinov a auzit un glas în spatele lui:

— Trebuie să fie un articol grozav – văd că îl tot citești de o jumătate de oră.

Litvinov a tresărit și, când a întors capul, fața familiară a vechiului său prieten din copilărie îi zâmbea cu căldură.

S-au îmbrățișat, au înregistrat reciproc schimbările ușoare pe care timpul le operase în înfățișările lor. Litvinov avusese întotdeauna o certă afinitate cu acest prieten, așa încât era nerăbdător să afle ce făcuse acesta în ultimii ani.

— Am lucrat, ca tot omul, i-a răspuns el, trăgându-și un scaun.

— Și cum stai cu scrisul?

Prietenul a ridicat din umeri.

— Noaptea e liniște. Nu mă deranjează nimeni. Pisica proprietăresei vine și mi se așază în poală. De obicei, adorm la birou și mă trezesc când pisica o șterge la prima licărire de lumină.

Și, fără nici un motiv, amândoi au râs.

De atunci încolo s-au întâlnit în fiecare seară la cafenea.

Discutau, cu oroare crescândă, despre mișcările armatelor lui Hitler și zvonurile despre acțiunile acestuia împotriva evreilor, până când au ajuns amândoi prea deprimați ca să mai poată discuta.

— Hai să vorbim despre ceva mai vesel, spunea în cele din urmă prietenul lui.

Și Litvinov schimba cu plăcere subiectul, nerăbdător să testeze pe prietenul său una dintre teoriile lui filosofice sau să-i propună un plan de câștigat bani rapid, un plan care implica piața neagră și ciorapii de damă, sau să-i vorbească despre fata drăguță care locuia peste drum de el. La rândul lui, prietenul îi arăta din când în când lui Litvinov mici fragmente din ce scria. Câte un paragraf, ici-colo. Dar Litvinov era mereu impresionat. Încă de la prima pagină pe care o citise, recunoscuse că în intervalul de când nu se mai văzuseră, prietenul lui devenise un scriitor adevărat.

Câteva luni mai târziu, când s-a aflat că Isaac Babei fusese omorât de poliția secretă din Moscova, lui Litvinov i-a revenit misiunea de a-i scrie necrologul. Era o misiune importantă și a lucrat cu mare atenție, încercând să aibă tonul potrivit cu moartea tragică a unui mare scriitor. A plecat de la birou

după miezul nopții și, în timp ce se îndrepta spre casă, în noaptea rece, zâmbea în sinea lui convins că necrologul era unul dintre cele mai bune pe care le scrisese vreodată.

Atât de des materialul cu care trebuia să lucreze era subțiratic și banal, și se vedea obligat să scrie un text cârpăcit, în care să toarne câteva superlative, clișee și note false de glorie pentru a comemora o viață care se stinsese și a induce un sentiment de pierdere. Dar de astă dată era cu totul altceva. De astă dată trebuise să se ridice el la înălțimea materialului, să găsească cuvintele potrivite a descrie un maestru al cuvintelor care-și dedicase viața luptei împotriva clișeeilor, în speranța de a dăruia omenirii un nou mod de a gândi și a scrie; ba chiar și un nou mod de a simți. Și care, în chip de răsplată pentru strădaniile sale, primise salva plutonului de execuție.

A doua zi necrologul a apărut în ziar. Redactorul-șef l-a chemat în biroul lui să-l felicite. Câțiva dintre colegi l-au complimentat la rândul lor. Când s-a întâlnit seara la cafenea cu prietenul lui, și acesta i-a lăudat scrierea, Litvinov, simțindu-se mândru și fericit, a comandat un rând de vodcă.

Câteva zile mai târziu, prietenul nu s-a mai arătat la cafenea după obicei. Litvinov l-a așteptat o oră și jumătate, după care a renunțat și a plecat acasă. A doua seară l-a așteptat din nou, dar prietenul tot nu a venit. Îngrijorat, Litvinov s-a dus să-l caute la casa unde locuia cu chirie. Nu fusese niciodată la el, dar îi cunoștea adresa. Când a ajuns acolo, a rămas surprins de halul de mizerie și de dărăpănare în care se găsea casa, de pereții unsuroși de la intrare, de mirosul stătut.

A bătut la prima ușă pe care a văzut-o. I-a răspuns o femeie. A întrebat-o de prietenul lui.

— Da, i-a răspuns. Marele scriitor. Ultimul etaj, la dreapta, i-a indicat, împungând cu degetul mare în sus.

Litvinov a bătut la ușă vreo cinci minute până să audă pașii greoi ai prietenului său de cealaltă parte. Când i-a deschis, bărbatul, îmbrăcat în pijama, arăta palid și buimac.

— Ce-ai pățit? L-a întrebat Litvinov.

Tânărul a înălțat din umeri și a tușit.

— Fii atent să nu te molipsești și tu.

Apoi s-a târât înapoi în pat.

Litvinov stătea stingherit în cămăruța înghesuită a prietenului său, dorind să-l ajute cumva, dar neștiind cum. În cele din urmă, s-a auzit o voce din pernă:

— O cană cu ceai mi-ar prinde bine.

Litvinov s-a repezit în colțul unde era o bucătărioară improvizată și a băjbăit în căutarea unui ceainic. (- Pe plită, l-a îndrumat cu voce slabă

prietenul.) Cât fierbea apa, Litvinov a deschis fereastra ca să intre puțin aer curat și a spălat vasele murdare. Când i-a adus prietenului ceașca de ceai aburindă, l-a văzut că dărdăia din cauza febrei, așa încât a închis geamul și s-a dus jos să-i ceară proprietăresei încă o pătură. Ceva mai târziu, tânărul a adormit. Neștiind ce altceva să facă, Livinov s-a așezat pe singurul scaun din încăperea și a așteptat. După vreun sfert de oră, o pisică a mieunat la ușă. Litvinov i-a dat drumul să intre, dar când pisica și-a văzut companionul de noapte indispus, a plecat cu mers țăntoș.

În fața scaunului era un birou de lemn presărat cu pagini. Una dintre acestea i-a atras atenția lui Litvinov și, după ce s-a asigurat că prietenul lui doarme profund, a luat-o s-o citească. În capul paginii scria: **MOARTEA LUI ISAAC BABEL.**

Numai după ce l-au acuzat de crima tăcerii, a descoperit Babei cât de multe feluri de tăceri există. Când asculta muzică, nu mai auzea notele, ci pauzele de tăcere dintre ele. Când citea o carte, se dăruia întru totul virgulelor, punct și virgulelor, spațiilor dintre sfârșitul unei fraze și litera mare cu care începea următoarea. A descoperit în încăperi locurile unde se concentra tăcerea: faldurile draperiilor, holurile adânci din argintăria familiei. Când oamenii îi vorbeau, auzea din ce în ce mai puțin ceea ce îi spuneau și din ce în ce mai mult ceea ce nu-i spuneau. A învățat să descifreze înțelesul anumitor tăceri, ceea ce se aseamănă cu rezolvarea unui caz încurcat, în lipsa oricărui indicii, bazându-te doar pe intuiție. Și nimeni n-ar fi putut să-l acuze că nu era prolific în această meserie pe care și-o alesese. Zilnic, producea întregi epopei ale tăcerii. La început, i-a venit greu. Imaginați-vă dificultatea de a păstra tăcerea când copilul tău te întreabă dacă există Dumnezeu, sau când femeia pe care o iubești te întreabă dacă-ți place spatele ei. În primele zile, Babei tânjea după numai două cuvinte: Da și Nu. Dar știa bine că dacă ar fi rostit un singur cuvânt ar fi însemnat să distrugă delicata fluentă a tăcerii.

Chiar și după ce l-au arestat și i-au ars toate manuscrisele – care erau doar pagini albe – a refuzat să vorbească. N-a scos nici măcar un geamăt când l-au pocnit în cap sau când l-au izbit cu vârful cizmei în vintre. Numai în cel din urmă moment posibil, când se afla în fața plutonului de execuție, scriitorul Babei a sesizat subit posibilitatea de a fi greșit. Când țevile puștilor erau îndreptate spre pieptul său, s-a întrebat dacă ceea ce a considerat el a fi bogăția tăcerii nu era de fapt sărăcia de a nu fi niciodată auzit. El crezuse că posibilitățile tăcerilor umane sunt nesfârșite. Dar când gloanțele au izbucnit din arme, trupul lui a fost ciuruit de adevăr. Și o mică parte din el a răs amarnic pentru că nu ar fi putut nicicum să uite ceea ce a știut dintotdeauna: nimic nu se poate asemui cu tăcerea lui Dumnezeu.

Litvinov a scăpat pagina din mână. Era furios. Cum a putut prietenul lui, cine i-a vândut pontul despre ce urma să scrie el, cum a putut să-i fure singurul subiect despre care el, Litvinov, scrisese ceva de care era mândru? Se simțea batjocorit și umilit. Ar fi vrut să-l tragă pe prietenul lui afară din pat și să-l întrebe ce urmărise. Dar după câteva clipe, furia i s-a domolit, a citit din nou articolul și, de astă dată, a recunoscut adevărul. Prietenul lui nu-i furase nimic din ce-i aparținea. Cum ar fi putut? Moartea unei persoane nu aparține nimănui decât celui care a murit.

L-a năpădit un val de tristețe. În toți anii din urmă Litvinov își imaginase că e, în mare măsură, la fel ca prietenul lui. Se mândrea cu ceea ce considera a fi similitudinile dintre ei. Dar adevărul era că nu semăna mai mult cu omul care se lupta cu frigurile în patul de alături, decât semăna cu pisoii care tocmai o ștersese de acolo: erau specii diferite.

Evident, și-a spus Litvinov. Era suficient să observi cum abordase fiecare dintre ei același subiect. Acolo unde el văzuse o pagină de cuvinte, prietenul lui văzuse un câmp de ezitări, de găuri negre, de posibilități între cuvinte. Și acolo unde prietenul lui văzuse lumină filtrată printre nori, bucuria zborului, tristețea atracției gravitaționale, el văzuse forma solidă a unei vrăbii comune. Viața lui Litvinov se definea prin plăcerea provocată de soliditatea, de materialitatea realului; în timp ce viața prietenului său se definea prin respingerea realității, cu armata ei de fapte cu picioare plate. Privindu-și reflexia în fereastra întunecată, Litvinov a avut impresia că ceva fusese jupuit și i se dezvelise un adevăr.

Anume că era un om mediocru. Un om gata să accepte lucrurile așa cum sunt și, prin urmare, un om lipsit de potențialul de a se dovedi, indiferent în ce domeniu, original. Și, cu toate că se înșela categoric asupra acestui lucru, începând din acea noapte, nimic nu l-ar fi putut convinge de contrariu.

Sub MOARTEA LUI ISAAC BABEL era o altă pagină. Cu lacrimi de autocompătimire care-i înțepau sinusurile, Litvinov a citit:

FRANZ KAFKA A MURIT.

A murit în copacul din care a refuzat să coboare.

— Dă-te jos! Îi strigau. Dă-te jos! Dă-te jos!

Tăcerea umplea noaptea și noaptea umplea tăcerea, în timp ce ei îl așteptau pe Kafka să vorbească.

— Nu pot, a spus el în cele din urmă, cu o notă de tristețe în glas.

— De ce? L-au întrebat.

Stelele smălțuiau cerul negru.

— Pentru că, dacă aș coborî, ați înceta să mi-o mai cereți.

Oamenii au șușotit între ei și au încuviințat. Fiecare dintre ei a înconjurat cu brațul mijlocul celuilalt și au atins părul copiilor lor. Și-au scos

pălăriile și le-au ridicat spre omul micuț, bolnăvicios, cu urechi de animal ciudat, într-un costum de catifea neagră, cocoțat în copacul întunecat. Pe urmă s-au întors și au plecat acasă pe sub baldachinul frunzelor. Copiii erau purtați pe umerii taților și clipeau somnoros pentru că fuseseră duși să-l vadă pe omul care-și scria cărțile pe fâșii de scoarță din copacul din care refuza să coboare. Cu scrisul lui delicat, frumos, ilizibil. Și oamenii admirau cărțile acelea și îi admirau voința și tăria. La urma urmei, cine nu vrea să facă spectacol din singurătatea lui? Una câte una, familiile s-au despărțit cu câte o urare de noapte bună și o strângere de mână, brusc recunoscători pentru tovărășia vecinilor. Ușile se închideau peste intimitatea caselor calde. Lumânările se aprindeau în ferestre. Departe, cățarat în copac, Kafka asculta toate zgomotele: foșnetul rochiilor care cădeau pe podea, fluturarea buzelor pe umerii goi, scârțâitul paturilor sub greutatea tandreței. Toate sunetele erau prinse de delicatele scoici ascuțite ale urechilor lui, și rostogolite, ca niște bile, prin încăperea vastă a minții lui.

În noaptea aceea, s-a stârnit un vânt înghețat. Copiii, când s-au trezit, s-au dus la fereastră și au văzut o lume încastrată în gheață. O fetiță, cea mai mică dintre toți copiii, a țipat de bucurie și țipătul ei a destrămat tăcerea și a făcut să plesnească gheața de pe un stejar uriaș. Lumea scânteia.

L-au găsit pe jos, înghețat ca o pasăre. Se spune că, atunci când și-au lipit urechile de scoicile urechilor lui, s-au auzit pe ei înșiși.

Sub pagina aceasta era o alta, intitulată MOARTEA LUI TOLSTOI, și sub aceasta era una pentru Osip Mandelstam care murise, la sfârșitul amar al anului 1938, într-un lagăr lângă Vladivostok, și sub aceasta, vreo șase, șapte altele. Numai ultima pagină era diferită. Purta titlul MOARTEA LUI LEOPOLD GURSKY. Litvinov a simțit un fior rece în inimă. S-a uitat la prietenul lui care respira chinuit. A început să citească pagina. Când a ajuns la sfârșit, a clătinat din cap și a citit-o din nou. Și după aceea încă o dată. A citit-o iar și iar, bolborosind cuvintele de parcă n-ar fi fost un ferpar de moarte, ci o rugă pentru viață. Și parcă, rostind cuvintele, își ferea prietenul de îngerul morții; numai prin forța răsuflării lui ținea aripile îngerului țintuite, încă o clipă, încă un moment – până ce îngerul a renunțat și i-a lăsat prietenul în pace.

Litvinov și-a vegheat prietenul întreaga noapte și întreaga noapte și-a mișcat buzele. Și pentru prima oară de când își putea aminti, s-a simțit de folos.

Când s-a luminat de zi, Litvinov a constatat cu ușurare că fața prietenului său își recăpătase culoarea. Dormea somnul odihnitor al convalescenței. Când soarele și-a atins poziția de la ora opt, s-a ridicat de pe scaun. Picioarele îi înțepeniseră. Măruntaiele îi ghiorăiau. Dar se simțea fericit.

A împăturit în două MOARTEA LUI LEOPOLD GURSKY. Și iată încă un lucru pe care nimeni nu l-a cunoscut despre Zvi Litvinov: tot restul vieții lui a purtat în buzunarul de la piept pagina pe care a ferit-o întreaga noapte să devină realitate, ca să mai poată dobândi puțin timp – pentru prietenul lui, puțin timp de viață.

Până când mâna care scrie începe să te doară.

Paginile pe care le scrisesem cu atâta vreme în urmă mi-au alunecat din mâini și s-au împrăștiat pe jos. Mă întrebam: „Cine? Și cum? După toți acești. Acești ce? Acești ani”.

Am început să-mi răscolesc amintirile. Noaptea s-a scurs într-o ceață. Când s-a luminat de ziuă, continuam să fiu șocat. Venise ora prânzului înainte de a mă simți în stare să ies din casă. M-am lăsat în genunchi pe podea. Am adunat paginile una câte una. Pagina 10 m-a tăiat la deget. Pagina 22 m-a împuns cu un junghi în rinichi. Pagina 4 m-a făcut să-mi stea inima.

Mi-a venit în minte o glumă amară. Cuvintele m-au trădat. Și totuși. Am încleștat paginile în mâini, temându-mă că mintea îmi joacă feste. Probabil că, dacă o să mă uit din nou la ele, o să constat că sunt albe.

Mi-am croit drum la bucătărie. Prăjitura se lățise pe masă: „Doamnelor și domnilor. Ne-am adunat astăzi pentru a celebra misterele vieții. Cum? Nu-i îngăduit să aruncați cu pietre. Numai cu flori. Sau cu bani”.

Am dat la o parte cojile de ou de pe masă și zahărul împrăștiat pe scaun și m-am așezat. Afară, porumbelul meu credincios uguia și își flutura aripile, lovind geamul. Poate că ar fi trebuit să-i dau un nume. De ce nu? Am dat nume unor lucruri mult mai puțin reale. Am încercat să mă gândesc la un nume cu care să-mi placă să-l strig. M-am uitat în jur. Mi-au căzut ochii pe meniul restaurantului chinezesc.

De ani de zile nu-l schimbaseră: VESTITUL RESTAURANT CU SPECIFIC CANTONEZ, SICHUAN, PRECUM ȘI ALTE BUCĂTĂRII CU SPECIFIC LOCAL AL DOMNULUI TONG. Am ciocănit în geam. Porumbelul a zburat. La revedere, domnule Tong.

Mi-a luat aproape toată după-amiaza ca să citesc. Amintirile se buluceau. Ochii mi se încețoșaseră. Îmi venea greu să-mi concentrez privirile. Îmi spuneam: am vedenii. Mi-am împins scaunul în spate și m-am ridicat. Îmi ziceam în gând:

Mazel tov! Gursky, până la urmă ai pierdut totul. Am udat planta. Ca să pierzi, trebuie să fi avut. Zău? Poftim, acum devii un maniac al detaliilor. Ai avut, n-ai avut. Tu auzi ce spui? Ți-ai făcut o meserie din a pierde. Ești campionul păgubașilor. Și totuși. Unde-i dovada că ai avut-o vreodată?

Unde-i dovada că ea a fost a ta?

Am umplut chiuveta cu apă și detergent și am spălat oalele murdare. Și cu fiecare oală, tigaie sau lingură pe care o puneam deoparte, puneam deoparte și un gând pe care nu-l puteam suporta, până când bucătăria și mintea mea au ajuns la un stadiu de organizare reciprocă. Și totuși.

Shlomo Wasserman devenise Ignacio da Silva. Personajul pe care eu îl nurhisem Duddelsach se numea acum Rodriguez.

Feingold era De Biedma. Orașelul Slonim devenise Buenos Aires și, în loc de Minsk, apăruse un oraș de care nici n-am auzit vreodată. Era aproape nostim. Și totuși. Nu am râs.

Am studiat scrisul de pe plic. Nu fusese anexată nici o notă. Credeți-mă, am controlat de vreo cinci, șase ori. Nici o adresă a expeditorului. L-aș fi întrebat pe Bruno, dacă aș fi crezut că îmi poate spune ceva. Când sosește vreun pachet, administratorul îl pune pe masa din hol. Fără îndoială, Bruno l-a văzut acolo și l-a luat. E mare eveniment când vreunuia dintre noi îi sosește ceva care nu încapă în cutia de scrisori.

Dacă nu mă înșel, ultima oară s-a întâmplat așa ceva cu doi
1 Să fie într-un ceas bun (ebr.).

Ani în urmă. Bruno comandase o zgardă cu ținte pentru un câine. Se înțelege cred că de curând adusese un câine acasă.

Era o cățelușă mică și caldă și adorabilă. A botezat-o Bibi.

Aici, Bibi, aici! Îl tot auzeam chemând-o. Și totuși. Bibi nu venea niciodată. Pe urmă, într-o zi, a dus-o în parcul pentru câini. Vamos, Chico, a strigat stăpânul altui câine, și Bibi s-a luat după portoricarul acela. Aici, Bibi, aici! O chema Bruno, dar în zadar. Atunci a schimbat tactica. Vamos, Bibi! A răcnit din fundul rărunchilor. Și, ce să vezi? Bibi a venit alergând.

Lătra toată noaptea și se căca pe podea, dar Bruno o iubea.

Într-o altă zi Bruno a dus-o din nou în parcul pentru câini. S-a zbuguit, și-a făcut nevoile și a adulmecat, iar Bruno o privea cu mândrie. La un moment dat, poarta s-a deschis ca să intre un setter irlandez. Bibi a văzut și, înainte ca Bruno să-și dea seama ce se întâmplă, a zbughit-o pe poarta deschisă și a dispărut în stradă. Bruno a încercat s-o prindă.

Fugi! S-a îndemnat singur. Amintirea vitezei i-a inundat organismul, dar trupul lui s-a revoltat. De la primii pași, picioarele i s-au poticnit și i s-au înmuiat. Vamos, Bibi! Striga.

Și totuși. Nu a venit. În acest moment de cumpănă – când Bruno stătea frânt pe trotuar și Bibi îl trădase, fiind ceea ce era, adică un animal – eu mă găseam acasă și piguleam la mașina de scris. S-a întors și Bruno, devastat. În seara aceea s-a dus din nou în parcul pentru câini, s-o aștepte.

— O să se întoarcă, l-am încurajat eu.

Și totuși. Nu s-a mai întors. Asta s-a întâmplat acum doi ani, și Bruno încă o mai așteaptă.

Încercam să explic lucrurile. Dacă stau să mă gândesc, toată viața am încercat să găsesc explicații. Epitaful meu ar putea să sune: LE O GURSKY: A ÎNCERCAT SĂ GĂSEASCĂ EXPLICAȚII.

S-a lăsat noaptea și eram la fel de pierdut. Toată ziua nu pusesem nimic în gură. L-am sunat pe domnul Tong. Restaurantul chinezesc, nu pasărea. Douăzeci de minute mai târziu, eram singur cu pachetele de primăvară. Am deschis radioul. Erau dedicații. Dacă sunai să dai o dedicație, te cadoriseau cu o insignă WNYC.

Există lucruri pe care îmi vine foarte greu să le descriu.

Și totuși stărui în strădaniile mele, ca un catâr încăpățânat.

Odată, Bruno a venit jos la mine și m-a găsit așezat la masa din bucătărie, în fața mașinii de scris.

— Tot chestia asta? M-a întrebat.

Căștile îi alunecaseră și i se odihneau, ca un semihalo, pe ceafă. Mi-am înnodat degetele deasupra aburului care se ridica din cana de ceai fierbinte.

— Ești un adevărat Vladimir Horovitz, a remarcat el, făcându-și drum spre frigider.

S-a aplecat și a scotocit după ceea ce căuta. Eu am introdus o pagină nouă în mașina de scris. Pe urmă s-a întors spre mine, ținând ușa frigiderului deschisă, cu o mustață de lapte pe buza de sus.

— Cântă înainte, maestro! Mi-a spus.

După care și-a tras căștile pe urechi și și-a târșăit picioarele spre ușă, aprinzând lumina de deasupra mesei mele de lucru, când a trecut pe lângă ea. Am urmărit cum se clătina lanțul becului în timp ce vocea lui Molly Bloom îi țipa în urechi: NIMIC NU SE COMPARĂ CU UN SĂRUT LUNG ȘI FIERBINTE CARE-ȚI MERGE LA SUFLET ȘI APROAPE TE PARALIZEAZĂ. Numai pe ea o ascultă Bruno acum, pe calea benzii magnetice.

Iar și iar. Citeam paginile cărții pe care o scrisesem în tinerețe. Cu mult timp în urmă. Eram naiv. Un băiat de douăzeci de ani îndrăgostit. O inimă gata să explodeze și un cap așijderea. Pe atunci credeam că pot face orice! Poate să pară straniu, acum când am făcut tot ce urma să fie.

Mi-am spus: „Cum de a supraviețuit?” După cât știam eu, unicul exemplar fusese distrus într-o inundație. Asta, dacă nu ținem seama de fragmentele pe care i le-am trimis în scrisori fetei pe care o iubeam, după ce plecaseră în America. N-am putut rezista să nu-i trimit paginile pe care le socoteam cele mai bune. Și totuși. Acelea nu erau decât o mică parte. Și acum, în mâinile mele, țineam întreaga carte. Și încă în engleză!

Cu nume spaniole. Mă năucea.

Am stat sbival după Isaac și, în timp ce ședeam pe jos, încercam să înțeleg. Eram singur în apartament, cu paginile în poală. Noaptea s-a prefăcut în zi, ziua în nopte, noaptea în zi. Așipeam și mă trezeam. Și totuși. Nu m-am apropiat deloc de rezolvarea misterului. Povestea vieții mele: eram un lăcătuș. Puteam descuia orice ușă din oraș. Și totuși nu puteam să descui nimic din ce voiam să descui.

Am hotărât să fac o listă a tuturor oamenilor pe care-i cunosc și care sunt în viață, ca nu cumva să uit pe cineva.

Am căutat hârtie și un toc. Pe urmă m-am așezat, am netezit hârtia și am lăsat penița să o întâlnească. Dar în minte mi-a apărut un gol.

În schimb am scris: întrebări pentru expeditor. Am subliniat titlul de două ori. Apoi am continuat:

1. Cine ești?
2. Unde ai găsit materialul ăsta?
3. Cum a supraviețuit?
4. De ce e în limba engleză?
5. Cine l-a mai citit?
6. Lc a plăcut cititorilor?
6. Numărul cititorilor e mai mare sau mai mic de.

M-am uitat pe geam. Exista oare un număr care să nu mă dezamăgească?

Am privit pe fereastră. Peste drum, un copac fremăta în vânt. Era după-amiază, copiii țipau. Îmi place să le ascult cântecele. Asta-i un joc! De atenție! Cântă fetele și bat din palme. Fără repetări! Fără șovăieli! Începem cu: Așteptam ca pe jăromatic. Animale! Au strigat copiii. Animale, îmi spun și eu. Cal! Spune unul. Maimuță! Spune altul. Își trimit replicile de la unul la altul. Vacă! Strigă primul. Tigru! Țipă

1 A sta la pământ. La evrei, la moartea unei rude apropiate, se stă un timp jos, pe podea, în semn de comunicare cu decedatul.

Al doilea, pentru că orice moment de ezitare strică ritmul și duce la sfârșitul jocului. Ponei! Cangur! Șoarece! Leu!

Girafă! O fată se fâstâcește. IAC! Strig eu.

Mă uit la pagina cu întrebări. Cât trebuie să dureze, mă întreb, ca o carte pe care am scris-o acum șaiszeci de ani să ajungă în cutia mea poștală în altă limbă?

Brusc, m-a trăsniț un gând. Mi-a venit în idiș, dar o să fac tot ce pot ca să-l parafrazez; ar suna cam așa: E POSIBIL OARE SĂ FI AJUNS UN SCRITOR CELEBRU FĂRĂ SĂ ȘTIU? Simțeam că mă ia amețea. Am băut un pahar cu apă rece și am înghițit o aspirină. „Nu fi idiot”, mi-am spus. Și totuși.

Mi-am luat în grabă balonul. Primii stropi de ploaie îmi băteau în geam, așa încât mi-am încălțat galoșii. Bruno îi numește „gumari”. Treaba lui. Afară, un vânt șfichiuitor.

M-am luptat să străbat străzile, prins într-o bătălie permanentă cu umbrela. De trei ori s-a întors pe dos, cu spițele în afară.

Mă țineam dârz. O dată m-a împins în zidul unei case.

De două ori m-am simțit luat pe sus. Am ajuns la bibliotecă cu fața biciuită de ploaie. Îmi picura apă din nas. Bestia de umbrelă era sfâșiată, așa că m-am descotorosit de ea în suportul de umbrele. M-am îndreptat spre masa bibliotecarei. Iuțește pasul, oprește-te și gâfâie, suflecă-ți manșetele pantalonilor, pășește, târăște-te, pășește, târăște-te etcetera.

Bibliotecara nu era la masa ei. Târâș-grăpiș am dat ocol sălii de lectură. În cele din urmă am găsit pe cineva. O femeie care schimba ordinea cărților într-un raft. Mi-era greu să mă înfrânez.

— Aș dori să văd tot ce aveți de scriitorul Leo Gursky, am strigat.

S-a întors să se uite la mine. La fel și toți cititorii din sală.

— Poftim?

— Tot ce aveți de scriitorul Leo Gursky, am repetat.

— Vedeți că sunt ocupată. Așteptați un minut.

Am așteptat un minut.

— Leo Gursky, am spus. G-U-R.

Și-a împins într-o parte scărița.

— Știu cum se scrie.

Am urmat-o la computer. A tastat numele meu. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Se poate că sunt bătrân. Și totuși. Inima mea se pricepe încă să se avânte.

— E o carte despre luptele cu tauri, scrisă de un Leonard Gursky, m-a anunțat.

— Nu-i ăsta. Un Leopold nu aveți?

— Leopold. Leopold. Uite-!l!

Mi-am încleștat mâna pe primul obiect stabil care mi-era aproape. Răpăit de tobă care anunță suspansul, vă rog:

— Incredibilele, fantasticele aventuri ale lui Frankie, fetița minune cu gura știrbă, mi-a citit titlul rânjind.

M-am abținut cu greu să nu-i dau cu galoșul în cap. S-a dus în sectorul pentru copii să-mi aducă volumul. N-am oprit-o. Dar am murit o mică moarte. Mi-a adus-o la masă.

— Lectură plăcută, mi-a urat.

Odată, Bruno mi-a spus că dacă eu aș cumpăra un porumbel, pe la jumătatea drumului spre casă, pe stradă, ar deveni o turturică, în autobuz s-ar

transforma în papagal și, la mine în apartament, înainte de a-l scoate din colivie, s-ar preface în phoenix.

— Asta ești tu, mi-a spus, măturând câteva firimituri inexistente de pe fața de masă.

Au trecut câteva minute.

— Nu, nu-i așa, am răspuns. S-ar preface poate într-un păun. Dar un phoenix? Nu prea cred.

Bruno stătea cu fața întoarsă, dar mi s-a părut că văd un zâmbet încolțindu-i pe buze.

Acum însă nu puteam face nimic ca să prefac în ceva nimicul pe care mi-l dăduse bibliotecara.

În zilele care au urmat atacului meu de cord și înainte de a începe iarăși să scriu, nu mă puteam gândi decât la moarte. Fusesem din nou cruțat, și numai după ce trecuse pericolul am îngăduit gândurilor mele să se desfășoare pe fâgașul inevitabilului sfârșit. Îmi imaginam toate felurile în care aș putea să sfârșesc. Cheag de sânge la creier. Infarct.

Tromboză. Pneumonie. Obstrucția venei cave.

Mă vedeam zvârcolindu-mă pe jos cu spume la gură. Mă deșteptam în toiul nopții, încleștându-mi gâtul cu mâna. Și totuși, indiferent cât de des îmi închipuiam declinul organelor mele, consecința era de neconceput. Nu-mi puteam imagina că o să mi se întâmple mie. Mă străduiam să văd cu ochii minții ultimele momente. Penultima răsufflare. Un suspin final. Și totuși. Acesta era întotdeauna urmat de un altul.

Îmi aduc aminte de prima oară când am înțeles ce înseamnă să mori. Aveam nouă ani. Unchiul meu, fratele tatei, fie-i amintirea binecuvântată, a murit în somn. Nu există nici o explicație. O matahală de om viguros care înfuleca asemenea unui cal și ieșea afară pe un ger de crăpau pietrele ca să spargă blocuri de gheață cu mâinile goale. Dus, kaput.

Îmi spunea Leopo. Dar pronunța: Lei-o-po. Șterpelea, pe la spatele mătușă-mii, câte o bucată de zahăr pentru mine și vărul meu. Se pricepea să-l imite pe Stalin de te tăvăleai de răs.

Mătușa mea l-a găsit dimineața țeapăn. A fost nevoie de trei oameni ca să-l transporte la capela mortuară. Fratele meu și cu mine ne-am strecurat în camera unde fusese întins, ca să aruncăm o privire la grămada aceea de carne. Corpul lui era mai interesant pentru noi în moarte decât fusese în viață – pădurea de păr de pe dosul palmelor, unghiile turtite și îngălbenite, cercul gros de piele bătătorită de pe tălpi. Arăta atât de omenesc. Și totuși. Oribil de neomenesc. La un moment dat, am intrat ca să-i aduc tatei o cană cu ceai. Veghea mortul, care nu putea fi lăsat singur nici un minut.

— Trebuie să mă duc la baie, mi-a spus tata. Stai tu aici până mă întorc.

Până să apuc să protestez că eu nici nu am sărbătorit încă Bar Mitzvah, tata s-a grăbit să iasă să se ușureze. Următoarele câteva minute mi s-au părut ore întregi. Unchiul meu zăcea pe o lespede de piatră de culoarea cărnii crude cu vine albe. La un moment dat am avut impresia că, pentru o fracțiune de secundă, pieptul mortului s-a înălțat, și aproape am strigat. Și totuși. Nu mă temeam numai de el. Mă temeam pentru mine. În încăperea aceea rece, îmi prefiguram propria moarte. În colț era o chiuvetă cu smalțul crăpat. Acolo fuseseră aruncate unghiile tăiate, părul și urmele de murdărie spălate de pe mort. Robinetul picura și, cu fiecare strop, simțeam cum se scurge viața din mine. Într-o bună zi, o să se stingă cu totul. Bucuria de a fi viu s-a concentrat atât de intens în mintea mea, încât îmi venea să țip. N-am fost niciodată un copil religios. Și totuși. Brusc, am simțit nevoia să-l implor pe Dumnezeu să mă cruțe atâta timp cât va fi posibil. Când tata s-a întors, și-a găsit fiul în genunchi pe podea, cu ochii strâns închiși și cu încheieturile degetelor albite.

Din ziua aceea mă gândeam cu groază că eu sau unul dintre părinții mei urma să murim. Cel mai mult mă îngrijora mama. Ea era forța în jurul căreia gravita lumea noastră. Spre deosebire de tata, care trăia cu capul în nori, mama fusese propulsată în univers prin forța brută a rațiunii. Ea era arbitrul în toate ciocnirile noastre. Un cuvânt de dezaprobare din partea mamei era suficient ca să ne pitim într-un colț, unde plângeam și fabulam în jurul propriului nostru martiriu. Și totuși. Un sărut al mamei ne restaura domnia. Fără mama, viețile noastre s-ar fi dizolvat în haos.

Frica de moarte m-a bântuit cam un an de zile. Începeam să plâng ori de câte ori cineva scăpa un pahar sau spârgea o farfurie. Dar chiar când obsesia mi-a trecut, am rămas cu o amărăciune care nu se lăsa anihilată. Nu era vorba de ceva nou. Mai rău: devenisem conștient de ceva ce fusese tot timpul în mine fără să-mi fi dat seama. Trăgeam după mine această nouă cunoaștere ca pe o piatră legată de picior.

Oriunde mă duceam, mă urma. Obișnuiam să compun în minte cântecele triste. Făceam panegiricul frunzelor moarte, îmi imaginam propriul sfârșit într-o sută de feluri diferite, dar înmormântarea era întotdeauna aceeași: de undeva din imaginația mea se derula un covor roșu. Pentru că, după fiecare moarte pe care o muream, mi se descoperea, de fiecare dată, măreția.

Lucrurile ar fi putut să meargă așa înainte.

Într-o dimineață, după ce m-am mocăit la micul dejun și după aceea am mai pierdut timpul examinând lenjeria gigantică a doamnei Stanislawski, care se usca pe o frânghie, am întârziat la școală. Clopoțelul sunase, dar o fată din clasa mea zăbovea încă, în genunchi, în curtea prăfoasă. Părul îi era împletit într-o coadă care-i cădea pe spate. Ținea ceva în căușul palmelor. Am întrebat-o ce are acolo.

— Am prins o molie, mi-a răspuns, fără să se uite la mine.

— Și ce vrei să faci cu o molie? Am întrebat-o.

— Ce întrebare mai e și asta?

Mi-am reformulat ideea.

— Mă rog, dacă era un fluture ar fi fost altceva.

— Ba nu.

— Ba ar fi fost altceva, am stăruit. Ar trebui să-i dai drumul.

— E o molie. Foarte rară, mi-a declarat.

— De unde știi?

— Așa simt eu.

I-am atras atenția că se sunase.

— Atunci intră în clasă, mi-a spus ea. Nimeni nu te oprește.

— Nu mă duc până nu-i dai drumul.

— Atunci ai să aștepti o veșnicie.

A lărgit spațiul dintre degetele mari și a privit în pocalul palmelor.

— Lasă-mă să văd și eu, i-am cerut.

Nu mi-a răspuns nimic.

— Te rog, lasă-mă să mă uit.

A ridicat privirea spre mine. Avea ochi verzi, pătrunzători.

— Bine. Dar fii atent.

A ridicat spre fața mea mâinile împreunate și și-a îndepărtat puțin degetele mari. Simțeam mirosul de săpun al pielii ei. N-am putut vedea decât o fărâmiță de aripă maronie, așa încât am tras de degetul ei ca să văd mai bine. Și totuși.

A crezut, probabil, că încerc să eliberez molia, pentru că și-a încleștat brusc mâinile. Ne-am privit unul pe altul, îngroziți. Când și-a desfăcut din nou mâinile, molia i s-a zbătut, neputincioasă, în palmă. I se rupsesse o aripă. Fata și-a ținut răsuflarea.

— Nu e vina mea, i-am spus.

Când m-am uitat la ochii ei, am văzut că erau plini de lacrimi. Mi-am simțit stomacul strâns de un soi de simțământ, un dor pe care nu-l cunoscusem până atunci.

— Îmi pare rău, am murmurat.

Mă îmboldea o nevoie nebună să o strâng în brațe, să o sărut până o să uite de molie și de aripa ruptă. Ea n-a scos o vorbă. Dar ochii ni se legaseră în aceeași privire.

S-ar fi zis că împărtășeam un secret vinovat. O văzusem zi de zi în clasă, dar niciodată până acum nu-mi stărnise vreun sentiment special. O socoteam autoritară. Dar putea fi și fermecătoare. Și totuși. Nu știa să piardă. În repetate

rânduri refuzase să-mi mai vorbească, dacă reușisem să răspund mai prompt decât ea la una din întrebările profesorului.

— Regele Angliei e George! Strigasem și în tot restul zilei fusesem nevoit să mă apăr de tăcerea ei înghețată.

Dar acum îmi apărea sub altă lumină. Am devenit conștient de forța ei specială. Părea să atragă lumina și gravitația în locul unde se găsea. Am observat, ceea ce nu observasem până atunci, felul în care degetele ei mari de la picioare se îndreptau spre interior. Și praful de pe genunchii ei goi. Felul în care pardesiul i se mula exact pe umerii înguști. Ca și cum ochii mei ar fi căpătat puteri amplificatoare, o vedeam mult mai aproape. Alunița neagră, ca o pată de cerneală, de deasupra buzei. Scoica roz, translucidă, a urechii. Pufulețul blond de pe obraji. Mi se revela părticică cu părticică. Mă așteptam aproape ca în curând să-i pot distinge celulele pielii, ca la microscop, și mi-a trecut prin minte un gând legat de îngrijorarea familiei mele că semănăm prea mult cu tata. Dar nu a durat mult, pentru că, pe măsură ce deveneam conștient de trupul ei, deveneam conștient și de al meu. Această nouă senzație aproape că mi-a tăiat respirația. Un soi de furnicare îmi ațâța nervii și mi se răspândea peste tot. Toate astea s-au petrecut în mai puțin de treizeci de secunde. Și totuși. Când s-a terminat, m-am trezit inițiat în misterul care stă la începutul sfârșitului copilăriei. Au trecut ani până să se consume întreaga bucurie și durere încolțite în mine în mai puțin de o jumătate de minut.

Fără să rostească un cuvânt, a lăsat să cadă molia vătămată și a fugit în clasă. Ușa grea de fier s-a închis în urma ei cu o bufnitură.

Alma.

A trecut atâta vreme de când nu am mai rostit numele ăsta.

Am hotărât să o fac să mă iubească, cu orice preț. Știam foarte bine că nu trebuie să pornesc la atac. În următoarele săptămâni i-am studiat fiecare mișcare. Răbdarea întotdeauna a constituit una dintre virtuțile mele. Odată am pândit patru ore întregi lângă privata din spatele casei rabinului ca să aflu dacă faimosul țadic care venise în vizită din Baranowicze se căca la fel ca noi toți. Răspunsul a fost DA.

În entuziasmul pe care mi-l stârneau miracolele brute ale vieții, am țâșnit din spatele budei zbierând afirmația. Fapt pentru care am fost pocnit de cinci ori peste degete și a trebuit să stau în genunchi pe știuleți de porumb până ce mi-a sângerat pielea. Și totuși. A meritat.

Mă consideram un spion infiltrat într-o lume străină: domeniul femeiesc. Sub pretextul de a mă documenta, am furat de pe frânghia de rufe pantalonașii enormi ai doamnei Stanislawski. Singur în magazie, i-am mirosit cu desfătare.

Mi-am îngropat fața în crăcăna. Mi i-am tras pe cap. I-am înălțat și i-am lăsat să se umfle în vânt, ca flamura unei noi națiuni. Când mama a deschis ușa magaziei, îi încercam pe mine. Încăpeau în ei trei de talia mea.

Cu o privire letală – și cu pedeapsa umilitoare de a trebui să bat la ușa doamnei Stanislawski să-i înmânez chiloții – mama a pus capăt cercetărilor mele. Și totuși. Am continuat să studiez specificul, particularul. Din acest punct de vedere, cercetările mele au fost exhaustive. Am descoperit că Alma era cea mai mică dintre patru copii și preferata tatălui ei. Am aflat că ziua ei de naștere era pe 21 februarie (era cu cinci luni și douăzeci și opt de zile mai mare decât mine), că îi plăcea la nebunie compotul de vișine, adus prin contrabandă, peste graniță, în Rusia, și că odată a mâncat în secret o jumătate de borcan de compot, iar când mama ei a descoperit pozna, a silit-o să mănânce și cealaltă jumătate, gândind că o să i se facă rău și o să se lecuiască de compot pe toată viața. Dar n-a fost așa. A dat gata tot borcanul și i-a povestit unei fete din clasa noastră că ar mai fi mâncat. Știam că tatăl ei dorea ca Alma să învețe să cânte la pian, dar ea voia să cânte la vioară, ceea ce a dus la un conflict rămas nerezolvat, cele două părți apărându-și cu fermitate punctul de vedere, până când Alma a găsit o cutie de vioară goală (pretindea că o găsisese printre vechiturile aruncate la marginea drumului) pe care o purta tot timpul în prezența tatălui, uneori prefăcându-se chiar a cânta la vioara fantomă, ceea ce a constituit ultima picătură care a învins rezistența tatălui ei, așa că, în cele din urmă, a aranjat să i se aducă o vioară din Vilnius, de către unul din frații ei care studia acolo la Gymnasium, și instrumentul i-a sosit într-o cutie lucioasă de piele neagră, căptușită cu catifea violetă, și fiecare cântec pe care Alma a învățat să-l cânte, oricât de trist ar fi fost, conținea și o inconfundabilă notă de victorie. Știam acest lucru pentru că o auzeam cântând în timp ce stăteam sub fereastra ei, așteptând-o să-mi dezvăluie taina inimii, cu aceeași ardoare cu care așteptasem să se cace țadicul.

Și totuși. Nu s-a întâmplat niciodată. Într-o zi a ieșit din casă și a venit glonț la mine:

— În ultima săptămână te-am văzut stând aici zi de zi, și toată lumea știe că la școală nu-ți mai iei ochii de la mine; dacă vrei să-mi spui ceva, de ce nu-mi spui în față, în loc să-mi dai târcoale ca un hoț?

Mi-am cântărit opțiunile. Aș fi putut sau să fug și să nu mă mai întorc niciodată la școală, poate chiar să părăsesc țara ca pasager clandestin pe un vapor cu destinația Australia sau să risc totul și să-i mărturisesc. Răspunsul era evident: Australia.

Am deschis gura ca să-i spun adio pentru totdeauna. Și totuși. N-am reușit să zic decât:

— Vreau să știu dacă o să te măriți cu mine.

Fața îi era lipsită de expresie. Și totuși. Ochii aveau aceeași strălucire ca atunci când scosese prima dată vioara din cutie. A urmat o lungă tăcere. Eram înlănțuiți într-o privire brutală.

— O să mă mai gândesc, a spus în cele din urmă și a cotit ca să intre în casă.

Am auzit ușa închizându-se cu zgomot. Câteva minute mai târziu, au răsunat primele acorduri din Cântece învățate de la mama, de Dvorak. Și cu toate că nu-mi spusese un „da”, din momentul acela am știut că am o șansă.

Acesta a fost sfârșitul preocupărilor mele legate de moarte.

Nu am încetat să mă tem de ea. Am încetat doar să mă mai gândesc. Dacă aș fi avut ceva timp în care să nu mă gândesc la Alma, poate că m-aș mai fi frământat în legătură cu moartea. Dar adevărul e că învățasem să ridic un zid între mine și asemenea gânduri. Și fiecare lucru nou pe care-l aflam despre lume însemna o piatră nouă în zidul acela, până când într-o zi am înțeles că mă exilasem dintr-un loc în care nu voi putea să mă mai întorc vreodată. Și totuși. Zidul mă proteja și de dureroasa luciditate a copilăriei. Chiar și în anii când m-am ascuns în pădure, în copaci, în gropi, în pivnițe, cu moartea suflându-mi în ceafă, tot nu m-am putut gândi la adevăr: că aveam să mor și eu. Numai după atacul de cord, când pietrele zidului care mă separa de copilărie începuseră în sfârșit să se desprindă, mi-a revenit frica de moarte. Și era la fel de înfricoșătoare cum fusese întotdeauna.

Stăteam gheboșat peste Incredibilele, fantasticele aventuri ale lui Frankie, fetița minune cu gura știrbă, de un Leopold Gursky care nu eram eu. N-am deschis-o. Ascultam ploaia șiroind pe streșini.

Am plecat de la bibliotecă. Când am traversat strada, m-am simțit parcă izbit de o cumplită singurătate. Mă simțeam posomorât și gol pe dinăuntru. Abandonat, neobservat, uitat.

Am rămas locului pe trotuar, un nimic, un receptacol pentru praf. Oamenii goneau pe stradă. Și fiecare trecător era mai fericit decât mine. Mă rodea iar vechea invidie. Aș fi dat orice să fiu unul dintre ei.

Am cunoscut odată o femeie. Rămăsese încuiată pe-afară, și am ajutat-o să intre în casă. Văzuse una din cărțile mele de vizită pe care le presarăm pretutindeni în urma mea ca pe niște firimituri de pâine. Mi-a telefonat și m-am dus cât de repede am putut. Era Ziua Recunoștinței și niciunul dintre noi nu avea la cine să se ducă. Broasca ușii s-a deschis sub mâna mea. Poate a gândit că-i un nou gen de talent. În casă, un miros de ceapă prăjită și un poster cu o reproducere după Matisse, sau poate Monet. Ba nu! Modigliani. Întrucât era portretul unei femei goale, îmi aduc aminte că am întrebat-o, vrând s-o flatez:

— Sunteți dumneavoastră?

Trecuse multă vreme de când nu mai fusesem cu o femeie. Mâinile îmi miroseau a ulei și subțiorile a transpirație. M-a invitat să iau loc și a preparat ceva de mâncare pentru noi amândoi. M-am scuzat și m-am dus la baie să mă pieptăn și să mă spăl. Când m-am întors, mă aștepta în întuneric, în furou. Pe clădirea de peste drum clipea o reclamă luminoasă și neonul îi arunca o umbră albăstrie pe picioare.

Aș fi vrut să-i spun că e OK dacă nu vrea să-mi vadă fața.

Câteva luni mai târziu, m-a sunat din nou. Mi-a cerut să-i fac un duplicat al cheii. M-am bucurat pentru ea. M-am bucurat că de acum înainte nu o să mai fie singură. În ce mă privește, nu-mi părea rău. Aș fi vrut doar să-i spun: Era mai simplu să-i ceri lui, adică celui pentru care faci a doua cheie, sase ducă la feronerie. Și totuși. Am făcut două chei.

Pe una i-am dat-o ei, pe cealaltă am păstrat-o. Am purtat-o în buzunar vreme îndelungată, doar așa, de chestie.

Într-o bună zi mi-am dat seama că pot să intru în ce casă am chef. Nu mă mai gândisem la asta până atunci. Eram doar un biet imigrant care cu greu își putea depăși spaima că va fi trimis înapoi de unde-a venit. Trăiam cu teama că oricând puteam face o greșală. Odată am pierdut trenul de șase ori la rând pentru că nu mă dumiream cum să-mi cumpăr bilet. Altul probabil că s-ar fi suit în vagon și cu asta, basta. Și totuși. Așa ceva nu sta în firea unui evreu din Polonia care se temea că și dacă uită să tragă apa la closet ar putea fi deportat. Încercam să trec neobservat. Încuiam și descuiam, asta-i tot ce făceam. Acolo de unde veneam eu, dacă forțai un lacăt erai considerat un spărgător; dar aici, în America, eram considerat profesionist.

Cu timpul am devenit mai puțin temător. Din când în când adăugam câte o mică înfloritură la munca mea. Câte o răsucire a cheii în plus, care aducea o notă de sofisticare.

Nu mai eram nervos, ba chiar am început să fiu șmecher.

Pe fiecare încuietore pe care o instalam, îmi gravam inițialele. O semnătură minusculă, deasupra găurii cheii. Nu conta că nimeni nu avea să observe vreodată. Era destul că știam eu. Țineam socoteala tuturor broaștelor iscălite, datorită unei hărți a orașului pe care o împăturisem și o despăturisem de atâtea ori, încât numele unor străzi se șterseseră la încrețituri.

Într-o seară m-am dus la cinema. Înainte de film s-a prezentat un documentar despre Houdini. Asta era un om care putea să iasă la suprafață chiar dacă era îngropat în pământ, într-o cămașă de forță. L-au vârat într-o ladă legată cu lanțuri și l-au aruncat în apă, la adâncime, și hop! A apărut. Documentarul arăta cum se antrena Houdini și cum își calcula timpul. Exersa iar și iar, până izbutea să acționeze în câteva secunde. Din seara aceea am început să mă simt și mai mândru de munca mea. Aduceam acasă cele mai

complicate broaște și îmi cronometram mișcările. Pe urmă, îmi propuneam să reduc timpul la jumătate și nu mă lăsam până nu reușeam. Lucram până când nu îmi mai simțeam degetele.

Zăceam în pat și îmi inventam provocări din ce în ce mai dificile, când deodată m-a bătut un gând: dacă pot descuia broaștele unor apartamente străine, de ce n-aș putea să deschid și ușa plăcintăriei lui Kossar? Sau a bibliotecii publice?

Sau a magazinului Woolworth? În principiu, ce m-ar putea împiedica să descui ușa la. Carnegie Hall?

Gândurile mi-o luau razna, în timp ce trupul îmi fremăta de ațătare. N-aș fi făcut altceva decât să intru și pe urmă să ies imediat. Poate să-mi las și o mică semnătură.

Am plănuit săptămâni întregi. Dădeam târcoale clădirii. Cunoșteam împrejurimile piatră cu piatră. Ajunge să spun că am făcut-o. Pe intrarea din spate, de pe 56th Street, la orele mici ale dimineții. Mi-a luat 103 secunde. Acasă, același tip de încuietoare îmi lua numai 48 de secunde. Dar era rece și degetele mi se făcuseră de plumb.

În acea seară era programat să cânte marele Arthur Rubinstein. Pianul era instalat pe scenă, un Steinway mare, negru, lucios. Am ieșit de după cortina din fundal. Izbuteam să deslușesc în lumina semnalelor EXIT de deasupra ușilor nesfârșitele rânduri de scaune. M-am așezat pe bancheta din fața pianului și am apăsat cu vârful pantofului o pedală. Nu îndrăzneam să ating o clapă.

Când am ridicat ochii, ea era acolo. Lîmpede ca lumina zilei, o fată de cincisprezece ani, cu părul împletit, la nici trei metri de mine. Și-a ridicat vioara, cea pe care i-o adusese fratele ei din Vilnius, și și-a lăsat în jos bărbia, până a atins lemnul instrumentului. Am încercat să-i rostesc numele. Și totuși. Numele mi-a rămas în gât, și apoi știam că nu poate să mă audă. A ridicat arcușul. Am ascultat primele acorduri din Dvorak. Ținea ochii închiși. Muzica se răspândea din degetele ei. A cântat-o fără cusur, așa cum nu o cântase niciodată în realitate.

Când s-a stins ultima notă, a dispărut. Aplauzele mele au răsunit în sala goală. M-am oprit și tăcerea mi-a bubuit în urechi. Am aruncat o ultimă privire sălii pustii. Pe urmă m-am grăbit să ies pe unde am intrat.

Nu am mai repetat niciodată figura. Mi-am dovedit mie însumi că pot, și asta îmi era de ajuns. Uneori mă pomeneam prin fața unor cluburi private, exclusiviste, n-am să le dau numele, și îmi spuneam în sinea mea: „Șalom, căcăcioșilor, uite un ovreiaș pe care nu-l puteți ține la distanță!”

Dar după noaptea aceea, nu mi-am mai încercat norocul niciodată. Dacă m-ar fi azvârlit în închisoare, ar fi descoperit adevărul: anume că nu sunt

Houdini. Și totuși. În singurătatea mea mă consolează gândul că ușile omenirii, oricât ar fi de zăvorâte, mi se deschid dinainte.

Așa mă consolam de unul singur acum, stând în fața bibliotecii, în ploaia torențială, în timp ce oameni străini treceau în grabă pe lângă mine. La urma urmei, nu asta a fost adevăratul motiv pentru care vărul meu mi-a transmis meșteșugul? El a știut că nu pot rămâne veșnic invizibil. Arată-mi un evreu care supraviețuiește, mi-a spus odată, în timp ce descuria un lacăt, și eu am să-ți arăt un magician.

Am stat locului și am lăsat ploaia să-mi curgă pe ceafă.

Am închis ochii strâns. Ușă după ușă după ușă după ușă după ușă după ușă se deschideau în fața mea.

De la bibliotecă, după nimicul din Incredibilele, fantasticele aventuri ale lui Frankie, fetița minune cu gura știrbă, m-am dus acasă. Mi-am scos balonul și l-am atârnat să se usuce. Am pus apă la fiert. În spatele meu, cineva și-a dres glasul. Aproape că mi-a sărit inima. Dar nu era decât Bruno, care ședea în întuneric.

— Ce dracu', vrei să-mi provoci o criză de inimă? Am răcnit, aprinzând lumina.

Paginile cărții pe care o scrisesem în adolescență erau împrăștiate pe jos.

— Ah, nu, am strigat. Nu e ce.

Mi-a tăiat vorba.

— Nu-i rău, a comentat. Dar nu-i felul în care aș fi descris-o eu. Dar, ce pot să spun, e treaba ta.

— Uite ce-i.

— Nu-i nevoie să-mi explici. E o carte bună. Îmi place scriitura. În afară de părțile pe care le-ai furat. E foarte inventivă. Dacă vorbim în termeni strict literari.

Mi-a trebuit un moment. Și brusc mi-am dat seama care era deosebirea: îmi vorbea în idiș.

— În termeni strict literari, ce ar putea să nu-ți placă?

Oricum, întotdeauna mă întrebam la ce lucrezi. Și acum, după atâta amar de ani, știu.

— Și eu mă întrebam la ce lucrezi tu, i-am răspuns, amintindu-mi de timpurile imemorabile când aveam amândoi douăzeci de ani și voiam să ajungem scriitori.

A înălțat din umeri, așa cum numai Bruno știe.

— La același lucru ca și tine.

— Același lucru?

— Sigur că da.

— O carte despre ea?

— O carte despre ea, a confirmat Bruno.

Și-a întors ochii spre fereastră. Pe urmă am observat că ținea o fotografie în poală, fotografia cu ea și cu mine în fața copacului pe care, fără ca ea să știe, săpasem inițialele noastre: A + L. Cu greu le poți desluși. Și totuși. Există acolo.

— Se pricepea să păstreze un secret, a comentat Bruno.

Și atunci, mi-a revenit în minte. Ziua aceea, în urmă cu șaiszeci de ani, când am ieșit din casa ei cu ochii în lacrimi și l-am văzut pe Bruno rezemat de un copac, cu un caiet în mână, așteptând să o viziteze după plecarea mea. Cu câteva luni în urmă, fuseserăm cei mai buni prieteni. Eram în stare să petrecem câte o jumătate de noapte împreună cu câțiva alți băieți, fumând și discutând despre cărți. Și totuși.

Atunci când l-am surprins așteptând, în după-amiaza aceea, nu mai eram prieteni. Nici nu ne mai vorbeam. Am trecut pe lângă el, ca și cum nici n-ar fi fost acolo.

— Vreau să-ți pun doar o singură întrebare, mi-a zis Bruno acum, după șaiszeci de ani. Întotdeauna am vrut să știu.

— Ce anume?

A tușit. Pe urmă s-a uitat la mine.

— Ți-a spus vreodată că erai un scriitor mai bun decât mine?

— Nu, am mințit eu. Și apoi i-am spus adevărul: Nu era nevoie să mi-o spună cineva.

A urmat o lungă tăcere.

— Ciudat. Întotdeauna am crezut. Și-a curmat vorba.

— Ce anume?

— Am crezut că noi doi ne luptam pentru ceva mai important decât dragostea ei.

— Ce poate fi mai important decât dragostea ei? Am întrebat.

Am rămas amândoi în tăcere.

— Am mințit, a mărturisit Bruno. Mai am o întrebare.

— Ce?

— De ce stai aici ca un prost?

— Ce vrei să spui?

— Cartea ta.

— Ce-i cu ea?

— Du-te după carte.

Am îngenuncheat pe podea și am început să adun paginile.

— Nu asta!

— Dar care?

— Oi, vei, s-a lamentat Bruno, lovindu-se peste frunte.

Chiar trebuie să-ți explic totul?

Un zâmbet ușor îi încolțise pe buze.

— Trei sute una pagini, a continuat Bruno.

A ridicat din umeri și și-a ferit privirea, dar am avut impresia că-l văd zâmbind.

— E ceva! A decretat el.

Inundație

1. CUM SĂ APRINZI UN FOC FĂRĂ CHIBRITURI.

Am început s-o caut pe Alma Mereminski pe internet. Mă gândeam că poate cineva a scris despre ea sau că poate o să găsesc unele informații privitoare la viața ei. I-am tastat numele și am apăsat pe enter. Dar tot ce-am obținut a fost o listă a imigranților sosiți la New York în 1891 (Mendel Mereminski) și o listă a victimelor holocaustului înregistrate la Yad Vashem (Adam Mereminski, Fanny Mereminski, Nacham, Zellig, Hershel, Bluma, Ida), dar, spre ușurarea mea, pentru că nu voiam să o pierd înainte de a fi început s-o caut, nici o Alma.

2. FRATELE MEU ÎMI SALVEAZĂ TOT TIMPUL VIAȚA.

Unchiul Julian a venit să stea la noi. Va rămâne în New York atâta timp cât va avea nevoie pentru documentarea finală în vederea unei cărți, la care lucrează de cinci ani, despre sculptorul și pictorul Alberto Giacometti. Mătușa Frances a rămas la Londra ca să aibă grijă de câine. Unchiul Julian doarme în patul lui Bird. Bird în patul meu, și eu dorm pe jos în sacul meu de dormit, garantat sută la sută, cu toate că o adevărată expertă n-ar fi avut nevoie de un sac de dormit, pentru că, în condiții vitrege, ar fi putut să omoare câteva păsări și să le jumulească penele pe care și le-ar fi băgat sub haine ca să-i țină cald.

Uneori, noaptea, îl auzeam pe fratele meu vorbind în somn. Jumătăți de frază, din care nu se închea nici un sens.

Cu o singură excepție, când a vorbit atât de tare, încât am crezut că e treaz.

— Nu călca acolo, a rostit.

— Cum? L-am întrebat, ridicându-mă în capul oaselor.

— E prea adânc, m-a avertizat și s-a întors cu fața la perete.

3. DAR DE CE într-o sâmbătă unchiul Julian ne-a luat pe Bird și pe mine la Muzeul de Artă Modernă. Bird a insistat să-și plătească singur biletul de intrare din banii câștigați cu limonada. Am hoinărit pe acolo, în timp ce unchiul Julian s-a dus să stea de vorbă cu unul dintre directori. Bird l-a întrebat pe un paznic câte fântâni arteziene erau în incintă. (Cinci.) Scottea tot soiul de zgomote ciudate, până i-am atras atenția să înceteze. Pe urmă a început să numere vizitatorii cu tatuaje la vedere. (Opt.)

Stăteam în fața unui tablou care înfățișa un grup de oameni doborâți la pământ.

— De ce zac așa? M-a întrebat Bird.

— Cineva i-a omorât, i-am răspuns, deși nici eu nu știam de ce zăceau așa sau dacă erau măcar oameni.

M-am dus să mă uit la alt tablou, în partea cealaltă a sălii. Bird m-a urmat.

— Dar de ce i-a omorât cineva? A continuat să mă întrebe.

— Pentru că au jefuit o casă, fiindcă aveau nevoie de bani, i-am răspuns și am dat să cobor pe scara rulată.

În metrou, în drum spre casă, Bird m-a atins pe umăr:

— Dar de ce aveau nevoie de bani?

4. PIERDUTĂ ÎN LARG

— Ce te face să crezi că Alma asta din Istoria iubirii e persoană reală? M-a întrebat Misha.

Eram întinși pe plaja din spatele blocului lor, cu picioarele îngropate în nisip și mâneam sandvișurile făcute de doamna Shklovsky, cu friptură de vită și ridichi.

— O”, l-am corectat.

— Ce „O”?

— O persoană reală.

— OK. Răspunde-mi la întrebare.

— Bineînțeles că e reală.

— De unde știi?

— Pentru că e singura explicație a faptului că Litvinov, autorul cărții, nu i-a dat un nume spaniol, ca tuturor celorlalte personaje.

— De ce?

— Pentru că nu a putut.

— De ce n-a putut?

— Nu înțelegi? A schimbat fiecare amănunt, dar pe ea nu a putut să o schimbe.

— Dar de ce?

Obtuzitatea lui mă frustra.

— Pentru că era îndrăgostit de ea. Pentru el, ea era singurul lucru real. Misha a mestecat o felie de friptură de vită.

— Cred că te uiți la prea multe filme, mi-a răspuns.

Dar eu știam că am dreptate. Nu e nevoie să fii genial ca să ghicești atâta lucru când citești Istoria iubirii.

5. VORBELE MI SE BLOCHEAZĂ ÎN GURĂ.

Mergeam pe promenadă spre Coney Island. Era o arșiță zăpușitoare și picături de transpirație se prelingeau de pe tâmpilele lui Misha. Când am trecut pe lângă câțiva oameni în vârstă care jucau cărți, Misha i-a salutat. Un

bătrânel cu fața zbârcită, îmbrăcat într-un costum de baie miniatural, i-a făcut un semn cu mâna.

— Își închipuie că ești iubita mea, mi-a declarat Misha.

În clipa aceea, m-am împiedicat și era să cad. Am simțit că mi se aprind obrazii și mi-am spus că sunt cea mai ciudată ființă de pe glob.

— Mă rog, nu sunt, i-am spus, ceea ce nu era răspunsul pe care aș fi vrut să i-l dau.

Mi-am întors privirea, prefăcându-mă interesată de un puști care târa un rechin gonflabil spre marginea apei.

— Eu știu, m-a asigurat Misha, dar ei nu știu.

Împlinise cincisprezece ani, se înălțase cu aproape patru centimetri și începuse să-și bărbierească tullele negre de deasupra buzei. Când am intrat în ocean, i-am urmărit trupul plonjând în valuri și am simțit în stomac ceva care nu era durere, ci cu totul altceva.

— Pariez pe o sută de dolari că Alma e înregistrată în cartea de telefon.

Nu eram convinsă de așa ceva, dar nu vedeam altă posibilitate de a schimba subiectul.

6. ÎN CĂUTAREA CUIVA CARE, DUPĂ TOATE PROBABILITĂȚILE, NU EXISTĂ

— Caut numărul doamnei Alma Mereminski, i-am spus centralistei. M-E-R-E-M-I-N-S-K-I.

— Ce district?

— Nu știu.

A urmat o pauză și am auzit clincănit de taste. Misha se uita după o fată într-un bikini turcoaz care mergea pe role.

Femeia de la telefon mi-a spus ceva.

— Scuzați-mă, n-am auzit.

— Am spus că avem un A. Mereminski în Bronx pe 147th Street.

Așteptați să vă dau numărul.

L-am scris pe mână. Misha s-a îndepărtat.

— Ei?

— Ai o fisă?

Era o prostie, dar mersesem prea departe ca să mai dau înapoi. A înălțat sprâncenele și s-a căutat în buzunarele șortului. Am format numărul pe care mi-l scrisesem în palmă.

Mi-a răspuns un bărbat.

— Pot vorbi cu Alma? Am întrebat.

— Cu cine?

— O caut pe Alma Mereminski.

— Nu-i nici o Alma aici. Ai greșit numărul. Aici e Artie, mi-a spus și a închis.

Ne-am întors în apartamentul lui Misha. M-am dus la baie. Încăperea mirosea a parfumul surorii lui Misha și era plină de lenjeria de corp alb-cenușie a tatălui lui întinsă la uscat pe o sfoară. Când m-am întors în cameră, Misha era gol până la brâu și citea o carte în rusește. Am așteptat pe patul lui până a făcut un duș; am răsfoit paginile cu litere chirilice. Auzeam apa curgând și cântecul pe care-l cânta Misha, dar nu înțelegeam cuvintele. Mi-am lăsat capul pe perna care mirosea a el.

7. DACĂ LUCRURILE VOR CONTINUA ÎN FELUL ĂSTA.

Când Misha era copil, familia lui pleca în fiecare vacanță la casa lor de la țară, iar el și tatăl lui dădeau jos din pod plasele de prins fluturi și încercau să prindă speciile migratoare care înțesau aerul. Casa veche era plină de porțelanurile chinezești ale bunicii lui și de insectarele înrămate, cu fluturii prinși de trei generații de Shklovsky. Cu timpul, fluturii își pierduseră crusta și dacă pășeau desculți prin casă, porțelanurile clincăneau și tălpile îți călcau în pulbere de aripi.

Cu câteva luni în urmă, în ajunul zilei de naștere a lui Misha care împlinea cincisprezece ani, hotărâsem să-i confecționez o felicitare cu un fluture pe ea. Am căutat pe internet poza unui fluture rusesc, dar am găsit în schimb un articol în care scria că în ultimii douăzeci de ani cele mai multe specii de fluturi s-au împușinat ca număr de exemplare și că rata lor de extincție era de zece mii de ori mai mare decât ar fi fost normal. De asemenea, se mai spunea că zilnic se sting în medie șaptezeci și patru de specii de insecte, plante și animale. Pe baza acestor statistici și a altora la fel de înfricoșătoare, spunea articolul, oamenii de știință sunt de părere că ne aflăm în mijlocul celei de a șasea extincții în masă din istoria vieții pe Pământ. Până în treizeci de ani va dispărea aproape un sfert din numărul mamiferelor existente azi în lume. Una din opt specii de păsări se va stinge în curând. În ultima jumătate de secol au dispărut nouăzeci la sută din speciile de pești foarte mari.

Am examinat problema extincțiilor în masă.

Cea din urmă extincție în masă s-a produs în urmă cu șaiszeci de milioane de ani, când un asteroid s-a ciocnit probabil de planeta noastră, omorând toți dinozaurii și aproape jumătate dintre animalele marine. Înainte de aceasta a existat extincția triasică (cauzată tot de un asteroid, sau poate de vulcani), care a ras de pe pământ nouăzeci și cinci la sută dintre specii, și înainte de aceasta s-a produs extincția devoniană târzie. Extincția în masă curentă va fi cea mai rapidă din istoria Pământului din ultimele patru, cinci miliarde de ani, și, spre deosebire de celelalte, nu este pricinuită de evenimente

naturale, ci de ignoranța ființelor umane. Dacă lucrurile vor continua în felul ăsta, într-o sută de ani va dispărea o jumătate din speciile pământești de azi.

Din această pricină, am lăsat felicitarea lui Misha fără fluture.

8. INTERGLACIAR în acel februarie când mama a primit scrisoarea prin care era rugată să traducă Istoria iubirii, a căzut o ninsoare de vreo șaizeci de centimetri, iar eu și Misha am făcut în parc o cazemată de zăpadă. Am lucrat ore întregi la ea și, chiar când ne-au amorțit degetele, tot am continuat să săpăm. Când am terminat-o, ne-am târât înăuntru. O lumină albăstrie se prefira prin deschizătura de la intrare. Ședeam unul lângă altul.

— Poate că într-o zi am să te duc în Rusia, mi-a spus Misha.

— Am putea face camping în munții Urali.

— Sau în stepele căzăcești.

Când vorbeam, ne ieșeau aburi din gură.

— Am să te duc în camera în care am locuit cu bunicul meu și am să te învăț să patinezi pe Neva, mi-a spus Misha.

— Aș putea să învăț limba rusă.

Misha a aprobat din cap.

— Am să te învăț eu. Primul cuvânt: Dai. Al doilea cuvânt: Ruku.

— Ce înseamnă?

— Întâi spune-le: Ruku. Dai ruku.

— Dai ruku. Ce înseamnă?

Misha mi-a luat mâna și mi-a ținut-o.

9. DACĂ A EXISTAT ÎN REALITATE

— Ce te face să crezi că Alma a venit la New York? M-a întrebat Misha.

Jucasem a zecea rundă de gin rummy și acum zăceam pe podea în camera lui și priveam în tavan. Costumul de baie mi-era plin de nisip; aveam nisip și între dinți. Părul lui Misha era încă ud, și-i simțeam mirosul deodorantului.

— În capitolul paisprezece Litvinov scrie despre un fir care se întinde peste ocean și al cărui capăt e ținut de o fată care a plecat în America. Litvinov era polonez și mama mi-a spus că a fugit din Polonia înainte de invazia nemților. Naziștii i-au omorât aproape pe toți locuitorii din satul lui. Așa încât, dacă el n-ar fi fugit, n-ar fi existat Istoria iubirii. Și, dacă Alma era din același sat, și pun pariu pe o sută de dolari că era.

— Îmi datorezi deja o sută de dolari.

— Interesant e că în capitolele pe care le-am citit eu sunt povești despre Alma când era mică, la zece ani. Așa încât, dacă a existat în realitate, și cred că a existat, Litvinov a cunoscut-o încă din copilărie. Ceea ce înseamnă că erau din același sat. Iar Yad Vashem nu a înregistrat nici o Alma Mereminski din Polonia care să fi murit în holocaust.

— Cine-i Yad Vashem?

— Muzeul holocaustului din Israel.

— OK, s-ar putea nici să nu fie evreică. Și chiar dacă e – chiar dacă e reală, și poloneză, și evreică, și a venit în America – de unde știi că nu s-a stabilit în alt oraș? În Ann Arbor, de pildă?

— Ann Arbor?

— Da, o verișoară de-a mea e acolo. Oricum, eu credeam că tu îl cauți pe Jacob Marcus, nu pe această Alma.

— Chiar îl caut.

Am simțit dosul palmei lui mângâindu-mi pulpa. Nu știam cum să-i explic că, deși la început căutasem pe cineva care să o facă pe mama din nou fericită, acum căutam și altceva. În legătură cu femeia al cărei nume îl purtam. Și în legătură cu mine însămi.

— Poate că motivul pentru care Jacob Marcus dorește traducerea cărții are o legătură cu Alma, i-am răspuns, nu pentru că aș fi crezut așa ceva, ci pentru că nu știam ce altceva să-i spun. Poate că a cunoscut-o. Sau poate că încearcă să o găsească.

Îmi părea bine că Misha nu m-a întrebat de ce, dacă Litvinov era atât de îndrăgostit de ea, nu a urmat-o în America, ci dimpotrivă a plecat în Chile și s-a însurat cu o femeie pe nume Rosa. Singurul motiv la care mă puteam gândi era că n-a avut de ales.

De cealaltă parte a peretelui, mama lui Misha i-a strigat ceva tatălui său. Misha s-a ridicat într-un cot și s-a uitat în jos la mine. Mi-am amintit de vara trecută, când aveam treisprezece ani și stăteam întinși pe acoperișul blocului, cu picioarele pe gudronul moale și cu limbile unul în gura celuilalt, în timp ce mi preda o lecție de sărutat în conformitate cu școala Shklovsky din Rusia. Acum, că ne cunoșteam de doi ani, spatele gambei mele îi atingea piciorul și stomacul lui îmi apăsa coastele. Mi-a spus:

— Nu cred c-ar fi sfârșitul lumii dacă ai deveni iubita mea.

Am deschis gura, dar n-a ieșit nici un cuvânt. A fost nevoie de șapte limbi străine ca să mă nasc; acum ar fi fost bine dacă aș fi putut vorbi măcar una. Dar nu izbuteam.

Așa încât Misha s-a aplecat și m-a sărutat.

10. ATUNCI.

Limba lui era în gura mea. Nu știam dacă trebuie să-mi ating limba de a lui sau s-o las într-o parte, astfel încât limba lui să se poată mișca nestingherită. Înainte de a mă hotărî, Misha și-a scos limba din gura mea și, întâmplător, eu am rămas cu gura deschisă, ceea ce părea a fi o greșeală. Gândeam că asta o să pună capăt la tot, dar și-a deschis din nou gura și, fără să știu ce are de gând să facă, a început să-mi lingă buzele. Atunci mi-am scos

și eu limba, dar a fost prea târziu, pentru că el și-o retrăsese pe-a lui. Pe urmă însă ne-am sincronizat și ne-am deschis gurile în același timp, de parcă amândoi am fi vrut să ne spunem ceva, iar eu mi-am trecut mâna pe după ceafa lui, așa cum îi face Eva Marie Saint lui Cary Grant în *La nord prin nord-vest*, în scena din tren.

Ne-am rostogolit ușor și iar pubisul lui s-a lipit de-al meu, dar numai o secundă, pentru că umărul meu s-a izbit din greșeală de acordeonul lui. În jurul gurii eram udă de salivă și respiram greu. Un avion trecea către aeroportul JFK. Tatăl lui Misha a început să strige la mama lui.

— De ce se ceartă? L-am întrebat.

Misha și-a tras capul pe spate. Un gând i-a traversat fața, dar într-o limbă pe care nu o puteam înțelege. Mă întrebam dacă lucrurile aveau să se schimbe între noi.

— Merde! A exclamat el.

— Ce înseamnă asta?

— E pe franțuzește, mi-a răspuns.

Mi-a răsucit o șuviță de păr în jurul urechii și a început să mă sărute din nou.

— Misha, am murmurat.

— Ssst! A făcut și și-a vârât mâna sub bluza mea.

— Nu! L-am oprit eu și m-am ridicat.

Și atunci i-am spus:

— Mie îmi place alt băiat.

De îndată ce mi-au ieșit cuvintele din gură, mi-a părut rău. Când a fost clar că nu mai era nimic de adăugat, mi-am tras papucii în picioare. Erau plini de nisip. Am spus:

— Mama se întreabă probabil unde sunt.

Ceea ce, știam amândoi, nu era adevărat.

Când am pășit, am auzit nisipul împrăștiindu-se.

11. A TRECUT O SĂPTĂMÂNĂ ȘI MISHA ȘI CU MINE NU NE-AM MAI VORBIT.

Am studiat din nou Plantele și florile comestibile din America de Nord, de dragul zilelor de demult. M-am urcat pe acoperișul casei, să văd dacă pot identifica unele constelații, dar erau prea multe lumini, așa că am coborât în curtea din spate și am exersat montarea cortului tatei pe întuneric. L-am instalat în trei minute și cincizeci și patru de secunde, bătându-mi propriul record cu aproape un minut.

Când am terminat, m-am culcat în el și am încercat să-mi aduc aminte cât mai multe lucruri despre tata.

12. AMINTIRI PE CARE MI LE-A TRANSMIS TATA echad1 Gustul trestiei de zahăr crude shtaim Străzile murdare din Tel Aviv când Israelul era încă o țară nouă și, dincolo de străzi, câmpurile de ciclame sălbatice

1 Urmează numărătoarea de la unu la zece în limba ebraică.

Shalosh Piatra pe care a aruncat-o în capul băiatului care l-a necăjit pe fratele lui mai mare arba Cumpăra, împreună cu tatăl lui, pui la moshav și urmărea cum li se zbăteau picioarele după ce le fusese tăiat gâtul hamesh Foșnetul cărților de joc când mama lui și prietenele ei jucau canastă în serile de sâmbătă, după Sabbath shesb Cascadele din Iguazu, unde a călătorit de unul singur, cu mare efort și pe cheltuiala lui sheva Prima dată când a văzut-o pe femeia care urma să-i fie soție, mama mea, în iarba de la Kibbutz Yavne, citind o carte și purtând un șort galben shmone Târâitul greierilor noaptea, dar și tăcerea tesha Mirosul de iasomie, de hibiscus, de flori de portocal eser Paloarea pielii mamei mele

13. AU TRECUT DOUĂ SĂPTĂMĂNI, MISHA ȘI CU MINE TOT NU NE-AM VORBIT, UNCHIUL JULIAN ÎNCĂ N-A PLECAT ȘI ERA APROAPE SFÂRȘITUL LUNII AUGUST.

Istoria iubirii are treizeci și nouă de capitole și mama a mai tradus unsprezece de când i-a trimis lui Jacob Marcus primele zece. Ceea ce face cu totul douăzeci și unu de capitole traduse. Adică a terminat mai bine de jumătate din carte și în curând avea să-i expedieze un nou pachet.

M-am încuiat în baie, singurul loc unde mă puteam bucura de oarecare intimitate, și am încercat să compun o a doua scrisoare către Jacob Marcus, dar tot ce scriam suna fals, sau banal, sau ca o minciună. Ceea ce și era.

Ședeam pe closet cu un caiet pe genunchi. Lângă glezna mea era o cutie de gunoi și în ea, un ghemotoc de hârtie mototolită. Am scos-o:

Căinele, Frances f Căinele? Cuvintele tale sunt usturătoare. Dar presupun că asta ți-a fost intenția. Nu sunt îndrăgostit de Fio, cum pretinzi tu. Suntem colegi de ani de zile și întâmplător e o persoană care are aceleași preocupări ca și mine. ARTA, Fran, adu-ți aminte de artă, pe care, ca să fim sinceri, tu nu mai dai nici o ceapă degerată. Ți-ai făcut o asemenea îndeletnicire din a mă critica, încât nici măcar nu ai observat cât de mult te-ai schimbat tu. Și că nu mai semeni deloc cu fata pe care cândva.

Aici scrisoarea fusese întreruptă. Am mototolit-o la loc cu grijă și am aruncat-o iar în cutia de gunoi. Am închis strâns ochii. M-am gândit că probabil unchiul Julian n-o să-și termine prea curând documentarea despre Alberto Giacometti.

14. PE URMĂ MI-A VENIT O IDEE.

Undeva, trebuie să fie înregistrate toate morțile. Nașterile și morțile – trebuie să existe un loc, undeva în orașul ăsta, un oficiu sau un birou care să le

înregistreze. Trebuie să existe dosare. Registre peste registre ale oamenilor care s-au născut și au murit în New York City. Uneori, când treci cu mașina pe autostrada Brooklyn-Queens, pe la asfințit, pe măsură ce la orizont sclipesc luminile electrice iar cerul scânteiază portocaliu, ți se înfățișează priveliștea miilor de pietre de mormânt și ți se năzare că uriașa energie electrică a orașului e generată de toți morții îngropați acolo.

Așadar, mi-am spus: Poate că e înregistrată și ea.

15. A DOUA ZI A FOST DUMINICĂ.

Afară ploaia, așa că am stat în casă citind Strada crocodililor, pe care o găsisem la bibliotecă, și întrebându-mă dacă Misha o să mă sune. Am știut că sunt pe drumul cel bun când am citit în prefață că autorul provine dintr-un sat din Polonia. Și mi-am spus: Sau lui Jacob Marcus îi plac într-adevăr scriitorii polonezi, sau îmi oferă un indiciu. Adică nu mie, ci mamei.

Cartea nu era mare și am terminat-o în după-amiaza aceea. Pe la ora cinci, Bird a venit acasă, muiat de ploaie.

— Începe, a spus, atingând mezuză de pe ușa bucătăriei și sărutându-și apoi degetele.

— Ce începe?

— Ploile.

— S-a prognozat că mâine încetează ploaia.

Și-a turnat suc de portocale în pahar, l-a băut și s-a dus în camera lui, sărutând în drum un total de patru mezuze.

Unchiul Julian s-a întors de la muzeu.

— Ai văzut baraca lui Bird? M-a întrebat luând o banană de pe masă și cojind-o deasupra găleții de gunoi. E impresionantă, nu găsești?

A doua zi ploaia nu a stat și Misha nu a telefonat, așa încât m-am îmbrăcat în haina de ploaie, am luat o umbrelă și m-am dus la Arhivele Municipale din New York City, unde, potrivit celor aflate pe internet, se ține evidența nașterilor și morților.

16. CHAMBERS STREET 31, CAMERA 103

— Mereminski, i-am spus omului cu ochelari rotunzi cu rame negre din spatele biroului. M-E-R-E-M-I-N-S-K-I.

— M-E-R, a silabisit omul, notând numele.

— E-M-I-N-S-K-I, am completat eu.

— I-S-K-Y, a confirmat omul.

— Nu, M-E-R.

— M-E-R, a repetat el.

— E-M-I-N

— E-Y-N

— Nu! E-M-I-N.

S-a uitat la mine neajutorat.

— Dați-mi voie să-l scriu eu.

S-a uitat iar la nume. Pe urmă m-a întrebat dacă Alma M-E-R-E-M-I-N-S-K-I era bunica mea sau străbunica mea.

— Da, i-am răspuns, gândind că în felul ăsta grăbesc procesul.

— Care din două?

— Străbunica, l-am asigurat.

S-a uitat la mine, rozându-și o unghie, pe urmă s-a dus în camera din spate și s-a întors cu o cutie cu microfilme.

Când am introdus prima rolă, s-a blocat. Am încercat să-i atrag atenția funcționarului, făcându-i semne cu mâna și arătând spre încâlcitura filmului. S-a apropiat, a oftat și l-a reparat. După a treia rolă, am prins șpilul. Am derulat toate cele cincisprezece role. În cutia aceea nu a apărut nici o Alma Mereminski, așa încât mi-a adus o altă cutie și după aceea o a treia. A trebuit să mă duc la baie și, în drum, mi-am luat de la automat un pachetel de biscuiți și o Coca-Cola. A venit și el și și-a luat un Snickers. Ca să fac conversație, l-am întrebat:

— Cunoașteți ceva din metodele de supraviețuire în sălbăticie?

Fața i-a zvâcnit și și-a împins ochelarii în sus, pe nas.

— Adică ce vrei să spui?

— De exemplu, știți că aproape toată vegetația arctică e comestibilă?

Desigur, cu excepția câtorva ciuperci.

Omul și-a înălțat sprâncenele, așa încât m-am grăbit să adaug:

— Și știați că poți muri de foame dacă mănânci numai carne de iepure? E dovedit că oamenii care au încercat să supraviețuiască în regiuni sălbatice au murit pentru că au mâncat prea mult iepure. Dacă mănânci prea mult din orice fel de carne macră, ajungi. Știți. Oricum, poți muri.

Omul a aruncat la coș restul de Snickers.

Când m-am întors în birou, mi-a adus o a patra cutie de microfilme.

Două ore mai târziu, mă găseam tot acolo și mă dureau ochii.

— E posibil să fi murit după 1948? M-a întrebat funcționarul, vizibil enervat.

I-am răspuns că e posibil.

— De ce nu mi-ai spus de la bun început? În cazul ăsta certificatul de deces nu se găsește aici.

Dar unde?

— La Departamentul de Sănătate, Divizia Evidența populației din New York City, 125th Worth Street, camera 133.

Acolo au toate morțile de după '48.

Grozav, am făcut în sinea mea.

17. CEA MAI MARE GREȘEALĂ PE CARE A FĂCUT-O MAMA MEA.

Când am ajuns acasă, am găsit-o pe mama cuibărită pe canapea, citind o carte.

— Ce citești? Am întrebat-o.

— Cervantes.

— Cervantes?

— Cel mai mare scriitor spaniol, mi-a spus mama, dând pagina.

Mi-am dat ochii peste cap. Uneori mă întreb de ce nu s-o fi măritat mama cu un scriitor celebru, și nu cu un inginer îndrăgostit de ținuturile sălbatice? Dacă s-ar fi măritat cu un scriitor, nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Chiar acum, în momentul ăsta, ar fi stat probabil la masă cu celebrul ei soț scriitor discutând care dintre ceilalți scriitori celebri e bun și care nu și hotărând în același timp, după îndelungată chibzuință, cui să i se acorde un Nobel postum.

În seara aceea am format numărul lui Misha, dar am închis după primul semnal.

18. PE URMĂ A FOST MARȚI.

Ploaia nu mai contenea. În drum spre metrou, am trecut pe lângă locul viran unde Bird spânzurase o prelată deasupra mormanului de gunoi care între timp crescuse de doi metri, unde se tot adunaseră grămadă de saci cu resturi menajere și frânghii vechi. Din mormanul de deșeuri se înălța un par care aștepta poate un drapel.

Standul de limonada era încă acolo, ca și cartonul pe care scria:
LIMONADA PROASPĂTĂ 50 CENȚI PAHARUL ROG.

TURNAȚI-VĂ SINGURI (MÂNĂ FRACTURATĂ), anunț urmat de un nou adaos: TOATE PROFITURILE VOR FI DONATE ÎN SCOPURI CARITABILE.

În metrou, undeva între Carroll și Bergen, m-am hotărât să-l sun pe Misha ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Când am coborât din vagon, am dat peste un telefon public și am format numărul lui. A sunat o dată. Inima a început să-mi bată mai repede. Mi-a răspuns mama lui.

— Bună ziua, doamnă Shklovsky, am spus, străduindu-mă să vorbesc cât mai natural. Misha e acasă?

Am auzit-o strigându-l. După un timp care mi s-a părut interminabil, a ridicat receptorul.

— Salut, am spus.

— Salut.

— Ce mai faci?

— Bine.

— Ce făceai acum?

- Citeam.
- Ce?
- Comicsuri.
- Întreabă-mă unde sunt.
- Unde ești?
- În fața Departamentului de Sănătate al New York City.
- Pentru ce?
- Ca să caut dacă e înregistrată Alma Mereminski.
- Tot mai cauți?
- Da.

A urmat o tăcere stânjenitoare. Pe urmă am spus:

— Te-am sunat să te întreb dacă vrei să închiriezi diseară caseta cu filmul Topaz.

- Nu pot.
- De ce?
- Am alte planuri.
- Ce planuri?
- Mă duc la film.
- Cu cine?
- C-o fată.
- Am simțit că mi se întoarce stomacul pe dos.
- Care fată?

Mi-am spus în gând: „Dă Doamne să nu fie.”

— Liuba. O știi.

Desigur că o știam. Cum poți să uiți o fată de unu șapteșcinci, blondă, care pretinde că se trage din Ecaterina cea Mare?

Se anunța o zi proastă.

— M-E-R-E-M-I-N-S-K-I, i-am spus femeii din spatele biroului din camera 133. Mă gândeam: „Cum poate să-i placă o fată care, dacă ar trebui să-și apere viața, nu cunoaște nici măcar Testul Comestibilității Universale?”

— M-E-R-E, a început femeia.

Și eu am adăugat:

— M-I-N-S, și mi-am spus: „Probabil că nici n-a auzit măcar de Fereastra din spate”.

- M-Y-N-S
- Nu, M-/-N-S
- M-I-N-S
- K-I
- K-I, a repetat și femeia.

A trecut o oră, și n-am găsit nici un certificat de deces al Almei Mereminski. Și încă o jumătate de oră, și tot n-am găsit. Sentimentul singurătății mi s-a prefăcut în depresie.

După două ore, femeia mi-a declarat că e sigură sută la sută că nu există nici o Alma Mereminski care să fi murit în New York City după 1948.

În seara aceea am închiriat caseta cu La nord prin nord-vest și am urmărit filmul pentru a unsprezecea oară.

Pe urmă m-am culcat.

18. OAMENII SINGURI SUNT ÎNTOTDEAUNA TREJI LA MIEZUL NOPTII.

Când am deschis ochii, unchiul Julian stătea aplecat deasupra mea.

— Câți ani ai tu? M-a întrebat.

— Paisprezece. Luna viitoare fac cincisprezece.

— Cincisprezece, luna viitoare, a repetat, de parcă făcea un calcul în minte. Și ce vrei să te faci când ai să fii mare?

Mai avea încă haina de ploaie pe el, udă learcă. Un strop de apă mi-a căzut în ochi.

— Nu știu.

— Haide, trebuie să te fi gândit la ceva.

M-am ridicat în sacul meu de dormit, m-am frecat la ochi și m-am uitat la ceasul electronic. Are un buton pe care-l apeși ca să faci cifrele să strălucească. Are și busolă.

— E trei și douăzeci și patru noaptea.

Bird dormea buștean în patul meu.

— Știu. Dar mă întrebam. Spune-mi ce vrei să te faci, și-ți promit că te las să dormi mai departe. Ce vrei să fii?

Mi-am spus în gând: „Vreau să fiu în stare să supraviețuiesc la temperaturi sub zero grade și să-mi caut singură hrana și să-mi clădesc o cazemată în zăpadă și să aprind un foc din nimic”.

— Nu știu. Poate că pictoriță, am răspuns ca să-l fac fericit și să mă lase să dorm.

— E nostim. Asta speram că ai să spui.

20. TREAZĂ ÎN ÎNTUNERIC.

M-am gândit la Misha și la Liuba, la tatăl meu și la mama mea, și de ce oare Zvi Litvinov a plecat în Chile și s-a căsătorit cu Rosa, și nu cu Alma, cea pe care o iubea într-adevăr?

L-am auzit pe unchiul Julian tușind în somn.

Și pe urmă mi-am spus: „Stai așa!”

21. TREBUIE SĂ SE FI MĂRITAT!

Asta era! De asta n-am găsit un certificat de deces pe numele Alma Mereminski. Cum de nu m-am gândit până acum?

22. A FI NORMAL.

Am vârât mâna sub pat și am scos lanterna din rucsacul de supraviețuire și volumul 3 din Cum să supraviețuiești în sălbăticie. Când am aprins lanterna, am zărit ceva. Ceva vârât între rama patului și perete, aproape de podea. M-am băgat sub pat și am aprins lanterna ca să văd mai bine. Era un caiet de compunerii. Pe copertă apărea Hirv. Sub ele scria PERSONAL. Odată, Misha mi-a povestit că în limba rusă nu există un cuvânt pentru „intimitate”. Am deschis caietul.

9 aprilie nirv.

Am fost normal trei zile la rând. Asta înseamnă că nu m-am urcat în vârful nici unei case, că n-am scris numele lui D-zeu pe ceva ce nu-mi aparține și că n-am răspuns la o întrebare banală cu un citat din Torab. Înseamnă, de asemenea, că nu am făcut nimic care să presupună răspunsul NU la întrebarea: O PERSOANĂ NORMALĂ AR FI FĂCUT AȘA CEVA?

Până acum nu mi-a fost foarte greu.

10 aprilie mm.

Aceasta este a patra zi la rând când m-am purtat normal.

La ora de gimnastică, Josh K. m-a lipit de perete și m-a întrebat dacă mă cred un geniu mare și tare, așa că i-am răspuns că nu mă cred un geniu mare și tare. Pentru că n-am vrut să-mi stric o zi de normalitate, nu i-am spus că ceea ce cred eu este că s-ar putea să fiu Moșia. Mă simt mai bine și în ce privește încheietura mâinii. Dacă vreți să știți cum mi-am fracturat-o, am să vă povestesc: mi-am fracturat-o când m-am cățărat pe acoperiș pentru că am sosit prea devreme la Școala Ebraică și ușa era închisă, dar în colțul clădirii era proptită o scară. Scara era ruginită, dar altfel nu mi-a fost prea greu. În mijlocul acoperișului era o baltă mare de apă, așa că am vrut să văd ce se întâmplă dacă-mi arunc mingea de ping-pong în apă și apoi o prind. A fost nostim. Am bătut mingea în apă de vreo cincisprezece ori, până când am scăpat-o și s-a rostogolit spre streășină. După aceea m-am culcat pe spate și m-am uitat la cer. Am numărat trei avioane. Când m-am plictisit, am zis să cobor. De astă dată a fost mai greu pentru că trebuia să cobor cu spatele. Pe la jumătatea coborâșului am trecut pe lângă ferestrele unei clase. Am văzut-o pe doamna Zucker la tablă.

Nu puteam auzi ce spunea, așa că am încercat să-i citesc pe buze. A trebuit să mă aplec tare ca să văd mai bine. Mi-am apăsat fața de geam și, deodată, toți elevii din clasă s-au întors să se uite la mine, așa că le-am făcut cu mâna și în clipa aceea mi-am pierdut echilibrul. Am căzut, și Rabbi Wizner a zis că-i o minune că nu s-a rupt ceva în mine. Am știut tot timpul că n-am pățit nimic pentru că D-zeu n-ar îngădui să mi se întâmple ceva, e aproape sigur că sunt un vovnik ales.

11 aprilie mm.

Azi a fost cea de-a cincea zi când am fost normal. Alma spune că, dacă aş fi normal, viaţa mea ar fi mult mai uşoară, ca să nu mai vorbim de vieţile celor din jur. Azi mi-am scos ghipsul de la mână şi acum mă doare numai puţin. Probabil că atunci când aveam şase ani şi mi-am rupt încheietura mâinii m-a durut mult mai tare. Nu mai țin minte.

Am sărit peste câteva pagini până am ajuns la:

17 iunie mm.

Până acum am câştigat 295,50 de dolari din vânzarea limonadei. Adică am vândut 591 de pahare. Cel mai bun client al meu e domnul Goldstein care cumpără câte zece pahare odată, pentru că-i foarte însetat. Şi unchiul Julian mi-a dat o dată 20 de dolari. Trebuie să mai fac încă 384,50 de dolari.

28 iunie mm.

Azi am fost pe punctul de a comite ceva anormal. Am trecut pe lângă o clădire de pe 4th Street şi am văzut acolo o scândură proptită de schele. Nu era nimeni în preajmă şi am vrut 5-0 iau. N-ar fi fost propriu-zis un furt, din moment ce chestia aia specială pe care o construiesc eu o să-i ajute pe oameni şi D-zeu vrea să o clădesc. Dar ştiam că dacă aş fura-o aş putea da de necaz şi atunci Alma ar trebui să vină să mă scape şi ar fi furioasă. Dar pun rămăşag că nu o să mai fie furioasă când o să începă ploile şi, până la urmă, o să-i spun care-i scopul construcţiei mele. Am adunat deja o mulţime de materiale, în cea mai mare parte lucruri pe care oamenii le-au aruncat la gunoi. Dar un lucru de care am mare nevoie e o bucată depolistiren, pentru că chestia pluteşte.

În momentul de faţă nu am atâţia bani. Uneori mi-e teamă că o să începă ploile înainte să termin eu construcţia.

Dacă Alma ar şti ce urmează să se întâmple, nu cred că ar mai fi atât de supărată că am scris pe caietul ei. Am citit toate trei volumele din Cum să supravieţuieşti în sălbăticie şi mi se par foarte bune şi pline de chestii interesante şi utile. Are o parte care se ocupă de ce trebuie să faci în cazul unei bombe nucleare.

Deşi nu cred că o să avem parte de o bombă nucleară, pentru orice eventualitate, am citit capitolul cu mare atenţie. Pe urmă mi-am spus că dacă o să cadă o bombă nucleară înainte să ajung eu în Israel şi cenuşa o să se aştearnă peste tot ca zăpada, o să fac îngerii în omăt. O să merg din casă în casă, în orice casă o să vreau, pentru că n-o să mai fie nimeni. Nu o să mai pot merge la şcoală, dar nu face nimic, pentru că tot nu te învaţă nimic important, ca de pildă ce se întâmplă cu tine după ce mori.

În orice caz, e o glumă, pentru că n-o să fie nici o bombă. Dar o să avem o inundaţie.

23. AFARĂ PLOUA ÎNTRUNA.

Aici suntem împreună în ultima dimineață petrecută în Polonia, după ce prietenul lui și-a tras șapca peste ochi și a dispărut după colț, Litvinov s-a întors acasă. Locuința era golită; mobila fusese vândută sau dată de pomană. Valizele îl așteptau la ușă. A scos pachetul învelit în hârtie de ambalaj pe care-l ținuse sub pardesiu. A fi păstrat pentru Leopold Gursky, până când îl vei revedea. Litvinov a vârât pachetul în buzunarul geamantanului. Apoi s-a dus la fereastră și s-a uitat pentru ultima oară la micul pătrat de cer. Din depărtare se auzeau dangăte de clopot, așa cum răsunaseră de sute de ori în timp ce lucra sau dormea, atât de des, încât avea senzația că mintea lui le plâsmuise. Și-a trecut degetele pe pereții parcă ciupiți de vărsat în locurile unde fuseseră prinse cu piuneze fotografii și articole tăiate din presă. S-a oprit în fața oglinzii să se privească atent, astfel ca mai târziu să-și poată aminti cum arăta în ziua aceea. Simțea un nod în gât. Pentru a nu știu câta oară și-a pipăit buzunarul să vadă dacă mai are pașaportul și biletele. Pe urmă s-a uitat la ceas, a oftat, a apucat geamantanele și a ieșit.

În primele zile, Litvinov nu s-a prea gândit la prietenul lui, din cauză că avea altele pe cap. Obținuse o viză pentru Spania prin mașinațiunile tatălui său, căruia cineva care cunoștea pe altcineva îi datora un serviciu. Din Spania, urma să plece la Lisabona și de la Lisabona, în Chile, unde locuia vărul tatălui său. Din momentul în care s-a urcat pe vapor, o mulțime de necazuri s-au întrecut să-i capteze atenția: crize de rău de mare, frica lui de apa adâncă, meditații asupra viitorului, speculații despre viața de pe fundul oceanului, puseuri de nostalgie, priveliștea unei balene, priveliștea unei franțuzoaice brunete.

Când vaporul a acostat, în cele din urmă, în portul Valparaiso, și Litvinov a coborât cu picioare tremurânde („picioare de mare”, le-a numit el, și așa a continuat să le spună, chiar și după mulți ani, de câte ori îi revenea, în mod inexplicabil, tremurul), au existat numeroase alte probleme care l-au acaparat. Și-a petrecut primele luni din Chile lucrând pe unde apuca, întâi la o fabrică de cârnați, de unde a fost concediat în a treia zi, pentru că luase un tramvai greșit și ajunsese la slujbă cu un sfert de oră întârziere; după aceea a fost angajat într-o băcănie. Odată, în drum spre un șef de șantier despre care aflase că angajează lucrători, s-a rătăcit și s-a pomenit în fața birourilor ziarului local. Ferestrele erau deschise, și dinăuntru se auzea țăcănitul mașinilor de scris.

L-a împuns un junghi de nostalgie. S-a gândit la colegii de la cotidianul unde lucrase, ceea ce i-a adus aminte de masa lui cu scrijeliturile pe care-și plimba degetele în căutare de inspirație, ceea ce i-a adus aminte de mașina lui de scris cu litera S îmbâcsită, așa încât în articolele lui apăreau întotdeauna cuvinte ca: moartea ssa lassă în urmă o imenssă trissteteceea ce i-a adus aminte de mirosul trabucurilor ieftine pe care le fuma șeful lui, ceea ce i-a adus

aminte de promovarea lui de la corespondent local la scriitor de necrologuri, angajat în redacție, ceea ce i-a adus aminte de Isaac Babei.

Aici a pus punct nostalgiilor și a pornit-o grăbit pe stradă.

Până la urmă, a găsit de lucru într-o farmacie – tatăl lui fusese farmacist, și Litvinov avea destule cunoștințe ca să-l asiste pe un bătrân evreu german care avea o farmacie îngrijită într-o parte liniștită a orașului. Abia atunci, după ce și-a putut îngădui să închirieze o cămăruță, s-a simțit Litvinov în stare să-și despacheteze geamantanele. În buzunarul unuia dintre ele a găsit pachetul maroniu, cu indicația scrisă de prietenul lui. L-a cuprins un val de tristețe. Fără nici un motiv, și-a amintit de o cămașă albă pe care o uitase pe frânghia de uscat rufe în curtea din Minsk.

Încerca să-și aducă aminte cum arăta chipul lui când s-a privit în oglindă în acea ultimă zi. Dar nu izbutea. Închidea ochii și se căznea să reconstituie amintirea. Dar nu putea revedea decât expresia feței prietenului său, cum stătea atunci, în colțul străzii. Litvinov a pus pachetul la loc, în valiza goală, a tras fermoarul și a depozitat-o pe un raft în debara.

Banii care îi mai rămâneau după ce-și achita camera și pensiunea erau puși deoparte ca s-o aducă cândva pe sora lui, Miriam. Cum ei erau cei mai apropiați ca vârstă și înfățișare dintre frați, adeseori, în copilărie, fuseseră luați drept gemeni, deși Miriam era mai blondă și purta ochelari cu rame de baga. Urmase dreptul la Varșovia și în ultimul timp i se interzisese să mai participe la cursuri.

Singura cheltuială pe care și-a permis-o Litvinov a fost un aparat de radio cu unde scurte. Seară de seară învârtea butonul, cutreierând prin întregul continent sud-american, până când a găsit noul post, Vocea Americii. Nu avea decât puține cunoștințe de limba engleză, dar îi era destul. Asculta îngrozit relatări despre înaintarea naziștilor. Hitler încalcăse tratatul cu Stalin și invadase Polonia. Lucrurile evoluau din rău în cumplit.

Puținele scrisori de la prieteni și de la rude soseau din ce în ce mai rar și era greu să afli ce se petrecea în realitate. În antepenultima scrisoare primită de la sora lui – în care-l anunța că se îndrăgostise de un coleg de facultate și se măritase cu el – era o fotografie a ei și a lui Zvi din copilărie.

Pe dos scria: Aici suntem împreună.

Diminețile, Litvinov își făcea o cafea în timp ce asculta câinii vagabonzi încăierându-se în stradă. Apoi aștepta tramvaiul, topindu-se în arșița soarelui de dimineață. Prânzul îl lua în cămăruța din spatele farmaciei, înconjurat de cutii cu hapuri, prafuri, siropuri de tuse, panglici de păr, iar seara, după ce spăla podelele și lustruia borcanele până reușea să vadă chipul surorii lui în sticla lor, se întorcea acasă. Nu s-a împrietenit aproape cu nimeni. Când nu lucra, asculta radioul. Asculta până ce pica de oboseală și adormea în scaun,

dar chiar și atunci asculta, visele lui țesându-se în jurul vocii crainicului. Mai erau și alți refugiați, care treceau prin aceleași stări de spaimă și de neputință, dar Litvinov nu găsea vreo consolare în compania lor, pentru că pe lume există două tipuri de oameni: cei care preferă să sufere laolaltă cu alții, și cei care preferă să sufere singuri. Când cineva îl invita la masă, refuza sub un pretext oarecare. Odată, într-o duminică, proprietăreasa lui l-a invitat la un ceai și Litvinov i-a spus în chip de scuză că trebuie să termine de scris ceva.

— Scrii? L-a întrebat femeia surprinsă. Ce scrii?

În ceea ce-l privea pe Litvinov, orice minciună era la fel de bună ca alta, așa încât, fără să stea pe gânduri, i-a răspuns:

— Poezii.

Drept care s-a stârnit zvonul că e poet. Și Litvinov, flatat în sinea lui, n-a făcut nimic ca să dezmintă zvonul. Ba chiar și-a cumpărat o pălărie ca aceea a lui Alberto Santos-Dumont, despre care brazilienii pretind că a efectuat primul zbor de succes din lume și despre a cărui pălărie panama Litvinov auzise că a menținut în funcțiune motorul, pălărie populară încă în boema literară.

A trecut timpul. Bătrânul evreu german a murit în somn, farmacia a fost închisă și, în parte datorită zvonurilor privind talentul lui literar, Litvinov a fost angajat ca profesor la Școala Evreiască. Războiul s-a terminat. Puțin câte puțin, Litvinov a aflat ce s-a întâmplat cu Miriam și cu părinții și cu patru dintre ceilalți frați ai săi (ce s-a întâmplat cu fratele lui cel mai mare, Andre, n-a putut decât să deducă punând cap la cap diverse probabilități). S-a învățat să trăiască cu înfricoșătorul adevăr. Nu să-l accepte, ci să trăiască cu adevărul. Era ca și cum ar fi trăit în casă cu un elefant. Camera lui era strâmtă și, în fiecare dimineață, trebuia să se strecoare pe lângă adevăr ca să se poată duce la baie. Ca să se ducă la dulap să-și scoată o pereche de chiloți, trebuia să se târască pe sub adevăr, rugându-se ca adevărul să nu aleagă tocmai momentul acela pentru a-l pocni în față. Noaptea, când închidea ochii, simțea adevărul nălucindu-se deasupra lui.

A slăbit. Toată făptura lui părea să se închircească, în afară de nas care s-a lungit și s-a coroiat dându-i o înfățișare melancolică. Când a împlinit treizeci și doi de ani, au început să-i cadă şuvițe întregi de păr. A abandonat pălăria panama și a început să umble îmbrăcat într-un pardesiu greu în buzunarul căruia ținea o hârtie motolita pe care o păstra de ani de zile și care începuse să se destrame. La școală, când trecea pe lângă copii, puștii își dădeau coate în spatele lui.

În această stare de spirit se afla când l-a remarcat Rosa la cafeneaua de pe malul mării. Se ducea acolo în fiecare după-masă sub pretext că citește o revistă literară sau un roman (la început din afectată datorie față de reputația lui, și apoi dintr-un real interes crescând). În realitate dorea să mai fure puțin

timp înainte de a se duce acasă, unde-l aștepta adevărul. La cafenea, Litvinov își îngăduia să mai uite puțin de adevăr. Contempla valurile, îi urmărea pe studenți, uneori trăgea cu urechea la discuțiile lor, care erau aceleași pe care le purtase și el pe vremea când era student, cu o sută de ani în urmă (de fapt, cu doisprezece). Ajunsesse să le cunoască și numele, inclusiv pe al Rosei. Cum ar fi putut să nu-l cunoască? Oamenii o strigau mereu.

În după-amiaza când s-a apropiat de masa lui și, fără să-și continue drumul ca să-l salute pe un tânăr, s-a oprit, brusc și grațios, și l-a întrebat dacă poate să ia loc, Litvinov și-a închipuit că e vorba de o farsă. Fata avea un păr negru, strălucitor care i se oprea sub bărbie, ceea ce îi accentua nasul puternic. Purta o rochie verde (ulterior, Rosa afirma că fusese o rochie roșie, roșie cu buline negre, dar Litvinov refuza să renunțe la amintirea rochiei fără mâneci, de culoarea smaraldului). După o jumătate de oră de stat la masa lui, după ce prietenii ei își pierduseră interesul și reveniseră la discuțiile lor, Litvinov a început să-și dea seama că gestul ei fusese sincer. A intervenit o pauză stânjenitoare în conversația lor, și Rosa a zâmbit.

— Încă nu m-am prezentat, a spus ea.

— Ești Rosa, i-a răspuns Litvinov.

În după-amiaza următoare, Rosa a venit la o a doua întâlnire, așa cum promisese. Când s-a uitat la ceas și a văzut cât de târziu se făcuse, au plănuit o a treia întâlnire, după care a venit de la sine cea de-a patra. La cea de-a cincea, sub vraja spontaneității tinerești a Rosei – în mijlocul unei discuții aprinse despre cine e mai mare poet, Neruda sau Dario – Litvinov s-a surprins singur invitând-o să meargă împreună la un concert. Când Rosa a acceptat cu înflăcărare, i-a trăsnetit lui prin minte că, minune mare, fata asta frumoasă ar putea să nutrească un sentiment pentru el.

S-ar fi zis că cineva lovise un gong în inima lui. Noutatea îi reverberase în întregul trup.

La câteva zile după concert au organizat un picnic în parc. În următoarea duminică au făcut împreună o plimbare pe biciclete. La cea de-a șaptea întâlnire s-au dus la un film. După film Litvinov a condus-o pe Rosa acasă. Stăteau împreună în fața casei, discutând talentul actoricesc al lui Grace Kelly în comparație cu incredibila ei frumusețe, când, deodată, Rosa s-a ridicat pe vârfuri și l-a sărutat. Sau, mai curând, a încercat să-l sărute, pentru că Litvinov, luat prin surprindere, s-a tras îndărăt, lăsând-o pe Rosa înclinată în față, cu gâtul întins într-un unghi nefiresc. Toată noaptea Litvinov a observat, cu crescândă plăcere, fluxul și refluxul distanței dintre diferitele părți ale trupurilor lor.

Dar creșterea și descreșterea distanței fuseseră atât de infinitezimale, încât șarja subită a nasului Rosei îl lovise, aproape să-i dea lacrimile. Dându-și

seama de gafa lui, Litvinov și-a întins gâtul în gol. Pentru că Rosa își calculase pierderile și se retrăsese pe un teritoriu mai ferm, Litvinov a rămas o clipă în suspensie, destul cât o adiere din parfumul ei să-i gădile nările, apoi a bătut iute în retragere. Sau a dat să bată iute în retragere, când Rosa, nedorind să mai riște, și-a proiectat buzele în spațiul contestat, uitând pe moment de apendicele acela nedorit care era nasul și amintindu-și de el doar o clipă mai târziu, când s-a ciocnit de nasul lui Litvinov, în secunda în care buzele acestuia i le-au zdrobit pe ale ei, așa încât, odată cu primul lor sărut, au devenit rude de sânge.

În autobuz, în drum spre casă, Litvinov se simțea amețit de-a binelea. Zâmbea oricărei persoane cu care-și întâlnea privirea. A străbătut străduța lui fluierând. Dar când a vârât cheia în broască, un fior rece i-a închircit inima. A rămas locului în camera întunecată fără să aprindă lampa.

Pentru numele lui Dumnezeu, și-a spus în sinea lui, unde ți-e capul? Ce naiba poți tu să-i oferi unei fete ca asta? Nu fi prost, tu ești complet distrus, părți din tine s-au năruit, nu ți-a mai rămas nimic de dăruit, nu poți ascunde adevărul, mai devreme sau mai târziu ea o să-l descopere, o să descopere că ești o cochilie goală, nu are decât să te ciocănească și o să-și dea seama că sună a gol.

A stat multă vreme cu fruntea lipită de geam, gândindu-se la toate. Pe urmă s-a dezbrăcat. Orbecăind în întuneric, și-a spălat rufăria de corp și a întins-o la uscat pe calorifer. A deschis radioul, care a prins viață, dar un minut mai târziu a schimbat postul și acordurile unui tangou au spart tăcerea.

S-a așezat gol pușcă pe scaun. O muscă s-a lăsat pe penisul lui zgribulit. A mormăit câteva cuvinte. Și pentru că-i făcea plăcere să mormăie, a continuat. Erau cuvinte pe care le știa pe de rost, pentru că le purtase pe o foaie de hârtie împăturită în buzunarul de la piept; le purtase încă din noaptea aceea, cu mulți ani în urmă, când veghease la căpătâiul prietenului său și se rugase să nu moară. Murmurase cuvintele acelea de atâtea ori, chiar și fără să-și dea seama, încât uneori uita de-a binelea că nu erau cuvintele lui.

În noaptea aceea Litvinov și-a dat jos geamantanul adăpostit în debara. Și-a vârât mâna în buzunarul lui și a scos un plic voluminos. S-a așezat din nou pe scaun cu plicul pe genunchi. Deși nu-l deschisese niciodată, știa foarte bine ce conține.

A închis ochii ca să-i ferească de lumina bruscă, a întins mâna și a aprins lampa.

A fi păstrat pentru Leopold Gursky până când îl vei revedea.

Mai târziu, ori de câte ori a încercat să îngroape fraza aceasta în gunoi, sub coji de portocale și filtre de cafea, aceasta ieșea din nou la suprafață. Așa încât într-o dimineață Litvinov a scos plicul gol al cărui conținut se găsea în

siguranță pe biroul lui. Pe urmă, stăvilindu-și lacrimile, a aprins un chibrit și a urmărit cum ard cuvintele scrise de mâna prietenului său.

Să mori răsând

— Ce scrie?

Eram sub cerul liber, la gara Grand Central, sau așa presupun, pentru că mi-ar fi mai ușor să-mi agăț gleznele de urechi decât să-mi las capul pe spate, ca să văd clar ceva de deasupra mea.

— Ce scrie? A repetat Bruno, înghiontindu-mă în coaste când m-am străduit să-mi mai înalț puțin bărbia spre tabela pe care erau anunțate orele de plecare a trenurilor. Buza mea de sus s-a despărțit de cea de jos pentru a se elibera de greutatea fălcii.

— Hai odată! M-a îndemnat Bruno.

— Lasă-mă-n pace, i-am răspuns, numai că, așa cum îmi țineam gura deschisă, a sunat Casă-mă-n cace.

Cu greu puteam desluși cifrele.

— 9.45, am spus, sau, mai curând, ouă atru sein.

— Și-acuma cât e ceasul? A întrebat Bruno.

Mi-am coborât ochii la ceasul meu.

Am început să alergăm. Nu propriu-zis să alergăm, dar să ne mișcăm în felul în care doi oameni care au epuizat toate posibilitățile de a prinde viteză se grăbesc să prindă un tren.

Eu eram în frunte, dar Bruno se ținea foarte aproape de mine.

Pe urmă Bruno, care avea o metodă indescriptibilă de a pompa aerul cu brațele pentru a câștiga viteză, m-a ajuns și chiar m-a depășit. Îmi concentrasem privirea pe ceafa lui când, deodată, fără nici un avertisment, mi s-a evaporat din fața ochilor. M-am uitat în spate. Căzuse grămadă, și un pantof îi zburase din picior.

— Du-te! A răcnit.

Am șovăit neștiind ce să fac.

— DU-TE! A zbierat din nou.

Așa că m-am dus, și ultimul lucru pe care l-am văzut a fost Bruno din nou în fața mea, pompând cu brațele și ținând un pantof în mână.

— La peronul 22, toată lumea în vagoane!

Bruno cobora scările spre peron. Eu eram imediat în urma lui. Existau toate șansele să ajungem la timp. Și totuși. Sub impulsul unei subite răzgândiri, Bruno s-a oprit brusc chiar când ajunsese lângă tren. Fiindu-mi cu neputință să-mi curm viteza, am trecut valvârtej pe lângă el și țuști în vagon. Prin sticla geamului l-am văzut zâmbind. Am bătut cu pumnul în fereastră.

— Fir-ai să fii, Bruno!

Și-a fluturat mâna. Știuse că n-aș fi acceptat să plec singur. Și totuși. Știuse că trebuia să plec. Singur. Trenul s-a pus în mișcare. Bruno își mișca buzele. Am încercat să deslușesc ce spunea.

— Bun!” articulau buzele lui.

Pe urmă s-au oprit.

„Ce-i bun?” aș fi vrut să strig. „Spune-mi ce-i bun!” Și buzele mi-au spus:

— Drum bun.

Trenul s-a urnit din gară și s-a adâncit în noapte.

La cinci zile după primirea plicului gălbui cu paginile cărții pe care am scris-o cu o jumătate de secol în urmă, mă duceam acum să recuperez cartea pe care am scris-o cu o jumătate de secol mai târziu. Sau, ca să formulez altfel: la o săptămână după moartea fiului meu eram în drum spre casa lui. Oricum, eram de unul singur.

Am găsit un loc la fereastră și am încercat să-mi domolesc respirația. Am intrat în tunel. Mi-am rezemat capul de geam. Cineva zgâriase pe sticlă „țâțe mișto”. Imposibil să nu te întrebi: „Ale cui?” Trenul a ieșit din nou în lumina murdară și în ploaie. Era pentru prima dată în viața mea când mă urcasem într-un tren fără să am bilet.

La Yonkers s-a urcat un bărbat și s-a așezat lângă mine.

Și-a scos o pungă de hârtie cu mâncare. Mi-au ghiorăit mațele. Nu pusesem nimic în gură, în afară de cafeaua pe care o băusem dimineața împreună cu Bruno la Dunkin' Donuts. Dimineața devreme. Fuseserăm primii clienți.

— Dă-mi o gogoasă cu gem și una cu zahăr pudră, a cerut Bruno.

— Dă-i o gogoasă cu gem și una cu zahăr pudră, am repetat. Și mie o cafea mică.

Chelnerul cu tichia de hârtie m-a povățuit:

— E mai ieftin dacă luați o cafea medie.

America, Dumnezeu s-o binecuvânteze.

— În ordine, am acceptat, dă-mi una medie.

Chelnerul a plecat și s-a întors cu cafeaua.

— Și mie dă-mi o bavareză cu frișca, a Cerut Bruno.

I-am aruncat o privire.

— Ce e? A întrebat înălțând din umeri.

— Dă-i o bavareză. Am spus.

— Și un lichior de vanilie.

I-am aruncat iar o privire severă.

— Mea culpa, s-a apărat Bruno.

— Lichior de vanilie! Du-te, stai jos!

Stătea în picioare.

— Să-mi dea mai bine un rulou.

A topit bavareza din patru înghițituri. Și-a lins degetele, apoi a examinat ruloul, ținându-l în lumină.

— Bruno, e o gogoasă, nu un diamant.

— Da, dar e veche.

— Mânânc-o!

— Schimb-o pe o plăcintă cu mere, mi-a cerut.

Trenul a lăsat orașul în urmă. De fiecare parte defilau câmpii verzi. Plouase zile întregi și continua să plouă.

De multe ori încercasem să-mi imaginez unde locuiește Isaac. Urmăream adresele pe hartă. Odată am sunat chiar la Informații:

— Dacă doresc să ajung din Manhattan la fiul meu, pe unde trebuie să-o iau?

Îmi imaginasem totul până la cel din urmă amănunt. Zile fericite! Mă închipuiam sosind la el cu un mic cadou. Poate un borcan cu gem. N-ar fi fost o întâlnire ceremonioasă.

Prea târziu pentru așa ceva. Poate că o să ne aruncăm unul altuia o minge pe pajiște. Deși eu nu pot să prind. Și, ca să fiu sincer, nici să arunc. Și totuși. O să discutăm despre baseball. Urmăream meciurile încă de când Isaac era copil.

Când el ținea cu Dodgers, țineam și eu cu ei. Doream să văd ce vedea el, să ascult ce asculta el. Mă țineam la curent, pe cât mi-era posibil, cu muzica la modă. Beatles, Rolling Stones, Bob Dylan – Lay, Lady, Lay, nu era nevoie să te culci într-un pat de alamă ca să înțelegi ce vrea să spună, în fiecare seară, când veneam acasă de la muncă, îmi comandam mâncarea de la Domnul Tong, scoteam un disc din copertă, ridicam brațul pick-upului și ascultam.

De câte ori Isaac se muta, trasam pe hartă ruta dintre locuința mea și a lui. Prima dată se întâmplase pe când avea unsprezece ani. Obişnuiam să mă proțâpesc peste drum de școala lui din Brooklyn și să-l aștept să iasă, doar ca să-l zăresc și, dac-aș fi avut noroc, poate să-i aud glasul. Într-o zi am așteptat ca de obicei, dar nu s-a arătat. M-am gândit că poate a făcut ceva și a trebuit să stea mai târziu. Dar s-a lăsat întunericul, în școală s-au stins luminile și el tot nu a apărut. A doua zi am așteptat din nou, și din nou nu a venit.

În noaptea aceea mi-am imaginat ce-i mai rău. Nu puteam să dorm, înșirând în minte tot ce i s-ar fi putut întâmpla copilului meu. M-am sculat devreme și m-am dus la ei acasă. De fapt, nu m-am dus acolo, ci m-am postat peste drum. Așteptam să-l zăresc pe el, sau pe Alma, sau chiar pe acel shlemiel de soț al ei. Și totuși. N-a apărut nimeni.

În cele din urmă, am acostat un puști care a ieșit din clădire.

— Cunoști familia Moritz?

A căscat ochii la mine.

— Da. Și ce-i cu asta?

— Mai locuiesc aici?

— Ce te interesează? Mi-a răspuns și a dat să plece bătând o minge de cauciuc.

L-am înșfăcat de guler. I-a apărut în ochi o licărire de frică.

— S-au mutat în Long Island, mi-a trântit și a șters-o în goană.

O săptămână mai târziu, am primit o scrisoare de la Alma. Cunoștea adresa mea pentru că o dată pe an, de ziua ei, îi trimiteam o ilustrată. La mulți ani! De la Leo, îi scriam. Am deschis scrisoarea:

Știu că îl urmărești. Nu mă întreba de unde știu, dar știu.

Aștept ziua în care o să-mi ceară să-i mărturisesc adevărul.

Uneori, când mă uit în ochii lui, te văd pe tine. Și îmi spun că tu ești singurul care ar putea să răspundă întrebărilor lui.

Îți aud glasul, de parcă ai fi lângă mine.

Am citit și recitat scrisoarea de nu știu câte ori. Dar nu asta era lucrul important. Important era că, în colțul de sus, din stânga plicului, scrisese adresa expeditorului: 121 Atlantic Avenue, Long Beach, NY.

Mi-am scos harta și am memorat detaliile drumului până acolo.

Obișnuiam să plăsmuiesc în minte tot felul de dezastre: inundații, cutremure, lumea rearuncată în haos, așa încât să am un motiv să mă duc la el și să-l iau sub aripa mea să-l salvez. Când am renunțat la speranța unor catastrofe nimicitoare, am început să visez la o întâlnire întâmplătoare.

Luam în calcul toate posibilitățile prin care viețile noastre s-ar putea intersecta: să mă gădesc alături de el într-un tren

1 Nătărău (idiș).

Sau în sala de așteptare a unui medic. Până la urmă însă am știut că totul depindea de mine. Când Alma s-a stins și, doi ani mai târziu, a murit și Mordecai, nu mai exista nimic care să mă oprească. Și totuși.

Două ore mai târziu trenul a intrat în stație. L-am întrebat pe funcționarul de la bilete unde pot găsi un taxi. Trecuse multă vreme de când nu mai ieșisem din oraș. Mă minunam câtă vegetație mă înconjura.

Mașina rula de câtăva vreme. Am intrat din strada principală într-una mai mică și apoi într-una și mai mică. Până la urmă, am luat-o pe o pantă împădurită, în mijlocul a nicăieri. Mi-era greu să-mi imaginez că fiul meu putea trăi într-un loc atât de izolat. Dacă i se făcea poftă de o pizza, unde s-ar fi dus? Sau dacă avea chef să șadă de unul singur în sala întunecată a unui cinematograful? Sau dacă ar fi vrut să privească doi tineri sărutându-se în parc?

A apărut o casă albă. Un vânt ușor alunga norii. Printre crengi, am zărit un lac. Îmi imaginasem locuința lui în fel și chip. Dar niciodată cu un lac. Această scăpare m-a întristat.

— Poți să mă lași aici, i-am spus șoferului înainte să ajung în poienița din fața casei.

Speram să fie cineva acasă. Din câte știam, Isaac locuise singur. Dar nu se știe niciodată. Taxiul s-a oprit. Am plătit, am coborât și mașina a luat-o îndărăt pe alee. Am copt în minte o poveste cum că automobilul meu a rămas în pană și am nevoie urgentă să dau un telefon, am tras adânc aer în plămâni și mi-am ridicat gulerul ca să mă apăr de ploaie.

Am bătut la ușă. Era o sonerie, așa încât am sunat. Știam că Isaac e mort, dar o părțică din mine tot mai spera. Îmi imaginam expresia feței lui dacă ar fi deschis ușa. Ce i-aș fi putut spune? Ce i-aș fi putut spune singurului meu copil?

„Iartă-mă, mama ta nu m-a iubit așa cum aș fi vrut eu; poate că nici eu n-am iubit-o așa cum ar fi vrut ea.” Și totuși. Nu mi-a răspuns nimeni. Dar am mai așteptat, ca să mă asigur.

Când am văzut că nu apare nimeni, m-am dus la ușa din spatele casei. Pe pajiște era un copac care mi-a adus aminte de copacul pe care am scrijelit cândva inițialele noastre, A + L, despre care ea nu a știut nimic, așa cum timp de cinci ani de zile nici eu nu am știut că A + L egal un copil.

Iarba era alunecoasă din cauza noroiului. În depărtare se zărea o barcă legată la debarcader. M-am uitat la apa lacului. Probabil că a fost un bun înotător – ca și taică-său, mi-am spus cu mândrie. Tatăl meu, care nutrea un mare respect pentru natură, ne-a aruncat în apă pe fiecare dintre noi la scurt timp după ce ne-am născut, înainte ca legăturile noastre cu amfibiile să fie complet retezate, spunea el. Sora mea Hanna pretindea că e peltică din pricina traumei acelei amintiri. Îmi plăcea să cred că eu aș fi procedat altfel:

Odată, de demult, ai fost pește, i-aș fi spus copilului. Pește? M-ar fi întrebat. Da. Ai fost pește. De unde știi? Pentru că și eu am fost cândva pește. Și tu? Sigur. Cu multă, multă vreme în urmă. Cât de multă? Multă. În orice caz, fiind pește, știai să înoți. Știam? Absolut. Erai un mare înotător. Erai un campion. Iubeai apa. De ce? Cum de ce? De ce iubeam apa? Pentru că era viața ta.

Și în timp ce vorbeam, l-aș fi scufundat în apă puțin câte puțin, fără ca el să-și dea seama, și l-aș fi lăsat să plutească fără ajutorul meu.

Și, pe urmă, mi-am spus: „Poate că asta înseamnă să fii tată: să-ți înveți copilul să trăiască fără ajutorul tău. Dacă-i așa, atunci nimeni nu a fost un tată mai grozav decât mine”.

Ușa din spate avea un singur lacăt rudimentar spre deosebire de ușa din față care avea o broască dublă. Am mai bătut la ușă ultima oară și, cum n-am primit nici un răspuns, am trecut la treabă. După un minut am deschis cu ușurință lacătul. Am învățit mânerul și am împins ușa. Am rămas în prag nemișcat.

— Alo, am strigat.

Tăcere. Un fior rece mi-a străbătut șira spinării. Am pășit înăuntru și am închis ușa după mine. În încăperea plutea un miros de fum de lemne.

„Asta-i locuința lui Isaac”, mi-am spus. Mi-am dezbrăcat balonul și l-am atârnat în cuier, alături de altă haină.

Un pardesiu din tweed maro, cu căptușeală de mătase de aceeași culoare. „Asta-i pardesiul lui”, mi-am spus; l-am dus la nări și am inhalat mirosul. O mireasmă vagă de apă de colonie. L-am luat din cuier și l-am încercat. Mănecele erau prea lungi. Și totuși. Nu avea importanță. Le-am suflecat.

Mi-am scos pantofii năclăiți de noroi. Jos, lângă cuier era o pereche de adidași cu vârfurile întoarse. I-am încălțat, ca un adevărat borfaș. Erau cel puțin mărimea 43, dacă nu chiar 44. Tatăl meu avusese picioare mici și, îmi aduc aminte, când sora mea s-a măritat cu un băiat dintr-un sat vecin, toată nunta tata a privit cu regret la mărimea picioarelor ginerelui său. Îmi imaginez ce șoc ar fi avut dacă ar fi văzut picioarele nepotului.

Așa am pătruns în casa fiului meu: înveșmântat în pardesiul lui și cu pantofii lui în picioare. Niciodată nu mă simțisem mai aproape de el. Și nici mai departe.

Mi-am târșăit picioarele pe coridorul îngust care ducea la bucătărie. M-am proptit în mijlocul încăperii, așteptând să aud sirenele mașinii de poliție care însă nu și-a făcut apariția.

În chiuveță era o farfurie murdară. Un pahar cu gura în jos ca să se usuce, un pliculeț uscat de ceai pe o farfurioară.

Pe masa din bucătărie, puțină sare împrăștiată. Sprijinită de fereastră, o ilustrată. Am luat-o și am citit-o:

Dragă Isaac, Îți trimit vederea asta din Spania, unde mă găsesc de o lună. Îți scriu ca să-ți spun că nu am citit ultima ta carte și nu am de gând s-o citesc.

Am auzit o bufnitură în spatele meu. Mi-am încleștat mâna pe inimă. Credeam că dacă întorc capul, o să văd stafia lui Isaac. Dar nu fusese decât ușa bucătăriei trântită de vânt.

Cu mâini tremurătoare am așezat ilustrata exact în locul în care o găsisem și am rămas în tăcere, cu inima bubuindu-mi în urechi.

Scândurile podelelor scârțâiau sub greutatea mea. Cărți, pretutindeni cărți. Tocuri, o vază din sticlă albastră, o scrumieră de la Dolder Grand din

Ztirich, săgeata ruginită a unei giruete, o clepsidră din alamă, câteva gâze de mare pe pervazul ferestrei, un binoclu, o sticlă de vin goală în care fusese înfiptă o lumânare ce lăsase dâre de ceară topită. Atingeam fiecare lucru în parte. La sfârșit, tot ce mai rămâne din tine sunt obiectele pe care le-ai posedat. Poate că din pricina asta eu nu sunt în stare să arunc nimic din ce îmi aparține. Poate că de asta le-am tot adunat: în speranța că atunci când voi muri, suma obiectelor mele va sugera o viață mai plină decât cea pe care am trăit-o.

Mă simțeam amețit și m-am sprijinit de polița căminului. M-am întors în bucătăria lui Isaac. Nu aveam nici un pic de poftă de mâncare, dar am deschis ușa frigiderului pentru că doctorul îmi recomandase să nu stau cu stomacul gol – ceva în legătură cu tensiunea mea. Un miros puternic mi-a înțepat nările. Niște resturi de pui mucegăite. Le-am aruncat, împreună cu vreo două piersici putrede și niște brânză alterată. Pe urmă am spălat farfuria din chiuvetă. Nu pot să descriu senzația pe care o trăiam executând toate aceste munci domestice în casa fiului meu. Le făceam cu dragoste.

Am așezat paharul la loc în bufet. Am aruncat pliculețul de ceai și am clătit farfurioara. Existau probabil oameni bărbatul acela cu papion galben, sau un viitor biograf – care ar fi dorit să găsească lucrurile exact cum le lăsase Isaac. Poate că într-o zi vor organiza și un muzeu al vieții lui – prezentată nouă de oameni ca aceia care păstrasera paharul din care Kafka sorbise ultima înghițitură sau farfuria din care Mandelstam mâncase ultima îmbucătură. Isaac a fost un mare scriitor, scriitorul care n-aș fi putut să fiu niciodată.

Și totuși. A fost și fiul meu.

Am urcat la etaj. Cu fiecare ușă sau șifonier sau sertar pe care le deschideam, mai aflam câte ceva despre Isaac, și cu fiecare lucru nou pe care îl aflam, absența lui devenea mai reală, și cu cât era mai reală, cu atât părea și mai incredibilă. Am deschis și dulăpiorul de medicamente. Înăuntru erau două cutii cu pudră de talc. Eu nici nu știu prea bine ce e pudra de talc și la ce folosește, dar acest simplu amănunt m-a mișcat mai profund decât orice. Am deschis scrinul și mi-am îngropat fața în cămășile lui. Îi plăcea culoarea albastră. Am găsit și o pereche de bocanci maro. Tocurile erau aproape complet tocite. Mi-am băgat nasul în ei și i-am mirosit. Pe noptieră i-am găsit ceasul și mi l-am pus la mână. Cureaua de piele era roasă în jurul găurii unde obișnuia s-o închidă, încheietura mâinii lui fusese mai groasă decât a mea. Când crescuse mai mare decât mine? Ce făceam eu și ce făcea el în momentul în care el, fiul meu, a crescut mai mare decât mine?

Patul era frumos aranjat. Oare murise în el? Sau simțise apropierea morții și se sculase ca să-și mai salute o dată copilăria doar pentru a fi din nou

doborât? Care să fi fost cel din urmă lucru la care se uitase? Ceasul de la mână oprit la 12.38? Lacul care se zărea pe fereastră? Chipul cuiva?

Și avusese oare dureri?

O singură dată murise cineva în brațele mele. Lucram ca îngrijitor într-un spital – era în iarna anului 1941. Am lucrat o scurtă perioadă, până la urmă mi-am pierdut slujba.

Dar într-o seară, în timpul celei din urmă săptămâni, în timp ce spălam podeaua, am auzit pe cineva horcăind. Zgomotele veneau din camera unei femei care avea o boală de sânge.

Am alergat la ea. Se zvârcolea în spasme. Am luat-o în brațe.

Pot spune că niciunul din noi doi nu avea vreo îndoială asupra a ceea ce urma să se întâmple. Femeia avea un copil. Știam pentru că îl văzusem venind împreună cu tatăl lui să o viziteze. Un băiețuș cu ghete bine lustruite și o haină cu nasturi aurii. Tot timpul stătea jucându-se cu o mașinuță, fără să se uite la mama lui, decât când aceasta îi vorbea. Poate că era supărat pe ea că îl lăsase de atâta vreme singur, numai cu tatăl lui. Când mă uitam la fața femeii, mă gândeam la el, la băiețușul care avea să crească mare, neștiind cum să se ierte singur. Simțeam o oarecare ușurare și mândrie, ba chiar superioritate, pentru că îplineam eu misiunea pe care el n-ar fi putut s-o îplinească. Și doar cu un an mai târziu, fiul a cărui mamă a murit în absența lui am fost eu.

Am auzit un zgomot în spate. Un scârțâit. De astă dată nu am întors capul. Am închis ochii. Isaac, am șoptit. Sunetul propriei mele voci m-a speriat. Dar nu m-am oprit:

— Aș vrea să-ți spun. Dar mi-am curmat vorba.

Ce vreau să-ți spun? Adevărul? Care e adevărul? Că am confundat-o pe mama ta cu însăși viața mea? Nu, Isaac.

Adevărul este lucrul pe care l-am inventat ca să pot trăi.

Pe urmă m-am întors și m-am văzut în oglinda de pe peretele lui Isaac. Un clown în haine de clown. Venisem să-mi recuperez cartea, dar acum nu-mi mai păsa dacă o găsesc sau nu. N-are decât să se piardă odată cu restul. Nu avea importanță, nu mai avea.

Și totuși.

În colțul oglinzii se reflecta, din încăperea de cealaltă parte a holului, mașina lui de scris. Nu era nevoie să mi se spună că avea aceeași marcă precum a mașinii mele. Citisem într-un interviu pe care-l dăduse într-un ziar că de douăzeci și cinci de ani scrie la aceeași mașină Olympia. Câteva luni mai târziu am văzut exact același model de vânzare într-un magazin second-hand. Vânzătorul m-a asigurat că funcționează, așa că am cumpărat-o. La început, doar mă uitam la ea, bucuros să știu că și fiul meu se uita la ea. Zi de zi stătea în același loc zâmbindu-mi, de parcă tastele erau dinți. Pe urmă m-a pocnit

atacul de cord și mașina continua să-mi zâmbească și într-o zi am introdus în ea o foaie și am scris o frază.

Am străbătut holul. „Ce-ar fi să găsec cartea mea pe biroul lui?”, mă gândeam eu. M-a frapat stranietatea acestui gând. Eu în pardesiul lui, cartea mea pe biroul lui. El cu ochii mei, eu în pantofii lui.

Nu doream decât o dovadă că o citise.

M-am așezat pe scaunul lui, în fața mașinii lui de scris.

Casa era rece, m-am înfășurat mai strâns în pardesiul lui.

La un moment dat, am avut impresia că aud râsete, dar mi-am spus că sunt scârțâielile bărcii zgâlțâite de vânt. Mi s-a părut că aud și pași pe acoperiș, dar mi-am spus că e vreun animal în căutare de hrană. M-am legănat ușor pe scaun, așa cum se legăna tatăl meu când se ruga. Odată tata mi-a spus:

— Când un evreu se roagă, îi pune lui Dumnezeu o întrebare fără sfârșit. A căzut întunericul. A căzut ploaia.

Nu i-am cerut niciodată tatei să-mi spună: „Ce întrebare?”

Și acum e prea târziu. Pentru că te-am pierdut, tateh. Într-o zi din primăvara anului 1938, o zi ploioasă care a provocat o rupere de nori, te-am pierdut. Ai ieșit afară să aduni specimene în sprijinul unei teorii pe care o cloceai tu, ceva legat de ploaie, instincte și fluturi. Și ai plecat de tot. Te-am găsit sub un copac, cu fața stropită de noroi. Am știut atunci că ești liber, neîmpovărat de rezultate dezamăgitoare. Și te-am îngropat în cimitirul unde a fost îngropat și tatăl tău, și tatăl tatălui tău, la umbra unui castan. Trei ani mai târziu, am pierdut-o pe mameb. Ultima oară când am văzut-o purta șorțul ei galben. Îndesa niște lucruri într-o valiză, casa era toată întoarsă pe dos. Mi-a spus să mă ascund în pădure.

Mi-a împachetat câteva merinde și mi-a cerut să-mi iau paltonul, cu toate că era luna iulie.

— Du-te! Mi-a spus.

Eram prea mare ca să mai ascult de mama, dar am ascultat-o ca un copil cuminte. Mi-a făgăduit că o să vină și ea a doua zi. Am ales un loc din pădure pe care-l cunoșteam amândoi. Nucul acela uriaș care-ți plăcea ție, tateh, pentru că, spuneai tu, avea calități omenești. Nu mi-am dat osteneala să-mi iau rămas-bun. Am preferat să cred în varianta cea mai ușoară. Și nu a mai venit. De atunci încolo am trăit cu sentimentul vinovăției de a fi înțeles prea târziu că mama s-a temut să nu fie o povară pentru mine.

L-am pierdut pe Fritz. Studia la Vilnius. Tateh – cineva care cunoștea pe cineva mi-a povestit că ultima oară a fost văzut într-un tren. Le-am pierdut pe Sari și pe Hanna, duse pe apa sâmbetei. L-am pierdut pe Herschel în ploaie. L-am pierdut pe Josef într-o spărtură a timpului. Am pierdut sunetul râsului. Am

pierdut o pereche de pantofi pe care mi-i dăruise Herschel, i-am descălțat ca să dorm și când m-am trezit, ia-i de unde nu-s. Zile întregi am umblat desculț și pe urmă n-am mai putut și am furat și eu pantofii altuia.

Am pierdut-o singura femeie pe care mi-am dorit vreodată să o iubesc. Am pierdut ani și ani. Am pierdut cărți. Am pierdut casa în care m-am născut. Și l-am pierdut pe Isaac.

Așa că cine m-ar putea convinge că undeva, pe parcurs, fără să-mi dau seama, nu mi-am pierdut și mințile?

Cartea mea nu era de găsit. În afară de mine nu exista acolo nici un semn al prezenței mele.

Dacă-i nu, e nu

1. CUM ARĂT GOALĂ.

Când m-am trezit în sacul meu de dormit, ploaia se oprise și patul meu era gol, cu așternutul strâns. M-am uitat la ceas:

10.03. Era și 30 august, adică numai zece zile până să începă școala, o lună până să împlinesc cincisprezece ani și doar trei ani până să plec la universitate și să-mi încep viața, ceea ce, în momentul de față, nu mi se părea foarte probabil.

Din această pricină, și din altele, mă durea stomacul. M-am dus să mă uit în camera lui Bird. Unchiul Julian adormise cu ochelarii pe nas și cu volumul 2 din Nimicirea evreilor europeni pe piept. Bird primise în dar toate volumele de la o verișoară a mamei mele care locuiește la Paris și care îl îndrăgise după ce am întâlnit-o la un ceai la hotelul ei. Ne-a povestit că soțul ei luptase în Rezistență, și Bird, care construia o casă din cuburi de zahăr, s-a oprit ca să întrebe:

— Cui i-a rezistat?

Am intrat în baie, mi-am dat jos maioul și chiloții, m-am suit pe toaletă și m-am privit în oglindă. Am încercat să mă gândesc la cinci adjective care să descrie înfățișarea mea. Unul era costelivă, altul „Urechile prea proeminente”. M-am gândit dacă nu mi-ar sta bine cu un inel în nas. Când mi-am ridicat brațele deasupra capului, pieptul mi-a devenit concav.

2. MAMA VEDE PRIN MINE.

Jos, mama, înfășurată în chimonoul ei, citea ziarul în lumina soarelui.

— M-a sunat cineva? Am întrebat-o.

— Bine, mulțumesc, tu ce faci?

— Dar nu te-am întrebat ce faci.

— Știu.

— Nu-i musai să fii tot timpul politicoasă când ești în familie.

— De ce nu?

— E mai bine ca oamenii să spună clar ce gândesc.

— Adică nu-ți pasă ce mai fac eu?

M-am zgâit la ea.

— Binemulțumesc tucefaci? I-am răspuns.

— Bine, mulțumesc.

— M-a sunat cineva?

— Cine, de pildă?

— Oricine.

— Te-ai certat cu Misha?

— Nu, am răspuns deschizând frigiderul și examinând niște țelină veștedă.

Am vârât o brișă englezească în prăjitor, iar mama a dat pagina ziarului și s-a uitat la titluri. Eram sigură că nici măcar n-ar observa dacă brișă mea s-ar arde și s-ar carboniza.

— Istoria iubirii începe când Alma avea zece ani, nu-i așa?

Mama a ridicat privirea și a confirmat din cap.

— Și ce vârstă avea la sfârșitul cărții?

— Greu de spus. Sunt atâtea Alme în carte.

— Ce vârstă are cea mai mare dintre ele?

— Nu-i prea precis. Poate douăzeci de ani.

— Deci cartea se termină când Alma are douăzeci de ani?

— Într-un fel. Dar lucrurile sunt mai complicate. În unele capitole nici măcar nu e menționată. Și în carte sentimentul timpului și al istoriei e foarte lax.

— Dar în nici un capitol nu există vreo Alma mai mare de douăzeci de ani?

— Nu, cred că nu, a răspuns mama.

Mi-am notat în gând că, dacă Alma Mereminski a fost o persoană reală, înseamnă că Litvinov s-a îndrăgostit de ea când fiecare dintre ei avea zece ani și că probabil la douăzeci de ani ea a plecat în America și atunci a văzut-o pentru ultima dată. Altminteri de ce s-ar termina cartea când Alma era încă atât de tânără?

Am mâncat cornul cu unt de arahide în picioare în fața prăjitorului.

— Alma? Mi s-a adresat mama.

— Cee?

— Vino și strânge-mă în brațe.

M-am executat, deși nu aveam nici un chef.

— Când ai crescut atât de înaltă? M-a întrebat mama.

Am ridicat din umeri, sperând că nu o să continue pe linia asta.

— Mă duc la bibliotecă, i-am spus, ceea ce era o minciună.

Dar după felul în care se uita la mine, mi-am dat seama că nu m-a auzit, pentru că nu pe mine mă vedea.

3. TOATE MINCIUNILE PE CARE LE-AM SPUS SE VOR ÎNTOARCE ÎNTR-O BUNĂ 21 LA MINE.

Când am ieșit în stradă, am trecut pe lângă Herman Cooper care ședea în capul scării din fața casei lui. Petrecuse toată vara în Mâine, unde se bronzase și își luase permisul de conducere. M-a întrebat dacă vreau să fac o dată un tur cu el cu mașina. Aș fi putut să-i amintesc de bârfele pe care le răspândise în legătură cu mine: când aveam șase ani le spusese tuturor că aș fi portorică și adoptată de părinții mei, iar la zece ani, povestea că mi-am ridicat fusta în subsolul casei lui și că i-am arătat totul. Dar nu i-am răspuns decât că am rău de mașină.

M-am dus din nou în Chambers Street numărul 31, de astă dată să cercetez dacă există un certificat de căsătorie al Almei Mereminski. Același individ cu ochelari negri stătea în spatele biroului din camera 103.

— Bună! Am spus.

A ridicat privirea.

— A, domnișoara Carne de Iepure. Ce mai faci?

— Binemulțumescdumnevoastrăcefaceți?

— OK, așa cred.

A dat pagina revistei pe care o citea și a adăugat:

— Puțin cam obosit, ce-i drept, și am impresia că am răcit și azidiminează când m-am trezit, pisica mea a vărsat, ceea ce n-ar fi nimic, dacă n-ar fi făcut-o în pantofii mei.

— O! Am exclamat compătimitoare.

— Și, colac peste pupăză, tocmai am constatat că mi-au tăiat cablul TV, pentru că am întârziat să plătesc factura, ceea ce înseamnă că am să pierd toate emisiunile care-mi plac, plus că planta pe care mi-a dat-o mama de Crăciun s-a cam îngălbenit și, dacă se ofilește, Vai de capul meu ce mă paște.

Am așteptat să văd dacă mai continuă, dar s-a oprit, așa că i-am spus:

— Poate că s-a măritat.

— Cine?

— Alma Mereminski.

A închis revista și s-a uitat la mine.

— Cum, nu știi dacă străbunica ta a fost măritată?

Am chibzuit la răspuns.

— De fapt, n-a fost străbunica mea.

Parcă mi-ai spus.

— De fapt, nici nu suntem rude.

Părea nedumerit și oarecum dezamăgit.

— Îmi pare rău, e o poveste lungă, i-am spus.

O parte din mine ar fi vrut să-l audă întrebându-mă de ce o căutam, așa încât să-i pot spune adevărul: că nici eu nu știam prea bine, pentru că începusem prin a căuta pe cineva care să o facă pe mama fericită și, cu toate că încă n-am renunțat să găsesc un asemenea om, pe parcurs am început să caut și pe altcineva, ceea ce avea o legătură cu prima căutare, dar era totodată ceva complet diferit pentru că avea legătură și cu mine personal. Dar omul s-a mulțumit să ofteze și să mă întrebe:

— Crezi că s-a măritat înainte de 1937?

— Nu sunt sigură.

A oftat din nou, și-a împins ochelarii spre frunte și m-a informat că la camera 103 sunt înregistrate numai căsătoriile oficiale până în 1937.

Am căutat, dar n-am găsit nici o Alma Mereminski.

— Ai face mai bine să te duci la Oficiul de stare civilă, mi-a spus morocănos. Acolo sunt înregistrate toate căsătoriile oficiale ulterior.

— Unde e?

— Centre Street numărul 1, camera 252.

Nu auzisem niciodată de Centre Street, așa încât l-am rugat să mă îndrume. Cum nu era departe de acolo, am pornit pe jos și, în timp ce mergeam, îmi închipuiam încăperi răspândite în tot orașul, adăpostind arhive de care nimeni nu auzise vreodată, arhive ale ultimelor cuvinte rostite de cineva, ale minciunilor nevinovate, ale falșilor descendenți ai țarinei Ecaterina cea Mare.

4. BECUL SPART.

Omul din spatele biroului de la Oficiul de stare civilă era bătrân.

— Cu ce te pot ajuta? M-a întrebat când am ajuns la rând.

— Doresc să aflu dacă o femeie numită Alma Mereminski s-a căsătorit și și-a schimbat numele.

A dat din cap și a notat ceva.

— M-E-Ram început, și el a continuat:

— E-M-I-N-S-K-I, sau poate Y?

— Nu, cu I simplu.

— Așa mă gândeam și eu, a răspuns omul. Când s-ar fi putut căsători?

— Nu știu. Oricând după 1937. Și dacă mai trăiește, trebuie să aibă, probabil, în jur de optzeci de ani.

— Prima căsătorie?

— Așa cred.

A mai notat ceva în carnet.

— Ai vreo idee cine ar putea fi bărbatul cu care s-a măritat?

Am clătinat din cap. Și-a umezit un deget, a întors pagina și a mai notat ceva.

— Cununia – a fost civilă, sau i-a cununat un preot sau poate că un rabin?

— Probabil că un rabin.

— Așa mă gândeam și eu.

A deschis un sertar și a scos niște mentosane.

— O bomboană de mentă?

Am clătinat din cap.

— Ia una, m-a îndemnat.

Am luat una. Și-a aruncat în gură bomboana și a început să o sugă.

— A venit cumva din Polonia?

— De unde știți?

— E simplu. După nume.

Și-a plimbat bomboana dintr-o parte a gurii în cealaltă.

— E posibil să fi sosit prin '39, '40, înainte de război?

Trebuie să fi avut.

Și-a umezit din nou degetul în gură și a mai întors o pagină, pe urmă a scos un calculator și a apăsat butoanele cu radiera din capătul creionului.

— Nouăsprezece, douăzeci de ani. Cel mult douăzeci și unu.

A notat aceste cifre pe carnet. A țâțâit din limbă și a clătinat din cap.

— Trebuie să se fi simțit foarte singură, sărăcuța.

S-a uitat la mine cu o privire întrebătoare. Avea ochi palizi și apoși.

— Așa cred, i-am răspuns.

— Bineînțeles. Pe cine cunoștea? Pe nimeni. Poate cu excepția vreunui văr care nu voia să știe de ea. Țista locuia acum în America, mare mahăr, ce treabă avea el cu un refuginik?

Băiatul lui vorbește engleza fără pic de accent, într-o bună zi o să fie un avocat bogat, așa că ultimul lucru de care ar avea nevoie ar fi mișpuha din Polonia, slabă moartă, care să-i bată la ușă.

Nu mi se părea o idee bună să spun ceva, așa că am tăcut.

— Poate că, dacă are noroc, a continuat el, o invită o dată sau de două ori la masă de shabbes¹, și soția lui bombăne pentru că mâncarea nu le ajunge nici lor, a trebuit să-l implore din nou pe măcelar să-i dea un pui pe datorie. Asta-i ultima oară când o mai cheamă, își avertizează ea soțul. Dă-i nas lui Ivan și se suie pe divan; și să nu mai vorbim de faptul că acolo, în Polonia, asasinii îi omoară ei familia, pe toți până la unu, odihnescă-se în pace, să mă audă Dumnezeu!

Nu știam ce să spun, dar cum el părea să aștepte un răspuns, am bâiguit:

— Trebuie să fi fost teribil.

— Asta îți spun și eu.

Pe urmă a țâțâit din nou din limbă și a continuat:

— Sărăcuța. A fost unul Goldfarb, Arthur Goldfarb, și a venit cineva acum câteva zile, o strănepoată cred că era.

A fost doctor, avea și o fotografie, un tip arătos, dar a făcut o shidduh l proastă și a divorțat după un an, ar fi fost perfect pentru Alma ta.

A sfărâmat în dinți bomboana și și-a șters nasul cu o batistă.

— Nevastă-mea îmi spune că nu-i mare brânză să fii pețitor pentru morți, iar eu îi răspund că dacă bei toată viața numai oțet, nu știi că există și ceva mai dulce.

1 Sâmbătă (idiș).

2 Partidă (în căsătorie) (idiș).

S-a ridicat de pe scaun.

— Așteaptă-mă aici, te rog.

Când s-a întors, avea răsuflarea tăiată. S-a așezat din nou pe scaun.

— Parcă aș fi căutat aur, așa de greu a fost s-o gășesc pe Alma asta.

— Ați găsit-o?

— Cum?

— Ați găsit-o?

— Desigur c-am găsit-o, ce fel de funcționar aș fi, dacă n-aș putea găsi o fată drăguță? Alma Mereminski, uite-o aici. Căsătorită în 1942, în Brooklyn, cu Mordecai Moritz; i-a cununat rabinul Greenberg. Sunt înregistrate și numele părinților.

— E chiar ea?

— Dar cine altcineva? Alma Mereminski, născută în Polonia. El e născut în Brooklyn, dar părinții lui erau din Odessa. Scrie aici că tatăl lui era patronul unei fabrici de confecții de damă, așa că fata n-a nimerit-o prea rău. Ca să fiu sincer, mă simt ușurat. Probabil că a fost o nuntă frumoasă. În vremurile acelea, probabil că tânărul hassan l spărgea un bec, pentru că nimeni nu-și putea îngădui să piardă un pahar.

5. ÎN ANTARCTICA NU EXISTĂ TELEFOANE PUBLICE.

Am găsit un telefon public și am sunat acasă. Mi-a răspuns unchiul Julian.

— M-a căutat cineva la telefon?

— Nu cred. Al, scuză-mă că te-am trezit azi-noapte.

— E OK.

— Mă bucur că am avut mica noastră conversație.

1 Mire (idiș).

— Da, am răspuns, sperând că nu o să aducă din nou vorba despre viitorul meu de pictoriță.

— Ce părere ai dacă te invit să luăm diseară cina în oraș?

Doar dacă nu ai alte planuri.

— Nu am.

Am închis și am sunat la Informații.

— Ce district?

— Brooklyn.

— Numele?

— Moritz. Primul nume Alma.

— Firmă, sau casă particulară?

— Casă particulară.

— Nu avem nimic sub acest nume.

— Atunci Mordecai Moritz?

— Nu.

— Poate că în Manhattan.

— Am un Mordecai Moritz pe 52nd Street.

— Aveți?

Nu-mi puteam crede urechilor.

— Așteptați să vă dau numărul.

— O clipă! Îmi trebuie adresa.

East 52nd Street, numărul 450.

Mi-am notat adresa pe palmă și am luat un metrou spre nordul orașului.

6. BAT LA UȘĂ, ȘI EA ÎMI RĂSPUNDE.

Mi-o imaginez: bătrână, cu păr lung, alb, prins în coc cu un pieptene de бага. Apartamentul e scaldat în lumina soarelui, și are un papagal care vorbește. Îi povestesc cum tatăl meu, David Singer, a descoperit Istoria iubirii în vitrina unei librării din Buenos Aires, când avea douăzeci și unu de ani și călătorea de unul singur, înarmat cu o hartă topografică, o busolă, un briceag militar elvețian și un dicționar hispano-ebraic. Îi povestesc și despre mama cu zidul ei de dicționare și despre Emanuel Chaim căruia îi spunem Bird în onoarea setei lui de libertate și a faptului că a supraviețuit încercării de a zbura, ceea ce i-a lăsat o cicatrice pe frunte.

Ea îmi arată o fotografie de pe când avea vârsta mea. Papagalul vorbitor strigă „Alma!”, și amândouă ne întorcem.

7. M-AM SĂTURAT DE SCRITORI CELEBRI.

Visând cu ochii deschiși am trecut de stația unde trebuia să cobor și am fost nevoită să străbat pe jos înapoi vreo zece intersecții; și la fiecare intersecție mă simțeam tot mai nervoasă și mai puțin sigură. Dacă Alma – Alma cea reală, vie – îmi va deschide într-adevăr ușa? Ce trebuia să spun cuiva care a coborât

din paginile unei cărți? Și dacă n-a auzit niciodată de Istoria iubirii? Sau dacă a auzit, dar a vrut să uite?

M-am străduit atât de mult s-o găesc, încât nu m-am gândit niciodată că poate nu dorește să fie găsită.

Dar nu am mai avut timp de gândire, pentru că m-am pomenit pe 52nd Street, în fața imobilului ei.

— Pot să vă ajut cu ceva? M-a întrebat portarul.

— Numele meu e Alma Singer. O caut pe doamna Alma Moritz. E acasă?

— Doamna Moritz?

Avea o expresie stranie când a rostit numele.

— Ah, nu!

S-ar fi zis că îi era milă de mine și, în scurt timp, mi-a fost și mie milă de mine, pentru că următoarea lui replică m-a anunțat că Alma nu mai trăiește. Murise cu cinci ani în urmă. Și așa am descoperit că toți cei al căror nume îl port sunt morți. Alma Mereminski, și tatăl meu, David Singer, și mătușa mea Dora care a murit în ghetoul din Varșovia și în memoria căreia mi s-a dat numele evreiesc Deborah. De ce sunt botezați copiii evrei numai după morți? Dacă trebuie să poarte numele a ceva, de ce nu sunt botezați după lucruri perene, de pildă după cer, după mare sau chiar după unele noțiuni care nu mor niciodată, nici măcar cele rele?

Portarul îmi spusese ceva, dar acum se oprise.

— Sunteți OK?

— Binemulțumesc, am răspuns, deși nu eram OK.

— Nu vreți să stați puțin jos?

Am dat din cap că nu.

Nu știu de ce, mi-am amintit de ziua în care tata m-a dus să văd pinguinii la Grădina Zoologică și m-a cocoțat pe umerii lui, în frig și umezeală, ca să-mi pot lipi fața de sticlă și să văd cum erau hrăniți. Mi-am adus aminte cum m-a învățat tata să pronunț cuvântul Antarctica. Și m-am întrebat dacă toate acestea s-au întâmplat cu adevărat.

Cum nu mai găseam nimic de spus, l-am întrebat pe portar:

— Ați auzit vreodată de o carte cu titlul Istoria iubirii?

A ridicat din umeri și a clătinat din cap.

— Dacă doriți să vorbiți despre cărți, m-a lămurit apoi, ar trebui să discutați cu fiul ei.

— Fiul Almei?

— Desigur, Isaac. Vine pe aici din când în când.

— Isaac?

— Isaac Moritz. Celebrul scriitor. Nu știți că e fiul lor?

Când vine la New York, locuiește aici. Vreți să-i lăsați un mesaj?

— Nu, mulțumesc, am răspuns, pentru că nu auzisem până atunci de Isaac Moritz.

8. UNCHIUL JULIAN.

În seara aceea, unchiul Julian a comandat o bere pentru el și un suc de mango pentru mine și mi-a spus:

— Știi că lucrurile sunt uneori foarte dificile pentru mama ta.

— Îi lipsește tata, am răspuns.

Era ca și cum aș fi spus că un zgârie-nori e înalt. Unchiul Julian a confirmat din cap.

— Știi că tu nu l-ai cunoscut pe bunicul tău. Din multe puncte de vedere era un om minunat. Dar și foarte dificil.

Dacă aș spune că ținea să controleze totul, ar fi un eufemism. Avea reguli foarte stricte în ce privește modul de viață al mamei tale și al meu.

Nu-l cunoscușem pe bunicul pentru că murise de bătrânețe în timpul unei vacanțe într-un hotel din Bournemouth, la scurt timp după nașterea mea.

— Pe Charlotte își vărsa tot focul pentru că era cea mai mare și pe deasupra fată. De asta mama voastră a evitat mereu să vă spună ție și lui Bird ce să faceți și cum să faceți.

— Cu excepția bunelor maniere, am subliniat.

— Când vine vorba de manierele elegante nu poate să se abțină, nu-i așa? Ce vreau eu să spun e că uneori, știu, pare cam distantă. Are problemele ei cu care simte nevoia să se înfrunte. Una dintre ele este absența tatălui tău. Alta e nevoia de a se opune metodelor propriului ei tată. Dar tu știi cât de mult te iubește, nu-i așa?

Am aprobat din cap. Zâmbetul unchiului Julian e întotdeauna puțin strâmb, cu un colț al gurii mai sus decât celălalt, de parcă o parte din el refuză să coopereze cu restul.

— Bine, a spus, ridicând paharul, să bem pentru cei cincisprezece ani pe care urmează să-i împlinești și pentru cartea asta afurisită pe care urmează să o termin eu.

Am ciocnit. Pe urmă mi-a povestit cum s-a îndrăgostit el de Alberto Giacometti pe când avea douăzeci și cinci de ani.

— Dar de mătușa Frances cum te-ai îndrăgostit?

— Ah! A exclamat unchiul Julian, tamponându-și fruntea care-i lucea de transpirație.

Începuse să chelească, dar într-un fel atrăgător.

— Chiar vrei să știi?

— Da.

— Purta pantaloni albaștri.

— Ce vrei să spui?

— Am văzut-o la Zoo, în fața cuștii cimpanzeilor și purta niște pantaloni de un albastru electric. Și mi-am spus: „Asta-i fata cu care o să mă însor”.

— Din cauza pantalonilor?

— Da. Soarele o lumina și o făcea să strălucească într-un fel special. Și ea era complet vrăjită de cimpanzeii aceia. Dar dacă n-ar fi fost pantalonii, nu cred că m-aș fi apropiat de ea.

— Te-ai gândit vreodată ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi purtat pantalonii aceia în acea zi?

— M-am gândit mereu, a răspuns unchiul Julian. Poate că aș fi fost un om mult mai fericit.

Mi-am împins mâncarea indiană spre marginea farfuriei.

— Sau poate că nu, a continuat unchiul Julian.

— Și dacă ai fi fost?

Julian a oftat.

— Când încerc să mă gândesc la lucrul ăsta, e greu să ajung la o concluzie sau să-mi imaginez ce ar fi fost – fericire sau nu – fără ea. Trăiesc de atâta vreme lângă Frances, încât nu-mi mai pot imagina cum ar fi arătat viața sau ce aș fi simțit alături de o altă persoană.

— Ca de exemplu Fio, am spus eu.

Unchiul Julian s-a înecat cu mâncarea.

— De unde știi tu de Fio?

— Am găsit în găleata de gunoi scrisoarea pe care începuseși să i-o scrii.

Un val de roșeață îi năvălise în obraji. Mi-am fixat privirea pe harta Indiei atârnată pe perete. Până și un copil de paisprezece ani trebuia să cunoască locul exact al orașului Calcutta. Nu se face să trăiești pe lume fără să ai habar unde-i Calcutta.

— Mă rog, Fio e o colegă a mea de la Courtauld. E o bună prietenă, dar Frances a fost întotdeauna puțin geloasă pe ea.

Există anumite lucruri – cum să-ți explic, Al? OK. Dă-mi voie să-ți dau un exemplu. Pot să-ți dau un exemplu?

— OK.

— Există un anumit autoportret al lui Rembrandt. E la Kenwood House, foarte aproape de casa noastră. Când erai mică te-am dus o dată acolo. Îți mai amintești?

— Nu.

— N-are importanță. E unul din tablourile mele favorite. Mă duc foarte des să-l văd. Pornesc la o plimbare pe Heath și mă pomenesc acolo. Rembrandt l-a pictat cândva între 1665 și moartea lui care a survenit patru ani mai târziu; a murit sărac lipit pământului și singur. Părți întregi din pânză sunt goale. Tușele degajă o ferveare a grabei – se poate observa unde a zgâriat cu coada

penelului în vopseaua proaspătă. De parcă ar fi știut că nu mai are mult timp. Și totuși, chipul îi e iluminat de seninătate, de simțul a ceva transcendent, care a supraviețuit propriei sale nimiciri.

M-am lăsat în jos pe scaun și mi-am legănat un picior, lovind, fără să vreau, picioarele unchiului Julian.

— Și ce legătură are tabloul cu mătușa Frances și cu Fio?

L-am întrebat.

Un moment, unchiul Julian a părut descumpănit.

— Sincer, nu știu, a răspuns în cele din urmă.

Și-a tamponat din nou fruntea și a cerut nota. Am rămas amândoi tăcuți. Buzele lui Julian zvâcneau. A scos din portofel o bancnotă de douăzeci de dolari, a împăturit-o într-un pătrat îngrijit, apoi a îndoit-o într-un pătrat și mai mic. După care a rostit cu grabă:

— Fran n-ar da nici un căcat pe tabloul acela.

Și-a dus la buze paharul de bere gol.

— Dacă vrei să știi, eu nu te consider antipatic, am spus.

Unchiul Julian a zâmbit.

— Pot să te întreb ceva? Am spus când chelnerul s-a dus să aducă restul.

— Desigur.

— Mama și tata se certau vreodată?

— Bănuiesc că da. Fără îndoială că uneori se certau. Cum se mai ceartă oamenii.

— Crezi că tata ar fi vrut ca mama să se îndrăgostească acum din nou?

Unchiul Julian mi-a oferit unul din zâmbetele lui strâmbe.

— Cred că da. Cred că ar fi dorit mult.

9. MERDE.

Când am ajuns acasă, mama trebăluia în curtea din spate.

Am văzut-o pe fereastră, îmbrăcată într-o salopetă înnoită, în genunchi, și plantând flori în lumina slabă a amurgului. Am deschis ușa de plasă de la bucătărie. Frunzele uscate și bălăriile care se lăfăiau de ani de zile fuseseră înlăturate și patru saci de gunoi se aliniau lângă banca de fier pe care nu se așază nimeni niciodată.

— Ce faci acolo? I-am strigat.

— Sădesc crizanteme și ochiul-boului.

— De ce?

— Pentru că sunt binedispusă.

— De ce ești binedispusă?

— Am mai expedit azi după-amiază câteva capitole din carte, așa că am vrut să trec la o activitate relaxantă.

— Ce?

— Ți-am spus, i-am mai trimis câteva capitole lui Jacob Marcus, așa încât am vrut să mă relaxez puțin, mi-a repetat.

Nu-mi venea a crede.

— I-ai expediat singură capitolele? Dar întotdeauna mi le dădeai mie să le duc la poștă.

— Îmi pare rău. N-am știut că are atâta importanță pentru tine. Oricum, ai fost plecată toată ziua. Și am vrut să scap de ele. Așa încât am făcut-o singură.

„AJUTAȚI-VĂ SINGURI!” îmi venea să strig. Mama mea, unicul specimen din specia ei, a vârât o floare într-o gaură și a început să bătătorească pământul în jur. Pe urmă s-a întors și s-a uitat la mine peste umăr.

— Tatălui tău îi plăcea grădinăritul, mi-a spus, ca și cum eu nu l-aș fi cunoscut niciodată pe tata.

10. AMINTIRI PE CARE MI LE-A TRANSMIS MAMA.

I Sculatul cu noaptea în cap pentru a merge la școală.

II Joaca printre ruinele caselor bombardate de lângă locuința lor din Stamford Hill.

III Mirosul cărților vechi pe care tatăl ei le adusese din Polonia.

IV Senzația mâinii mari a tatălui pe creștetul ei când o binecuvânta în serile de vineri.

V Vaporul turcesc cu care a călătorit de la Marsilia la.

Haifa; râul de mare VI Imensa tăcere a câmpurilor pustii din Israel, dar și zumzetul găzelor în prima noapte petrecută în kibbuțul Yavne, zumzet care dădea adâncime și dimensiuni tăcerii și pustietății.

VII Zilele când tata o ducea la Marea Moartă.

VIII Nisipul pe care-l găsea în buzunarele hainelor IX Fotograful orb.

X Tata care conducea mașina cu o singură mână XI Ploaia.

XII Tatăl meu.

XIII Mii de pagini

11. CUM SĂ REFACI BĂTAIA INIMII '

Capitolele de la 1 la 28 din Istoria iubirii zăceau morman lângă computerul mamei. Am scotocit în găleata de gunoi, dar n-am găsit nici o ciornă a scrisorii pe care i-o trimisese lui Marcus. N-am găsit decât o pagină mototolită pe care scria: întors la Paris, Alberto Giacometti a început să se răzgândească.

12. RENUNȚ.

Acesta a fost sfârșitul căutării unei persoane care s-o facă pe mama din nou fericită. În cele din urmă am înțeles că indiferent ce-aș face, indiferent pe cine aș găsi, eu – el niciunul dintre noi nu am izbuti vreodată să fim mai puternici decât amintirile ei despre tata, amintiri care o alinau, deși în același

timp o întristau pentru că își construise din ele o lume în care știa să supraviețuiască, chiar dacă nimeni altcineva n-ar fi reușit.

În noaptea aceea n-am putut să dorm. Știam după sunetul respirației că nici Bird nu doarme. Aș fi vrut să-l întreb despre chestia aia a lui pe care o construia pe locul viran și de unde știa el că e un vovnik ales, și aș fi vrut să-i spun că-mi pare rău că l-am certat când a scris pe caietele mele.

Aș fi vrut să-i spun că mi-e frică pentru el și pentru mine și aș fi vrut să-i spun adevărul despre toate minciunile pe care i le înșirasem în ultimii ani. I-am șoptit numele.

— Da? A murmurat.

Zăceam în beznă și în tăcere, care nu însemnau nimic în comparație cu bezna și tăcerea în care zăcuse tatăl meu în tinerețe, într-o casă de pe o stradă murdară din Tel Aviv, sau cu bezna și tăcerea în care zăcuse mama mea în prima noapte petrecută în kibbuțul Yavne, bezne și tăceri pe care mama le păstra și acum. Am încercat să mă gândesc la ceea ce aș fi vrut să-i spun.

— Nu sunt trează, am șoptit în cele din urmă.

— Nici eu, mi-a răspuns Bird.

Mai târziu, după ce Bird a adormit în sfârșit, am aprins lanterna și am mai citit din Istoria iubirii. Îmi spuneam că, dacă aș citi cu mare atenție, s-ar putea să descopăr niște adevăruri legate de tatăl meu și poate unele lucruri pe care ar fi vrut să mi le spună dacă n-ar fi murit.

A doua zi dimineața m-am sculat devreme. L-am auzit pe Bird foindu-se. Când am deschis ochii, strângea cearșafurile boț, iar turul pantalonilor de pijama era ud.

13. ȘI PE URMĂ A FOST SEPTEMBRIE.

Și vara s-a terminat, eu și Misha nu ne mai vorbeam, de la Jacob Marcus nu a mai venit nici o scrisoare, iar unchiul Julian ne-a anunțat că se întoarce la Londra ca să încerce să pună la punct situația cu mătușa Frances. Cu o seară înainte să fi plecat la aeroport și eu să fi început clasa a zecea, mi-a bătut la ușă.

— Știi povestea aceea pe care ți-am spus-o despre Frances și tabloul lui Rembrandt? Putem să ne facem că nu ți-am spus-o? M-a întrebat.

— Ce nu mi-ai spus?

A zâmbit arătându-și strungăreață pe care amândoi am moștenit-o de la bunică-mea.

— Mulțumesc. Auzi, ți-am adus ceva.

Mi-a dat un plic mare.

— Ce-i asta?

— Deschide-l.

În plic era un pliant al unei școli de artă din oraș. Mi-am ridicat privirea.

— Citește-l, a stăruit unchiul Julian.

L-am despăturit și o filă de hârtie a căzut pe jos. Unchiul Julian s-a aplecat și a ridicat-o.

— Uită-te! M-a îndemnat, tamponându-și fruntea.

Era un formular de înscriere. Cu numele meu pe el și cu numele unui curs numit „Desen după natură”.

— Mai e și o ilustrată, a adăugat Juliari.

Mi-am vârât mâna în plic. Era o reproducere a unui autoportret al lui Rembrandt. Pe spate scria:

Dragă Al, Wittgenstein a scris cândva că atunci când ochiul vede ceva frumos, mâna simte nevoia să-l deseneze. Eu aș dori să te desenez pe tine. La mulți ani!

Cu dragoste, unchiul Julian.

Ultima pagină.

La început, i-a venit ușor. Litvinov pretindea că nu face altceva decât să-și omoare timpul mâzgălind distrat pe hârtie, în timp ce asculta transmisiunile de la radio, așa cum procedau și studenții lui, în timp ce-i ascultau prelegerile.

Un lucru pe care evita să-l facă era să se așeze la pupitrul pe care fiul proprietăresei scrijelise cea mai importantă dintre rugăciunile evreiești și să-și spună: „Am de gând să-l plagiez pe prietenul meu care a fost omorât de naziști”. Și nici nu-și zicea: „Dacă ea va crede că eu am scris cartea asta, o să mă iubească”. Pur și simplu a copiat prima pagină, ceea ce, în mod firesc, a dus și la copierea celei de-a doua.

Numai când a ajuns la a treia pagină a apărut numele Almei. Litvinov s-a oprit. Schimbase deja numele unui Feingold din Vilnius în De Biedma din Buenos Aires. Ce mare lucru ar fi dacă ar schimba numele Alma în Rosa? Doar trei litere – pentru că A de la urmă rămâne. Aproape că luase hotărârea. A apropiat condeiul de pagină. „Oricum, și-a spus, Rosa va fi singura care va citi cartea asta.”

Dar, când a dat să scrie un R mare acolo unde fusese un A mare, mâna i-a șovăit, poate pentru că el era singura persoană, în afară de adevăratul autor, care citise Istoria iubirii și o cunoscuse pe adevărata Alma. O cunoscuse încă din copilărie, fuseseră colegi de școală, până când el se mutase la cursurile de studiu yeshiva. Alma făcuse parte dintr-un grup de fete care înfloriseră sub ochii lui, din buruieni ațoase în splendori tropicale, și care făceau să se involbureze aerul în jurul lor. Alma lăsase o impresie de neșters în mintea lui, așa cum lăsaseră și alte șase, șapte fete a căror prefacere o urmărise; prins în convulsiile propriei pubertăți, dorința lui gravitase pe rând în jurul fiecăreia dintre fetele acelea. Chiar și acum, după toți acești ani, Litvinov, așezat la masa

lui de scris din Valparaiso, revedea în memorie catalogul gambelor goale, al brațelor catifelate, al cefelor care-i inspiraseră nenumărate variațiuni frenetice.

Faptul că Alma fusese prinsă de altcineva într-un joc de du-te-vino-lasă-mă-și-nu-mi-da-pace nu o împiedica să participe la reveriile lui Litvinov (bazate pe tehnica montajului). Dacă uneori invidia faptul că Alma aparținea altuia nu însemna că nutrea un sentiment special pentru ea, ci doar că ar fi dorit și el să fie ales și iubit pentru el însuși.

Și, atunci când a încercat iar să înlocuiască numele Alma cu un altul și mâna i-a împietrit pentru a doua oară, a știut că o schimbare a numelui ar fi echivalat cu ștergerea întregii punctuații a cărții, a tuturor vocalelor, a tuturor adjectivelor și substantivelor. Deoarece, dacă nu ar fi existat Alma, nu ar fi existat nici cartea.

Când condeiul i-a șovăit deasupra paginii, Litvinov și-a adus aminte de acea zi de început de vară din 1936, când s-a întors la Slonim după doi ani de studii yeshiva. Totul i se părea mai mic, diminuat față de ce își amintea el. A coborât strada, cu mâinile în buzunare și purtând pe cap pălăria nouă pe care și-o cumpăraseră din banii economisiți și care, avea el impresia, îi dădea un aer de om de lume. Când a cotit pe o stradă care pornea din scuar, a avut senzația că se scursese mult mai mult timp decât crezuse. Totuși, aceleași găini se ouau în aceleași cotețe, aceiași bătrâni edentați se ciorovăiau pentru te miri ce, dar toate păreau mai mici și mai șleampăte. Litvinov și-a dat seama că de fapt în el se schimbase ceva. Devenise altceva. A trecut pe lângă un copac bătrân în scorbura căruia ascunsese cândva o poză porno pe care o furase de pe biroul unui prieten al tatălui său. O arătase la vreo cinci, șase băieți, până a aflat și fratele lui, care i-a confiscat-o în scopuri personale. Litvinov s-a îndreptat spre copac. Și atunci i-a văzut. La vreo zece metri depărtare. Gursky se rezema de un gard și Alma se rezema de el.

Litvinov l-a urmărit pe Gursky care i-a luat fața în mâini.

Ea a rămas o clipă nemișcată, pe urmă și-a înălțat fața întâlnind-o pe a lui. Și, în timp ce-i privea sărutându-se, Litvinov a simțit că tot ceea ce ținea de el nu mai avea nici o valoare.

Șaisprezece ani mai târziu, a urmărit cum fiecare capitol al cărții scrise de Gursky se redeștepta în caligrafia lui.

A copiat-o cuvânt cu cuvânt, cu excepția numelor proprii pe care le-a schimbat. În afară de unul singur.

CAPITOLUL 18, a scris el în cea de-a optsprezecea noapte.

IUBIREA ÎNTRE ÎNGERI.

CUM DORM ÎNGERII. Nu au un somn profund. Se sulesc și se răsucesc, încercând să înțeleagă misterele pământenilor. Nu știu ce înseamnă să-ți iei o nouă rețetă de ochelari și, dintr-odată, să vezi iar lumea cu un amestec de

dezamăgire și recunoștință. Prima oară când o fată numită – aici Litvinov s-a oprit ca să-și pocnească degetele – Alma îți înconjoară talia cu mâinile: îngerii nu pot înțelege asemenea senzație, ei au numai teorii abstracte, nu cunosc ideile materiale. Dacă le dai un glob de sticlă în care ninge dacă îl întorci, s-ar putea să nu știe că trebuie să-l scuture.

De asemenea, îngerii nu visează. Din această pricină, au un subiect de discuție în minus. Într-un fel răsturnat, când se trezesc din somn, simt că ar fi ceva ce uită să-și povestească unii altora. Există între îngeri o divergență de idei dacă acest lucru e rezultatul unui element vestigial, rezidual, sau rezultatul empatiei dintre ei și pământeni, atât de puternică, încât uneori îi face să plângă. În ceea ce privește visele, îngerii se împart deci în două tabere. Chiar și printre îngeri dăinuie amărăciunea diviziunii.

Ajuns la acest punct, Litvinov s-a dus să facă pipi, trăgând apa înainte de a fi terminat, pentru a verifica dacă își poate goli vezica înainte ca bazinul closetului să se umple din nou. După aceea s-a privit în oglindă, a scos o pensetă din dulăpiorul de medicamente și și-a smuls un fir de păr răzleț din nas. A străbătut holul, s-a dus la bucătărie și a scotocit după ceva de mâncare. Nu a găsit nimic, a pus ceainicul la fiert, s-a așezat la masa de scris și a continuat să copieze.

CHESTIUNI PARTICULARE. E drept că îngerii nu au simțul mirosului, dar, în dragostea lor infinită față de pământeni, se întrec între ei să miroasă totul din jur. Asemenea câinilor, nu se rușinează să se adulmece unul pe celălalt.

Uneori, când nu reușesc să doarmă, zac în pat cu nasul îngropat în subțioară, întrebându-se singuri oare ce miros au.

Litvinov și-a suflat nasul, a mototolit șervețelul de hârtie și l-a aruncat pe jos.

CONFLICTELE ÎNTRE ÎNGERI. Sunt nesfârșite și nu există speranță de soluționare. Din pricină că dezbate ce înseamnă să trăiești printre pământeni și pentru că nu sunt conștienți că părerile lor constituie doar simple speculații, așa cum și pământenii fac speculații despre natura lui Dumnezeu (sau absența acesteia).

În acest punct, ceainicul a început să șuiere. Litvinov s-a ridicat și și-a făcut un ceai. A deschis fereastra și a aruncat un măr putred.

A FI SINGUR. Asemenea pământenilor, îngerii se plictisesc câteodată unii de ceilalți și doresc să fie singuri. Întrucât casele în care locuiesc sunt foarte aglomerate și nu au nici un loc unde să se retragă, singurul lucru pe care-l poate face un înger în asemenea momente este să închidă ochii și să-și culce capul pe brațe. Când un înger adoptă asemenea poziție, ceilalți înțeleg că se

amăgește că ar fi singur, așa că pășesc tiptil, în vârful picioarelor. Pentru a-i întări autoamăgirea, e posibil să discute despre el, ca și cum n-ar fi acolo.

Dacă, din întâmplare, se lovesc de el, șoptesc: „N-am fost eu”.

Litvinov și-a scuturat mâna care începuse să-l doară. Pe urmă a continuat să copieze.

LA BINE ȘI LA RĂU. Îngerii nu se căsătoresc. În primul rând, sunt prea ocupați, și în al doilea rând, nu se îndrăgostesc unii de alții. (Dacă nu știți ce simți când o persoană pe care o iubești își lunecă mâna, pentru prima oară, în jurul taliei tale, atunci nu știți ce-i iubirea.)

Litvinov s-a oprit din scris ca să-și imagineze mâna catifelată a Rosei lunecându-i pe coaste și s-a bucurat să constate că i s-a făcut pielea de găină.

Felul în care trăiesc laolaltă se aseamănă într-o oarecare măsură cu o prăsilă proaspătă de cățeluși nou-născuți: orbi și recunoscători și goi. Asta nu înseamnă că nu simt iubire, pentru că o simt; uneori o simt cu atâta intensitate, încât își închipuie că trec printr-un atac de panică. În asemenea momente inima lor o ia razna, scapă de sub control, și ei se tem că o să debordeze. Dar iubirea lor nu se îndreaptă asupra celor deopotrivă cu ei, ci asupra pământenilor pe care nu-i pot nici înțelege, nici mirosi, nici atinge. E o iubire generală pentru pământeni (dar faptul că e generală nu-i scade din intensitate). Doar din când în când un înger descoperă în el însuși o fisură care-l face să se îndrăgostească, nu în general, ci în particular.

În ziua în care Litvinov a ajuns la ultima pagină, a luat manuscrisul prietenului său Gursky, a amestecat filele și le-a aruncat în găleata de gunoi de sub chiuveta din bucătărie.

Dar Rosa îl vizita destul de des, așa încât s-ar fi putut să dea peste manuscris. Drept care l-a scos din găleată și l-a aruncat în pubela de metal din spatele casei, ascunzându-l sub câțiva saci de gunoi. După aceea s-a dus la culcare. O jumătate de oră mai târziu, obsedat de teama că cineva l-ar putea descoperi, s-a sculat iarăși și s-a apucat să scormonească printre gunoaie ca să recupereze paginile. Apoi le-a vârat sub pat și a încercat să adoarmă, dar îl trăsnea duhoarea de gunoi, drept care s-a sculat din nou, a luat o lanternă, a scos o săpăligă de grădină din magazia proprietăresei, a săpat o groapă lângă tufa de hortensii albe, a vârat manuscrisul înăuntru și l-a îngropat. Când s-a urcat din nou în pat în pijamaua lui pătată de noroi, cerul începuse să se lumineze.

Îngroparea manuscrisului ar fi putut să reprezinte punctul final, numai că, de câte ori vedea pe fereastră hortensiile proprietăresei, Litvinov își amintea de ceea ce ar fi vrut să uite. Când s-a desprimăvărat, Litvinov a început să urmărească obsesiv hortensiile, așteptându-se parcă să înflorească cu mărturisiri despre taina lui. Într-o după-amiază a văzut-o cu groază crescândă

pe proprietăreasă sădind niște lalele la baza tufei de hortensii. De câte ori închidea ochii să adoarmă, lui Litvinov i se năluceau florile albe, uriașe care-l hăituiau. Lucrurile mergeau din rău în mai rău, conștiința îl tortura tot mai mult, până când, în ajunul cununiei cu Rosa și a mutării lor în vila de pe stâncă, Litvinov s-a trezit scaldat într-o sudoare rece, a ieșit în grădină în crucea nopții și a dezgropat definitiv povara lui. De atunci încolo, a ținut-o într-un sertar al biroului său din noua locuință încuiat cu o cheie pe care o socotea bine ascunsă.

Ne trezeam întotdeauna pe la cinci, șase dimineața, scria Rosa în paragraful final al introducerii ei la cea de-a doua și ultima ediție din Istoria iubirii. A murit într-o zi de ianuarie cu soare strălucitor. Am împins patul cu roțile la fereastra deschisă. Soarele își revărsa razele peste noi, și Zvi și-a dat la o parte păturile, s-a dezbrăcat și l-a lăsat să-l bronzeze, așa cum făceam amândoi în fiecare dimineață; pentru că infirmiera venea abia la ora opt, și din momentul acela ziua devenea odioasă. Întrebări de natură medicală, care nu ne interesau pe niciunul din noi. Zvi nu avea dureri. L-am întrebat: „Ai dureri?” și mi-a răspuns: „Niciodată în viața mea nu m-am simțit mai bine ..” Și în dimineața aceea se uita la cerul senin și strălucitor. A deschis o carte de poeme chineze la o poezie care, zicea el, era pentru mine. Se numea Nu înălța pânzele. O poezie foarte scurtă: Nu înălța pânzele/Măine vântul o să stea/Și-atunci o să poți naviga/Fără ca eu să-mi fac griji pentru tine. În noaptea premergătoare morții lui se stârnise o furtună cumplită care răvășise grădina; dar dimineața, când am deschis fereastra, cerul era fără nor. Nici o adiere de vânt. M-am întors și i-am strigat: „Iubitule, vântul a stat”. Iar el mi-a răspuns: „Atuncipot naviga și n-ai să-ți faci griji pentru mine?” Am simțit că-mi stă inima în loc. Dar a fost adevărat. Așa s-a întâmplat.

Dar nu s-a întâmplat așa. Nu chiar așa. Cu o noapte înainte să moară, când ploaia răpăia pe acoperiș și gălgăia prin rigole, Litvinov a strigat-o pe Rosa. Ea spăla vasele, dar a alergat la el.

— Ce este, dragule? L-a întrebat, punându-și mâna pe fruntea lui.

Litvinov tușea atât de tare, încât Rosa se aștepta să-l vadă scuipând sânge. Când tușea i s-a domolit, i-a zis:

— Vreau să-ți spun ceva.

Ea a așteptat ascultând.

— Eu. A început el, dar accesul de tuse i-a revenit, cu convulsii.

— Ssst! A făcut Rosa, acoperindu-i gura cu palma ei. Nu vorbi!

Litvinov i-a luat mâna și i-a strâns-o.

— Trebuie să vorbesc, i-a răspuns și, ca niciodată, trupul i s-a supus și s-a liniștit. Nu înțelegi?

— Ce să înțeleg? I-a răspuns ea.

Litvinov a închis ochii strâns apoi i-a deschis din nou.

Rosa stătea nemișcată, privind-l cu tandrețe și grijă. I-a mângâiat mâna:

— Mă duc să-ți fac un ceai, a spus ridicându-se.

— Rosa! A strigat Litvinov după ea.

Rosa a întors capul.

— Am vrut să mă iubești, a șoptit.

S-a uitat la el. În momentele acelea Rosei i s-a părut că e copilul pe care nu l-au avut niciodată.

— Și te-am iubit, i-a răspuns, îndreptând un abajur.

Pe urmă a ieșit din cameră închizând încet ușa după ea.

Și acesta a fost sfârșitul conversației lor.

Ar suna bine dacă acestea ar fi fost ultimele cuvinte ale lui Litvinov. Dar n-au fost. Mai târziu, în noapte, el și Rosa au discutat despre ploaie, și despre nepotul Rosei, și dacă să cumpere un prăjitor de pâine nou pentru că cel vechi luase foc de două ori. Dar nu s-a mai pomenit nimic despre Istoria iubirii și autorul ei.

Cu ani în urmă, când Istoria iubirii fusese acceptată de o editură mică din Santiago, editorul îi făcuse câteva sugestii, și Litvinov, dorind să-i fie agreabil, a încercat să opereze modificările cerute. Uneori, aproape că se convingea singur că ceea ce făcuse nu era chiar atât de grav. Gursky era mort și, cel puțin, cartea lui va fi în sfârșit publicată și citită. Asta însemna ceva, nu? La această retorică întrebare, conștiința lui răspundea cu dispreț. Deznădăjduit, neștiind ce să facă, în seara aceea a mai adăugat o modificare, pe care editorul nu i-o ceruse. A încuiat ușa biroului și a scos din buzunarul de la piept foaia de hârtie împăturită pe care o purta de ani de zile. A luat din sertar o filă nouă. A scris pe ea în chip de titlu: CAPITOLUL 39. MOARTEA LUI LEOPOLD GURSKY.

Pe urmă a copiat, cuvânt cu cuvânt, vechea foaie și, cât s-a priceput el mai bine, a tradus-o în limba spaniolă.

Când editorul a primit manuscrisul, i-a scris lui Litvinov:

Ce-a fost în capul dumitale când ai adăugat ultimul capitol t O să-l tai – nu are nici o legătură cu nimic. Era vremea refluxului, și Litvinov urmărea pe geam pescărușii care se dondăneau pentru ceva ce găsiseră pe stâncă.

Dacă tai capitolul, a răspuns el, îmi retrag cartea. O zi de tăcere. Pentru numele lui Dumnezeu, a sosit răspunsul editorului: Nu mai fi atât de sensibil! Litvinov și-a scos stiloul din buzunar: Nici nu intră în discuție! L-a avertizat pe editor.

Iată de ce, a doua zi dimineța, când ploaia în sfârșit a încetat și Litvinov a murit liniștit în patul lui scăldat în lumina soarelui, nu și-a luat și taina cu el. Sau nu în întregime.

Oricine ar fi dorit, nu avea decât să deschidă cartea la ultima pagină și acolo ar fi găsit, scris negru pe alb, numele adevăratului autor al cărții Istoria iubirii.

Din ei doi, Rosa se pricepea mai bine să păstreze secrete.

De exemplu nu spusese nimănui niciodată că o văzuse pe mama ei sărutându-se cu ambasadorul portughez la un garden party organizat de unchiul ei. Sau când a văzut-o pe servitoare strecurându-și în buzunarul sortului un lăntișor de aur care-i aparținea surorii ei. Sau că vărul ei Alfonso, care era atât de popular printre fete datorită ochilor săi verzi și buzelor senzuale, prefera băieții. Sau că tatăl ei suferea de niște migrene care-l făceau uneori să plângă. Așadar nu-i de mirare că n-a pomenit nimănui despre scrisoarea adresată lui Litvinov care a sosit la câteva luni după publicarea Istoriei iubirii. Timbrele erau din Statele Unite, și Rosa și-a închipuit că era o scrisoare de respingere întârziată de la unul dintre editorii din New York căruia i se trimisese cartea.

Voind să-l cruțe pe Litvinov de orice supărare, a aruncat scrisoarea într-un sertar și a uitat complet de ea. Câteva luni mai târziu, căutând o adresă, a dat peste scrisoare și a deschis-o.

Spre surprinderea ei, era scrisă în idiș.

Dragă Zvi, ca să nu faci o criză de inimă, încep prin a-ți spune că sunt vechiul tău prieten Leo Gursky. Ești probabil surprins că trăiesc; uneori sunt și eu la fel de surprins.

Îți scriu din New York unde locuiesc în momentul de față.

Nu știi dacă această scrisoare o să-ți parvină. În urmă cu câțiva ani ți-am mai trimis o scrisoare la singura ta adresă pe care am avut-o, și mi-a fost returnată. E o poveste prea lungă ca să-ți spun cum am obținut, până la urmă, adresa de acum. În orice caz, aș avea multe să-ți povestesc, dar nu pot s-o fac într-o simplă scrisoare. Sper că ești bine și fericit și că duci o viață bună. Firește, m-am întrebat mereu dacă ai păstrat pachetul pe care ți l-am dat când ne-am văzut pentru ultima oară. Înăuntru era o carte pe care am scris-o când m-ai cunoscut la Minsk. Dacă o mai ai, vrei să fii atât de bun să mi-o înapoiezi? Acum nu mai are nici o valoare pentru altcineva în afară de mine. Te îmbrățișez cu căldură, L. G.

Încetul cu încetul, adevărul i s-a dezvăluit Rosei: se întâmplase ceva oribil. De fapt, era grotesc; numai cât se gândea și i se făcea rău la stomac. Și în parte era vina ei. Își aducea acum aminte de ziua în care descoperise cheia sertarului de la biroul lui, îl deschisese, găsisse un morman de pagini murdare,

cu un scris pe care nu îl recunoștea, și preferase să nu pună nici o întrebare. Da, Litvinov o mințise.

Dar, cu un sentiment copleșitor, își amintea că ea fusese cea care stăruise să publice cartea. El se împotrivi, argumentând că e prea personală, prea intimă, și ea îl împinsese și îl împinsese, până l-a făcut să cedeze. Oare nu asta e menirea soțiilor de artiști? Să-și însoțească soții la lansarea operelor în lume, a operelor care, fără stăruințele lor, ar rămâne pierdute în obscuritate.

Când s-a mai domolit șocul, Rosa a rupt scrisoarea lui Gursky în bucățele, pe care le-a aruncat la closet și a tras apa după ele. A ticluit rapid un plan de bătaie. S-a așezat la birouașul din bucătărie, a scos o foaie de hârtie și a scris:

Dragă domnule Gursky, Vă comunic, cu mare regret, că soțulmeu, Zvi, este prea bolnav ca să vă poată răspunde personal. A fost fericit când a primit scrisoarea dumneavoastră și a aflat că sunteți în viață. Din nefericire, manuscrisul dumneavoastră a fost distrus când casa noastră a fost inundată.

Sper că veți găsi un mijloc să ne puteți ierta.

A doua zi Rosa a împachetat cele necesare pentru un picnic și l-a anunțat pe Litvinov că vor face o excursie la munte.

Pentru că, s-a justificat ea, după emoțiile recente publicării a cărții avea nevoie de puțină odihnă. A supravegheat încărcarea proviziilor în mașină. Când Litvinov a ambalat motorul, Rosa s-a lovit cu palma peste frunte:

— Am uitat căpșunile! A spus și a alergat înapoi în casă.

Înăuntru, s-a dus direct la biroul lui Litvinov, a desprins cheia lipită cu scotch pe fundul biroului, a vârat-o în broască și a scos un teanc de pagini murdare, deformate, mirosind a mușchi. Le-a așezat pe podea. Ca o măsură de precauție în plus, a luat de pe un raft și manuscrisul copiat în idiș de mâna lui Litvinov și l-a așezat pe un raft mai jos, aproape de podea. Pe urmă a deschis robinetul chiuvetei și a astupat gaura de scurgere. S-a oprit să observe apa umplând chiuveta, până a început să se reverse. După aceea a închis ușa biroului soțului ei, a luat de pe masa din hol coșulețul cu căpșuni și a alergat la mașină.

Viața mea subacvatică

1. DORUL CARE ÎNCOLȚEȘTE ÎNTRE SPECII.

După plecarea unchiului Julian, mama a devenit și mai retrasă sau, cu un cuvânt mai potrivit, mai obscură, nebuloasă, vagă, distantă. Ceștile goale se adunau în jurul ei și paginile din dicționar îi cădeau la picioare. A abandonat grădinaritul, iar crizantemele și ochiul-boului, care-și pusese în ea speranțele de a trece în siguranță prin primul îngheț, își încovoiau acum capetele îngreunate de ploaie. Soseau mereu scrisori de la editorii ei care o întrebau dacă ar interesa-o să traducă cutare sau cutare carte. Îi lăsa fără răspuns.

Singurele apeluri telefonice pe care le accepta erau cele ale unchiului Julian și, de câte ori vorbea cu el, închidea ușa.

Pe măsură ce treceau anii, amintirile despre tatăl meu erau tot mai nebuloase, mai vagi, mai distante. Pe vremuri fuseseră vii și reale, apoi deveniseră ca niște fotografii și acum păreau niște fotografii ale fotografiilor. Dar rareori câte o amintire despre el îmi revenea în minte cu atâta pregnanță și claritate, încât toate sentimentele pe care le înăbușisem ani de zile săreau acum la suprafață ca un hopa-mitică. În asemenea momente mă întrebam: oare așa te simți dacă ești mama mea?

2. AUTOPORTRET CU SÂNI în fiecare seară de marți luam metroul și mă duceam la cursul de desen după natură. Încă de la prima oră am înțeles ce înseamnă. Însemna să schițezi oameni goi pușcă, angajați să stea nemișcați în centrul cercului format de scaunele noastre. Eu eram de departe cea mai tânără dintre cursanți. Am încercat să par dezinvoltă, de parcă de ani de zile desenasem oameni goi. Primul model a fost o femeie cu sâni căzuți, păr scurt și creț și genunchii roșii. Nu știam unde să mă uit mai întâi. În jurul meu cursanții stăteau aplecați peste caiete și desenau frenetic. Am trasat pe hârtie câteva linii șovăielnice.

— Oameni buni, nu uitați de sfârcuri, a atras atenția profesoara, plimbându-se în jurul cercului de scaune.

Am adăugat și eu sfârcurile. Când a ajuns la mine, profesoara a întrebat:

— Îmi dai voie?

A ridicat desenul meu ca să-l vadă toată lumea.

— Știți ce-i asta? A întrebat, arătând spre opera mea.

Câțiva cursanți au clătinat din cap.

— Un disc pe care-l aruncă atletii, un disc cu un sfârc.

— Îmi pare rău, am bâlbâit.

— Să nu-ți pară rău, a răspuns profesoara, punându-mi o mână pe umăr. Estompează.

Pe urmă le-a demonstrat cursanților cum să transforme discul meu într-un sân uriaș. Modelul celei de-a doua ore semăna foarte mult cu modelul din prima oră.

De câte ori se apropia de mine profesoara, mă aplecam peste desen și hașuram cu frenezie.

3. CUM SĂ-ȚI FACI FRATELE IMPERMEABIL.

Ploile au început spre sfârșitul lunii septembrie, cu câteva zile înainte de aniversarea mea. A plouat neîntrerupt timp de o săptămână și, când ziceai că soarele sparge norii și își arată fata, era forțat să se ascundă din nou și iar se pornea ploaia. Într-una din zile a plouat atât de vârtos, încât Bird a fost nevoit să-și abandoneze munca la turnul lui de gunoi, chiar dacă aruncase o prelată

peste ceea ce începuse să prindă formă de cabină. Poate că avea de gând să construiască o sală de reuniuni pentru vovnikii aleși. Doi dintre pereți erau alcătuiți din scânduri vechi, iar ceilalți doi din cutii de carton stivuite. În afară de prelata zdrențăroasă, încă nu exista un acoperiș. Într-o după-amiază m-am oprit acolo să-l privesc cum cobora de pe scara proptită pe o latură a grămezii. Ținea într-o mână o bucată mare de metal. Aș fi vrut să-l ajut, dar nu știam cum.

4. CU CÂT GÂNDEAM MAI MULT, CU ATÂT MAI TARE MĂ DUREA STOMACUL.

În dimineața zilei în care am împlinit cincisprezece ani m-am trezit cu Bird care urla: SCULAREA ȘI PE EI! Urmat de „Mulți ani trăiască”, așa cum obișnuia mama să ne cânte de ziua noastră când eram mici, obicei pe care acum îl preluase Bird. Puțin mai târziu a venit și mama, care și-a etalat cadourile pe patul meu, lângă cadoul lui Bird. Atmosfera era destinată și fericită până când am deschis cadoul lui Bird care s-a dovedit a fi o vestă de salvare portocalie. A urmat un moment de tăcere, în timp ce mă uitam la vesta cuibărită în ambalajul ei.

— O vestă de salvare! A exclamat mama. Ce idee năstrușnică! Unde ai găsit-o, Bird? A întrebat mama, cu reală admirație, mânuindu-i ușor curelele. Ce utilă e!

„Utilă? Aș fi vrut să strig. UTILĂ?” începeam să fiu realmente îngrijorată. Dacă religiozitatea lui Bird nu era doar o fază trecătoare, ci o stare de fanatism permanent? Mama consideră că e modul lui de a se resemna cu pierderea tatei și că într-o bună zi o să-i treacă.

Dar dacă, pe măsură ce crește, crezurile religioase i se consolidează, în pofida tuturor contraargumentelor? Dacă n-o să-și facă niciodată vreun prieten? Dacă o să se transforme într-un fanatic care cutreieră orașul îmbrăcat într-o haină soioasă, împărțind veste de salvare, negând omenirea pentru că nu e conformă cu visurile lui?

Am încercat să-i găsesc jurnalul, dar îl mutase de sub pat și n-am reușit să-l descopăr niciunde. În schimb am găsit sub patul meu cartea Strada crocodililor de Bruno Schulz, care zăcea acolo de vreo două săptămâni, printre rufe murdare.

5. O DATA.

Am întrebat-o pe mama, pe un ton indiferent, dacă a auzit de Isaac Moritz, scriitorul despre care portarul din East 52nd Street îmi spusese că era fiul Almei. Mama ședea pe banca din grădină uitându-se fix la un gutui uriaș, de parcă ar fi fost pe punctul să-i spună ceva. La început nu m-a auzit.

— Mami, am strigat-o.

S-a întors spre mine, cu o expresie mirată.

— Te-am întrebat dacă ai auzit vreodată de un scriitor Isaac Moritz.

— Da.

— Ai citit vreuna din cărțile lui?

— Nu.

— Mă rog, crezi că s-ar putea să merite premiul Nobel?

— Nu.

— Cum poți să știi, dacă n-ai citit niciuna din cărțile lui?

— Fac presupuneri, mi-a răspuns, pentru că n-ar fi recunoscut niciodată că decerna premii Nobel numai morților.

După care s-a întors la contemplarea gutuiului.

La bibliotecă am scris la computer „Isaac Moritz”. Au apărut șase titluri de cărți. Cea din care aveau un număr mai mare de exemplare se numea Leacul. Mi-am notat numerele de înregistrare și, când i-am găsit cărțile, am luat Leacul.

Pe coperta a patra era o fotografie a autorului. Încercam o senzație stranie când o priveam, știind că persoana de la care mi se trăgea numele trebuie să fi semănat cu el. Avea păr creț, cu un început de chelie, și ochi câprui care păreau mici și slabi îndărătul ochelarilor cu rame de metal. Am întors cartea și am deschis-o la prima pagină:

CAPITOLUL ÎNTĂI: Jacob Marcus stătea la colțul dintre Broadway și Graham, așteptând-o pe mama lui.

6. AM CITIT ÎNCĂ O DATĂ.

Jacob Marcus stătea la colțul dintre Broadway și Graham, așteptând-o pe mama lui.

7. ȘI ÎNCĂ O DATĂ.

Jacob Marcus stătea. Așteptând-o pe mama lui.

8. ȘI ÎNCĂ O DATĂ Jacob Marcus.

9. SFINTE SISOE!

M-am uitat din nou la fotografia de pe coperta a patra. Pe urmă am citit în întregime prima pagină. Apoi m-am uitat iar la fotografie, apoi am citit încă o pagină, și iar m-am uitat la fotografie. Jacob Marcus era doar un personaj dintr-o carte! Cel care-i scrisese tot timpul mamei mele era scriitorul Isaac Moritz. Fiul Almei! Și-a semnat scrisorile cu numele personajului din cea mai cunoscută carte a lui.

Mi-a revenit în minte un rând din scrisoarea sa: Uneori chiar mă prefac că scriu, dar nu mai păcălesc pe nimeni.

Înainte de închiderea bibliotecii, am ajuns la pagina 58.

Când am plecat se întunecase de-a binelea. Am stat locului în fața intrării, cu cartea sub braț, privind ploaia și încercând să înțeleg situația.

10. SITUAȚIA.

Noaptea, în timp ce mama stătea în biroul ei traducând Istoria iubirii pentru omul al cărui nume, credea ea, era Jacob Marcus, eu am terminat romanul Leacul, despre un personaj numit Jacob Marcus, fiul personajului Alma Mereminski, care, întâmplător, fusese și ea reală.

11. AȘTEPTÂND.

Când am terminat ultima pagină, l-am sunat pe Misha și am lăsat telefonul să sune de două ori înainte de a închide.

Era un cod al nostru pe care-l foloseam când voiam să ne vorbim noaptea târziu. Trecuse mai bine de o lună de la ultima noastră discuție. Îmi făcusem în caiet o listă a tuturor lucrurilor legate de el cărora le duceam dorul. Unul dintre acestea era felul în care își încrețea nasul când gândea profund. Altul era felul în care ținea lucrurile în mână.

Dar acum simțeam nevoia să discut cu el personal și nici un fel de listă nu-i putea ține locul. Am rămas lângă telefon așteptând, în timp ce stomacul îmi zvâcnea. Cât am așteptat ar fi putut să se stingă o întreagă specie de fluturi, sau de mamifere mari, complexe, cu simțăminte asemănătoare cu ale mele.

Nu a răspuns la apelul meu. Asta însemna probabil că nu mai voia să stea de vorbă cu mine.

12. TOȚI PRIETENII PE CARE I-AM AVUT VREODATĂ în camera lui din capătul holului, fratele meu dormea cu kippah căzută pe jos. Pe căptușeala tichiei scria cu litere de aur Nunta lui Marsha cu Joe, 13 iunie 1987 și, cu toate că Bird susținea că o găsisese în dulapul din sufragerie și era convins că-i aparținuse tatei, niciunul dintre noi nu auzise vreodată de Marsha sau de Joe. M-am așezat lângă el. Trupul îi era cald, aproape fierbinte. Îmi spuneam că poate, dacă n-aș fi scornit atâtea întâmplări despre tatăl nostru, Bird nu ar fi nutrit o asemenea venerație pentru el și nu s-ar fi simțit obligat să fie o personalitate extraordinară.

Ploaia bătea în geam.

— Trezește-te! I-am șoptit.

A deschis ochii și a mârâit. Lumina se prefira din hol.

— Bird, l-am strigat, atingându-i brațul.

S-a uitat la mine chiorâș și s-a frecat la ochi.

— Bird, trebuie să încetezi să mai vorbești despre Dumnezeu, OK?

Nu mi-a răspuns nimic, dar eram sigură că se trezise complet.

— În curând o să împlinești doisprezece ani. Trebuie să încetezi să mai scoți tot felul de zgomote ciudate, să sari de pe acoperișuri și să te rănești.

Știam că ajunsese să mă rog de el, dar nu-mi păsa.

— Trebuie să încetezi să mai faci în pat, am șoptit și, în lumina difuză, i-am văzut chipul îndurerat. Trebuie doar să-ți înfrânezi sentimentele și să încerci să fii normal. Dacă nu.

I-am văzut buzele încleștate, și n-a scos o vorbă.

— Și trebuie să-ți faci câțiva prieteni, am continuat.

— Am un prieten, a protestat.

— Cine e?

— Domnul Goldstein.

— Trebuie să ai mai mulți prieteni.

— Nici tu n-ai mai mult de un prieten. Singura persoană care te sună vreodată e Misha.

— Ba nu. Eu am mulți prieteni, am spus, dar numai când vorbele mi-au ieșit din gură mi-am dat seama că nu era adevărat.

13. ÎN ALTĂ CAMERĂ, MAMA DORMEA CUIBĂRITĂ LA CĂLDURA UNUI MORMAN DE CĂRȚI

14. AM ÎNCERCAT SĂ NU MĂ GÂNDESC LA a) Misha Shklovsky b) Liuba cea Mare c) Bird d) Mama e) Isaac Moritz

15. CE AR TREBUI SĂ FAC.

Să ies mai mult în lume, să mă înscriu într-un club. Ar trebui să-mi cumpăr niște haine noi, să-mi vopsesc părul în albastru, să-l las pe Herman Cooper să mă plimbe în mașina tatălui său, să mă sărute și, eventual, să-mi pipăie sânii inexistenți. Ar trebui să-mi cultiv unele talente utile, ca vorbitul în public, violoncelul electric sau sudura, ar trebui să consult un medic pentru durerile de stomac, să găsesc un erou care să nu fie autorul unei cărți pentru copii și să nu se fi prăbușit cu avionul, ar trebui să încetez să mai montez cortul tatălui meu într-un timp record, să-mi arunc caietele, să stau dreaptă și să renunț la obiceiul de a răspunde la orice întrebare cu privire la ce mai fac eu cu o replică potrivită pentru o elevă de liceu cuviincioasă din Anglia, care crede că viața nu-i altceva decât o lungă pregătire pentru câteva sandvișuri cu pește oferite de regină la ceai.

16. O SUTĂ DE LUCRURI ÎȚI POT SCHIMBA VIAȚA.

Am deschis sertarul biroului și l-am întors cu susu-n jos în căutarea hârtiei cu adresa lui Jacob Marcus care era, de fapt, Isaac Moritz. Sub un carnet de note am găsit o scrisoare de la Misha, una din primele lui scrisori.

Dragă Alma, cum de mă cunoști atât de bine? Suntem ca două boabe într-o pâstaie. E adevărat că mie îmi place John mai mult decât Paul. Dar îl respect mult și pe Ringo.

În dimineața de sâmbătă am printat o hartă și indicațiile luate de pe internet și i-am spus mamei că o să-mi petrec toată ziua acasă la Misha. Pe

urmă am urcat strada și am bătut la ușa familiei Cooper. Mi-a deschis Herman, care avea părul vâlvoi și un tricou cu Sex Pistols.

— Uau! A făcut când a dat cu ochii de mine. S-a tras îndărăt din prag.

— Vrei să faci o plimbare cu mine? L-am întrebat.

— Asta-i o glumă?

— Nu, pe bune.

— Oookaay! Așteaptă o clipă.

S-a dus sus să-i ceară tatălui său cheile mașinii și, când s-a întors, își udase părul și purta un tricou curat, albastru.

17. UITĂ-TE LA MINE

— Unde mergem? În Canada? M-a întrebat Herman când a văzut harta.

În jurul încheieturii, acolo unde întreaga vară purtase ceasul, avea o fâșie mai palidă.

— În Connecticut, i-am răspuns.

— Numai să-ți scoți gluga asta de pe cap.

— De ce?

— Nu pot să-ți văd fața.

Mi-am dat gluga în jos. Herman mi-a zâmbit. În colțurile ochilor lui adăsta încă somnul. Pe frunte i se prelingea o picătură de ploaie. I-am citit pe unde s-o ia și am discutat despre colegiul pe care avea de gând să-l urmeze anul viitor. Mi-a mărturisit că dorea să se specializeze în biologia marină pentru că ar fi vrut să ducă o viață ca a lui Jacques Cousteau. Mi-am spus că s-ar putea să avem în comun mai multe decât îmi închipuisem eu. M-a întrebat și el ce voiam să ajung și i-am răspuns că la un moment dat mă gândisem la paleontologie, iar când mi-a declarat că nu știe ce-i asta, i-am explicat că dacă ar lua un ghid ilustrat al Muzeului de Artă Metropolitan, l-ar desface într-o sută de fascicule pe care le-ar răspândi de pe treptele muzeului etc. Etc, și pe urmă m-a întrebat de ce m-am răzgândit, și i-am răspuns că nu cred că mi se potrivește, drept care m-a întrebat ce cred că mi se potrivește și i-am răspuns:

— E o poveste lungă.

— Am timp, a replicat.

— Chiar vrei să știi?

Și când mi-a răspuns că da, i-am spus adevărul, începând cu briceagul militar elvețian al tatălui meu și cartea Plantele și florile comestibile din America de Nord și terminând cu planul meu de a explora într-o zi ținuturile arctice, fără alt ajutor decât ceea ce pot căra în spate.

— Aș prefera să n-o faci, mi-a răspuns.

Pe urmă am luat-o într-o direcție greșită și ne-am oprit la o stație de benzină ca să cerem indicații și să ne cumpărăm niște dulciuri.

— Fac eu cinste, a spus Herman când am dat să scot portmoneul să plătesc.

Când a întins peste tejghea o bancnotă de cinci dolari, mâinile îi tremurau.

18. L-AM POVESTIT ÎNTREAGA ISTORIE A ISTORIEI IUBIRII.

Ploua atât de tare, încât a trebuit să oprim la marginea drumului. Mi-am scos adidașii și mi-am sprijinit picioarele pe bord. Herman a scris numele meu pe parbrizul aburit. Pe urmă ne-am adus aminte cum ne bătuserăm cu apă cu o sută de ani în urmă, și m-a săgetat o senzație de amărăciune la gândul că anul viitor Herman avea să plece să-și înceapă viața.

19. PUR ȘI SIMPLU ȘTIU.

După ce-am căutat o veșnicie, în sfârșit am găsit cărarea neasfaltată care ducea la casa lui Isaac Moritz. Cred că trecuserăm de două, trei ori prin fața ei, fără să ne dăm seama.

La un moment dat eu mă arătasem gata să renunț, dar Herman n-a vrut să se dea bătut. În timp ce urcam panta noroioasă, mi-au transpirat palmele de emoție, pentru că nu mai întâlnisem niciodată un scriitor celebru și în nici un caz unul căruia să-i fi trimis o scrisoare falsificată. Numărul casei lui Isaac Moritz era bătut pe trunchiul unui arțar gros.

— De unde știi că-i arțar? M-a întrebat Herman.

— Pur și simplu știu, i-am răspuns, cruțându-l de detalii.

Pe urmă am văzut lacul. Herman a parcat în fața casei și a oprit motorul. Brusc, s-a lăsat o tăcere deplină. M-am aplecat să-mi leg șireturile adidașilor. Când m-am ridicat, l-am văzut uitându-se la mine. Chipul lui exprima speranță și neîncredere și puțină tristețe, și m-am întrebat dacă așa o fi arătat și chipul tatei când s-a uitat la mama, cu atâția ani în urmă, acolo, la Marea Moartă, punând în mișcare un nesfârșit tren de evenimente care au culminat cu prezența mea aici, în mijlocul a nicăieri, alături de un băiat împreună cu care crescusem, dar pe care îl cunoșteam atât de puțin.

20. ȘAL, ȘALE, ȘALTĂR, ȘALUPĂ.

Am coborât din mașină și am tras adânc aer în plămâni.

Mi-am repetat în gând: „Mă numesc Alma Singer, nu mă cunoașteți, părinții mi-au pus numele după cel al mamei dumneavoastră”.

21. ȘALVARI, ȘAN, ȘANDRAMA, ȘANSĂ.

Am bătut la ușă. Nici un răspuns. Am sunat, nici un răspuns, așa că am înconjurat casa și m-am uitat pe fereastră, înăuntru, întuneric. Când m-am întors în fața casei, Herman stătea rezemat de mașină, cu brațele încrucișate.

22. M-AM HOTĂRĂT CĂ NU MAI ERA NIMIC DE PIERDUT.

Ne-am așezat împreună pe o bancă sub portalul casei lui Isaac Moritz, legănându-ne picioarele și privind ploaia.

L-am întrebat pe Herman dacă a auzit de Antoine de Saint Exupery și, când mi-a spus că nu, l-am întrebat dacă a auzit vreodată de Micul prinț și mi-a răspuns că i se pare că a auzit.

Așa încât i-am povestit despre Saint-Ex, și despre prăbușirea lui în deșertul din Liban, și cum a băut roua de pe aripile avionului pe care o aduna într-o cârpă pătată cu ulei, și cum a străbătut sute de mile, deshidratat și delirând din cauza arșiței și a frigului. Când am ajuns la partea cu beduinii care l-au găsit, Herman și-a strecurat mâna în mâna mea, și eu m-am gândit: „în fiecare zi dispar în medie șaptezeci și patru de specii, ceea ce e un motiv bun, dar nu singurul, pentru a te ține de mână cu cineva”, și următorul lucru care s-a întâmplat a fost că ne-am sărutat, și am constatat că știu să sărut, și m-am simțit fericită și tristă în părți egale, pentru că am știut că mă îndrăgostesc, dar nu de el.

Am așteptat multă vreme, dar Isaac nu a venit. Nu știam ce altceva să fac, decât să-i las în ușă un bilet pe care am notat numărul meu de telefon.

O săptămână și jumătate mai târziu – îmi amintesc și data, 5 octombrie – mama și-a ridicat ochii din ziarul pe care-l citea și mi-a spus:

— Ți aduci aminte de scriitorul acela de care m-ai întrebat, Isaac Moritz?

— Da.

— A apărut în ziar necrologul lui.

În seara aceea am urcat în biroul ei. Mai avea cinci capitole de tradus din Istoria iubirii și nu știa că acum nu mai traducea pentru nimeni, doar pentru mine.

— Mami?

S-a întors spre mine.

— Pot să-ți vorbesc despre ceva?

— Sigur că da, iubito. Vino aici.

Am făcut câțiva pași. Aș fi vrut să-i spun atât de multe.

— Am nevoie să fii. Am început și am izbucnit în lacrimi.

— Să fii, cum? A întrebat și m-a strâns în brațe.

— Să nu fii tristă.

Un lucru frumos

28 septembrie mm.

Azi e a zecea zi de când plouă fără încetare. Doctorul Vishnubakat spune că ar fi frumos să-mi scriu în jurnal gândurile și sentimentele. Mi-a mai spus că dacă vreau să-l fac să înțeleagă ce simt eu, dar nu-mi place să vorbesc despre acest lucru, pot să-i dau să-mi citească jurnalul. Nu l-am întrebat dacă a auzit vreodată de cuvântul INTIM. Unul din gândurile care mă frământă este că drumul cu avionul până în Israel e foarte scump. Știu acest lucru pentru că am încercat să cumpăr un bilet la aeroport și mi-au spus că face o mie două

sute de dolari. Când i-am comunicat femeii de acolo că mama mea a cumpărat o dată bilete cu șapte sute de dolari bucata, mi-a răspuns că nu mai există asemenea bilete. M-am gândit că poate îmi spune numai așa, deoarece crede că n-am bani, drept care am scos cutia de pantofi și i-am arătat cei șapte sute patruzeci și unu de dolari și cincizeci de cenți. M-a întrebat de unde am atâtia bani și i-am povestit de cele o mie cinci sute de pahare de limonada pe care le-am vândut, chiar dacă nu era întru totul adevărat. După aceea m-a întrebat de ce doresc atât de mult să plec în Israel, și am întrebat-o și eu, la rândul meu, dacă poate să păstreze un secret, și când mi-a răspuns că da, i-am mărturisit că eu sunt un vovnik ales și că s-ar putea să fiu chiar Mesia.

Când a auzit lucrul ăsta, m-a dus cu ea într-un birou special, unde au voie să intre numai angajații aeroportului, și mi-a dat o insignă ELAL. După aceea au venit niște polițiști și m-au dus acasă. Sentimentul meu legat de acest caz a fost mânia.

29 septembrie.

E a unsprezecea zi la rând de când plouă. Cum poți să fii un vovnik ales când un bilet până în Israel întâi costă șapte sute de dolari și pe urmă îl urcă la o mie două sute?

Ar trebui să mențină același preț, ca oamenii să știe câte pahare de limonada trebuie să vândă dacă vor să ajungă la Ierusalim.

Azi, doctorul Vishnubakat mi-a cerut să-i explic biletul pe care l-am lăsat pentru mama și pentru Alma când am crezut că plec în Israel. Mi l-a pus în față, ca să-mi înprospăteze memoria. Dar nu era nevoie să-mi înprospăteze memoria pentru că știam foarte bine ce conține, întrucât făcusem nouă ciorne, voiam să dactilografiez o notă oficială, și făceam întruna greșeli.

Scrisesem: „Dragă mamă și Alma și Oricine Altcineva, trebuie să plec și s-ar putea să lipsesc multă vreme. Vă rog să nu încercați să mă găsiți. Motivul pentru care plec este că sunt un vovnik ales și trebuie să am grijă de o mulțime de lucruri. Va avea loc un potop, dar nu trebuie să vă îngrijorați pentru că v-am construit o arcă. Alma știe unde se găsește. Cu dragoste, Bird”.

Doctorul Vishnubakat m-a întrebat de unde mi se trage porecla Bird. I-am povestit. Dacă vreți să știți de ce îl cheamă Vishnubakat pe doctorul Vishnubakat, explicația este că s-a născut în India. Dacă vreți să-i țineți minte numele, gândiți-vă la Vișinbăgat.

30 septembrie mm.

Astăzi ploaia s-a oprit, și pompierii mi-au dărâmat arca pentru că spuneau că ar putea să ia ușor foc. Lucru care m-a întristat foarte mult. M-am străduit să nu plâng pentru că domnul Goldstein mi-a spus că tot ce face D-zeu e numai spre binele nostru și pentru că Alma mi-a spus că ar trebui să-mi înfrânez sentimentele și să-mi fac mai mulți prieteni.

Tot domnul Goldstein spune că ceea ce ochiul nu vede inima nu cere, dar a trebuit să văd ce se întâmplă cu arca, pentru că mi-am adus aminte deodată că pictasem Numele pe spate, deci nimeni nu are voie să arunce așa ceva. Am rugat-o pe mama să-i cheme pe pompieri și să-i întrebe unde au aruncat bucățile. Mi-a spus că le-au îngrămadit la marginea străzii ca să le ia gunoierii, așa că i-am rugat să mă ducă acolo, dar gunoierii veniseră deja, așa că totul s-a pierdut. Atunci am izbucnit în plâns și am dat cu piciorul într-o piatră, mama a încercat să mă strângă în brațe, dar nu am lăsat-o pentru că n-ar fi trebuit să le dea voie pompierilor să-mi dărâme arca, așa cum ar fi trebuit să mă întrebe și pe mine înainte de a arunca tot ce-i aparținuse tatei.

1 octombrie mm.

Azi m-am dus să-l văd pe domnul Goldstein pentru prima oară de când am încercat să plec în Israel. Mama m-a condus la Școala Ebraică și m-a așteptat afară. Nu l-am găsit nici în biroul lui de la subsol, nici în sanctuar; dar până la urmă l-am descoperit în curtea din spate, săpând o groapă ca să îngroape niște siduri cu cotoarele rupte. I-am spus: „Bună ziua, domnu' Goldstein!”, dar o bună bucată de timp nu mi-a răspuns nimic și nici măcar nu s-a uitat la mine, așa că, în cele din urmă, am zis tot eu:

— Mă rog, cred că de mâine începe din nou să plouă.

Iar el mi-a răspuns:

— Proștii și buruienile cresc și fără ploaie.

A continuat să sape. Avea un glas amărât, iar eu încercam să înțeleg ce vrea să-mi spună de fapt. Stăteam lângă el și urmăream cum groapa se făcea din ce în ce mai adâncă. Pantofii îi erau plini de noroi și mi-am adus aminte cum, odată, un boboc i-a prins pe fund o hârtie pe care scria TRAGE-MI UN PICIOR, și nimeni nu i-a spus, nici măcar eu, pentru că n-am vrut să știe ce poartă în spate. L-am urmărit cum a înfășurat trei siduri într-o pânză veche și pe urmă le-a sărutat. Cearcănele de sub ochi îi erau mai vinete ca oricând. M-am gândit că poate prin spusele lui că buruienile și proștii cresc și fără ploaie voia să dea a înțelege că e dezamăgit, așa încât am încercat să înțeleg care o fi cauza, și când a coborât pânza cu cele trei siduri în groapă, am rostit rugăciunea Yisgadal veyisquadash shemeirabbah1: „Preamărit și binecuvântat fie marele Său nume în lumea pe care El a creat-o; fie ca împărăția Lui să pogoare în viețile voastre și în zilele voastre.” și atunci ochii domnului Goldstein s-au umplut de lacrimi. A început să arunce bulgări de pământ în groapă și am văzut că buzele i se mișcau, dar nu am putut înțelege ce spunea, așa încât mi-am încordat auzul, mi-am apropiat urechea de gura lui și mi-a spus:

— Chaim (așa îmi spune el), un vovnik ales e smerit și lucrează în taină.

Pe urmă s-a întors și am înțeles că pricina pentru care plângea eram eu.

2 octombrie mm.

Astăzi ploaia s-a pornit din nou, dar nu-mi mai pasă, pentru că arca mea e dusă și pentru că l-am dezamăgit pe domnul Goldstein. A fi un vovnik ales înseamnă să nu spui nimănui că ești unul dintre cei treizeci și șase de oameni pe care se bazează omenirea, înseamnă să faci fapte bune, care-i ajută pe oameni, dar fără ca aceștia să te observe măcar. Or, eu i-am spus Almei că sunt un vovnik ales, și mamei, și femeii de la ELAL, și lui Louis, și domnului Hintz, profesorul meu de gimnastică, pentru că mi-a cerut să-mi scot kippah și să îmbrac un șort, și am mai spus câtorva oameni, și a trebuit să vină poliția să mă aducă acasă, iar pompierii mi-au demolat arca. Sentimentul pe care-l încerc acum este că-mi vine să plâng. L-am dezamăgit pe domnul Goldstein și pe Dumnezeu. Nu știu dacă asta nu înseamnă cumva că nu mai sunt un vovnik ales.

3 octombrie.

Doctorul Vishnubakat m-a întrebat azi dacă sunt deprimat, așa că l-am întrebat și eu ce înțelege prin deprimat și mi-a spus: adică dacă te simți trist, și ceea ce m-am abținut să-i răspund a fost: ești nătâng? Nu i-am spus acest lucru pentru că un vovnik ales n-ar spune așa ceva. În schimb, i-am răspuns:

— Dacă un cal ar ști cât de mic e omul în comparație cu el, l-ar călca în picioare.

Era una din zicerile domnului Goldstein. Doctorul Vishnubakat a comentat:

— Interesant, poți să dezvolti această idee?

— Nu, am răspuns.

Pe urmă am rămas tăcuți câteva minute, ceea ce ni se mai întâmplă uneori, dar eu am început să mă plictisesc, așa că am continuat:

— Grâul poate să încolțească și în bălegar, care-i altă zicală de-a domnului Goldstein.

Și această idee i s-a părut interesantă doctorului Vishnubakat, pentru că a notat-o în carnetul lui, așa că i-am mai spus una:

— Trufia zace pe mormanul de gunoi.

Atunci doctorul Vishnubakat mi-a spus:

— Pot să-ți pun o întrebare?

— Depinde.

— Ți-e dor de tatăl tău?

— Nu-l țin prea bine minte pe tata.

— Cred că e foarte dureros să-ți pierzi tatăl.

Nu am spus nimic. Dacă vreți să știți de ce n-am spus nimic, e pentru că nu-mi place să vorbească despre tata cineva care nu l-a cunoscut.

Am luat următoarea hotărâre: de azi încolo, înainte de a face ceva trebuie să-mi pun întrebarea: UN VOVNIK ALES AR FACE LUCRUL ĂSTA? De exemplu: azi a telefonat Misha și a căutat-o pe Alma, și eu nu l-am întrebat: „Vrei s-o

săruți pe franțuzește?”, pentru că atunci când mi-am pus întrebarea: UN VOVNIK ALES AR FACE LUCRUL ĂSTA? Răspunsul a fost NU. Pe urmă Misha a continuat:

— Ce mai face?

— OK, am răspuns.

— Spune-i că am sunat-o ca s-o întreb dacă a găsit persoana pe care o căuta.

Nu știam despre ce vorbește, așa că am spus:

— Poftim?

Și atunci mi-a zis:

— N-are importanță, nu-i spune că am chemat-o.

— OK.

Așadar nu i-am spus Almei, pentru că un vovnik ales știe să păstreze un secret. Dar nu aveam habar că Alma caută pe cineva și am început să mă gândesc cine ar putea fi această persoană.

4 octombrie mm.

Azi s-a petrecut ceva îngrozitor.

Domnului Goldstein i s-a făcut rău și a leșinat și a fost găsit abia după trei ore și acum e internat în spital. Când mi-a povestit mama, m-am dus în baie, am încuiat ușa și l-am rugat pe D-zeu să facă în așa fel încât domnul Goldstein să fie OK. Pe vremea când eram sută la sută convins că sunt un vovnik ales, știam că D-zeu mă poate auzi. Acum nu mai sunt sigur. Pe urmă mi-a venit în minte un gând oribil: că poate domnul Goldstein s-a îmbolnăvit din cauză că l-am dezamăgit eu. Dintr-odată m-am simțit foarte, foarte amărât. Mi-am închis strâns ochii, așa ca nici o lacrimă să nu se poată strecura printre gene, și am încercat să hotărâsc ce trebuie făcut. Și atunci mi-a venit o idee. Dacă-aș putea face o faptă bună – să ajut pe cineva, fără să spun nimănui – poate că domnul Goldstein s-ar face din nou bine și eu aș fi iar un vovnik ales.

Câteodată, când vreau să aflu ceva, mă consult cu D-zeu.

De exemplu îi spun așa: dacă Tu vrei să mai fur cincizeci de dolari din portmoneul mamei ca să pot cumpăra un bilet pentru Israel, deși a fura e un lucru rău, atunci fă ca mâine să găsesc trei gândăcei de grădină în șir și, dacă-i găsesc, înseamnă că răspunsul e da. Dar știam că de data asta nu-i pot cere ajutorul lui D-zeu și că trebuie să găsesc singur o cale. Așa încât am încercat să mă gândesc la cineva care are nevoie de ajutorul meu și, deodată, am găsit răspunsul.

Ultima oară când te-am văzut.

Eram în pat și visam un vis care se petrecea în fosta Iugoslavie, sau poate că era Bratislava, sau, din câte mă pricep eu, putea să fie și Belarus. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mi-e mai greu să-mi dau seama. Trezește-te! Mi-a

răcnit Bruno. Sau presupun că a răcnit, înainte de a recurge la cana cu apă rece pe care mi-a turnat-o în cap. Poate că își lua revanșa pentru ziua când i-am salvat viața. Mi-a tras pătura de pe mine. Îmi pare rău pentru ce i-a fost dat să vadă.

Și totuși. Ce rost are să mai vorbim de o ceartă! Dimineață de dimineață mă pândește, vigilent de parc-ar fi conducerea Consiliului Apărării.

— Uită-te aici! A strigat Bruno. Au scris despre tine într-o revistă!

N-aveam chef de farsele lui. Când sunt lăsat în pace, îmi ajunge să mă trezesc cu un pârț. Am aruncat jos perna udă și mi-am îngropat capul în cearșaf. Bruno m-a pocnit cu revista în cap.

— Scoală-te și uită-te!

Am făcut-o pe surdomutul, un rol în care m-am specializat în ultimii ani. Am auzit pașii lui Bruno retrăgându-se.

O bufnitură venind dinspre debaraua din hol. M-am încordat. Un zgomot puternic și un scârțâit.

— AU SCRIS DESPRE TINE ÎNTR-O REVISTĂ! A strigat prin cornul pe care reușise să-l dezgroape din debara.

Cu toate că-mi vârâsem capul sub cearșaf, a izbutit să-mi localizeze urechea.

— REPET! A strigat cornul. TU! ÎNTR-O REVISTĂ!

Mi-am azvârlit cearșafurile și i-am smuls cornul de la gură.

— Când te-ai tâmpit în halul ăsta? L-am întrebat.

— Când te-ai tâmpit tu?

— Ascultă-mă, neghiobule! Închid ochii și număr până la zece. Când deschid ochii, să nu te mai văd aici.

Bruno părea jignit.

— Doar nu vorbești serios.

— Ba da, am spus, și am închis ochii. Unu, doi.

— Spune-mi că nu vorbești serios.

Cu ochii închiși, mi-am adus aminte de prima oară când l-am întâlnit pe Bruno. Bătea mingea în praf, un băiat sfrijit, roșcovan, a cărui familie tocmai se mutase în Slonim.

M-am apropiat de el. A ridicat privirea și m-a măsurat. Fără să scoată vreo vorbă, mi-a pasat mingea. I-am trimis-o înapoi cu un șut.

— Trei, patru, cinci.

Am simțit revista deschizându-se în poala mea și am auzit pașii târșâiți ai lui Bruno îndepărtându-se pe hol. O clipă s-au oprit. Am încercat să-mi imaginez viața mea fără Bruno.

Părea imposibil. Și totuși.

— ȘAPTE! Am strigat. OPT! La nouă, am auzit ușa trântindu-se. ZECE!
Am urlat, deși nimeni nu mă mai auzea.

Am deschis ochii și am privit în jos. Acolo, pe o pagină din revista la care sunt abonat, era scris numele meu. Mi-am spus: „Ce coincidență! Un alt Leo Gursky!”

Firește, eram incitat, deși, în mod cert era vorba despre altcineva. Nu-i un nume neobișnuit. Dar nici foarte comun.

Am citit o frază. Și a fost suficient ca să știu că nu putea fi vorba decât de mine. Am știut, pentru că eu fusesem cel care scrisese fraza respectivă. În cartea mea, în romanul vieții mele. Cel pe care începusem să-l scriu după atacul de cord, cel pe care, în dimineața zilei după ce pozasem la cursul de desen, i-l expdiasem lui Isaac. Al cărui nume, am văzut acum, era tipărit cu litere mari în capul paginii. CUVINTE DESPRE TOT, scria, adică titlul pe care-l alesesem în cele din urmă, și dedesubt: de ISAAC MORITZ.

M-am uitat în sus, la tavan.

M-am uitat în jos. Așa cum am mai spus, există părți întregi din carte pe care le știu pe de rost. Și fraza aceea pe care o știam pe de rost se afla acolo, ca și o sută de alte fraze pe care le știam pe de rost, doar puțin stilizate, pe ici pe colo, într-un fel care-mi făcea ușor greață.

Când am întors pagina ca să citesc nota redacției, am constatat că scria că Isaac murise în cursul lunii curente și că fragmentul pe care-l publicaseră fusese extras din ultimul său manuscris.

M-am dat jos din pat și am scos cartea de telefon de sub volumele Citate celebre și Istoria științei pe care îi place lui Bruno să se așeze ca să fie mai înalt când stă la masa mea din bucătărie. Am găsit numărul revistei.

— Alo, am spus când a răspuns centrala. Vă rog dați-mi secția literară.
A sunat de trei ori.

— Secția literară, a răspuns o voce de bărbat.

Părea să fie tânăr.

— De unde ați luat povestea aceea?

— Poftim?

— De unde ați luat povestea aceea?

— Care poveste, domnule?

— Cuvinte despre tot.

— Dintr-un roman al răposatului Isaac Moritz.

— Ha, ha!

— Poftim?

— Nu-i adevărat.

— Ba este.

— Ba nu.

- Vă asigur că așa e.
- Vă asigur că nu e așa.
- Ba da, domnule, este.
- OK, așa este, am spus.
- Pot să vă întreb cu cine vorbesc?
- Leo Gursky.

A urmat o pauză penibilă. Când a vorbit din nou, vocea îi era mai puțin fermă.

- Asta vrea să fie o glumă? A întrebat.
  - Nici gând.
  - Dar ăsta-i numele personajului principal din carte.
  - Exact asta vreau să spun.
  - Va trebui să verific la departamentul care se ocupă de verificări. În mod normal, ei ne vor informa dacă există o persoană cu acest nume.
  - Surpriză! Am strigat.
  - Vă rog rămâneți pe fir.
- Am trântit receptorul.

O persoană poate avea într-o viață maximum două sau trei idei bune. Și în paginile revistei aceleia era o idee de-a mea. Am recitat fragmentul. Ici, colo, chicoteam cu glas tare, încântat de propria mea inteligență. Și totuși. Cel mai des tresăream înflorat. Am format din nou numărul revistei și am cerut secția literară.

- Ghici cine e? Am spus.
  - Leo Gursky?
- Îi simțeam teama din glas.
- Bingo! Am răspuns, și pe urmă am adăugat: Această așa-zisă carte.
  - Da?
  - Când apare pe piață?
  - Vă rog rămâneți pe fir.
- Am rămas.

- În ianuarie, m-a anunțat când a revenit.
- În ianuarie! Atât de curând!

Calendarul de pe peretele meu arăta 17 octombrie. Nu m-am putut reține să nu întreb:

- E bună?
  - Unii consideră că e una dintre cele mai bune cărți ale lui.
  - Una dintre cele mai bune?
- Glasul meu s-a înălțat cu o octavă, apoi s-a spart.
- Da, domnule.

— Aș dori și eu să citesc o copie mai veche a manuscrisului. Poate că nu o să trăiesc până în ianuarie ca să citesc despre mine.

La celălalt capăt al firului, tăcere.

— Mă rog, mi-a răspuns în cele din urmă. Să vedem dacă putem găsi vreuna. Care-i adresa dumneavoastră?

— Aceeași ca a lui Leo Gursky din roman, am răspuns și am închis.

Bietul om! Ar fi putut petrece ani întregi încercând să dezlege misterul.

Dar aveam și eu misterul meu de dezlegat. Anume, dacă manuscrisul meu fusese găsit în casa lui Isaac și luat drept o scriere a lui nu însemna oare că îl citise sau măcar că începuse să-l citească înainte de a muri? Dacă așa se întâmplase, lucrurile se schimbau complet. Înseamnă că.

Și totuși.

Mă învârteam prin apartament, atât cât era posibil să mă învârtesc printre o rachetă de badminton și un teanc de National Geographics.

Era simplu: dacă citise cartea mea, atunci știa adevărul.

Eram tatăl lui.

El era fiul meu.

Și mi-a dat prin gând că e posibil să fi existat o fracțiune de timp, o fereastră în curgerea lui continuă, în care Isaac și cu mine să fi fost conștienți unul de existența celuilalt.

M-am dus în baie, mi-am clătit fața cu apă rece și am coborât să văd dacă mi-a sosit ceva poștă. Gândeam că poate mai e vreo șansă să primesc o scrisoare de la fiul meu, expediată înainte de a fi murit. Am vârât cheia în încuietoarea cutiei poștale și am răsucit-o.

Și totuși. O movilită de rahaturi, asta era tot. Ghidul V, un pliant de la magazinul Bloomingdale, o scrisoare a celor de la World Wildlife Federation, care mi-au rămas corespondenți fideli de când le-am trimis zece dolari, în 1979.

Le-am luat cu mine sus ca să le arunc. Când eram cu piciorul pe pedala găleții de gunoi, am zărit printre ele și un plic mic, pe care era dactilografiat numele meu. Cele șaptezeci și cinci de procente din inima mea care erau încă vii au început să duduie. Am deschis plicul rupându-i marginea:

Dragă Leopold Gursky, Te rog să ne întâlnim sâmbătă la ora 4 pe o bancă din fața intrării la Grădina Zoologică din Central Park. Cred că știi cine sunt.

Emoționat la culme, am strigat:

— Știu!

Sincer a dumneavoastră, „Sincer a mea”, mi-am spus.

Alma.

Atunci și acolo am știut că mi-a sunat ceasul. Mâinile mi-au tremurat atât de tare, încât hârtia mi-a fâsâit printre degete. Am simțit că mi se înmoaie genunchii. Capul părea să mi se fi golit. Vasăzică așa ți se arată îngerul morții.

Sub numele fetei pe care ai iubit-o întreaga viață.

Am bătut în țeava caloriferului după Bruno. Nici un răspuns, la fel și un minut mai târziu, și încă un alt minut mai târziu; am bătut și am tot bătut, trei lovituri înseamnă: TRĂIEȘTI, două înseamnă DA, una înseamnă NU. Am așteptat răspunsul, dar nu a venit nimic. Poate că n-ar fi trebuit să-l fac neghiob, pentru că, uite, acum când aveam atâta nevoie de el, nici un răspuns.

Un vovnik ales ar face lucrul ăsta?

5 octombrie mm.

Azi-dimineață, cât Alma era sub duș, m-am furișat în camera ei și i-am șterpelit din rucsac volumul 3 din Cum să supraviețuiești în sălbăticie. Pe urmă m-am vârat din nou în pat și l-am ascuns sub pătură. Când a venit mama, m-am prefăcut bolnav. Mi-a pus mâna pe frunte și m-a întrebat:

— Ce simți?

I-am răspuns că mi s-au umflat ganglionii, așadar a tras concluzia că probabil mă pândește o boală, și când i-am spus că trebuie să mă duc la școală, mi-a răspuns că nu se face gaură în cer dacă lipsesc o zi, și eu am zis OK. Mi-a adus ceai de mușețel cu miere, și l-am băut cu ochii închiși ca să-i demonstrez cât de rău îmi este. Am auzit-o pe Alma plecând la școală și pe mama urcând în biroul ei să lucreze.

Când i-am auzit scaunul scârțâind, am scos volumul 3 din Cum să supraviețuiești în sălbăticie și am început să citesc, în căutarea unor indicii asupra persoanei pe care aflasem că o caută Alma.

Majoritatea paginilor erau pline de informații despre cum să-ți înjghebezi un culcuș încălzit pe o stâncă, un adăpost între stânci și cum să faci apa potabilă, ceea ce nu înțelegeam pentru că n-am văzut niciodată vreo apă pe care să nu o bea vreo potaie (poate numai când e înghețată). Începusem să mă întreb dacă o să găsesc vreun indiciu asupra misterului care mă preocupa, când am ajuns la o pagină cu sfaturi CUM SĂ SUPRAVIEȚUIEȘTI DACĂ NU ȚI SE DESCHIDE PARAȘUTA. Erau zece pași, dar păreau lipsiți de sens. De pildă, în cazul în care cazi în gol și parașuta nu ți se deschide, nu vād la ce ți-ar folosi să ai un grădinar șchiop. De asemenea, se prevede să cauți o piatră, dar de unde să iei pietre în aer, doar dacă cineva aruncă în tine cu pietre sau ai avut una în buzunar, ceea ce majoritatea oamenilor normali nu au. Ultima prevedere constă într-un nume: Alma Mereminski.

Primul meu gând a fost că Alma e îndrăgostită de un domn Mereminski și că dorește să se mărite cu el și să-i ia numele. Dar când am întors pagina, am dat peste: ALMA MEREMINSKI = ALMA MORITZ. Așadar mi-am spus că

probabil Alma e îndrăgostită și de domnul Mereminski, și de domnul Moritz. Pe urmă am mai întors o pagină și sus scria:

LUCRURI LEGATE DE M. DE CARE MI-E DOR. Urma o listă de cincisprezece lucruri, dintre care primul era: FELUL ÎN CARE ȚINE LUCRURILE ÎN MÂNĂ. Nu înțeleg cum îți poate fi dor de felul în care cineva ține lucrurile.

Am încercat să mă gândesc, dar îmi venea greu. Dacă Alma era îndrăgostită de domnul Mereminski și de domnul Moritz, cum se face că eu nu l-am cunoscut niciodată pe vreunul din aceștia doi și cum de nu o sună niciodată, așa cum fac Herman și Misha? Și dacă îl iubește pe domnul Mereminski sau pe domnul Moritz, de ce îi este dor de el?

Restul caietului era gol.

Singura persoană de care îmi este mie cu adevărat dor e tata. Uneori sunt gelos pe Alma pentru că l-a cunoscut pe tata mai bine decât mine și pentru că își amintește atâtea lucruri despre el. Dar un lucru foarte ciudat este că în volumul 2 din caietele ei de anul trecut scrie: SUNT TRISTĂ PENTRU CĂ NICIODATĂ NU L-AM CUNOSCUȚ CU ADEVĂRAT PE TATA.

Mă gândeam de ce-o fi scris asta când, deodată, m-a pocnit o idee foarte bizară. Dacă mama a fost îndrăgostită, înainte de a se mărita, de vreun domn Mereminski sau Moritz, și Acesta este tatăl Almei? Și dacă el a murit sau a plecat cine știe unde și de asta Alma nu l-a cunoscut niciodată?

Și după aceea, mama l-a întâlnit pe David Singer și m-a avut pe mine. Și după aceea și el a murit și de asta mama e atât de tristă. Acest lucru ar explica de ce Alma a scris în caiet alma mereminski și alma moritz, și nu alma singer.

Și poate că încearcă să-și găsească tatăl adevărat.

Am auzit-o pe mama ridicându-se de pe scaun și mi-am luat cea mai bună poză de om adormit pe care o exersasem de o sută de ori în fața oglinzii. Mama a intrat în cameră și s-a așezat pe marginea patului meu, fără să scoată o vorbă.

Dar la un moment dat mi-a venit să strănut, așa încât am deschis ochii și am strănutat, și mama a spus:

— Sărăcuțul de tine!

Pe urmă am făcut ceva extrem de riscant. Folosindu-mi vocea cea mai adormită, am întrebat:

— Mami, tu ai mai iubit vreodată pe cineva înainte să-l fi cunoscut pe tata?

Eram convins sută la sută că o să răspundă: nu. În schimb, i s-a așternut pe față o expresie curioasă și mi-a răspuns:

— Cred că da.

— Și omul acela a murit? Am întrebat-o.

A râs și mi-a spus:

— Nu.'

Simțeam că înnebunesc, dar n-am vrut să-i stârnesc bănuielile, așa că m-am prefăcut din nou că adorm.

Acum cred că știu pe cine caută Alma. Și mai știu că dacă sunt de-adevăratelea un vovnik ales o să pot s-o ajut.

6 octombrie mm.

Și a doua zi m-am prefăcut bolnav ca să nu mă duc la școală și ca să nu trebuiască să merg la doctorul Vishnubakat.

Când mama s-a dus din nou sus, mi-am setat alarma de la ceasul de mână, ca să tușesc din zece în zece minute câte cinci secunde. După o jumătate de oră m-am furișat jos din pat să scotocesc în rucsacul Almei, în speranța că voi găsi noi indicii. Dar n-am descoperit altceva decât lucrurile pe care le ține întotdeauna acolo, adică o trusă de prim ajutor, briceagul ei militar elvețian, dar când i-am atins puloverul, am văzut niște pagini înfășurate în el. Mi-a fost de-ajuns o secundă ca să-mi dau seama că erau din cartea pe care o traduce mama și care se cheamă Istoria iubirii, pentru că mama aruncă întotdeauna în găleata de gunoi ciorne, așa că știu cum arată. Dar mai știu și că Alma ține în rucsacul ei numai lucruri importante de care ar putea avea nevoie în caz de urgență, așa încât am încercat să-mi explic de ce Istoria iubirii era atât de importantă pentru ea.

Pe urmă mi-a venit o idee. Mama ne-a povestit mereu că tata i-a dăruit Istoria iubirii. Dar dacă în tot timpul ăsta s-a referit la tatăl Almei, și nu la tatăl meu? Și dacă această carte conține secretul numelui său?

Mama a coborât din nou și a trebuit să fug la baie și timp de optsprezece minute m-am prefăcut că aș fi constipat, ca să nu-i trezesc bănuielile. Când am ieșit din baie, mi-a dat numărul de la spital al domnului Goldstein și mi-a spus că, dacă-mi face plăcere să-l sun, pot s-o fac. Vocea domnului Goldstein suna foarte obosită, și, când l-am întrebat cum se simte, mi-a răspuns că noaptea toate vacile sunt negre. Am vrut să-i povestesc despre fapta bună pe care aveam de gând s-o fac, dar știam că nu trebuie să spun nimănui, nici măcar lui.

M-am urcat din nou în pat și am încercat să-mi imaginez de ce identitatea tatălui adevărat al Almei trebuia să rămână secretă. Unicul motiv la care mă puteam gândi era că probabil omul fusese un spion, ca doamna aceea blondă din filmul preferat al Almei, cea care lucra pentru F. B. I. și nu-i putea dezvălui lui Roger Thornhill adevărata ei identitate, cu toate că era îndrăgostită de el. Poate că nici tatăl adevărat al Almei nu-și putea dezvălui identitatea, nici măcar față de mama. Și poate că de-asta avea două nume. Sau poate chiar mai mult de două. Eram gelos pentru că tatăl meu nu fusese și el un spion, dar pe

urmă n-am mai fost gelos fiindcă mi-am adus aminte că s-ar putea ca eu să fiu un vovnik ales, ceea ce-i chiar mai mult decât un spion.

Mama a venit jos să vadă cum mă simt. Mi-a spus că trebuie să se ducă în oraș pentru o oră și m-a întrebat dacă e OK să mă lase singur. După ce am auzit ușa de la intrare închizându-se și cheia răsucindu-se în broască, m-am dus la baie să vorbesc cu D-zeu. Pe urmă m-am dus la bucătărie și mi-am făcut un sandwich cu unt de arahide și cu jeleu.

Atunci a sunat telefonul. Nu m-am gândit că ar putea fi ceva special, dar, când am răspuns, persoana de la celălalt capăt a spus:

— Alo, sunt Bernard Moritz, pot să vorbesc, vă rog, cu Alma Singer?

Așa am aflat că D-zeu mă aude.

Inima îmi bătea ca nebună. Trebuia să gândesc foarte rapid. Am răspuns:

— Momentan nu e acasă, dar pot prelua eu mesajul.

— Mă rog, e o poveste lungă.

— Pot să-i transmit și un mesaj lung.

— Bine, am găsit biletul pe care l-a lăsat în ușa fratelui meu. Probabil că l-a lăsat cu cel puțin o săptămână în urmă, când fratele meu era încă internat în spital. În bilet scria că știe cine este și dorește să discute cu el despre Istoria iubirii. Și a lăsat acest număr de telefon.

Nu i-am spus că știam sau: „Știați că era un spion?” Am preferat să tac, ca nu cumva să spun un lucru nepotrivit.

Dar omul a continuat:

— Oricum, fratele meu a decedat, a fost foarte multă vreme bolnav și nu v-aș fi sunat dacă înainte de a muri nu mi-ar fi mărturisit că a găsit câteva scrisori într-un sertar al mamei noastre.

Nu am spus nimic și omul a continuat:

— Fratele meu a citit scrisorile și și-a băgat în cap că bărbatul care a fost tatăl lui adevărat a fost autorul unei cărți numite Istoria iubirii. Eu n-am crezut toate astea până când n-am găsit biletul Almei. Ea a menționat cartea, știți, numele mamei mele era tot Alma. Aș fi vrut să discut cu ea sau, cel puțin, aș fi vrut să o anunț că Isaac a decedat, așa încât să nu se mire că nu i-a răspuns.

Acum eram total buimăcit, pentru că eu crezusem că acest domn Moritz era tatăl Almei. Singurul lucru la care m-am putut gândi era că tatăl Almei avea, probabil, o mulțime de copii, care nu-l cunoșteau. Poate că fratele omului ăstuia de la telefon era unul dintre copii și Alma era altul, și amândoi își căutau tatăl în același timp.

Am spus:

— Fratele dumneavoastră credea că tatăl lui adevărat era autorul cărții Istoria iubirii?

— Da, a răspuns omul de la telefon.

— Deci credea că tatăl lui se numește Zvi Litvinov?

De astă dată, omul de la telefon părea nedumerit. Mi-a declarat:

— Nu. El gândea că se numește Leopold Gursky.

M-am silit să vorbesc foarte calm și i-am cerut:

— Puteți să-mi spuneți pe litere numele autorului?

— G-U-R-S-K-Y.

— De ce credea că numele tatălui său e Leopold Gursky?

— Pentru că Gursky a fost cel care i-a trimis mamei noastre o serie de scrisori care conțineau părți din cartea pe care o scria și care se numea Istoria iubirii.

Simțeam că înnebunesc pentru că, deși nu înțelegeam totul, aveam convingerea că sunt foarte aproape de elucidarea misterului cu privire la tatăl Almei și că, dacă aș rezolva acest mister, aș face o faptă bună și, dacă aș face o faptă bună fără să știe cineva, aș putea fi în continuare un vovnik ales și totul ar fi OK.

După care, omul de la telefon mi-a spus:

— Uite ce-i, cred că ar fi mai bine să vorbesc direct cu domnișoara Singer.

N-am vrut să-i trezesc suspiciuni, așa că l-am asigurat că o să-i transmit mesajul și am închis telefonul.

M-am așezat la masa din bucătărie, încercând să pun cap la cap tot ce auzisem. Acum știam bine că atunci când mama ne povestea că tata îi dăruise Istoria iubirii se referea la tatăl Almei, pentru că el era cel care o scrisese.

Am închis ochii strâns și mi-am spus că, dacă sunt un vovnik ales, cum să fac să-l găesc pe tatăl Almei, al cărui nume era Leopold Gursky, dar și Zvi Litvinov, și domnul Mereminski, și domnul Moritz?

Am deschis ochii și m-am uitat la carnetul pe care scrisesem G-U-R-S-K-Y. Pe urmă am căutat din ochi cartea de telefon care se afla sus pe frigider. Am luat scărița de bibliotecă și m-am urcat. Coperta cărții era plină de praf, așa că am șters-o și am deschis-o la litera G. Nu prea credeam că o să-l găesc. Mi-au căzut ochii pe GURLAND JOHN. Am început să urmăresc cu degetul: GUROV, GUROVICI, GURRERA, GURRIN, GURSHON, și, după GURSHUMOV, i-am văzut numele: GURSKY LEOPOLD. Fusese acolo tot timpul.

I-am notat numele și adresa, Grand Street numărul 504, am închis cartea de telefon și am dus scărița la loc.

7 octombrie mm.

Azi e sâmbătă, așa că nu a fost nevoie să mă mai prefac bolnav. Alma s-a trezit devreme și a spus că iese în oraș, iar când mama m-a întrebat cum mă simt, i-am răspuns că mult mai bine. Pe urmă m-a întrebat dacă aș vrea să mergem împreună undeva, de pildă la ZOO, pentru că doctorul Vishnubakat i-a spus că ar fi bine să facem mai multe lucruri împreună, să simțim că suntem o

familie. Deși mi-ar fi plăcut mult să merg la ZOO, știam că am altceva de făcut. Așa că i-am răspuns:

— Poate mergem mâine.

După care m-am dus în biroul ei, am deschis computerul și am făcut un prinț după Istoria iubirii. Am vârât prințul într-un plic gălbui și am scris pe el PENTRU LEOPOLD GURSKY. I-am spus mamei că mă duc să mă joc și m-a întrebat: Unde mă joc? I-am răspuns că la casa lui Louis, cu toate că Louis nu mai e prietenul meu. Mama mi-a spus:

— OK, dar te rog să-mi telefonezi.

Pe urmă am luat o sută de dolari din banii mei de la limonada și mi i-am vârât în buzunar. Am ascuns plicul sub haină și am plecat. Nu știam unde vine Grand Street, dar am aproape doisprezece ani și eram sigur că o să găsesc strada.

A + L.

Scrisoarea mi-a sosit prin poștă, fără adresa expeditorului. Numele meu, Alma Singer, era dactilografiat pe plic.

Singurele scrisori pe care le promisem până atunci fuseseră de la Misha, dar el nu folosește mașina de scris. Scrisoarea conținea doar două rânduri: Dragă Alma, te rog întâlnește-te cu mine sâmbătă la ora 4, pe o bancă din fața intrării la Grădina Zoologică din Central Park. Cred că știi cine sunt. Sincer, al dumitale, Leopold Gursky.

Nu știi câtă vreme am zăcut pe banca aceea din parcului.

Aproape că s-a întunecat, dar cât a fost lumină, am putut admira statuile. Un urs, un hipopotam, ceva cu copite despicate, care am presupus că trebuie să fie un țap. În drum trecusem pe lângă o fântână arteziană. Bazinul era gol. M-am uitat să văd dacă nu erau monede pe fund. Numai frunze moarte. Acum sunt pretutindeni, cad, cad aducând lumea îndărăt la țărână. Uneori uit că eu și lumea nu avem același orar. Că nu totul moare sau, dacă moare, va reveni la viață odată cu lumina și căldura soarelui sau cu obișnuitele încurajări. Uneori îmi spun: „Sunt mai bătrân decât copacul ăsta, decât banca asta, mai bătrân decât ploaia”. Și totuși.

Nu sunt mai bătrân decât ploaia. Ea cade de ani și ani, și după ce eu nu o să mai fiu, ea o să continue să cadă.

M-am hotărât să stau locului și să aștept. Nu mai am altceva de făcut în viață. Bucile mă dor din ce în ce mai tare, dar bine că nu-i mai rău. Dacă mi-ar fi sete, nu ar fi mare lucru să mă las în genunchi și să ling iarba. Îmi place să-mi imaginez picioarele prinzând rădăcini în pământ și mâinile acoperite cu mușchi verde. Poate că o să-mi scot pantofii, ca să accelerez procesul. Pământ jilav între degetele de la picioare, ca în copilărie. Frunze crescute printre degete. Poate că un copil o să se urce pe mine. Puștiul pe care l-am văzut aruncând

pietricele în fântâna goală nu era prea mare ca să se mai cațare încă în copaci. S-ar putea spune că e prea înțelept pentru vârsta lui. Probabil gândește că nu e făcut pentru lumea asta. Aș fi vrut să-i spun: Dacă tu nu, atunci cine?

Poate că scrisoarea era totuși de la Misha. E în stare să facă așa ceva. O să mă duc sâmbătă și o să-l găsesc pe bancă.

Au trecut două luni de la după-amiaza aceea din camera lui, când babacii zbierau unul la celălalt, dincolo de perete. O să-i spun cât de dor mi-a fost de el.

Gursky pare un nume rusesc.

Poate că scrisoarea e totuși de la Misha.

Dar probabil că nu e.

Uneori nu mă gândesc la nimic, și uneori mă gândesc la viața mea. Cel puțin miam trăit traiul. Ce fel de trai? Un trai. Am trăit. N-a fost ușor. Și totuși. Am descoperit cât de puține lucruri sunt într-adevăr de nesuportat.

Dacă scrisoarea nu era de la Misha, poate că era de la bărbatul cu ochelari de la Arhivele Municipale din Chambers Street numărul 31, cel care m-a poreclit domnișoara Carne de Iepure. Nu l-am întrebat cum îl cheamă, dar el îmi știa numele și adresa pentru că am completat un formular.

Poate că a descoperit ceva – un dosar sau un certificat. Sau poate că a crezut că am mai mult de cincisprezece ani.

A fost o vreme când am trăit în pădure sau în păduri, la plural. Am mâncat viermi. Am mâncat gândaci. Am mâncat orice puteam pune în gură. Uneori mi se făcea rău. Stomacul mi se întorcea pe dos, dar trebuia să mestec ceva.

Beam apă din băltoace. Zăpadă. Orice puteam găsi. Câteodată mă furișam în pivnița cu cartofi a vreunui fermier de la marginea orașului. Erau ascunzători bune, pentru că iarna era ceva mai cald acolo. Dar mișunau rozătoarele. Dacă v-aș spune că am mâncat șoareci cruzi – da, am mâncat. Voiam din rășputeri să trăiesc. Dintr-un singur motiv: ea.

Adevărul este că îmi mărturisise că nu mă poate iubi.

Când mi-a spus adio, a fost adio pentru totdeauna.

Și totuși.

M-am străduit să uit. Nu știu de ce. Mă tot întreb de ce.

Dar m-am străduit.

Sau poate că scrisoarea e de la evreul acela bătrân care lucra la Oficiul stării civile din Centre Street numărul 1. Ala arăta ca un Leopold Gursky. Poate că a aflat ceva despre Alma Moritz, sau Isaac, sau despre Istoria iubirii.

Îmi amintesc de prima oară când am constatat că mă pot convinge singur că am văzut ceva ce nu există. Aveam zece ani și mă întorceam acasă de la școală. Câțiva băieți din clasa mea alergau pe lângă mine strigând și râzând.

Voiam să fiu și eu ca ei. Și totuși. Nu știu de ce, dar întotdeauna mă simțeam diferit de ceilalți, și diferența aceasta mă făcea să sufăr. Și pe urmă am cotit pe altă stradă și l-am văzut. Un elefant uriaș, singur în mijlocul scuarului. Știam că e doar o închipuire. Și totuși. Voiam să cred.

Și am încercat să cred.

Și am descoperit că reușeam.

Sau poate că scrisoarea e de la portarul imobilului din East 52nd Street, numărul 450. Poate că el l-a întrebat pe Isaac despre Istoria iubirii. Poate că Isaac i-a cerut să-i spună numele meu. Poate că înainte de a muri și-a dat seama cine sunt și i-a dat portarului ceva care să-mi fie transmis.

Din ziua aceea în care am văzut elefantul, mi-am îngăduit să văd tot mai multe și să cred tot mai multe. Era un joc pe care îl jucam cu mine însumi. Când îi povesteam Almei despre lucrurile pe care le văzusem, râdea și-mi spunea că adoră imaginația mea. De dragul ei prefăceam pietricelele în diamante, pantofii în oglinzi, sticla în apă, i-am dăruit aripi, scoteam păsări din urechile ei și le găsea penele în buzunare, am poruncit unei pere să se prefacă în ananas, ananasului să se prefacă în bec și becului să devină luna, iar luna s-a transformat într-o monedă pe care am aruncat-o în aer să văd dacă Alma mă iubește sau nu, dar ambele fețe ale monedei erau cap, așa că am știut că nu pot pierde.

Și acum, la sfârșitul vieții, cu greu pot deosebi ceea ce e real de ceea ce cred eu că e. De pildă, scrisoarea asta din mâna mea o pot pipăi. Hârtia e netedă, cu excepția locurilor unde e îndoită. O pot despături și împături din nou. Sunt la fel de sigur că scrisoarea există, așa cum sunt sigur că eu șed pe banca asta.

Și totuși.

În inima mea știu că mâna mi-e goală.

Sau poate că scrisoarea e chiar de la Isaac, și mi-a scris-o înainte de a fi murit. Poate că Leopold Gursky e un alt personaj dintr-o carte a lui. Poate că există unele lucruri pe care a ținut să mi le spună. Și acum e prea târziu – sunt sigură că mâine, când o să mă duc acolo, banca o să fie goală.

Există nenumărate feluri de a fi viu, dar un singur fel de a fi mort. Mi-am spus: măcar aici or să mă găsească înainte de a împrăști tot blocul cu duhoarea morții. După moartea doamnei Freid, pe care au găsit-o abia după trei zile, au strecurat pe sub ușile noastre avize pe care scria: **AZI ȚINEȚI TOATE FERESTRELE DESCHISE** – semnat: **ADMINISTRAȚIA**.

Așa încât ne-am bucurat cu toții de o briză proaspătă prin amabilitatea doamnei Freid, care trăise o viață lungă, cu multe întorsături neașteptate la care nici nu visase în copilărie, sfârșind cu o ultimă vizită la băcănie ca să

cumpere o cutie de bomboane pe care încă nu o deschisese când s-a întins să se odihnească puțin și inima i s-a oprit în loc.

Mi-am spus: „Mai bine să-mi aștept moartea aici, în aer liber”. Vremea s-a zbârlit, un curent rece a străpuns atmosfera, frunzele moarte se împrăstiau. Uneori mă gândesc la viața mea, uneori nu. Când mă împinge nevoia, mă supun unui scurt interogatoriu: răspunsul e NU la întrebarea: „Îți simți picioarele?” NU la întrebarea: „Dar fesele?” Și DA la întrebarea: „Inimaâți bate?”

Și totuși.

Așteptam cu răbdare. Firește, erau și alți oameni pe celelalte bănci. Moartea avea mult de furcă. Atâția candidați!

Ca să nu creadă cumva că mă prefac, mi-am scos din portofel cartonașul de identificare și l-am prins de haină.

Există o sută de lucruri care îți pot schimba viața. Și în cele câteva zile de când am primit scrisoarea și până m-am dus să-l întâlnesc pe cel care mi-a trimis-o – oricine va fi fost – orice era posibil.

A trecut un polițist. A citit cartonașul pe care mi l-am prins pe piept și s-a uitat la mine. Am crezut că e gata să-mi pună o oglindă sub nări, dar m-a întrebat doar dacă mă simt bine. I-am răspuns că da, pentru că asta dorea să-i răspund.

Am așteptat-o întreaga viață – ea era însă opusul morții. Și acum stau aici și încă o mai aștept?

În sfârșit a sosit ziua de sâmbătă. Singura rochie pe care o am, cea pe care am purtat-o la Zidul Plângerii, mi-e prea mică. Așa încât am îmbrăcat o fustă și am vârat scrisoarea în buzunarul jachetei. Pe urmă, la drum!

Acum, că existența mea a ajuns aproape la final, pot spune că lucrul care m-a frapat cel mai mult în legătură cu viața este capacitatea de schimbare, de transformare. O zi ești om, și a doua zi ți se spune că ești câine. La început e greu de suportat, dar după un timp îți dai seama că nu e mare pierdere. Se ivește chiar un moment când e hilar cât de puțin e nevoie ca să rămâi același, adică să continui efortul de a fi ceea ce se numește – din lipsa unui cuvânt mai nimerit – uman.

Am ieșit din stația de metrou și am luat-o spre Central Park. Am trecut pe lângă hotelul Piazza. Venise toamna: frunze ruginite, moarte.

Am intrat în parc prin 59th Street, și am urcat spre Zoo.

Când am ajuns la intrare, am simțit că mi se oprește inima.

Erau vreo douăzeci și cinci de bănci. Șapte din ele erau ocupate.

Cum puteam ști care e el?

Am trecut în sus și în jos prin fața băncilor. Nimeni nu s-a uitat la mine. In cele din urmă, m-am așezat lângă un bărbat. Nu mi-a acordat nici o atenție.

Ceasul meu arăta 4.02. Poate că întârziase.

Odată mă ascusesem într-o pivniță cu cartofi, când au apărut niște ofițeri SS. Intrarea în pivniță era ascunsă de un strat subțire de paie. Pașii SS-iștilor se apropiau, îi auzeam ce vorbeau de parcă s-ar fi aflat în urechile mele. Erau doi.

Unul din ei a spus:

— Nevastă-mea se culcă cu altul.

— De unde știi? A întrebat al doilea.

— Nu știu, bănuiesc.

— Și ce te face să bănuiești?

Îmi stătuse inima.

— Pur și simplu, o intuiție, a răspuns primul.

Eu aproape că simțeam glonțul care avea să-mi ciuruiască creierul.

— Nu mai pot gândi clar, a continuat primul. Mi-a pierit complet cheful.

Au trecut cincisprezece minute, apoi douăzeci. Bărbatul de lângă mine s-a ridicat și a plecat. S-a așezat pe locul lui o femeie care a deschis o carte. De pe banca de alături s-a ridicat altă femeie. La două bănci mai încolo se găsea o femeie care legăna căruciorul unui bebeluș, și alături de ea ședea un bătrân. Pe o altă bancă, un băiat și o fată se țineau de mână și râdeau. Pe urmă s-au ridicat și au plecat. S-a ridicat și mămica și a împins căruciorul. Am mai rămas femeia cu cartea, bătrânul și cu mine. În cele din urmă, femeia a închis cartea și a plecat. Am rămas doar eu și bătrânul.

M-am ridicat să plec. Eram dezamăgită. Nu știam singură ce sperasem. Am trecut pe lângă bătrân. Avea prins pe piept un cartonaș: NUMELE MEU ESTE LEO GURSKY NU AM FAMILIE ROG SUNAȚI CIMITIRUL PINELAWN UNDE MI-AM REZERVAT UN LOC DE VECI ÎN SECTORUL EVREIESC VĂ MULȚUMESC PENTRU BUNĂVOINȚĂ.

Datorită acelei soții care se săturase să-și aștepte ostașul, viața mea a fost salvată. Tot ce avea de făcut SS-istul era să scormonească ușor fânul ca să se asigure că nu se ascundea nimeni acolo; dacă n-ar fi fost atât de preocupat de nevastă-sa, m-ar fi descoperit. Uneori mă întreb ce s-o fi întâmplat cu femeia aceea. Îmi place să-mi imaginez cum o fi fost prima oară când s-a sărutat cu străinul, dacă s-o fi îndrăgostit de el sau o făcuse doar din spaima de singurătate; câteodată o nimica toată declanșează un dezastru care se întinde peste jumătate din omenire, numai că de astă dată era opusul dezastrului: prin actul ei de grație inconștientă, mi-a salvat viața, fără să fi știut vreodată; și aceasta face parte din istoria iubirii.

Am rămas locului în fața lui.

Aproape că nu m-a observat.

Am spus: „Numele meu e Alma”.

Atunci am văzut-o. E ciudat ce poate urzi mintea când inima e cea care o îmboldește. Arăta altfel decât mi-o aminteam eu. Și totuși. Era aceeași. Ochii: așa am recunoscut-o.

Mi-am spus: „Vasăzică așa ți se arată îngerul. Oprit la vârsta la care te-a iubit cel mai mult”.

— Ca să vezi, am spus. E numele meu preferat.

I-am spus:

— Mi-au spus așa după toate fetele dintr-o carte numită Istoria iubirii.

Eu am scris cartea aceea.

Ii.

Nu știam ce să spun. Era atât de bătrân. Poate că glumea sau poate că avea mințile duse. Ca să fac conversație, l-am întrebat:

— Sunteți scriitor?

— Într-un fel.

L-am întrebat ce cărți a scris.

— Istoria iubirii și Cuvinte despre tot.

— Ciudat, am replicat. Poate că există două cărți cu titlul Istoria iubirii.

Nu mi-a răspuns nimic. Ochii îi străluceau.

— Cea despre care vorbesc eu e scrisă de Zvi Litvinov, am adăugat. E scrisă în spaniolă. Tatăl meu i-a dăruit-o mamei când s-au cunoscut. Pe urmă tata a murit, și mama a pus-o deoparte până acum opt luni, când i-a scris cineva și i-a cerut să o traducă în limba engleză. I-au mai rămas doar câteva capitole de tradus. În Istoria iubirii despre care vorbesc eu e un capitol intitulat Epoca Tăcerii.

Cel mai bătrân om din lume a răs.

— Vrei să spui că ai fost îndrăgostită și de Zvi? Nu ți-a fost de-ajuns că m-ai iubit pe mine, pe urmă te-ai iubit cu mine și cu Bruno, pe urmă l-ai iubit numai pe Bruno, și pe urmă nu ne-ai mai iubit nici pe Bruno, nici pe mine?

Începusem să mă simt iritată. Poate era nebun. Sau poate doar foarte singur.

Afară se întuneca.

— Îmi pare rău. Nu înțeleg, am spus.

Mi-am dat seama că am speriat-o. Știam că era prea târziu pentru dezbateri. Trecuseră șaiszeci de ani. I-am spus:

— Scuză-mă. Spune-mi ce părți ți-au plăcut? Ce părere ai de Epoca de Sticlă? Am vrut să te fac să râzi.

A făcut ochii mari.

— Și să plângi.

Acum arăta speriată și surprinsă.

Și pe urmă m-a săgetat gândul.

Părea imposibil.

Și totuși.

Dacă lucrurile pe care le credeam eu posibile erau de fapt imposibile, și lucrurile care-mi păreau imposibile, de fapt nu erau așa?

De exemplu.

Dacă fata care ședea pe bancă lângă mine era reală?

Dacă fusese numită Alma, după Alma mea?

Dacă Istoria iubirii nu se pierduse într-o inundație?

Dacă.

Un bărbat trecea pe lângă noi.

— Dacă sunteți bun. L-am acostat.

— Da?

— Lângă mine stă cineva?

Omul părea nedumerit:

— Nu înțeleg.

— Nici eu, l-am asigurat. Sunteți bun să-mi răspundeți la întrebare.

— Dacă stă cineva lângă dumneavoastră?

— Asta vă rog să-mi spuneți.

— Da, mi-a răspuns.

— O fată de cincisprezece, șaisprezece ani sau poate numai de paisprezece, dar bine dezvoltată?

Omul a râs:

— Da.

— Da, în sensul de opusul lui NU?

— În sensul de opusul lui nu.

— Vă mulțumesc.

Omul s-a îndepărtat.

M-am întors spre ea.

Era adevărat. Arăta familiară. Și totuși. Dacă o priveam mai atent, nu prea semăna cu Alma mea. În primul rând era mult mai înaltă. Și avea părul negru. Și o strungăreață.

— Cine-i Bruno? M-a întrebat.

I-am studiat chipul. Am încercat să chibzuiesc asupra răspunsului.

— Că tot vorbeam despre invizibil, i-am spus.

La expresia ei de spaimă și de surprindere se adăugase acum confuzia.

— Dar cine e?

— Prietenul pe care nu l-am avut.

Se uita la mine, în așteptare.

— E cel mai nobil personaj despre care am scris vreodată.

Nu mi-a răspuns nimic. Mă temeam că o să se ridice și o să plece. Nu mă puteam gândi la nimic altceva ce să-i spun.

Drept care i-am mărturisit adevărul:

— E mort.

Îmi făcea rău s-o spun. Și totuși. Mai erau atâtea altele.

— A murit într-o zi de iulie, în 1941.

Mă așteptam să o văd ridicându-se și plecând. Și totuși.

A rămas acolo, nemișcată.

Mersesem atât de departe.

Mi-am spus: „De ce nu și mai departe?”

— Și încă ceva.

Ii captasem atenția. Ce bucurie! Aștepta să asculte.

— Am avut și un fiu care nu a știut niciodată că exist măcar.

Un porumbel a fâlfâit pe cer.

— II chema Isaac.

Și atunci mi-am dat seama că mă înșelasem asupra persoanei pe care o căutasem.

Priveam în ochii celui mai bătrân om din lume văzând în el un băiat care se îndrăgostise pe când avea zece ani. L-am întrebat:

— Ați fost îndrăgostit de o fată care se numea Alma?

A tăcut. I-au tremurat buzele. Am crezut că poate nu a înțeles, așa că am repetat întrebarea:

— Ați fost îndrăgostit de o fată care se numea Alma Mereminski?

A întins mâna. M-a atins de două ori pe braț. Știam că încearcă să-mi spună ceva, dar nu-mi dădeam seama ce. Am repetat.

— Ați fost îndrăgostit de o fată care se numea Alma Mereminski și care a plecat în America?

Ochii i s-au umplut de lacrimi, mi-a atins de două ori brațul, pe urmă încă o dată de două ori.

— Și fiul despre care credeți că nu știa de existența dumneavoastră se numea Isaac Moritz?

Mi-am simțit inima tălăzuind în gol. Mi-am spus: „Am trăit destul. Te rog! Încă puțin n-o să mă dea gata”. Voiam să-i rostesc numele cu glas tare, m-ar fi bucurat mult să o pot striga, pentru că știam că, într-un anumit fel, iubirea mea îi dăduse numele. Și totuși. Nu puteam vorbi. Mă temeam că o să folosesc fraze nepotrivite. Mi-a spus: Fiul despre care credeți că nu știa.

— I-am atins brațul de două ori. Pe urmă încă o dată de două ori. Mi-a luat mâna. Cu cealaltă mână am atins-o de două ori. Mi-a strâns degetele în ale ei. Am atins-o de două ori. Și-a lăsat capul pe umărul meu. Am atins-o de două

ori. M-a înconjurat cu brațul. Am atins-o de două ori. M-a cuprins cu ambele brațe. Nu am mai atins-o.

— Alma!

— Da.

— Alma, am spus din nou.

— Da.

— Alma, am repetat.

M-a atins de două ori.

Moartea lui Leopold Gursky.

Leopold Gursky a început să moară la 18 august 1920.

A murit învățând să meargă.

A murit stând în picioare la tablă.

Și, odată, a murit cărând o tavă grea.

A murit exersând un nou fel de a se iscăli.

A murit deschizând o fereastră.

Spălându-și organele genitale în cadă.

A murit singur pentru că se rușina să telefoneze cuiva.

Sau a murit când se gândea la Alma.

Ori poate când nu se gândea la ea.

Chiar nu-i mare lucru de spus.

A fost un mare scriitor.

S-a îndrăgostit.

Asta a fost viața lui.

SFÂRȘIT